1

О б і ж н о.

До Філії Української Народньої Республіканської партії.

Високоповажені Товариші.

На грунті незадоволення нашою закордонною політикою, що повстало в колах Ради Республіки, Правительство В.К. Прокоповича в кінці червня місяця подалося до дімисії. Фракція соціалістів-федералістів заявила, що вона не може лишитися пасивною, поскільки недовірря викликає політика п. Ніковського за яку с.-ф. фракція приймала одповідальність, а тому виходить з бльоку центрових фракцій, а також заявляє свою зацікавленність в обсадженні двох тек: Премьер-Міністра й Міністра Закордонних Справ. В перших числах липня місяця центрові фракції приступили до створення Правительства, причому більшість фракцій висувала на пост Голови Ради Міністрів - п. Тимошенка, а на пост Міністра Закордонних Справ п. Лівицького. Народня Республіканська фракція висловилася проти обох кандидатур і взяла на себе посередництво поміж соц.-федералістами й рештою фракцій Ради Республіки. Коли виявилося, що соц.федералісти домагаються капітуляції з боку більшости фракцій Ради Республіки, а ці останні твердо стоять на грунті кандидатури п. Тимошенка на премьера, Народня Республіканська фракція, виходячи з того положення, що необхідно, не гаючи часу, створити правомочне Правительство, висловилася за кандидатуру п. Тимошенка, не передрішаючи питання про свою активну участь в цьому Правительстві. Тоді фракція соціалістів-федералістів заявила про свій вихід з Ради Республіки. Наша фракція взяла на себе знов посередництво. Вона запропонувала два компромісових рішення: 1/ Премер - Мещенко-Чопівський, а Голова Ради Республіки - Тимошенко: 2/ Премер - Тимошенко: що до теки Міністерства Закордонних Справ - вважати її дікусійною. Перше рішення було рішуче одкинено фракціями Ради Республіки; друге рішення було прийнято, причому б. фракція с.-ф. устами п. Мих. Корчинського заявила, що то рішення її цілком

задовольняє. На цій підставі була скликана нарада бльокових фракцій Ради Республіки й бувшої фракції соціалістів-федералістів. Але на цій нараді ес-ефи несподівано заявили, що вони лишаються на своїй попередній позиції. Нарада не довела до скутку. Разом з цим фракції залізничників і поштовиків виходять з складу Ради Республіки. В такий спосіб, Рада Республіки фактично перестає існувати за відсутністю кворума. Надія про можливість створення парляментського Правительства цілковито падає. Тоді Народня республіканська фракція пропонує, як поодинокий вихід з тяжкого положення: 1/ закликати всі б. фракції Ради Республіки на останнє її засідання для ухвали що-до терміну скликання нової легіслятури; 2/ доручити Голові директорії сформовання парляментарно ділового положення. Така пропозиція не тільки залагоджувала гострі відносини Голови Директорії й Ради Республіки й схороняла авторитет обох чинників Верховної Влади У.Н.Р.

Проте, фракції Ради Республіки, цілковито не узглядннючи рікної ситуації, що загрожувала повним роспорошенням державного Центра У.Н.Р., - продовжували твердити, що Рада Республіки має перманентно існувати й що сформовання Правительства є тільки її прерогативи. Сеньорен-Конвент скликає Міжпартійну Нараду з участю представників всіх фракцій Ради Республіки /в тому числі й бувших фракцій с-д., с-ф., залізн., поштов., на якій порушує справу кандідатури на Премер-Міністра. Висовуються три кандідатури: Корчинського, Лукашевича й Фещенка-Чопівського. Перша набирає більшість, а другі - забалатировуються. Голова директорії одхиляє цю кандидатуру. Тоді Міжпартійна Нарада протягом кількох днів обговорює кандидатуру Фещенка-Чопівського, й кожного разу її забалатировує.

Консалідації громадських сил не осягається, бо соціалісти-демократи, поштовики й залізничники, себ-то увесь лівий сектор Ради Республіки, заявляють, що в Раду Республіки вони в жадному разі не підуть і ні в склад старої, ні в склад нової легислятури.

В такий спосіб, поставлене було незнане в цілому світі домагання, що консолідація мусить стасуватися не до ділової,

законодавчої роботи, а тільки до виконавчої роботи, фактично: тільки до справи розподілу портфелів.

Так виглядала справа на 3 серпня, себ-то на той день, коли уповноваження ради республіки мались укінчитись. Голова Директорії попереджав Сеньорен-Конвент, що в цей день повинна бути знайдена, нарешті, кандидатура на Премєра. Але Міжпартійна нарада, обговорюючи кандидатури, не прийшла до жадного рішення: Фещенка-Чопівського і Лукашевича остаточно заболатирувала, а нової кандидатури не назвала й не могла назвати, бо кандидата на Премєра: Дівицький, Тимошенко, Прокопович й Фещенко-Чопівський - ніякої більшости не дістали й не могли дістати в сучасній політично-громадській конфігурації.

4 серпня Голова Директорії запропонував Фещенко-Чопівському сформовання Правительства, а коли цей одмовився - членові нашої партії П.К. Пилипчукові. Виходячи з того положення, що політичні фракції не в стані утворити Правительство, що доведено було яскраво на протязі півтора місяця, й що дальніше затягування загрожує абсолютною катастрофою державного центра, п. Пилипчук пропозицію приняв і в той же день, 5 серпня, Правительство сформував за допомогою товаришів по партії - п.п. Олек.Ковалевського й М. Багриновського.

В ніч на 6 серпня відбулося перше засідання нового Правительства, яке констатувало фактичне припинення чинности Ради республіки. П. Олександр Ковалевський в заяві до Центрального Комітету склав свої уповноваження Голови Центрального Комітету. Центральний Комітет У.Н.Р.П. в засіданнях своїх обговорював факт входження своїх партійних товаришів до ділового Правительства і ухвалив з приводу цього таку резолюцію: /5/VIII - 1921 року/.

„Обміркувавши стан річей, який склався після відходу фракції ен.-ер. партії від роботи в складі першої легістратур[и] Р.Р. й принявши на увагу:

І/ що як зазначено в постанові Ц.К. від 5 серпня сучасний персональний склад ради Республіки У.Н.Р. не гарантує можливости розвязання складних державних питань взагалі [й]

окрема питання про кризу кабинета; 2

2/ Що цей склад після відхода фракції ен-р. уже більше не зможе винести потрібні державі вирішення;

3/ що при такій ситуації лише нова лігистратура Р.Р. зможе дійсно керувати нашими державними справами.

4/ Що до того менту державний центр не зможе проіснувати без уряду.- Центральний Комітет, з огляду нас склавшийся трагичний стан, який загрожує існуванню самого державного центру не знаходить можливим заборонити окремим членам партії Ен-р. вступати в склад нового Уряду на засадах чисто персональних, на власну їх відповідальність.

Одночасно Ц.К. підкреслив, що питання про участь окремих членів Ен.-Р. партії по персональних принципах в новому уряді й те чи инше відношення до цього уряду партії має бути вирішено на першій широкий партійній конференції, скликання якої в найближчому часі ухвалити оцнєю постановою.

Тарнівська філія цілком цю резолюцію апробувала.

Зараз нове правительство приступило до активної праці. Деякі партії становлять оповіцію, але вона буде нейтралізована, бо справа ходить не о партії, або персони, а о порятунок всеї державної справи.

Подаючи все це до Вашого відома,- прошу надіслати трьох представників Вашої філії з мандатами і відповідними інструкціями на третю конференцію У.Н.Р.П., що має відбутися 10 вересня 1921 року в місті Тарнові.

Головуючий Ц.К. У.Н.Р.П.

Секретарь Ц.К.

10 серпня 1921 року.

3

Протоколи

засідань сеньорен-конвенту.

з 1-го червня 1921 року.

4

П Р О Т О К О Л

ЗАСІДАННЯ СЕНЬОРЕН – КОНВЕНТА 1/УІ. о 10 г. ранку.

П Р И С У Т Н І : Кобза, Галушко, Кравченко, Корчинський, Барановський, Біднов, Молодкоженко, Приходько, Гублій, Трепет, Ентеліс, Жилюк і Феденко-Чопівський.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

І. Поповнення складу Ради Республіки.

На початку засідання п. Голова Р.Р. доводе до відома п.чл. Сеньорен-Конвенту про зміст відповіді на привітання що було передано через пана Голову Р.Р. до Ради Республіки. Проект відповіді ухвалено одноголосно. Далі Сеньорен-Конвент переходе до заслухання заяв фракцій про відношення їх до питання поповлення складу Р.Р.

ФРАКЦІЯ С.С.Ф. Не ~~возражає~~ заперечить проти поповнення, але вимагає щоби було схоронено то процентове відношення поміж групами що складають Р.Р. С.С.Ф. не ~~находе~~ потрібним вводити великих землевласників в Р.Р. яко окрему курію.

ФРАКЦІЯ С.С. Фракція рахує необхідним поповнити склад Р.Р. в першу чергу Торгово-Промисловими та Фінансовими колами як останніми – Аграріями. Представництво має бути тільки від організованих кол. Політичне заступництво мусе складать 3/4 складу Р.Р. Мусе бути рівновага між правим і лівим крилом, Фракція не ~~возражає~~ заперечить щоб були притягнені і крайні ліві елементами, во імя зміцнення державного центра. Ми не возражаємо проти введення нових політичних угруповань що повстали пізніше, наприклад: " Народне Об"єднання", також піддержуємо вступ представників Вищої школи, Духовенства, агрономів, правників. На нашу думку необхідно переглянути – що таке рахувати фракцією.

Фракція С.Ф. Зараз іде справа про рівновагу зправа і зліва. Досі був крен на ліво. Перше завдання поповнити праве крило, притягнувши в повному складі ліве. Зміна центру на другому пляні.

Фракція Н-Р. Принціпово фракція висловлюється за поповнення Р.Р. але при умові схоронення політичної фізіономії Р.Р. яка положена була в основу організації представництва в Р.Р., себ-то 75% політич. і 25% гром.-

політичні. Поповнення Р.Р. в першу чергу зробити введення курії " торгово-промислових та фінансових кол". Фракція зі всею рішучісти буде возражати проти введення класе великих аграріїв – бо це не тільки не зміцнить Р.Р., а навпаки розпорошить її бо цей клас є зараз мертвим – і входячи буде не жертвувати, а вимогати. Фракція находе не потрібним робити глибоких перемішень в складі Р.Р. бо ця задача практично не до виконання. Фракція рішуче возражає і проти введення нових невиразних політичних угруповань напр. " Народне Об"єднання "які збільшуючи діференціацію центра – не спричинять його зміцнення, а за місць нього пропонує побільшення представництва центру. Бажаним являється для фракції це, щоби представництво було від організованих груп.

ЄВРЕЙСЬКІ МЕНШОСТИ. Сучасний склад Р.Р. має яскраву демократичну окраску – її треба зберегти – треба підсилити центр і повернути ліве крило. Вступ аграріїв не може бути – яко вступ політичної групи.

ФРАКЦІЯ С-Д. Треба порівняти численно центр – праву і ліву. Неприємним є входження промисловців і аграріїв. Певні угруповання можна ввести уже і зараз не чекаючи поки вони зробляться всеукраїнськими. На думку фракції треба ввести Х.Державників, Союз Всеукраїнських Хліборобів Великих Власників, Союз Українських Хліборобів Римо-Католиків, Угруповання в Румунії. На думку фракції треба правому крилу дати 28 місця з яких приблизно 10 С-Д. – з Народній партії, вищезгаданим об"єднанням по 2 – 3 місця і 1 місце меншостям. На збільшення центру ми не згодимося.

ФРАКЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. Більш нормальне взаємовідношення між крилами і центром, щоби Р.Р. була більш роботоздатною – мала б постійний зв'язок з Україною і мала б політичну фізіономію ми стоємо за введення аграрних, торгово – промислових та фінансових кол. Ми находимо доцільним ввести ~~ввести~~ представництво від кожного повіту по одному представнику. Ми також стоємо за введення молодих політичних угруповань " Народного Об"єднання "

ЗАЛІЗНИЧНИКИ. Входження великих земельних власників загальмує роботу Р.Р. Ми тому стоємо за введення торгово – промислових і фінансових кол, нічого не маємо за входження лівих угруповань – коли б війшли крайні ліві / комуністи / то нічого не маємо проти крайніх правих.

ПОЧТОВИКИ. Проти поширення закону Р.Р. про введення правих організацій.

6

Культурно-освітня фракція. За збільшення організацій в ліга на право Аграрії, що довше будуть мати значіння на Україні.

Кооперативна фракція заявила що ще не підготовили давати відповідь.

Після заслухання цих заяв п. Голова Р.Р. в своїй промові зазначив слідуюче: треба учитувати той поворот вправо, який помічається в світі, треба перестроїтися – щоби довести прапор консолідації не тільки між собою, але і між другими колами, бо зараз ми не можемо дати заспокоєння, що об"єднали всі дійсні сили на Україні, бо коли зараз ще непритягнених кол не покликати, вони відійдуть від нашого центру – буде але коли упустимо момент.

Не треба з патріотичного моменту збільшувати фракції.

Засідання закінчено о 1,45 г.

Секретарь

7

ПРОТОКОЛ

ЗАСІДАННЯ СЕНЬОРЕН – КОНВЕНТА І/VI. о 10 г. ранку.

ПРИСУТНІ: Кобза, Галушка, Кравченко, Корчинський, Барановський, Біднов, Молодожоненко, Приходько, Рублій, Трепет, Ентеліс, Лиховяк і Фещенко-Чопівський.

<u>ПОРЯДОК ДЕННИЙ:</u>

І. Поповнення складу Ради Республіки.

На початку засідання п. Голова Р.Р. доводе до відома г.чл. Сеньорен-Конвенту про зміст відповіді на привітання що було передано через пана Голову Р.Р. до Ради Республіки. Проект відповіді ухвалено одноголосно. Далі Сеньорен-Конвент переходе до заслухання заяв фракцій про відношення їх до питання поповлення складу Р.Р.

ФРАКЦІЯ С.С.Р. не ~~возражає~~ суперечить проти поповнення, але вимогає щоби було схоронено то процентове відношення поміж групами що складають Р.Р. С.С.Р. не находе потрібним вводити великих землевласників в Р.Р. яко окрему курію.

ФРАКЦІЯ С.С. фракція рахує необхідним поповнити склад Р.Р. в першу чергу Торгово-Промисловцями та Фінансовими колами як останніми – Аграріями. Представництво має бути тільки від організованих кол. Політичне заступництво мусе складать 3/4 складу Р.Р. Мусе бути рівновага між правим і лівим крилом, Фракція не ~~возражає~~ суперечить щоб були притягнені і крайні ліві елементами, во імя зміцнення державного центра. Ми не возражаємо проти введення нових політичних угруповань що повстали пізніще, наприклад: " Народне Об"єднання", також піддержуємо вступ представників Вищої школи, Духовенства, агрономів, правників. На нашу думку необхідно переглянути – що таке рахувати фракцією.

Фракція С.Ф. Зараз іде справа про рівновагу вправо і ліва. Досі був крен на ліво. Перше завдання поповнити праве крило, притягнувши в повному складі ліве. Зміна центру на другому плані.

Фракція Я-Р. Прінціпово фракція висловлюється за поповнення Р.Р. але при умові схоронення політичної фізіономії Р.Р. яка положена була в основу організації представництва в Р.Р., себ-то 75% політич. і 25/ гром.-

політичні. Поповнення Р.Р. в першу чергу зробити введення курії " торгово-промислових та фінансових кол". Фракція зі всею рішучісти буде возражати проти введення кляса великих аграріїв - бо це не тільки не змiцнить Р.Р., а навпаки розпорошить її бо цей кляс є зараз мертвим - і входячи буде не жертвувати, а вимогати. Фракція находе не потрібним робити глибоких перемішень в складі Р.Р. бо ця задача практично не до виконання. Фракція рішуче возражає і проти введення нових невиразних політичних угруповань напр. " Народне Об"єднання "які збільшуючи діференціацію центра - не сприяють його зміцненню, а за місць цього пропонує збільшення представництва центру. Базісним являється для фракції це, щоби представництво було від організованих груп.

ЄВРЕЙСЬКІ МЕНШОСТИ. Сучасний склад Р.Р. має яскраву демократичну окраску - її треба схоронити - треба підсилити центр і повернути ліве крило. Вступ аграріїв не може бути - яко вступ політичної групи.

ФРАКЦІЯ Х.-Д. Треба порівняти численно центр - праву і ліву. Непреміним є входження промисловців і аграріїв. Певні угруповання можна ввести уже і зараз не вичикуючи поки вони зробляться всеукраїнськими. На думку фракції треба ввести Х.Державників, Союз Всеукраїнських Хліборобів Великих Власників, Союз Українських Хліборобів Римо-Католиків, Угруповання в Румунії. На думку фракції треба правому крилу дати 28 місця з яких приблизно 10 Х.-Д. - а Народній партії, вищезгаданим об"єднанням по 2 - 3 місця і 1 місце меншостям. На збільшення центру ми не згодимося.

ФРАКЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ. Більш нормальне взаємовідношення між крилами і центром, аби Р.Р. була більш роботоздатною - мала б постійний звязок з Україною і мала б політичну фізіономію ми стоємо за введення аграрних, торгово - промислових та фінансових кол. Ми находимо доцільним ввести ~~ввести~~ представництво від кожного повіту по одному представнику. Ми також стоємо за введення молодих політичних угруповань " Народного Об"єднання "

ЗАЛІЗНИЧНИКИ. Входження великих земельних власників загальмує роботу Р.Р. Ми тому стоємо за введення торгово - промислових і фінансових кол, нічого не маємо за входження лівих угруповань - коли б війшли крайні ліві / комуністи / то нічого не маємо проти крайніх правих.

ПОЧТОВИКИ. Проти поширення закону Р.Р. про введення правих організацій.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ФРАКЦІЯ. За збільшення всіх організацій в ліга на право Аграрії ще довно будуть мати значіння на Україні.

КООПЕРАТИВНА ФРАКЦІЯ заявила що ще не підготовили давати відповідь. Після заслухання цих заяв п. Голова Р.Р. в своїй промові зазначив слідуюче: треба учитувати той поворот вправо, який помічається в світі, треба перестроїтися - щоби довести прапор консолідації не тільки між собою, але і між другими колами, бо зараз ми не можемо дати запевнення, що об"єднали всі діяцькі сили на Україні, бо коли зараз до непритягнених кол не покликати, вони відійдут від нашого центру - буде зле коли упустимо момент.

Не треба з патріотичного моменту збільшувати фракції.

Засідання закінчено о 1,45 г.

Перший Секретер [signature]

Технічний Секретар М. Лаврук [signature]

П Р О Т О К О Л ч.2.

засідання СЕНЬЙОРЕН-КОНВЕНТУ

24-го червня 1921 року.

Засідання відкривається в 12,30 год. дня.

Головує Заступник Голови Р.Р. Н. М О Щ И Я С Ь К И Й.

На порядку денному - інформації Міністра Закордонних Справ.

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ.- Перша наша справа в Варшаві була це одержання ліквідаційних сум від Польського Уряду. Принціпіально нам не відмовлять, але гарантії що будуть видані гроші, дати не можна. П. Домбський після мого листа про демісію і дуже різкого листа шефа польського штабу, поклявся, що він цю справу зробить і що це справа не тижнів, навіть не днів, а годин. Від Домбського залежить поставить це питання в Раду Міністрів. Він цього не зробив, бо його положення захиталося. Міністр Фінансів Стачковський заявив Начальнику Держави, що без постанови Ради Міністрів і Сойму він не видасть ні копійки.

Фінансове положення Польщі катастрофічне. Серед Польського громадянства настрій, що Польська Держава гине. Союзники, ~~аппарату~~ антанта, не допомагають нічим. Політика власної ініціативи Польщі з"окрема в Українській справі зустрічає негативне відношення антанти, що було зазначено і Начальнику Держави і Сапіезі в Парижі.

Справа з ліквідаційними грішми затяглась, тому прийшлось йти другим шляхом: одно з відомств Польської Держави згодилось провести постанову Ради Міністрів про збільшення фонду на таємні видатки, з якого фонду видали б гроші нам. На цьому тижні такий доклад вноситься в Раду Міністрів.

Справа з грішми може бути вирішена позитивно навіть на цих днях, але в залежности від політичного настрою.

Надія, що ці гроші дістанемо є, инші заходи марні, бо не можливо нічого зробити не маючи грошей і не реконструвавши нашого апарату. Мій висновок - справу делегації продовжувати й на далі, иншого виходу не має. Заходи п. Василька дістати гроші з Угорських банків майже безнадійні, бо справа перенесена в репараційну Комісію в Париж, де наш посол веде акцію, має певні обіцянки. Все ж ті гроші не великі і вони потрібні для

утримання наших позицій за кордоном, без чого не можливо наше істнування.

Перейду до слідуючих питань закордонної політики. Розглядаючи наш фінансовий плян поляки вражі погодились з видатками на наші представництва, їм важно утримати їх закордоном. Про Україну поляки знають більш ніж ми: інформаційні апарати працюють добре.

Сойм з державного погляду уявляє кучу піску, який розсипається на сонці, Рада Міністрів - зводний мляний апарат, який тільки реагує на події, а не творить їх сам, Начальник Панства відійшов від політики.

Згоди, патріотизму, чим могла б урядуватись Польща, не має. Совітська Россія, не використовує цього і сидить тихо. Поляки знають, що Совітська Росія стоїть на порозі великих подій. Ясно, що влади большевики не мають і поставити її не можуть, час їх панування кінчається. З приводу того, хто ж прийде на їх місце, помічається горячка в урядових колах польських. Що до України, то вони думають, що хто б не прийшов туди, то без поляків нічого не буде робити.

Поширена серед політичних кол Варшави така концепція: большевицька влада падає, групи Леніна і Троцького ворогують в розрішенню питання влади. У Леніна ніби то дозріває думка передати владу Англії з умовою, що ні одній з істнуючих груп політичних влад не буде передана, ні в якім разі не можуть бути допущені С - Р і меншевики, має бути диктатура влади одної особи з демократичним уклоном, яка б обіцяла амністію большовикам.

До чому тут можно вірити, а саме, що большевики поставлять питання про єдину Росію, висловлюючись, що соціяльний експеримент вони зробили, що має велике значіння для майбутньої соціяльної науки, експеримент не вдався, а ми все ж як патріоти зробили велике діло об"єднання Росії. Большевизм є свого роду реванш поразки Росії і проявлення її імперіалізму. Що до України то тут також має бути диктатура, себ то гетьманат, на місце якого як кажуть поляки, є 4 кандидата. Поширена думка, що вирішення цієї справи все ж не може обійтись без Тарнівського Центру, без Головного Отамана. Франція не зможе проявити активної ініціативи й тому ніби то Германії буде дана можливість установити порядок і відновити господарство на Україні, з тим, щоб за рахунок українського ринку Германія могла виплатити Франції контрібуцію. Польщі не подобається, бо в такому разі вона мала доход від транспорту. Такі комбінації ходять в Варшавських політичних колах. Нас вони також не випускають. Мудрість їх політики: ставить ставки на всі столи.

Що до польських кругів з України то настрій значно змінився. Ще

недавно Ставковський, Добровольський й инші закидали нам, що ~~ми~~ ми все ж станимось до Польщі з таємними намірами ворожнечі, тепер же вони кажуть що Польща в руках або урядовців, які мляво роблять своє "jutro", або спекулянтів, хотять повернутися на Україну, ждуть нашої ініціятиви. Що до нашого міжнародного становища, то відношення до нас добре, але конкретно ждати нічого не можна. Нам кажуть, коли будите мати свою теріторію, Нам заключимо з вами договори, визнаємо вас, бачимо, що без вас не можно розвязати проблеми Сходу Европи.

В Варшаві трактується ідея Чорноморського союзу так: у Франції народжується активна течія проти Англії, кажуть так: ~~Ло~~ Л. Джордж нічого не може рішати в европейській політиці, бо він звязаний справою Індії, робітничим питанням, Ірландією. І у Франції є течія - одрізати Англію від Чорного моря, проявити ініціятиву і сприяти заснуванню причорноморського союзу між Туреччиною, Польщею і Румунією, через яких Франція вела б політику на Сході. Для цього союзу не хватає ще союзника, який би звязував ці держави і дав би союзу економічну ~~політику~~, прикмету, визнають, що не була б Україна, якій би можно було допомогти, але не безпосередньо.

Ця справа поки що ведеться в сферах сальонної політики, де ми майже не маємо звязків. Цей плян, вироблений п. Кочубеєм, одобряють Фош і Бріян.

Наш же плян Чорноморського союзу - не союз новоповсталих 7 держав, перед якими фактом ми поставили б Польщу й Румунію, Туреччину й Болгарію. В такому разі ми б підняли наш моральний віс в Европі, і солідарно строїли б політику в Европі на підставі самоозначення народів.

В Варшаві були у мене Чхеідзе і Рамішвілі.
Вони заявили, що ніколи з самостійности вони не війдуть, але знають, що без самостійної України вони не житимуть. Вони тепер бояться, що ми не досить самостійні, пропонують виховувати серед населення ненависть до Росії. Уявлення про Україну ~~про~~ свідомість населення у них непевне.
Справу Чорноморського союзу в нашій концепції рахують дуже поважною, як світову проблему. Вони вже мають союз 4-х держав і готові конкретно приступити до заключення союзу з нами. Але попереджують що на Туреччину ми мусимо дивитися їх очами, відно ним з Туреччиною має рішати весь союз.

До Кубані вони мають неповажне відношення, існувати самостійно вона не зможе, а від їх козакофільтства далеко до націоналізму. Від донців вони винесли гарне вражіння. Савінкову вони абсолютно не вірять, його не захотіли навіть прийняти. Висловили незадоволення з приводу нашого союзу з ним. Вони кажуть, що ніодному російському політику не вірять, що Росію

треба одрізати, не вступати ні в які союзи з нею хоч і економічні. Тепер Чхеїдзе і Рамішвілі їдуть до Німеччини і північних краін, щоб одержати санкцію робітничих кол в цих краінах.

Їх плян такий - 2 роки проводити свою роботу за кордоном, в повстання вони не вірили, але сказали, що коли почнеться наша акція, то й вони кинуться в бій.

В Франції вони нічого не добилися, навіть обіцянок, хоч Грузія визнана вже й *de jure*. Европа може рахуватися тільки з фактичним станом подій і з цього погляду вони оддбрюють нашу акцію на Україні.

Містом переговорів про заключення союзу має бути Париж.

Але нам треба рішити, чи вести в Парижі справу Черноморського союзу, чи акцію за вступлення до союзу з Туреччиною.

Ведеться також акція в справі Зеленого Клину. Це для політиків Европи і навіть Японії до цього часу була *terra incognita*.

Там ще ведеться робота більш культурно - національна, але є відомости, що через українців там не ведеться ні Семенову ні кому иншому.

Наше Берлінське посольство веде акцію в цій справі, висилає книжки на Зелений Клин. Японці обіцяють налагодити звязок Міністерством вже передано Японії 4 меморандума сторінок 70 друку. Але треба більш ясно зясувать цю справу.

Японці взагалі ведуть політику вичікування. Що до наших відносин в майбутньому, то можно надіятись на підтримку й дружбу Японії, бо Японці не хотять Єдиної Росії, а всі групи російські видвигають Єдину Неділиму Росію.

Що до українських груп у Варшаві, то абсолютно не має там нічого подібного на те, про що тут говорять. Праві групи все ще найкраще відносяться до Тарнівського центру, активної шкоди не роблять, серіозних звязків з поляками не мають, до Скоропадського ставляться негативно. Ніякого з"їзду у Варшаві, як і Шемета, не було.

П. О Г О Р О Д Н И К запитує, які конкретні заходи робляться, щоб перевезти український елемент з армії Врангеля.

П. МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ. Вивезти українців з армії Врангеля можливо, французи давно на це погодились, але перетягувати їх сюди рисковано, бо не відомо, яка буде їх доля, а там їм все таки Франція допомогає.

Мною були дані такі інструкції: викликати ініціятивну самодіяльність українських елементів в таборах. В цьому відношенню зроблено богато, зорганізовані вже гуртки в таборах. Брак грошей звязує ініціятиву.

помічаються там і авантуристичні комбінації. Є група яка свого часу ніби то врангелевського "демократизму" дістала дозвіл від Франції на переїзд 15 тисяч в Угорщину, де вони хотять зорганізувати свою армію. Найкращий боєвий елемент з армії Врангеля це українці, тому Глазенап звертався в наше посольство в Царьгороді, пропонуючи вивезти в Угорщину українську армію. Це чисто спекулянтського характеру справа, на яку не треба її реагувати, хиба б визнали потрібним мати 15.000 українців в Угорщині.

На запитання депутата Огородника, чи поляки випустять нашу армію й чим дадуть зброю Міністр відповідає, що це справа військова й компетенції її військові, а на запитання чи п. Жукінський доїхав до Парижу, відповідає, що доїхав і гроші довіз.

На запитання деп. Огородника про думку Міністра в справі перенесення центру з Польщі і можливість цього Міністр відповідає: треба розгрузити центр, тільки тоді можно думати про переїзд. Але технічні умови в Польщі найкращі, бо тут найкращий зв'язок. Коли ж рушимо на Україну, то певно поляки нас не випустять без певних обіцянок і росписок, ми можемо дати їх але знаємо, що роспиcки нічого не варт, бо їх можно не виконувати, як це зробили поляки з нами. Виїзд частини Державного Центру можливий і бажаний, особливо коли почнеться акція на Україні, але може бути не раніш ніж будуть гроші.

На запитання деп. Новинського, чи ген. Дельвіг вже у Парижі, Міністр відповідає, що ген. Дельвіг не виїхав, бо грошей від адмірала Остроградського не дістав.

На запитання деп. Закрясного в справі відомостей в Варшаві про продажу бароном Василько Посольського будинку в Берліні, Міністр відповідає: п. Василько фінансові уповноваження має від б. Міністра Фінансів Мартосського. Про цю справу мені нічого не відомо, і я не думаю, щоб це могло бути без відому. Уряду.

На запитання деп. Корчинського в справі інформацій філії Червоного Хреста в Берліні, що в росспорядженні Міністерства Закордонних Справ, є багато санітарного майна, якого воно нікому не дає, Міністр пояснює, що Міністерство не має ніякого відношення до економічних справ за кордоном і ніякого майна не має.

На запитання деп. Кравченко, під якими впливами наше військо було передано під опікування Міністерства Закордонних Справ від Військового, Міністр відповідає: не відомо по чиїй ініціятиві справа ліквідації взагалі була

передана Міністерству Закордонних Справ. В Варшаві ми вели акцію, щоб вона передати Військовому Міністерству опікування над армією, але воно не може й не в силі прийняти це на себе.

На запитання деп. Кравченка про відношення Міністра до переїзду за кордон політичного центру з залишенням тут всього апарату, Міністр пояснює: тепер акція політичного центру за кордоном носила б елемент еміграцийний. На Балканах російська еміграція покривала б нас собою і ми могли б стати в ряд донців і других груп. Але коли б почалася акція на Україні, тоді було б добре вести міжнародню акцію за Польщею.

На запитання деп. Кравченко чи ведеться дипльоматична робота по підготовці перенесення центру, Міністр відповідає, що така робота ведеться в В Софії і Угорщині, Угорщина взагалі прихильно ставиться до нас, а в Софії прийшли до переконання, що ми могли б вести там політику.

Деп. Кравченко запитує: яку конкретну роботу веде делегація в Варшаві, чи варто сидіти їй й надалі і яким тоном Міністр Закордонних Справ вів переговори, чи додержав своєї декларації на Сеньорен-Конвенті. /Міністр Закордонних Справ прохав більш ясної постанови питання./

П. Г О Л О В А .воз"яснив, що декларація Міністра торкалась офіціяльних зносин з Польщею. Можно говорити иншим тоном, коли будемо на Україні, але не предбачалося, що нам доведеться просити там гроші.

МІНІСТР ЗАКОРДОННИХ СПРАВ: Питання про тон це справа довірря чи недовірря. Був поданий тільки один документ - лист до Домбського.

На запитання деп. Кравченко, чому Міністр не вважав можливим до цього часу поінформувати парляментські круги про закордонну політику, чи не було матеріялів, чи надіялись на зміну подій, Міністр Закордонних Справ відповідає, що взагалі справа в Варшаві принціпіяльно стоїть добре, але для її переведення в життя, треба самим провадити справу во всіх інстанціях.

На запитання деп. Огородника, як стоїть справа з візами, Міністр пояснює, що Польське Міністерство Внутрішніх Справ видало наказ про вільне пересування [illegible] українців в Польщі.

На запитання деп. Трепета в звязку з неможливістю ліквідації %% паперів про можливість вивозу за кордон дипльоматичного багажу, Міністр відповідає, що в цій справі треба бути дуже обережними.

На запитання деп. Молодожоненка, як Варшава дивиться на події в Східній Галичині, Міністр інформує: в Варшаві є чутки, що Л. Джорж запевнив Петрушевича, що за два місяці Польща буде введена в етнографічні межі, при чому

Вожинь відійде до Совітської Росії. Тільки цим й пояснюють, що Петрушевич підніма якусь акцію і кажуть, що Петрушевича не обходить удача, чи неудача повстання, а йому важно виявити, що в Галичені не може бути під Польщею порядку.

Але поляки збройного повстання не бояться, вони бояться лише мирного розрішення. Повстання ж вони подавлять легко, а використають його для піднятя національного патріотизму, і будуть указувать Европі, що за галицькою червоною армією, піде російська червона армія і Борислав Европа загубить, як і Баку.

На запитання деп. Кравченко, чи маються звязки в фінансово-промисловими колами, Міністр пояснює: між представниками української промисловости ведеться політична робота. Вони дивляться на Україну з великими надіями, як на терен для своєї роботи. Гарне відношення з боку европейських промислових кол. Це все виявляється вже в проектах организації ріжних банків. З політичного боку було б бажаним, щоб Міністерство Фінансів давало допомогу всяким таким справам. Нехай ці всі кола заангажуються в українській справі, я думаю, що їм надалі не вдасться хижацьки використовувать Україну.

П. ГОЛОВА доводить до відома, що сьогодня ж о 5 годині вечера відбудеться спільне засідання Військової і Закордонної Комісій, де Міністр Закордонних Справ дасть дальнійші пояснення.

Засідання закривається в 2,30 годині.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР

Технічний Секретар М. Лавр[illegible]

П Р О Т О К О Л Ч. 3.

Засідання Сеньорен-Конвенту 25 червня 1921 року.

Засідання відкривається в І год. дня під головуванням Заступника Голови Ради Республіки Е. М О Ш И Н С Ь К О Г О.

Н а п о р я д к у д е н н о м у:
Обговорення інформацій Міністра Закордонних Справ.
Дебати „про сучасне становище і питання про Державну Нараду.

П. Г О Л О В А. - МОШИНСЬКИЙ - По інформаціям Міністра Закордонних Справ наше становище виглядає дуже сумно. Вся наша увага звернена лише на одержання грошей, весь апарат став. Не предбачається реальних перспектів, що зробити з центром, з урядовцями, які голодують, а тому ти звіріються не тільки в Правительстві, а і в Раді Республіки.

Єдине, що ще провадиться, це звязки з Україною і організація повстання, бо на це маються де-які матеріяльні засоби.

Підіймається питання про утворення експозітури, чи й перенесення центру, в доказ необхідности чого приводять багато даних. Але й це питання становиться нереальним, бо не має грошей.

Ми зайшли в тупік, і треба скорше з цього вийти. Перша справа - це розвязати урядовців, хоч це трохи й запізно, але все ж це необхідно, бо я не знаю, як вони далі реагуватимуть на наше безсилля. Треба це все обміркувати і найти вихід на Державній Нараді.

П. ГОРОДНИК. - Положення остільки поважне, що навряд чи Державна Нарада дасть який вихід, коли б днів 10 раніш вона ще і була б доцільною. Положення остільки серіозне, що Представник фракції не рішається виступати від імені всіх членів, треба, щоб весь загал членів Р. Р. обмінявся думками може тоді ми знайшли б вихід.

З грішми не так вже зле. Вже маємо в Румунії І мілїон л[ей]. Остроградський вніс 500 тисяч та Мацієвич мав продати %% паперів на 500 тисяч. З цими грішми вже можна обернутися.

П.Г О Л О В А. - Дійсно було б слушно продебатувати це питання на пленумі, вислухати Міністра Закордонних Справ про плани на майбутнє, але формально це мусить бути так, щоб якась фракція внесла інтерпеляцію, щоб підняти дебати.

П.Т Р Е П Е Т. - Ми підтримуємо думку обговорення положення на пленумі. В звязку з актуальністю акції повстання ми мусимо підготовитись до цього. Що до переведення цього побажання в життя, то є два шляхи. Перший шлях - який пропонував п.Голова - внесення інтерпеляції з тим, щоб Правительство в той же день дало відповідь, і підняти дебати. Другий шлях - це, що Правительство робить експозе на неофіціальне жадання Сеньорен-Конвенту.

П.К Р А В Ч Е Н К О. - Ми дійшли майже до пропасти і тепер питання, чи ми будемо шукати виходу, чи чекатимемо, поки не скотимось туди. До цього часу ми сиділи й чекали, мусимо признати, що далі так йти не може. Мусимо сконстатувати, що ми нічого не зробили, а тому навіть не мали де помилитися. Тепер стоїмо перед рішучим кроком. Мусимо вимагати від Уряду експозе по загальній политиці. Коли Уряд має і бачить нові шляхи, Р.Р. одобрить їх, коли ж ні, то Р.Р. мусить шукати шляхів, що далі робити.

П.Г О Л О В А. - Є пропозиція - вимагати від Уряду експозе і потім відкрити по ньому дебати.

П.С А П І Г А. - Експозе тягне за собою дебати, а потім довірря чи не довірря. Коли вимагаємо експозе, то значить намічається кріза Правительства і тим самим воно відривається від роботи. Щоб йти на те, треба мати важливі причини, яких я тут не чув, тому не можу сказати за експозе, чи проти.

П.С О В А Ч І В. - Я зрозумів справу з експозе так, що тут не було думки про можливість крізи. Наш Законодавчий орган в рішаючий момент бути чи не бути мусить скликати всіх державних людей. Можливо тоді буде кріза. В момент ратування життя треба шукати виходу.

П.Т Р Е П Е Т. - Не всяке експозе тягне за собою крізу Правительства. Практично во всіх Державах прийнято, що Прави-

тельство час од часу дає експозе. Коли ми санкціонували акцію повстання, мусимо зважити свої сили, мусимо вислухати Правительство, чи ми готові до цього і тільки тоді ми зможемо сказати, чи роботи його сьогодня, чи відкласти надалі. Коли б ми усвідомили, що Правительство не зробило всього, що можна, не знає, що робити, тоді ми б змінили Правительство. Цього не треба боятись. Коли боїтесь крізи, бо боїтесь, що експозе Правительства буде незадовольняючим, то готуйтесь до цього, але я цього не предбачаю.

П. О Г О Р О Д Н И К - Звичайно, буває, що Правительство радиться з Парляментом, і бувають що-тижня експозе. А у нас вже три місяці його не було. Коли Правительство перед 3-ма місяцями намічало шляхи роботи, то були инші обставини, ніж тепер. Думаю, що Правительство мусить ввести Р. Р., а не навпаки, бо парляментарний кабінет складається з кращих сил, з наших поводирів. Хто боїться крізи, мусить також вимагати експозе, бо раз предбачається незадоволення діяльністю Правительства, то так залишати тяж більш не можна. Я ж цього не бачу. Думаю, що Правительство має певні шляхи.

П. К Р А В Ч Е Н К О. - Далі чекати не можна. Треба вжити героїчні міри. Попробуємо поставити справу в самий широкий спосіб, видивити все. Чого ж боятись крізи кабінету, коли все гине. Чи ми боїмося за портфелі. Але не було думки про крізу, треба виясняти, що можна зробити. Шукатимемо виходу. Важно, що далі чекати й мовчати не можна.

П. С А Н І Г А. - Коли я належу до партії, яка бере участь в складі Правительства, то мені відомі його шляхи. Коли буде кріза, то вона нас остаточно зруйнує. Розсіяти ж хмари над нами не в силі ніхто, лише всі ми разом. Ще не настав час для експозе.

П. К О Б З А. - Вже 5 місяців ми боїмося крізи, і це поставило Правительство в таке становище, що воно недосягаемо для нас, багато тому прикладів; коли піднімаємо питання про скорочення, нам грозять крізою. Тепер вже пробила 12 година і треба поставити питання ясно, потребувати від Правительства пояснень. Залишати так справу далі не можна. Мусимо

одверто сказати,,що Правительство більш винно й в тому, що урядовці тепер голодують. Соромно на все, що у нас робиться казати, хочеться взяти палку й лупити Правительство Настоюю, щоб вимагати експозе, і коли воно не задовольнить нас, то краще покликати нових 4-5 чоловік, і вони більш зроблять, ніж тепер 17.

П. Б У Б Л І Й. - П. Сапіга казав, що ніхто тепер не може нічого зробити, то для чого ж тоді Правительство, для чого ж тоді ми тут сидимо. Треба вислухати експозе і коли Правительство скаже, що воно не може нічого зробити, то для чого ж воно.

П. С А П І Г А. - хочу звернути увагу, що п. Кобза сказав, взяти палку й бити, цього досить, щоб фракція Н.Р. могла витягти відповідні консеквенції.

При голосованню більшістю проти I приймається пропозиція, щоб Правительство зложило експозе.

П. О Г О Р О Д Н И К. - Пропоную призначити певний термін, щоб Правительство бачило, яку спішність надає цьому Р.Р.

П. Б У Б Л І Й - пропонує призначити експозе на понеділок, щоб був присутній і Міністр Закордонних Справ, який має від'їхати до Варшави.

По пропозиції п. Голови ухвалюється, щоб експозе відбулось у вівторок.

П. К Р А В Ч Е Н К О. - пропонує, щоб Міністр Закордонних Справ не їхав в Варшаву, поки не буде експозе, бо після обговорення експозе, може змінитися й сама тактика.

П. О Г О Р О Д Н И К пропонує, щоб Голова Р.Р. доводячи до відома Правительства про експозе, передав би думку Сеньорен-Конвенту, що була б необхідна присутність Міністра Закордонних Справ.

П. Т Р Е П К Е находить, що попереджати Правительство не має чого, бо Правительству мусить бути відомо, що експозе, як і всяка робота без Міністра Закордонних Справ не може бути.

П. П Р И Х О Д Ь К О беручи слово не по питанню експозе

пропонує запитати Прем"ер-Міністра про конкретні заходи частинного задоволення грішми урядовців шляхом вкладу ~~**~~ паперів і реалізації дей, які маються в Румунії.
П.ГОЛОВА пояснює, що про це Президія доведе до відома Прем"ера приватно.

В 2,15 год. засідання закривається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР [signature]

ТЕХНІЧНИЙ СЕКРЕТАР [signature]

П Р О Т О К О Л ч. 4.

З А С І Д А Н Н Я С Е Н Ь О Р Е Н - К О Н В Е Н Т У

от

І-го липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р. / Голова Р.Р. І.Феденко-Чопівський і Перший Секретарь Ф. Хижняк / і Сеньорен - Конвенту відкривається в ІІ,50 годин дня.

На порядку денному: заява Голови Ради Міністрів від 27-го червня про несвоєчасність експозе й обговорення її.

П. ГОЛОВА зачитує заяву Голови Ради Міністрів про несвоєчасність експозе й можливість обговорення положення на нараді Сеньорен-Конвенту й членів правительства, пояснює, що така нарада була підготовлена, Головний Отаман згоджувався взяти в ній участь, але в звязку з подіями в бльоку нарада відклалась, а Головний Отаман відмовився брати участь в ній.

П. ХИЖНЯК.- Має зробити заяву про сітуацію. Маємо відомости, що С.Ф. відкликають своїх представників, значить утворяться кріза кабінету, тому треба підступити до обговорення цього положення.

П. ГОЛОВА.- Сітуація цього дня така: незадоволення діяльністю Міністра Закордонних Справ наростало в Закордонній Комісії, а потім і в бльоку, тому й вимогали експозе, щоб винести недовіря Міністру Закордонних Справ. Фракція С.Ф., не погоджуючись з намірами бльоку, пішла на зустріч, і, щоб вийшов Міністр Закордонних Справ, вийшла з бльоку. З того ж дня 29-го червня утворилась кріза.
До цього спричинилися дві причини: І-е - незадоволення Міністром Закордонних Справ і 2-е - часткове невадоволення і Прем"єр-Міністром, якому закидають деякі провини, а потім скорочення Міністрів.

Кріза утворена і буде рахуватись з завтрашнього числа. Була спроба утворити новий кабінет Прокоповича. Фракція С.Ф., бажаючи правдиво, щоб кріза як найскорше і як найкраще була налагоджена, заборонила йому робити цю спробу, бо це був би провал все одно.

Тепер стоїть задача - найти людину, яка склала б з числа більшости реконструірований кабінет з 7 ~~[illegible]~~ осіб.

П. КРАВЧЕНКО вносить поправку, що бльок не пропонував п. Прокоповичу скласти новий кабінет, а тільки реконструірувати його, а тому відмову його бльок відносить на відмову реконструірования й скорочення кабінету.

На запитання п. Трепета, чи є вже заява п. Прем"єра про демісію, п. Голова пояснює, що кріза наступає завтра.

П. КОРЧИНСЬКИЙ пояснює, що бльок в своїй заяві прохає не відкликати Міністрів С.Ф. до І-го, фракція порахувала І-е конечно.

П. ТРЕПЕТ.- Вияснивши справу з експозе, треба поставити на порядок денний справу кабінету, коли є заява про демісію.

П. КОРЧИНСЬКИЙ.- Не має значіння, чи офіціяльна заява. З завтрашнього дня п. Прокопович вже не Прем"єр, тому треба цю справу обміркувати, а в звязку з тим нема потреби обміркувати експозе.

П. ТРЕПЕТ.- Ні про демісію, ні про пертрактації фракції С.Ф. з бльоком в сеньорен - конвенті нічого не було відомо, тому треба обговорити цю справу.

П. ГОЛОВА.- Скликаний у вівторок сеньорен - конвент не зібрався. Вихід фракції С.Ф. з бльоку це вже тягне демісію кабінету. Щоб не зіпсувати справу у Варшаві, яка ще не закінчена, бажано, щоб кріза пройшла скоро. Прошу стати на грунт конкретний, реальний. Де які фракції вже підготовлені до цього.

П. КРАВЧЕНКО.- Стоімо перед фактом крізи. Пропоную заяву про відмовлення від експозе прийняти до відома. А зараз же приступити до обговорення основ кабінету й намічення кандідатів.

П. ХИМЯК.- В імені фракцій С.С., С.С.П., Н.Р., Кооп., і Місц Сам. вношу заяву, що необхідно в скорший спосіб скласти кабінет на основах: 1/ кабінет повинен бути стислим, 2/ має складатись з осіб, які представляють певні групи в парляменті і 3/ кабінет має бути коаліційний.

Ці фракції пропонують Сеньорен - Конвенту запропонувати п. Прокоповичу скласти кабінет на цих основах.

П. КОРЧИНСЬКИЙ.- Не висловлююсь, що до принціпів. Але було б не природно, щоб бльоковий кабінет возглавляв чоловік, фракція якого вийшла з бльоку. Тому питання про кандідатуру п. Прокоповича повинна бути знята.

На запитання п. Кравченко, чи це фракція сама здіймає кандідатуру чи тільки пропонує це Сеньорен - Конвенту, п. Корчинський пояснює, що п. Прокопович не має згоди фракції формувати кабінет.

На запитання п. Кравченка, чи це остаточна відмова, чи ще можлива розмова з п. Прокоповичем, п. Корчинський відповідає, що це постанова фракції С.Ф., якій підлягає п. Прокопович.

П. КОВЗА, указавши на неприємне[в]раження, що ніхто не хоче ясно висловитись, находить, що факту демісії не має, і до неї фракції не підготовлені, тому треба просити фракцію С.Ф. відкласти крізу, щоб не попсувалась справа у Варшаві

шаві і взагалі, коли складання нового кабінету затягнеться, відкласти крізу до закінчення справи в Варшаві.

П. ШОВГЕНІВ приєднується до пропозиції п. Кобзи, підкресливши, що блок зробив надзвичайно важний шаг, не повідомивши другі фракції.

П. ВІДНОВ / К.Осв. / і п. КУЛІЙ / Démt. / заявляють, що їх фракції приєднуються до пропозиції п. Кобзи.

П. ГОЛОВА.як Р.Р. мушу сконстатувати, що коли б п. Прокопович по за згодою фракції й нахотівся скласти кабінет, то це був би провал, бо грунту для нього не має жадного. Просив би не прохати його/на-по/, бо він і не згодиться, а це тільки заплутає справу.

П. КРАВЧЕНКО в звязку з новими фактами й заявами пропонує зробити перерву на 15 хвилин, для їх обміркування.

Оголошується перева на 15 хвилин.

/ Після перерви /.

П. Кравченко до пропозиції Х.Д. пояснює, що до утворення нового кабінету старий мусить виконувати свої обовязки, це само собою зрозуміло. Але факт - кріза кабінету.

П. К О Б З А протестує, що такого факту він не знає і не хоче допустити до нього, бо треба потурбуватися про співробітників.

/ Деп. Кобза з протестом залишає засідання /.

П. ГОЛОВА доклаДує, що поступила заява від "Централу" з вимогою виплатити всі належні гроші на протязі 5 днів, а в разі невиконання цього " Центрол" знімає відповідальність за наслідки.

П. ТРЕПЕТ .- Формально крім заяви експозе ми нічого не маємо, фактично же маємо заяву фракції С.Ф. що кріза єсть факт. Стан грізний, вимоги урядовців треба задовольнити. Справа з одержанням грошей в Варшаві тягнеться скільки місяців. Маємо сьогодня надію, що будуть одержані. Маємо парляментський кабінет, тому несемо відвічальність за неодержання грошей. Хто не вірить в їх одержання, той вимагає скоршого полагодження справи.

Треба встановити принціпи на яких буде формуватись новий кабінет, відкладати надалі неможливо.

Сьогодня ж це питання треба вирішити, його можна відкладати лише на години, тому пропонує зробити перерву, щоб фракції підготовились.

П. КРАВЧЕНКО.- Мене хвилює політична гра, яка тут помічається. Мусимо рахуватись з демісією кабінету, завтра вона буде поставлена формально, тому треба дати скорше нове Правительство. Стоїмо перед Державою

справою, всі відповідаємо. Коли бльок просив Міністрів С.Ф. залишитися до 1-го, то щоб уникнути руйнування роботи, щоб не перешкодити одержання грошей що лежить на старому Правительстві. Тим часом мусимо обговорити принціпи на яких буде складатись кабінет.

П. КОРЧИНСЬКИЙ.- Жадної політичної гри з бльоком ми не вели. Розуміється технично робота буде проводитьси, але гадаю, що бльок не примусить наших Міністрів довго виконувати свої обовязки. Що до одержання грошей, то щоб не попсувати цієї справи на засіданні бльоку, коли ~~коли~~ виявилось, що кріза неминуча, я пропонував відкласти днів на 10.

П. КОБЗА.- Ціль перерви нічого не дала, бо заяви бльоку ми не почули. Фракції теж не висловлюються ясно. Тому пропоную відкласти засідання на завтра о 12 годині дня, а разом з тим просити п. Прем"єра, щоб не подавав до демісії до слідуючого засідання Сеньорен-Конвенту. Рахуватись же як з фактом, що вже кріза є, це шкідливо для справи.

П. ОГОРОДНИК.- Дякую за оголошення заяви "Централу", яка очевидно мусить вплинути на уяснення положення. Моя фракція рахується з крізою, як з фактом і мусимо це обговорити, бо момент вимагає спішного вирішення справи. Пропоную основи нового кабінету: 1/ Кабінет коаліційний, 2/ кожна парляментська група мусить взяти одно місце, 3/ кабінет складається з осіб, за які відповідають парляментські групи. Наша фракція будучим прем"єром називає п. Прокоповича, не маючи його згоди. Сьогодня ж у вечері треба прийняти рішення.

П. ГОЛОВА.- Є три пропозиції: 1/ деп. Трепета - призначити засідання сеньорен-конвенту сьогодня о 5-й годині, 2/ деп. Кобзи-на завтра о 12 години. і 3/просити п.Прем"єра не подавати до демісії до засідання сеньорен - конвенту.

При голосуванню приймається, як компроміс, засідання сеньорен - конвенту на 2-е липня о 10-й годині ранку.

П. ОГОРОДНИК просить п. Голову сконстатувати , що перерву просив представник С.С., а не бльок і тому ніяких конкретних пропозицій бльок і не зробив.

Приймається 7-ма голосами пропозиція просити п. Прем"єра Міністра не переводити офіціяльно демісії до закінчення засідання сеньорен-конвенту 2-го липня.

П. КРАВЧЕНКО.- Фактично маємо крізу кабінету. Щоб не було застою мусимо підготовитись, щоб в еластичний спосіб перевести те, що викликало життя. Мусимо назвати чоловіка, який ~~би~~ сформував би кабінет. Переднуємось

до до кандідатури виставленої п. Огородником.

п. КОРЧИНСЬКИЙ.- Незалежно чи будуть С.Ф. в новому кабінеті / це діло / організації роботи між бльоком і фракціею С.Ф./, фракція С.Ф. не буде вставляти палиці в колеса, і бльокові фракції можуть бути певні, що ми даємо підтримку і в Р.Р. оскільки будуть узгляднені наші заяви, що до не зміни курса політики, що може бути звязано з особами кандідатами на пост Міністра Закордонних Справ.

п. МОЛОДОЖОНЕНКО. При утворенню бльоку гадали всі, що державні інтереси будуть ставити вище партійних. А що ж бачимо ? Може через місяць підемо на Україну, а нічого не зробили, нічого не зробив і Уряд, із за одного Міністра ломають денгр.

п. КОРЧИНСЬКИЙ зазначаючи що повторюється тяжкий докір, який зробив бльок, фракції С.Ф. що ніби то вона стала на шлях власних партійних інтересів, в поясненни, зачитує резолюцію бльоку де зазначений цей докір і відповідь на неї фракції С.Ф., де підкреслено, що не дивлячись на те, що представник фракції в бльоку заявив, що фракція охоче буде говорити п про заміну осіб, бльок все ж допустився некоректности до фракції С.Ф. своєю тактикою.

п. ТРЕТЕТ заявляє, що зачитана відповідь фракції С.Ф. не була передана в писаній формі бльокові, инакше не викликало б відповідь бльоку, бо де які заяви там тенденційні.

п. КРАВЧЕНКО.- Заява фракції С.Ф. було передана в устній формі вже після того, як бльок категорично постановив про необхідність відкликати п. Ніковського на засіданні не яко представник С.Ф. не прийшов.

п. КОРЧИНСЬКИЙ на це дає пояснення:- 28-го було засідання бльоку і слідуюче призначено було на 29 на 4 год. дня по бажанню фракції С.Ф., яка в рану мала своє засідання. 29-го в II год. п. Лижняк запрошував мене на засідання бльоку, але я пояснив йому, що маю засідання дуже важне й не можу йти. Потім за пів години п. Лижняк оголошує мені постанову бльку. Я був здивований, як могли прийняти таку постанову без представника С.Ф..

п. КОВАЛЕВСЬКИЙ.- В зачитаних документах є неправильности, бо в бльокові справи виглядала инакше, особливо для фракції П.Р., яка займала нейтральне становище, не уявлячи що дійде до кризи. Коли б фракція С.Ф. узгляднила всі ~~[illegible]~~ мнения бльокових фракцій, сфінкс вийшов би инакше, коли б були переговори. Бльокові фракції мусять дати відповідь на запитання-відповідь фракції С.Ф.

П. ГОЛОВА. – доводить до відома, що поступила заява від деп. Мошинського про вихід із Ради Республіки.

В. 2,30 год. засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР [signature]

Технічний Секретарь М. Гаврич

П Р О Т О К О Л Ч. 5..

З А С І Д А Н Н Я С Е Н Ь О Р Е Н - К О Н В Е Н Т У

2-го липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р. / Голова Р.Р. І. Феденко - Чопівський і перший Секретарь Ф. Віжник / і представників фракцій відкривається в 12,40 год. дня.

На порядку денному питання про майбутню крізу Кабінету.

По внесенню деп. Кобзи ухвалюється поставити першою точкою обговорення заяви " Централу " про задоволення платнею.

По зачитанню заяви "Централу", щоб Правительство задовольнило всіма належними грішми урядовців до 6-го числа, ухвалюється одноголосно пропозиція деп. Кобзи: звернутися в імени Сеньорен-конвенту ще до старого Правительства, щоб воно вжило всіх можливих заходів до задоволення урядовців грішми до 5-го липня.

Ставиться на обговорення питання про крізу.

П. Г О Л О В А нагадує, що згідно постанови попереднього Сеньорен - Конвенту, він прохав Прем"ер Міністра не подавати до демісії до кінця засідання Сеньорен-Конвенту.

П. Т Р Е П Е Т, зазначаючи, що на попередньому засіданні Сеньорен - Ко Конвенту були подані бльоком засади, на яких має сформуватись кабінет і названа особа, яка б його сформувала, пропонує позаблоковим фракціям висловити свої думки.

П. К О Б З А - Ми не розглядали цих точок, а відходимо прямо до крізи. А - Д находить, що до розвязання питання про задоволення співробітників не може бути питання про крізу.

П. М О Л О Д О Ж О Н Ч Е Н К О / фрак. залізн. / - висловлюється що офіціяльної крізи кабінету не має.

П. Б У Б Л І К / фр. пошт. / - Ми находимо, що питання про крізу не на часі, тому ми нього й необмірковували й мусимо заслухати фракції, які заінтересовані в крізі.

П. Б І Д Н О В / фр. культ.освіт./ - Про крізу кабінету ми нічого не знаємо, але видно, що де які фракції заінтересовані в тому, а через те

ні Рада Республіки, і Комісії не працюють. Були балачки про скорочення числа Міністрів і їх товаришів, а про крізу нічого не говорилося.

П. Е Й Т Е Л І С / евр. менш. / заявляє, що його фракція невсесім по інформована, а тому не в"ясувала свого відношення.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й / фр. С.Ф. / – Наша фракція стоїть на тому, що кріза є, але утримується поки що од висловлення свого відношення до майбутнього кабінету.

П. Т Р Е Г Е Т – Заяви позабльокових фракцій нічого не дали й навіть кажуть, що крізи не може бути. Мусимо обміркувати як поставитись до нього. Від своєї фракції пропонує відкласти засідання на декілька годин, щоб вирішить, чи просити не Правительство залишитись до виконання певного завдання чи навпаки хутно скласти новий кабінет.

П. Г О В О Р У Н / фрак С.С.П. / Перед фактом крізи ми стояли й вчора. Деякі фракції не вважають, що цей факт наступає, другі не підготовлені тому треба відкласти засідання. Пропозицію Д-а находимо слушною, бо необхідно задовольнити урядовців.

П. С А Р І Г А / фр. Н-Р. / утримується від висловлення поглядів фракції в звязку з новими заявами позабльокових фракцій.

П. Г О Р О Д Н И К / фр. місц. самовр. / находить необхідним відкласти засідання на другий день, бо не вияснивши позиції позабльокових фракцій, бльок не може виносити свого рішення.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й находить необхідним, щоби сеньорен-конвент вияснив своє відношення до самого факту крізи, щоби всі фракції виходили з одного положення.

П. К О Л З А пропонує обговорення питання про крізу відкласти до вирішення справи про задоволення співробітників, до 6-го числа, до якого дня "Централ" вимогає виплати грошей.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й – З сьогоднішнього дня Міністри від партії С.Ф будуть формально відкликані. Може бути питання чи може старий кабінет без двох міністрів С.Ф зможе виконувати технічну роботу до 6-го липня, чи може зараз же сформувати новий кабінет, який прийняв би на себе цю роботу.

П. К О Л З А – Кріза викликає серед співробітників заколот, крім того до 6-го числа бльок нового кабінету не складе, тому й треба просити Правительство до 5-го не подавати до демісії.

П. Т Р Е Г Е Т .– Державний центр не може бути й півгодини без Правительства. Мусимо, не боятись хвилювання урядовців, виконати свій обовязок і вирішити питання про крізу.

П. О Г О Р О Д Н И К пропонує внесення деп. Кобзи, - відкласти крізу до 6-го числа - поставити на слідуючий пленум, бо більшві фракції не підготовлені дати відповідь на цю пропозіцію.

При голосуванні пропозіція деп. Огородника відхиляється.

П. Г О Л О В А .- Есть пропозіція просити Голову Ради Міністрів не подавати до демісії до 6-го числа.

П. К Р А В Ч Е Н К О .- Ми чули, що С-Ф відкликають своїх Міністрів, тому пропоную поправку до цієї пропозіції і до вирішення справи Сеньорен - Конвентом, а не до 6-го.

П. К О Б З А . Думаю, що С.Ф. не підуть на руйнацію Державного Центру. Коли ~~значить~~ за " до вирішення справи сеньорен - конвентом" бо це вирішення може й завтра наступить, а Правительству треба дати зміну спокійно ~~продовжити~~ довжува роботу хоч ці 3 дні, щоб задовольнити вимоги урядовців.

П. М О Л О Д О Ж О Н Е Н К О .- Сеньорен - Конвент ~~не~~ не виносив недовірря ~~бльоку~~ Кабінету, Правительство нічого не заявляло про демісію, для чого ж тоді просити його не подавати до демісії. Воно мусить по старому продовжувати роботу. Не має кризи Правительства, а є кріза бльоку, яку Ви й налагоджуйте.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й .- Вже два дні ми говоримо про формальний момент питання про крізу: чи говорити про це, чи ні. Есть вже фракції, які вже підготовились до цього, це відомо з кулуарних чуток. Треба стати на одвертий шлях. Есть же тут організація сильніша, яка має більшість в Р.Р., яка має й мусить мати плян. Скажіть його нам.

П. К Р А В Ч Е Н К О.- Мусимо вирішити цю справу, але сітуація ще не вияснена. Може й завтра зможемо розвязати цю справу, може найдемо, що новий уряд зможе взяти на себе задоволення урядовців.

П. М О Л О Д О Ж О Н Е Н К О .пропонує не давати ніяких вказівок Правительству поки не закінчиться кріза бльоку: - Ви устроїли крізу бльоку, то чого ж втягувати сюди Правительство?

П. Г О Л О В А .- Є три пропозіції: 1/ просити Уряд залишитися до 6-го; 2/ до вирішення справи сеньорен-конвентом і 3/ деп. Молодожоненка - зовсім не звертатися про це до Правительства, рахуючи, що факту крізи не має.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й вносить заяву, що фракція С.Ф. вже відкликала своїх Міністрів і тільки формально п. Прокопович не подав прохання про демісію. Відкликання відбулося через те, що Міністри від партії С.Ф. не найшли підперття тих груп, на які вони опіралися.

П. Т Р Е П Е Т зазначає, що на минулому засіданню сеньорен - конвенту питання про крізу трактувалось як факт, тому не можно погодитись з пропозіцією п. Молодожоненка.

П. Х Е Й Н Я К вносит заяву, що в разі коли питання про крізу буде відложено до 5-го, а фракція С.Ф. вже відкликає своїх міністрів, то фракція Н.Р. також відкличе своїх міністрів, фракція стоїть за відложення крізи до 5-го, але без виходу С.Ф.

При голосуванню 7-ю головами проти 3-х при I, що утримався приймається пропозіція деп. Кобри:- просити Правительство не подавати до демісії до 5-го числа включно.

Поправка деп. Кравченко не до 5-го, а до вирішення справи сеньорен-конвентом - відкидається.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й вносить заяву, що фракція С.Ф.візьме під розвагу постанову сеньорен - конвенту.

П. К Р А В Ч Е Н К О доводить до відома, що в разі коли фракція С.Ф. відкличе своїх міністрів, то фракція С.С. відкличе також і своїх.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й прохає бльокові групи назвати імена кандидатів майбутнього Правительства, щоб фракції могли підготовитись.

П. Г О Л О В А підтримує це, зазначаючи, що в кулуарах є сильні чутки, про ці імена..

На заяву п. Трепета: - чакаємо рішення фракції С.Ф., п. Корчинський відповідає:-ми мусимо знати імена.

П. К Р А В Ч Е Н К О находить що назва кандидатури лише одна формальність, в кулуарах про це всі знають, але ще не остільки сильні ці кандидатури, щоб їх називати в сеньорен - конвенті.

П. Т Р Е П Е Т застерігає, що на кулуарних чутках не можна спиратися, бо тоді вийшло б, що такій старій державній партії як, С.Ф. було б навіть не по д розі з державним центром.

П. К Р А В Ч Е Н К О зазначає, що фракції С.Ф., які й иншим, вже послана платформа бльоку, на якій має бути сформований новий кабінет і фракція С.Ф. мусит дати відповідь про своє відношення.

П. М О Л О Д О Ж О Н Е Н К О підтримує пана Корчинського, не розуміючи, чому бльокові фракції бояться назвати імена.

П. О Г О Р О Д Н И К .- Тверезе відношення примушує нас з"ясувати позиції фракцій Р.Р., оскільки таке відношення ще не з"ясоване, ніяка фракція не може взяти на себе обовязку назвати імена.

П. М О Л О Д О Ж О Н Е Н К О заявляє, що залізничники своє відношен-

ня висказують лише тоді, коли будуть названі імена, від всяких перегоnорів політичних відмовляються

П. Г О Л О В А .- Є три пропозиції : І/ призначити засідання сеньорен - конвенту сьогодня о 7 год. вечера; 2/ завтра о 10 год. ранку і 3/ в понеділок.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й заявляє, що фракція С.Ф. в неділю рано не може бути на засіданні.

Одноголосно призначається слідуюче засідання сеньорен - конвенту в понеділок о 10 год. ранку.

В І,45 засідання закривається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР.

Технічний Секретар М. Гаврищ

23

П Р О Т О К О Л Ч. 6

З А С І Д А Н Н Я С Е Н Ь О Р Е Н - К О Н В Е Н Т У

4-го липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р. / Голова Р.Р. І.Феденко-Лотівський і Державний Секретар Ф.Швидюк / і Сеньорен - Конвенту відкривається в 12,30 год. дня в присутности представників фракцій: Корчинський / С.Ф /, Чобан / Х.Д./, Сапіга / П.Р. /, Кравченко / У.С./, Говорун / С.С.Р./, Огородник / Місц. Сам. /, Трепет / Кооп. /, Зубрій / Позп./, Витгеліс / Євр. менш./ і Біднов / Кул.Осв. /.

На порядку денному питання про крізу кабінета.

п. Г О Л О В А зачитує лист Прем"єра Міністра про згоду відкласти демісію до 6-го, згідно бажанню Сеньорен - конвенту і во згоді з партією С.Ф.

п. Голова додає інформації, що п. Прем"єр одержав листа від Міністра Закордонних Справ від пятниці про те, що на нараді Міністра Фінансів Стечковського, Віце Міністра Закордонних Справ Домбського і п. Лукашевича для обговорення питання про задоволення нас грішми, підтверджено позитивне вирішення Ради Міністрів, але Міністр Стечковський заявив, що негайно видати таку суму він не може. В другому листі від суботи повідомляється, що по натиску п. Домбського Міністр Фінансів згодився видати частину негайно, називають 30 міліонів, які є надія одержати в понеділок. До Варшави виїхав для з"ясування справи п. Зайцев.

З Відня прибув до Варшави і там конферує Сергій Шемет.

п. К О Р Ч И Н С Ь К И Й додає, що одним із мотивів згоди фракції С.Ф. відкласти офіціяльну крізу до 6-го було те, щоб старі Міністри не тільки морально, а й фактично могли прийняти на себе відвічальність в звязку з заявою "Централу" про виплату грошей до 6-го .

п. К Р А В Ч Е Н К О в імені бльоку заявляє: - Бльок констатує, що кріза єсть і приклав всі зусілля для її залагодження. Головні завдання сучасного менту - польсько - українські стосунки й акція повстання. Во імя цього бльок пропонує кандідатури: на пост Прем"єра Міністра п. Тимошенка і на пост Міністра Закордонних Справ п. Левицького .

До виясненя відношення Сеньорен-Конвенту п. Тимошенко остаточної згоди не може дати.

П. Голова переходить до опросу позабльокових фракцій що до кандидатури п. Тимошенка.

П. КОРЧИНСЬКИЙ /фр.С.Ф./ - фракція С.Ф.вітає ініціятиву бльоку, щоб скорше залагодити крізу, а також активність громадських організацій в бльоку, які вже ведуть перед.
Що до кандидатури п. Тимошенка, то, зазначаючи, що обидві кандидатури ідентичні, фракція не буде заперечувати цій кандидатурі, бо вона не бере участи й відвічальности в кабінеті.

П. КОВЗА /фр. Х.Д./ висловлюється, що попереду мусить побалакати з п. Тимошенком.

П. КРАВЧЕНКО пояснює, що цю кандидатуру виставляє бльок, остаточної згоди п. Тимошенко ще не має.

П. ТРЕПЕТ находить, що сам сеньорен-конвент мусить виставити кандидатуру і представити її Голові Держави.
П. КОРЧИНСЬКИЙ находить таку думку хибною, бо сеньорен-ковент, як дорадча інституція при президії Р.Р., не може виставляти й ухвалювати кандидатур. Голова Р.Р. мусить доложити Голові Держави за ким буде більшість в Р.Р. і сеньорен- конвент тільки мусить показати скільки го осів метиме в Р.Р. та чи иньша кандидатура.

П. БУБЛІЙ /фр.поп./ заявляє, що фракція не висловлюється, бо справа ще не ясна.

П. БІДНОВ /фр. К.Осв./ заявляє байдуже відношення до цієї кандидатури.

П. ЕНТЕЛІС /евр. менш./ зазначає, що мусить порадитись з партією.

П. ГОЛОВА зазначає, що кандидатура п. Тимошенка не зустрічає заперечень і має більшість і необхідна тільки остаточна згода п. Тимошенка.

П. Кравченко находить що сеньорен-конвент мусить ясніше виявити своє відношення і пропонує зробити перерву.

П. КОРЧИНСЬКИЙ - фракція С.Ф. не буде робити в сеньорен-конвенті жадних заяв що до цієї кандидатури, а буде складати її на руки Голови Р.Р.

П. КРАВЧЕНКО, закликає фракції віднестись більш актуально до справи, а не тільки формально, пропонує призначити засідання сеньорен-конвенту на вечір.

Призначається на вечір після пленуму засідання сеньйорен - конвенту.

Про відношення до кандидатури п. Левицького на пост Міністра Закордонних Справ позабльокові партії висловлюються:

п. К О Р Ч И Н С Ь К И Й / фр. С.Ф./ - До цієї кандидатури фракція не може заявити своє відношення так, як до кандидатури п. Тимошенка. Фракція мусить порадитись, бо з заміщенням цього поста связана її тактика.

п. К О З Л А / фр. Х.Л/ до переговорів з п. Тимошенком свого відношення не висловлює.

п. Б У Б Л І Й / фр. повт./ , п.Біднов / Н.Осв. фр. / Ентеліс / евр. меньш./ утримуються від висловлювання свого відношення.

п. О Г О Р Д Н И К, указуючи на слова п. Корчинського, який вітає активність громадських організацій, зазначає, що його фракція керувалась завжди державними інтересами ніякого верховодства політичних партій не мала, а тому й не позбавлялась його, як це говорить деп. Корчинський

В 1,50 год. дня засідання закривається.

Перший Секретар [signature]

Технічний Секретар М.Лавренко

П Р О Т О К О Л Ч.7...

ЗАСІДАННЯ СЕНЬОРЕН - КОНВЕНТУ 4-го липня 1921 р.

Засідання Президії Р.Р. / Голова Р.Р. І.Фещенко-Чопівський і Перший Секретарь Ф. Хижняк / і Сеньорен-Конвенту відкривається в 8 год.веч.

Присутні представники фракцій: 1/ Корчинський / С.Ф /, 2/ Кравченко / С.С. /, 3/ Кобза / Х.Д./, 4/ Сапіга / Я.Р. /, 5/ Говорун / С.С.П./ 6/ Трепет / Кооп. /, 7/ Огродник / Самов. міс./, 8/ Молодожоненко / залізн./,9/ Греденко / пошт./, 10/ Біднов / К.Осв./ і Ентеліс / Ев.мен./.

На порядку денному справа кризи кабінету / обговорення кандидатів бльоку: п. Тимошенка - Прем"ер-Міністром і п. Лівицького - Міністром Закордонних Справ /.

П. Кравченко інформує, що до ясного відношення Сеньорен-Конвенту п. Тимошенко не може прийняти свого рішення.

П. КОРЧИНСЬКИЙ пропонує для з"ясування повної картини, опросити всі фракції не тільки позабльокові.

П.ТРЕПЕТ і п. КРАВЧЕНКО настоюють, що бльокевое відношення виявив, тому треба опросити лише иньші фракції.

Пропозиція п. Корчинського приймається 6 голосами проти 3-х при 2-х, що утрималися.

На запитання п. Голови про відношення до кандідатури п. Тимошенка поступають відповіді:

1/ п. Говорун / С.С.П./ - позитивно;

2/ п. Біднов / К.Осв. / - утримується;

3/ п. Трепет / Кооп. / - позитивно;

4/ п. Кобза / Х.Д. / - утримується до з"ясування свого відношення.

5/ п. Молодожоненко / Залізн. / - утримується. / Проти особи нічого не маємо, але мусимо обговорити більш широко справу /.

6/ п. Кравченко / С.С. / - позітивно;

7/ п. Ентеліс / Евр.менш./ - позітивно./ Проти особи нічого не маємо /.

8/ П. Бублій / Пошт./ - утримується;

9/ п. Сапіга / Я.Р. / - утримується./ За відсутністю вичерпуючих матеріялів не висловлює свого відношення /.

10. п.Корчинський / С.Ф. / - утримується /-Ми не проти, але це не значить, що за /.

11/ п. Огородник / М.сам./ - позітивно.

12/ П. Голова констатує результати: 5 фракцій за, 6- утрималося. Проти ніхто.

П. КРАВЧЕНКО.- Очевидно п.п. сеньори ще не совнають серйозности моменту й необхідности негайно полагодить крізу, бо инакше не виявляли такого байдужого відношення. Очевидно цю справу треба відкласти на деякий час, бо при такому відношенню сил сформувати кабінет неможливо.

П. МОЛОГОЛОНЕНКО.- Сьогодня остаточного рішення не даємо, бо не можемо висловитися без порозуміння з організацією. Ті хто творив крізу, нехай знають, що це значить творить крізу.

П. БІДНОВ.- Заява деп. Кравченка, що не розуміють менту, не справедлива. Не розуміють не ті, що ухиляються, а ті, що творять крізу.

П. КОРЧИНСЬКИЙ.- Своїм утриманням даємо змогу п. Тимошенко, як політичному діячу, приступити до формування кабінету. Утримання це не байдужість, а облегшення формування кабінету.

П. ХИЖНЯК - Ми совнаємо серйозність часу, але утрималися не маючи реальних фактів з якими ми могли б підійти до рішення.

П. КРАВЧЕНКО пояснює, що мав на увазі, що не уявляють справу такою спішною. Пропонує справу відкласти, поки фракції з"ясують своє відношення й поставляться активно.

П. КОБЗА.- Справу з відкликанням кабінету Х.Д. підіймали вже не раз за останні місяці, на це бльок не одкликався, а тепер раптово заходів ламати це Правительство, як раз коли час не підходящий. Ми не могли прийняти рішення тим більш, що сам кандідат сказав, що це є богато не налагоджених питань в бльоку. Утримуємось на сьогодня.

П. ГОВОРУН.- Ми вважали, що кріза не на часі, але коли стали перед фактом кріви, то відтяжка її не можлива.

П. КРАВЧЕНКО.- П. Кобза закинув бльокові, що він не своєчасно підняв крізу. Бльок кризи не устроював. Життя показало, що робота йде ненормально, прийшлось поставити питання, що демісія Міністра Закордонних Справ мусить бути прийнята, бо він не відповідає завданням менту. З цього вийшла кріза. Ми хочемо як найскорше полагодити її, щоби кабінет був дійсно готовий до тої праці, яка предстоїть.

П. КОРЧИНСЬКИЙ.- Поки фракція С.Ф. була в бльокові, то ніби все життя проходило по за бльоком. З бльоку навіть не підіймалося питання про п. Ніковського, а рішення відкликати його сталося по за плечима С.Ф.

П. КРАВЧЕНКО.- Бльок занімався Державним життям, і коли бльок сконстатував, що на перешкоді стоїть п. Ніковський, то він взявся й ним тоді.

П. КОРЧИНСЬКИЙ.- Ця робота була переведена вже по виході фракції С.Ф.

П. ГОЛОВА ставить на обговорення кандидатуру п. Лівицького на пост Мі і стра Закордонних Справ.

На запитання п. Молодожоненка, чому Сеньорен-Конвент виставляє кандидатуру не тільки Голови Ради Міністрів, але й Міністра, п. КРАВЧЕНКО пояснює: - Бльок при налагодженню кризи мав на меті два завдання: 1/ польсько - українські стосунки і 2/ акція повстання. В цьому відношенню бльок і намітив п. Тимошенка, як близько стоячого до акції повстання і п. Лівицького, як творця польсько-українського союзу.

П. ТРЕПЕТ додає пояснення:- Фратія С.Ф., виходячи з бльоку, заявила, що вона буде в лояльній опозиції, залишає право висловлюватися що до кандидатів і особливо Міністра Закордонних Справ, при чому в особові Міністра Закордонних Справ вона богато звязує що до питання про політику центру, що може привести навіть до виходу фракції з Р.Р. Тому бльок виставляє обидві кандидатури, чи не буде категоричних заперечень що до особи Міністра Закордонних Справ.

На запитання п. Біднова, чи п. Лівицький дав згоду на кандидатуру, п. КРАВЧЕНКО пояснює, що він не відмовився, але положення ще не виснено, тому остаточної згоди не може бути.

На запитання п. Голови про відношення до кандидатури п. Лівицького фракції відповідають:

1/ п. Говорун / С.С.П. / - за;

2/ п. Трепет / Кооп. / - за;

3/ п. Кобза / Х.Д. / - ухиляється;

4/ п. Молодожоненко / Залізн. / - ухиляється;

5/ п. Кравченко / С.С. / - за;

6/ п. Ентеліс / Евр. менш. / - ухиляється;

7/ п. Саліга / Н.Р. / - проти;

8/ п. Огороднік % М. сам. / - за;

9/ п. Рублій / Пошт. / - ухиляється;

10/ п. Біднов / К.Осв. / - ухиляється;

11/ п. Корчинський / С.Ф. / - проти / - фракція С.Ф. дістала заяву бльоку, що треба змінити діяльність закордонної політики на більш рішучу й плодотворну. В цій кандидатурі фракція вбачає цілковите заперечення цій заяві /.

П. Г О Л О В А доводить до відома, що в середу він мусить виїхати по

службовим справам до Ляшцуту на один день.

Слідуюче засідання призначається на 5-го липня о 6-й годині вечера.

В 8,30 год. засідання закриваться.

Перший секретарь [signature]

Технічний секретарь М. Лавр[illegible]

П р о т о к о л ч 8.

ЗАСІДАННЯ СЕНЬОРЕН - КОНВЕНТУ від 5-го липня 1921 року

Засідання Президії Р.Р. / Голова Р.Р. І.Фещенко-Чопівський / і сеньорен - конвенту відкривається в 6,30 год. вечера.

Присутні представники фракцій: 1/ Корчинський / С.Ф./, 2/ Кобза /Х.-Д. /, 3/ Кравченко / С.С. / , 4/ Говорун / С.С.П. /, 5/ Огородник / Міс. сам. /, 6/ Трепет /Кооп./, 7/ Буслій / Пошт. /, 8/ Молодожоненко / Залізн. / і 9/ Віднов / К.Осв./.

На порядку денному питання про крізу кабінету.

П. ГОЛОВА пропонує фракціям, які утримались, висловитись з приводу кандидатури п. Тимошенко на Прем"ера.

На запитання п. Молодожоненка, чому не висловлюються заінтересовані фракції, а поширюється опрос, П.Голова пояснює, що була виставлена конкретно кандідатура і цим фракціям бажано знати погляди всіх фракцій.

П.МОЛОДОЖОНЕНКО - В імени залізничників заявляю, що нічого нового ми тут не почули, ніяких переговорів з нами ніхто не вів, тому нічого нового ми не скажемо.

П.БУСЛІЙ / фр.пошт./ відповідає на запитання про відношення до кандідатури пана Тимошенка: - Кріза кабінету в сучасних умовах це кріза державности, особливо, коли вона робиться так раптово. Для її скоршого валагодження ми приєдналися б до більшости, але її не має. Кріза кабінету нічого нового не внесе, вийдуть один - два Міністри, решта пересядуть з портфеля на портфель, бо инших людей ми тут не маємо. З питання, порушеного бльоком, про вихід пана Ніковського, утворили крізу. На наш погляд бльок і фракція С.-Ф. не вийшли з нього становища як того вимагає сучасний мент. Ми гадаємо, що фракція С.-Ф мусить послати на місце п.Ніковського нового кандідата. Це полагодило б крізу. В Державних інтересах з цим мусять рахуватись фракція С.-Ф. і бльок. На наш погляд тільки так можна валагодити крізу.

Крізи ж , як її тут видвигають, ми не полагодимо й за 3 тижні.

На запитання п. Голови, як ж фракція відноситься до кандідатури п. Тимошенка, п. Буслій відповідає:- Во імя державних інтересів ми приєднаємось

до більшости. Зараз ми утримуємось, бо за п. Тимошенка є 17 голосів , а 28 утримавшихся.

П. КРАВЧЕНКО.- Бльок хотів тільки заміни п. Шіковського, але утворилася кріза й бльоку прийшлось стати на більш рішучий крок для її полагодження, тому він виставив певні кандідатури й хоче знати відношення фракцій до них.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- Бльок мусить і далі продовжувати свою працю. Коли починали крізу, то нас не запитували, тому ми будемо й на далі так триматися.

П. ОГОРОДНИК.- Рахую,що обовязком кожного депутата є брати активну участь бо я зрозумів, що п. Молодожоненко і його фракція ставляться байдуже, побачимо, що вийде.

Дивуюся, що п. Буслій сьогодня став так тенденційно відноситись до Правительства. Коли б він три засідання тому назад не виступав так рвучко проти нього, що треба брати палицю й сили, то можливо й бльок не піднімав би цього питання так рішуче, коли б не бачив, що невдоволення більшости фракцій зайшло так далеко.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- Ми хоч і представники професійних організацій, слідкуємо за всіма обставинами політичними і на наш погляд кріза затіяна несвоечасно, треба було раніш порозумітися з нами, коли це питання піднімалося, а не ставити нас перед фактом.

П. БУСЛІЙ.- Коли бльок утворював крізу, нас не запитував. Коли я крітікував Правительство то за певні акти, за які я буду крітікувати так само й нове Правительство.

П. КРАВЧЕНКО.- Мене дивує така постановка, що нібито хтось вів фальшиву політичну гру і тепер нам кажуть "наробили, мовляв, то й викручуйтесь". Проти такого відношення я протестую. Коли в Військовій і Закордонних Комісіях, виносились різкі резолюції з участю й не блокових фракцій, які мовляв, гри не ведуть , коли під натиском життя бльок мусив сказати Прем'єру, що треба прийняти демісію п. Шіковського, а не знайти, що не викличе крізу. На сході надходять великі події, треба щоб вони нас не заскочили, і выяснилось, що мусить бути зміна в веденню закордонної політики, виявилось, що Міністр не відповідає цьому, то це був натиск життя і бльок мусив сказати про відкликання п. Шіковського. Коли ж це викликало крізу, то бльок мусив шукати найдоцільнійшого вирішення. Ми найшли порозуміння в бльоку, хоч як не тяжко було, прийняли певне рішення, яке є найкращим ми певні того, пропонуємо його вам. Скажіть своє відношення, укажіть до чого ви ставитесь негативно.

Не вина буде бльоку, коли не скоро залагодиться кріза.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- Коли була необхідність замінити міністра, треба було всіх нас запитати, тоді все б було залагоджено. Ви цього не зробили, то й продовжуйте далі, ми ж вам нічого не скажемо.

П. БУЛИЙ.- Утворили крізу без нашого відому, це нас заскочило й тепер ми нічого не скажемо.

П. КРАВЧЕНКО подає репліку, що питання про крізу в бльоку не було, а лише про реконструкцію кабінету.

На запитання п. Голови про відношення до кандидатури п. Тимошенка, деп. БІДНОВ / К.Осв.фрак. / заявляє, що він нічого не має проти цієї кандидатури і коли п. Тимошенко згоджується, він висловлюється за.

П. КОВЗА / Х.Д./ на також запитання п. Голови відповідає, що фракція нічого нового не узнала і тому як і раніш не може висловитись ні за, ні проти. Крім того фракція має порозумітись з партією на що потрібно 2 - 3 дні.

П. КОРЧИНСЬКИЙ / С.Ф./ що до кандидатури п. Тимошенка, заявляє, що його фракція утримується.

/ Представник Н.Р. відсутствує /

П. ГОЛОВА констатує, що за кандидатуру п. Тимошенка в Прем"єри висловлюється 6 фракцій, утримується 5 фракцій, проти нема нікого.

П. ГОЛОВА запитує фракції про їх відношення до кандидатури п. Лівицького на пост Міністра Закордонних Справ.

П. КОВЗА / Х.Д./ заявляє, що його фракція поки що утримується.

П. БІДНОВ / К.Осв. фр. /.- Я заявляю, що ця кріза утворена штучно, за це ті групи / між ними й кооперація / будуть нести відвічальність перед історією. Факт, що грали в політику. Кажуть, що бльок поставив тільки питання про відкликання Міністра Ніковського, якого на мою думку давно треба було замінити, але все це ж гра політична.

Проти п. Лівицького я нічого не маю, бо кращого ми не знайдемо. Але чому ж цей самий бльок три місяці назад проти нього виступав, а тепер знов втдвигає. Це політична гра, яка діскредітує не тільки партії, а й громадські організації. В цій політичній грі до де якої міри замішана й фракція місцевого самоврядування. Я тут один, але мене послало громадянство, я маю 170 голосів, а инші фракції по 4 чоловіка послані від пяти чоловік. Я особисто не проти нього, але з поваги перед Радою Республіки, яка виступила проти нього, я утримуюсь тоді, як стою за кандідатуру п. Тимошенка.

П. КОРЧИНСЬКИЙ / С.Ф./ - По вже приведеним мотивам фракція проти цієї кандидатури.

П. ГОЛОВА констатує, що представника Н.Р. не має, а присутній п. Ковалевський ссилається, що представником до Сеньорен-Конвенту є п. Сапіга, а не він.

П. ГОЛОВА оголошує результати відношення фракцій до виставлених кандидатур:

1/ Кандідатура п. Тимошенка на Прем"єра: за – 6 фракцій з 19 голосами, 5 фракцій з 20 голосами утримулись.

2/ Кандідатура п. Лівицького на пост Міністра Закордонних Справ: за – 5 фракцій з 18 голосами, проти 1 фракція з 5 голосами і 5 фракцій з 16 голосами утрималося. / При чому фракція Н.Р., по заяві С.С., віднесена до утримавшихся /.

П. МОЛОДОЛОЖЕНКО находить, що для поліпшення справи, бльок мусить поінформувати які Міністерства він намічає заміщати і які особи видвигаються, ще то маючи конкретні дані, фракція буде готова висловити своє відношення, бо проти осіб виставлених кандідатів вона нічого не має.

Слідуюче засідання призначається на 7-е липня о 6-й годині вечера.

В 7,30 год. вечера засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР

ТЕХНИЧНИЙ СЕКРЕТАР

П Р О Т О К О Л ч. 9.

ЗАСІДАННЯ СЕНЬЙОРЕН-КОНВЕНТУ

від 7-го липня 1921 року.

Засідання Президії і Сеньйорен - Конвенту відкривається в 6,20 год.в.

На порядку денному - доклад бувшого Міністра Фінансів п. Барановського

п. БАРАНОВСЬКИЙ.- За кордон я попав з початку 20 року, як представник кооперації. Через Болгарію, Сербію, Австрію проїхав в Німеччину, де почав хлопоти в справі визволення 60 мільйонів марок належних кооперації, разом з тим нав'язував зносини в справі торговельних зносин. В травні я був покликаний до Уряду і по повороті в червні знайшов вже гірше відношення, зокрема за польський союз.

Почав клопотати про видачу депонованих в німецькому банку грошей. Під час мого приїзду я застав цю справу в такій ситуації, що відомий адвокат Вайсман, який вів її, обіцяв, що за декілька днів буде позитивне рішення. Я поїхав в Австрію, щоб виволікти там наші кошти, але не застав відповідних міністрів і повернувся до Берліну, де виявилось, що справа з видачею грошей не вдалася. Я почав шукати інших заходів, мав зносини з промисловцями, подав Міністру Закордонних Справ п. Сімонсу доклад про звільнення грошей, на що він відповів, що може бути питання лише (...) про кооперативні гроші, а не наші, але він не досить поінформований в цій справі. Коли я приїхав, вже була газетна тривога, щоб не давати грошей, навіть кооперативних. В тому ж напрямку робили й наші ліві кола.

На другому прийнятті у Сімонса я дістав майже відмовну відповідь, хоча остаточну відповідь пообіцяв дати листовно. Тоді ж я підняв питання про звільнення гривень. Через кілька днів він відповів мені, але не як Міністру Фінансів, а як представнику кооперації, бо Уряду нашого не визнавав. Відповів, що доки на Україні не має Уряду, визнаного Німеччиною, доки сперечаються за ті гроші різні групи і уряди, дати грошей він видати не може. Що до гривень, то порадив безпосередньо вийти в переговори з друкарнею.

Таку ж негативну відповідь дістав від нього і посол Василько.

Нав'язував я зносини з багатьма організаціями, з кооперативним союзом заводників.

Цей сам пропонував нам закупити у нього товар за рахунок наших грошей з тим, що гроші сам витребує од них, хоча б для того довелось загрожувати страйком. Все ж з нього нічого не вийшло. Також безуспішні були заходи деяких поважних фірм, які брались за визволення грошей з тим, щоб вони пішли на замовлення товарів. Звертались до імперського Правительства навіть Баварський Уряд в цій справі, але також безрезультатно. Остання спроба була зроблена через одну Швейцарську фірму, дуже поважну, яка звернулась до Уряду майже з погрозами в цій справі. Це викликало конфлікт - і Міністерство Закордонних Справ мусіло навіть посла Смаль-Стоцького, щоб звернути увагу, що нічого не вийде з таких засобів, які проводить п. Кармановський.

Виникали ще сепаратні заходи. Князь Врангель, представник Російського Червоного Хреста, запропонував п. Форму дістати з наших грошей 10 міліонів з тим, щоб частина їх пішла на Російський Червоний Хрест, а частина на Український. По моєму докладу в грудні, Рада Міністрів видала уповноваження, яке я передав д-ру Матюшенко, як представнику Червоного Хреста. Він побачившись з Врангелем, відмовився продовжувати далі цю справу.

Друга спроба: з фірмами, які мали до нас великі претензії і навіть наклали арешт на будинок, була підписана умова, що ми згоджуємось виплатити 20 міліонів збитків, з тим, щоб половина була передана нам готівкою. При старому уряді ні фірми нічого не добились. Тепер же є надія, що гроші ці вдасться дістати.

СПРАВА З АВСТРІЙСЬКИМИ ФОНДАМИ. -

В Австрії нам з самого початку не відмовляли, але нічого певного не казали і грошей не давали. Нарешті по згоді й дорученню Ради Міністрів була заключена з Австрією угода така: від однієї третини ми відмовляємося, другу видають нам готівкою, а третя залишається не виданою. Перед тим удалось дістати в Угорщині 1.800.000 корон мадярських. Але в Австрії вмішалась репараційна Французька Комісія, яка передала справу в Париж, де було остаточно відмовлено.

СПРАВА п. СУПРУНА. В Берліні я застав п. Супруна, який мав величезні уповноваження. До нього попало багато грошей. Переведена ревізія дала багато матеріалів, але все ж не видно як ці гроші витрачались, і скільки було грошей, бо книжки велись так, що нічого не можна встановити. Не можна навіть определити, що було у Супруна, що витрачено і що осталось. А почав судовий процес проти Супруна. Але він, маючи гроші, набув в деяких колах великого авторитету, мав добрі знайомства з дипломатами, найняв спеці-

30

альну газету і вживав всіх заходів, щоб дискредітувати наш Уряд і Його представників, доводучи, що ми не є законна влада України. Побачивши, що до суда по суті певно не дійде, а в той же час вся ця дуже брудна справа пошкодить нашому становищу, я запропонував Супруну миритися, пропонуючи Йому заплатити 2 міліона. Звичайно Супрун на це тільки посміявся. Через деякий час діло пішло до суду і перша інстанція признала, що Уряд наш має право пред"являти претензії до Супруна. Після цього через кілька тижнів мався відбутися суд по суті справи. Але Супрун перше вирішення переніс до вищої інстанції і дістав від Міністерства Зак. Справ Німеччини посвідчення, що Міністерство визнає Україну, Посольство, як репрезентанта її народу, але не визнає сучасного Уряду. Цим Супрун хотів довести, що наш Уряд не має права пред"являти до нього претензій. Наш адвокат потребував вивести Супруна до присяги, на що він не хотів йти і підіслав людей з пропозицією миритися, на що ми мусили погодитись, бо не мали грошей оплачувати адвокатів. Він згоджувався дати деяку суму, але не згоджувався відкрити сейфи, які були вже запечатовані і де, як думали, мусіли бути великі суми. Нарешті зійшлися на тому, що він платить 300.000 мар. всі судебні росходи і відкриває сейфи. 300.000 мар. були одержані, але в сейфах оказалось всього 16 фунтів англійських, трохи корон і карбованців. Очевидно він довго не згоджувався відкрити сейфи тому, щоб піддержать версію, що там великі суми, і щоб тим самим ми згодились на меншу суму готівки.

Частина судебних витрат була повернута, а до 97 тисяч був наложений суд доарест на тій підставі, що ми не є законний Уряд і не можемо їх брати. На це подано нами було касацію, адвокатам [illegible], які він мав довіреності. Потребували від нього нотаріяльної довіреності. Цю довіреність повинен видати М-стр Фінансів нотаріяльну і проведену через М-ство Закорд. Справ.

МАЙНО, ЯКЕ ЗАЛИШИЛОСЬ ВІД СТАРИХ ЕМІГРАЦІЙ І ЗАКУПОК.

1/ ЧАЙ. Це довга й заплутана справа. Супрун мав директиви від [illegible] купити чай. Він закупив чай десь за кордоном. По приїзді за кордон членів Директорії вони послали своїх людей, які під цей чай дістали позичку до - кількох сот тисяч гульденів. Дістав гроші п. Коваленський. Ці гроші в Німеччині Посольство хотіло одібрати, але він втік з Німеччини, хоча й були вжиті заходи не пропускати його через кордон, але він проїхав через Мюнхен раніш ніж там було одержано розпорядження Посольства не про-

пускати його. Це все було до мого приїзду. Порадившись з адвокатом, я рішив, що ця справа безнадійна, бо витягне більше грошей, ніж сам чай коштує. Я порадився з послом Васильком. Він роздивився всі документи і найшов можливість притягнути до угодовної відповідальности фірму, яка продавала чай. Це була зовсім незначна справа – неправильне повідомлення – але це грозило скандалом солідній фірмі. Повели діло, але поки без жадних результатів. Коли б навіть реалізувати чай, то важко прийшлось би доплатити. Чай був закуплений з переносом фірми, але коли б ми згодились сами його доставити, то фірма повертає гроші за фракт. Сукрун узгоджувся продати й цей фракт. Крім того чай до перевозки був зданий на переховання, за яку вже є видичені рахунки. Ясно, що з цієї справи нічого не вийде, аби тільки не прийшлось доплатити.

в/ МАШИНИ ДРУКАРСЬКІ. Ще за Гетьмана були закуплені для експедиції машини, які по ціну 8-ох фірм були знаціоналізовані і тому ніхто не знав що там є, бо документів жадних не було. Казали лише, що там 26 вагонів машин. По звільненню з під арешту оказалось там машини й фарби. Фарби вже були попсовані бо це були сирі фарби, машини поржавіли, та й були старі, які для обзаведення нової експедиції не годяться. Зразу звичайно давали за них 3 мільйони, але коли роздивились, то ледви удалось продати за 760.000 мар. Заплачено ж було за них 600.000 марок.

3/ ЛІКВІДАЦІЯ МАЙНА. / Білизна, літаки набої і т.п. /. Я одержав від Уряду уповноваження про дати майно, що було у Відні, Чехії і Німеччині. У Відні майно не є так. Там є 3 мільйона патронів, які лежать на складах. Забрати їх відтіля нам неможливо, тому були дані директиви продати їх Угорщині, або Румунії. Ця справа ведеться.

Обмундірування є, що трохи продається. Це обмундірування різне, перевозить його не можна і продається тільки невеличкими частинами. ~~(Білизна.)~~ Літаки наші в Австрії були реквізовані антантою, нам видані посвідчення, що ними Австрія має заплатити.

До цього часу нічого не дістали.

Є літаки і Чехії, але коли хотіли їх продать, то Чеський Уряд пред"явив до нашої претензії за якісь наші зобовязання.

В Крайнзеналі є старе обмундірування, яке викинути на ринок як товар неможно.

В Німеччині була білизна й чоботи. За білизну було заплачено 500 тисяч на рок. Білизна була довгий час законфіскована Німецьким Урядом за те, що ніби

що взуття з військових складів. Виплались різні заходи до її визволення. Нарешті за ради посла Василька, См. Стоцького і Борща я порадив клопотати офіційно / а до того часу офіційними клопотами не хотіли тому, що раз білизна взута з військових складів, то це, є злочин /. Білизна була звільнена. Посол Стоцький вібрав комісію, в якій був і п. Борщ і я, для огляду цієї білизни. Коли вскрили ящики, то побачили там старі, жовані, діряві, брудні й перегнилі тряпки замість білизни. Білизну купив по довіреності Борща п. Либерецький. Був складений акт огляду білизни, який надісланий до Уряду. Продати її для вжитку не можливо, а лише на фабрику. Можливо, удасться дістати за неї 80.000, але вже за перевозку треба платити до 40 тисяч.
За чоботи було заплачено 419 тисяч. Німецький Уряд чоботи ліквідував за 407 тисяч. Поступило цього лише 576 тисяч марок, останні ще не вдалі уповні видобути.

ДРУК ГРОШЕЙ. Перед від'їздом я мав уповноваження відібрати з віденської друкарні всі гроші і ліквідувати їх. Я поміг ліквідувати 16 міліардів на їх гривень за 6 мільйонів марок. Було дано задатку 1.700.000 марок.

Закуплений відповідний папір, заготовлені матеріяли, але слідуючого внеску/ли не внесли і друк грошей не переводиться. Ці 16 міліардів необхідні для того, щоб уніфікувати всі валюти на Україні, бо без цього не можлива ніяка фінансова система.

АМЕРИКАНСЬКЕ МАРСЕЛЬСЬКЕ МАЙНО.
Уряд по ініціятиві Сидоренка закупив у американців майно, за яке було видано на 15 мільйонів доларів зобов'язань. 5 % по цим зобов'язанням не платили, тому американці хотіли забрати це майно, повернувши зобов'язання. Був зроблений акт про продажу цього майна кооперативам і кооператори вивезли з складів, щоб американці майна не забрали. Але ж по суду майно довелось повернути, кооператори тоді пред'явили свої витрати на охорону майна і т.п. Американці згодились дати за це 800.000 франків і частину майна - 120 автомобілів і мотоциклети. Крім того дали санітарне майно з тим, щоб його не продавали, а для роздачі населенню України. Для отремонтування автомобілів довелося відкривати свою майстерню. Тепер автомобілі готові, але продати їх не можливо, бо не має ринку, а цих воєнних автомобілів, уживаних на війні купувать не хочуть. Так наприклад послу Шульгину було видано два автомобіли для реалізації

але він їх не міг продати.
Таким чином державного майна не має, а я подароване для населення і частина на покриття збитків кооперації. По офіціяльному підрахунку американців передано всього майна на 225 тисяч долярів, що це сума фантастична, бо розцінка дуже висока.

СПРАВА ПОЗИЧОК. Мною були одержані уповноваження вести підготовчу роботу для одержання позички. Такі переговори я вів. З осені вже намічалась комбінація, при якій давали позичку 500 міліонів марок. Питання це наближалось до реалізації, але після поразки Врангеля ця група відмовилась дати позичку, бо предбачала поразку українських військ. Тепер в березні намічаються нові комбінації. Є три групи, які згоджуються фінансувати. Одна група голяндська, друга німецько - французська і третя швейцарська. Група французько - німецька запропонувала тяжкі умови: 30%, при чому векселя мали бути видані урядом кооперації, а кооперація вже дає свій штамп. В квітні я писав про цю справу Урядові і одержав повідомлення що Уряд вважає таку позичку бажаною, але до мого приїзду уповноваження не прислали.

Польську візу я дістав лише 1 червня.
Швейцарська група згоджувалась на такі умови: кооперація заключає позичку в 100. міліонів швейцарських франків, а за те ця група давала Уряду позику 100 міліонів марок німецьких. Позика на 5 літ з 6% і 10% одноразово. Чек був би пред"явлений до реалізації через 5 років, або коли не будуть заплачені відсотки. Цієї справи я не міг довести до кінця, бо вже не мав відповідних уповноважень і Міністром вже не був. Думаю, що справа не ще програна. Коли ситуація не погіршає, то вдасться ці дві позички можна буде реалізувати.

СПРАВА З РЕАЛІЗАЦІЄЮ % % паперів, які мається тут в Державному Банку. Один великий банк згоджувався дати під ці папери позичку і підготовити ринок для їх продажі. Це робилося не офіціяльно, від мого імени. Транспортувати їх я рішив так, як це роблять всі банки. Мною посланий був чоловік з валізками до Видибіди, щоб він з двома уповноваженими вислав папери. Вже в Варшаві я довідався, що ті люди були заарештовані. Через що це сталося не відомо. Посол Михайлів казав, що хоч мався дозвіл на провоз, але ті люди рішили провезти їх нелегально через підкупи і, тому попались.

П. БАРАНОВСЬКИЙ дає відповіді на запитання депутатів.
П. ТРЕТЯК - чи правдиві відомости про неуспіх Вашої роботи в Варшаві про

визволення грошей з Німеччини, що після то французами переслано телеграму Вами в цій справі і що це потягло навіть Вашу висилку з Парижу?
Відповідь: - Телеграми подібного змісту розуміється я не посилав. Відношення французів до мене було дуже гарне, я вів переговори з Міністром Закордонних Справ про визволення грошей з Німеччини. Що до висилки, то навпаки я дістав перед від'їздом навіть поворотну французьку візу.

Г. МАРШИНСЬКИЙ - скільки треба заплати, щоб закінчити друк гривень?

- Заплачено вже 1.200.000 мар., треба ще доплатити 2.700.000.

Г. КРАВЧЕНКО - чи це гривні нового зразку і чи є надія їх виводити.?

- Зразки вироблені нові і затверджені Урядом. Друкування їх продовжиться, коли дамо гроші. До того часу наш контрагент нараховує тільки 5 % на недоплачену суму.

Г. КОВАЛЕВСЬКИЙ - 1/ чи є надія на звільнення гривень в Німеччині? 2/ яка сума могла б бути виручена після ліквідації всього майна за кордоном? 3/ були чутки про якийсь папір з гербами закуплений Вами в великій кількости ? 4/ яка роль Посла Василька в фінансових операціях .

Ресурсів не маю властиво жодних : на час матимемо хіба лише дефіцит, за біжучу остається 35 - 40 тисяч, як що удасться продати. З Відні ж що продається, то зараз же росходується

В справі звільнення гривень Міністр Закордонних Справ Сімонс дав п. Васильку негативну відповідь. Треба заплатити 3 мільйонів марок, тоді можно б забрати їх мільярдів гривень, які дуже обтяжують фірму, яка їх друкувала.

Що до чуток про папір, то це папір заготовлений фірмою якій замовлено друкування цих гривень.

З послом Васильком я радився по всіх операціях. Йому ж я дав уповноваження на ведення окремих діл, бо він має дуже великі зв'язки.

Г. ТРЕПЕТ - В справі позичок Правительство повідомило нас, що Вам надіслані належні уповноваження, чому Ви їх не могли використати ?

- Я мав старе уповноваження вести підготовчу роботу, потім була постанова Ради Міністрів про продовження уповноважень до мого повернення до місця осідку Уряду. Звичайно таким уповноваженням я був зв'язаний і не міг вести роботу.

Г. О Р Е Л - Нас інформували, що в справі позички Ви вимогали якісь надзвичайні необмежені уповноваження.

– Я надіслав проект уповноважень виключно в справі позичок. Я писав, що краще уповноважень не обмежувати, бо це пошкодило б справі.

П. ЧОРТКІВСЬКИЙ – в проектованій позичці у швейцарської групи які мають бути взаємовідносини між групою, кооперацією і Урядом? В справі з американським майном держава осталась в збитках.

– Умови між кооперацією і Урядом мусять бути тут виконані й установлені.

В справі американського майна тільки кооперації, удалося дістати покриття збитків, які вона мала. Держава витратила також 250 тисяч франків і кооперація рахує обов'язком покрити ці витрати після реалізації майна. Гроші на майно витрачались не приватним товариством, і тільки дякуючи акту про продаж майна кооперації, гроші будуть повернуті.

Що до взаємовідносин кооперації: Держави в цьому договорі – це діло майбутнього. Уряд видав кооперації векселі по яким вже кооперація дістає позичку.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО – чи не поступали вимоги перевезти майно в табори?

– Перевозка була б не можлива.

П. ЧОРТКІВСЬКИЙ пояснює, що до 1-го листопаду були вимоги й була налагоджена перевозка, але припинена тому, що вже багато майна було забрано поляками.

П. НЕЧИТАЙЛО – чи була офіціяльна прийомка білизни?

– Справа з білизною темна, таємнича. Був тільки акт при осмотрі її Комісією.

П. ЧОРТКІВСЬКИЙ пояснює: Державна Закупочна Комісія давно зацікавилась білизною. Був надісланий в Берлін радник Борисов. П. Горш відмовився передати білизну й документи, заявивши, що цю справу він веде сам і сам буде відчитуватись перед Урядом. Нарешті він передав папери, але в той же час білизна була заарештована і тому оглянути її не можна було. Справа тяглася цілий рік. Вже в липні біжучого року була утворена спеціяльна комісія під головуванням п. Соковича. Ні на одно з запитань Комісії п. Горш не відповів. Пізнійше по знятті арешту виявилось те, що передав п. Барановський.

П. КРАВЧЕНКО – які умови кооперація ставить Уряду ?

– Про це не було переговорів. Взагалі кооперація готівки не потребує, ці заходи робляться, щоб дістати гроші для Уряду.

П. МУРСЬКИЙ – Що з літаками, які купував п. Горш.? Чи можлива закупка зброї в Німеччині ? Чи проданий будинок в Берліні.?

– Частина літаків була перевезена в Чехію. На друге питання дозвольте не відповідати. Будинок не проданий, але заложений.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ – Яка роль ліквідаційних комісій і що вони роблять, раз майна не має?

– Коли я дістав уповноваження, я думав порозумітись з Головою Закупочної Комісії п. Чорівським, але не міг нав'язати з ним зв'язок. Тоді я призначив комісію з п. Драгана і ще двох членів, які платні не одержують. Була ще комісія в Берліні з п. Сокаловичем на чолі.

П. ЧОРІВСЬКИЙ пояснює: Мною була призначена ліквідаційна комісія в Відні, про уповноваження п. Барановського, які й мої уповноваження покривали, мені не було відомо. В липні я довідався про це і вжив заходів до уніфікації Комісій, призначеної мною і п. Барановським.
В Берліні комісія була утворена виключно в справі білизни. Ніхто платні не одержував.

П. КРАЙНЕНКО – Куди поступали суми, які виручались від продажі майна? І чи не заміняє п. Василько тепер Супруна?
– Уповноважений по фінансуванню Місій за кордоном є п. Василько. Йому й передаються гроші. Гроші одержані від Супруна пішли на закуплення гривень.

П. Василько витратив багато своїх грошей на фінансування Місій.
П. ЧОРІВСЬКИЙ – Яка експозитура Міністерства Фінансів за кордоном?
– Лише один бухгалтер, який платні не дістає.

В 8 годин засідання за пізним часом замикається. Слідуюче призначається на 8-ме липня о 6-й годині.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР

Технічний Секретар М. Лавр[illegible]

П Р О Т О К О Л ч. 10.

З А С І Д А Н Н Я С Е Н Ь О Р Е Н - К О Н В Е Н Т У

від 8-го липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р. / п. Голова Р.Р. І. Феденко-Чопівський і перший Секретар Ф. Зилиняк / і Сеньорен - Конвенту відкривається в 12,45 год. дня.

Представники фракцій : 1/ Кобза / Х.Д. /, 2/ Кравченко / С.С. /, 3/ Корчинський / С.Ф. /, 4/ Говорун / С.С.Г. /, 5/ Сапіга / Н.Р./, 6/ Молодожоненко / залізн. /, 7/ Огородник / М.Сам. /, 8/ Трепет / Кооп./ 9/ Кулій / пошт. / і 10/ Енгеліс / Нар. мен. /.

На порядку денному: відповідь Голови Директорії в справі демісії Голови Ради Міністрів, і інформації з Варшави Міністра Огієнка.

П. ГОЛОВА інформує, що на останньому побаченню Головний Отаман сказав, що він дістав прохання про демісію, але ні від Прем"єр-Міністра, ні від Голови Р.Р. він не чув досить інформацій, які б обґрунтовували демісію. Інформації говорять лише про тертя партій в Р.Р., але ради цього в сучасний мент не можна утворювати кризу. І коли не дістане більших мотивів, то демісії не прийме, про що повідомить письменно його Голова Р.Р.

- Треба скласти такі мотиви -, продовжує п. Голова Р.Р.

- Я приводив п. Головному Отаману ті причини головніші, що партіями видвигається інтенсифікація політики, невдоволення Міністром Закордонних Справ за те, що він не мав успіхів в польсько - українській політиці. До цього я дав пояснення, що галицьке питання було поставлене як питання міжнародне, тепер хотять поставити його питанням польським / протести депутатів /. В платформі блоку, зазначено про активність польсько-української політики, коли це росшифровати, то ясно, що це торкається галицького питання.

П. ОГОРОДНИК - В імені фракції заношу заяву, що п. Голова Р.Р. не правильно освітив справу Головному Отаману. За цією фразою не крилося того, що Вам здавалося.

П. Кравченко додає, що такої й думки не було.

Міністр Ісповідань п. Огієнко дає інформації з Варшави.

- Я був в Варшаві в справах церковних. Побічно знайомився з справою

з грішми і передаю свої враження. Справа вже в останній фазі. Гроші асігновані, чек написаний, але підписання його відкладається з дня на день. Кажуть що робиться тому, що дуже голосно говорять про нашу крізу, хоч формально її ще не було. Таке враження маю, що поляки вичікують, чи не буде у нас зміни політики, щоб знати кому ці гроші попадуть. Поляки дуже добре поінформовані про наші справи. Все, що робиться в Р.Р. там відомо. Звязують навіть крізу з зміною орієнтації, через те ніби то й задержують видачу чека. Є враження, що підписання чека спиняється повідомленнями з Тарнова. Там знають поляки все більш докладно ніж наші уповноважені.

Чек буде виданий на Міністерство Закордонних Справ, як на його таємні видатки. З тих грошей видадуть нам і Савінкову.

На далі, поляки заявляють, будуть давати гроші, але про це будуть дальші дискусії.

Це мої враження. Висновки – 1/ Треба щоб в Варшаві не знали, що у нас робиться, розговори вести більш конспіративно, подумати як дальші кроки до ставати. Очевидно, що й надалі там, буде утворена така атмосфера, щоб ми думали лише про гроші, а не про свої державні справи. Таке враження, що в цьому напрямку направляють нашу роботу, щоб ми нічого не робили для України.

Інформації Міністра Ісповідань приймаються до відома.

Зачитається одержаний Головою Р.Р. лист від Голови Директорії, щоб вплинути на Голову Ради Міністрів взяти назад прохання про демісію.

П. ГОЛОВА – прохає звернути увагу на те, що богато таємного, про що говориться на довірочних засіданнях Сеньорен – Конвенту, доходить до широкого загалу, бо й самі представники фракцій дозволяють інформувати, говорити на теми, які піднімаються в сеньорен-конвенті.

П. ОГОРОДНИК – Інформації п. Міністра зводяться до того, що справа яка тут ведеться, шкідливо впливає на видачу грошей. Думаю, що враження Міністра Огієнка помилкові, бо гроші видаються не особам, а політичному центру. Що до зміни політики, то коли навіть Голова Р.Р. росшифровує питання бльоку ~~кое~~ про польсько – українські відношення, як уступки полякам, ~~бу~~ в галицькій справі, то коли б не було так, то поляки навпаки скорше дали б гроші.

П. КОРЧИНСЬКИЙ поділяє думку п. Огородника, вказуючи, що коли тепер не дадуть, прикриваючись крізою, то все одно не дали б під яким другим приводом

П. ГОЛОРУЙ протестує проти пояснень Голови Р.Р., що ніби то кріза утворюється ради уступок в справі галицькій: – наша фракція ніколи цього не думала цього не було й в бльоку, і про можливість ~~такого~~ такого толкування вперше чую.

П. КРАВЧЕНКО - Грошей не дають вже кілька місяців. Очевидно ставлять справу так, щоб ми занімалися лише грішми та урядовцями.

Повідомлення делегації були инакші. Тепер же виходить, що коли чек і підпишуть, то Міністерство Закордонних Справ може гроші затримати. Й не видавати. У мене враження, що грошей не дадуть незалежно від кризи, бо значить поляки не певні в цих людях. Тому треба зробити так, щоб поляки могли дати гроші людям, яким вони довіряють.

П. КОРЧИНСЬКИЙ вносить заяву фракції С.Ф, що фракція постанову бльоку про інтенсіфікацію польсько - українських відносин не розуміла так, як це росшифрував п. Голова Р.Р.

П. КОВЗА.- Думаю, що п. Огієнко помиляється. Думаю, що навпаки гроші не дають тому, що не було кризи, не було діяльного Правительства, яке б поставило нашу справу актуально.

П. ОГОРОДНИК.- Пропонує висловитися в приводу листа п. Голови Директорії Голова Директорії не бачить мотивів, що до демісії, значить інформацій Голови Р.Р. мало.

П. КОРЧИНСЬКИЙ Перед нами повстає велике констітуційне питання: чи мусимо перекопувати в мотивах, чи може бути одна відповідь - виставлення кандідатури нового Прем"єра.

П. ГОЛОВА.- Вже тиждень ми не можемо прийти до якогось рішення, що до кандідатури. Нарешті й для мене справа робиться не ясною. Який же вихід?

П. КРАВЧЕНКО.- Раз сучасне Правительство не знаходить підперття більшости Р.Р., це достаточна причина для крізи. Мусить бути нове Правительство, яке б мало більшість. Це є засади парляментаризму.

П. ГОЛОВА.- Є чотири фактора: 1/ новий кандідат мав 19 голосів, 2/ три фракції висловили недовірря Міністру Закордонних Справ, 3/ в самому кабінеті тертя, які унеможливлюють роботу Прем"єра і 4/ бльок пропонував тому ж Прокоповичу формувати кабінет

П. КРАВЧЕНКО. - Уряд в сучасному стані в Польщу не може знайти підперття, про це говорять і позабльокові партії. Всі зусилля треба направить на те, щоб фракції зговорились і сформували новий кабінет.

П. ОГОРОДНИК. Пропонує принціпове питання, підняте п. Корчинським, як і питання по суті передати на розгляд фракцій.

П. МОЛОДКОВЕНКО .- Чи була постанова про недовірря Правительству? Коли б це було, то й Головний Отаман знав би про це, а то є тільки балачки. Це ставить нас в смішне становище.

П. КОВЗА.- Всім відомо як склалася кріза: С.Ф. відкликали своїх Міні

стрів і тому склалась кріза. Ніякого недовірря не було. Сеньорен-Конвент про пропонує лише не подавати до демісії до 5го, тим самим ніби то косвенно погоджуючись на крізу. Це формальний бік питання. Що до принціпового питання, то може бути тільки одна відповідь: це сталося в парляменті, це його право, і про це тільки довести до відома Голові Директорії.

П. КОРЧИНСЬКИЙ .- Фракція С.Ф. використала своя право відкликати своїх Міністрів.

Внесу ще одно нове питання. Сеньорен-Конвентом було поставлено; щоб Військова і Закордонна Комісії обміркували і представили доклад про організацію комітету звязку. Як стоїть ця справа ?

П. КОВЗА пояснює, що відбулося 6 спільних засідань Комісій, були вже заслухані доклади Генерала Тютюнника, Військового Міністра, Міністра Закордонних Справ і п. Тимошенка. Поки що розвязано питання тільки про Міністра Закордонних Справ і Міністра Військового. Про налагодження справи звязку ще не вирішили. Треба ще призначити спільне засідання на понеділок.

Слідуюче засідання Сеньорен-Конвенту призначається на 9-е липня о 6-й годині вечера.

В 2 год. засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР. [signature]

Технічний Секретар [signature]

36

П Р О Т О К О Л Ч. II

З А С І Д А Н Н Я С Е Н Ь О Р Е Н - К О Н В Е Н Т У

від 9-го липня 1921 року.

Засідання Президії / Голова Р.Р. І.Фещенко-Чопівський і Генеральний Секретар Ф. [illegible] / і Сеньорен-Конвенту відкривається в 6,10 год.в.

На порядку денному: 1/ доклад Посла У.Н.Р. в Румунії пана Мацієвича і 2/ Криза кабінету.

ПОСОЛ У.Н.Р. в РУМУНІЇ п. МАЦІЄВИЧ охарактеризовує загальну міжнародню політику, щоб потім в звязку з нею охарактеризувать становище української справи в Румунії і діяльність місії.

МІЖНАРОДНЯ ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ.

Найбільш важливий міжнародній акт останнього часу, який впливає на міжнародні відносини це - боротьба Англії й Америки на економічному грунті. Основи цієї боротьби:це: 1/ питання нафтове, 2/ питання тонажу і 3/ питання продовольче.

До війни Англія, економічною основою якої був вугіль, не звертала уваги на нафтові джерела й їх роль. Під час війни, яка підкинула авто - авіацію і тим показала величезну роль нафти, Англія схопилась і стала проводити політику захвату територій з джерелами нафти. Звідси й зацікавлення її справою Галичини, і угода з большевиками. Вона вже захопила нафту в Румунії, Месопотамії, і хоче також захопити нафту галицьку і кавказьку. Америка, в руках якої було світове господство по добуванні нафти, зрозуміла, яка конкуренція йде з боку Англії.

Друге питання - питання тонажу. До війни Англія мала до 67% всього світового тонажу. Тому то Німеччина стреміла до збільшення своєї флоти, але Англія вела справу так, що вийшла з війни хоч з уроном, але невеликим. В той же час Америка, беручи участь у війні, збільшила свою флоту. По скінченню війни їй треба було дати працю своїй збільшеній флоті,- тут Америка знов має конкуренцію Англії.

Боротьба на економічному полі, тоннажу приводить Америку до необхідности втручатися в справи Европи. Тоннажом Америка може легко конкурувати, але у неї не має відповідних баз, економічної організації для того, як раз того, чим так сильна Німеччина. Звідси приязнь Америки до Німеччини

цим пояснюється агресівність політики останнього часу Німеччини, бо вона мала весь час переважну підтримки Америки.

Але побіда на цей раз осталась за Англією: вона обіцянкою допомоги настроїла Францію так, що та готова була воювати знов, тому Німеччина мусила покоритись вимогам її. Англія цим добилась того, що Америка не могла мати значіння в европейських справах, в той же час за свою допомогу Англія виторгувала від Франції дві уступки: невтручання в російські справи і малоазійське питання.

Все ж офіціяльні переговори це одно, а фактична політика друге: є відомости, що в Малій Азії французи повели політику проти англійську. Лінія відносин до російських справ з одного боку Англії - цілком свідома політика роскладу російської території шляхом знищення її. Одним з важливих моментів цієї політики являється большевизм.

УКРАЇНСЬКА СПРАВА В РУМУНІЇ

Румунія в відносинах до большевиків цілком певно йде в руслі англійської політики.

Давно вже ведуться переговори з большовиками і хоч жадних результатів ще не має, але все направлено до того, щоб установить з большевиками як найкращі відносини. Ця політика є факт і з нею треба рахуватись.

В останній час наше становище в Румунії змінилося і не в кращу для нас сторону. Коли ми почали організацію повстання, ми зустрічали великі перешкоди політичного й військового характеру. Вони рішуче відмовились дати на цю справу грошей, хоч це діло для них і зараз має значіння. Таке Іонеску, Міністр Закордонних Справ, звертав мою увагу, що ми не дооцінюємо сил большевиків і він не розуміє, як ми можемо надіятись на боротьбу з большевиками повстанням, коли не маємо надії на вовнішню допомогу. Я звертав його увагу, що в Польщі инакше дивляться на це.

Ми думали, що в справі повстання нічого не вийде в Румунії. Тим часом ми все ж почали роботу, яка йде без жадних перешкод. Не дали лише грошей на це. Видно, що румуни не хотять поривати з нами, але й не висувають нас. Це видно з прикладів: раніш на національне свято вони запрошували офіціяльно Місію, в цьому ж році запрошували лише мене, як професора Мацієвича. Також затягується справа з дозвілом на вивіз 2 мілионів карбованців, тоді, як ранійш це була дуже легка й скора справа. Змінилися також відношення преси. Тепер наші відомости містять лише опозиційні газети, тоді як ранійш навпаки друкували охотно правительственні органи. В пояснення цього вони приводять свій погляд, який як раз є погляд Англії: ви ж маєте Україну - совітську, йдіть

туди й там працюйте. Такі думки проникли навіть до завжди прихильних до нас кол. На наші аргументи, що своїм повстанцями їх вижищемо, відповідають, що большевиків вони не бояться та й певні, що вони не підуть проти Румунії, а повстання перешкоджає мирним відносинам з большевиками, торговлі з ними.

Все ж загальний погляд що до України не змінився: Україна має бути самостійною. Цей погляд вони проводять досить рішучо, коли це не зв'язується з якимсь центром, з У.Н.Р. Так наприклад в торговому договорі з Чехами вони вносять ссилку на самостійну незалежну Україну в майбутньому.

ПОЛОЖЕННЯ САМОЇ РУМУНІЇ:

Румунія уявляє наростаючу на сході і Балканах велику силу. Організується 25 міл. населення дуже трудового краю, якого дуже багата. Бракує їй ще консолідації, бо її три складові частини мають зовсім різні ступені культури, адміністрації й т.и. Але об"єднання закінчиться, консолідація наступить, коли Румунія не втягнеться в якусь авантуру, в нову війну. Небезпека цього єсть, бо й тепер в Румунії тривога чи не доведеться їй захищати Царьгород. В такому разі Румунія не витримає й похититься, бо не має ще в ній консолідації, спайки.

Що до фінансового стану, то після надзвичайного промислово - торговельного підйому, тепер посуваються надзвичайні депресії. Політична ситуація тепер міцна. Авереску має велику більшість, хоч опозиційна партія - ліберальна розвиває в останній час надзвичайну акцію і з великим успіхом. Спостерігається в масах розчарування політикою Авереску, бо він пообіцяв богато, а звичайно проведення в життя цих обіцянок затяглося. В той же час адміністрація погіршала, бо партія Авереску не має відповідного кадру державних людей. На цьому грунті росте невдоволення й шанси лібералів збільшуються. Навіть деякі кола ждуть заміни Авереску лібералами місяців за 3 - 4. Тоді наше становище далеко погіршало б, бо ліберали ставляться з повною симпатією до нас і можуть рішучість йти одверто з Францією.

Внутрішнє соціяльне броженіе заспокоюється через рішучу політику Авереска. Всі комуністичні організації й навіть комуністична группа в парляменті позаарештовані.

В міжнародньому життю Румунії відбулися такі факти:

1/ торговельний договір з Польщею, на підставі якого Польща достає пр

во провозу до Браїлова і до яку кількість збіжжа замість других товарів;
2/ торговельний договір з Чехословаччиною, яким Румунія забезпечує себе цукром в заміну збіжжа й нафти;
3/ виробляється з Сербією договір торговий і загально-політичний.

Справа Малої Антанти, дякуючи Таке Іонеску доходить до кінця. Ці держави стремлять до згоди, до улаштовання життя між собою, хоча ціною взаємних уступок. Такий погляд наприклад Сербії, яка йде на уступки в справі Банату.
Така ж політика порозуміння ведеться в відношенню до Совітської Росії.

ОСТАННІ ПОДІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ СПРАВІ.

В останні два тижні помічається нова зміна в відношенню до нашої справи в кращу сторону. Коли до того були переговори про продаж зброї, то нам казали: будете мати територію, матимете й зброю. Також нічого не виходило й з переговорів Ген. Гулого в цій справі. Тепер же, тижнів за півтора, ті ж самі люди виявили власну ініціятиву, що до цього, вони кажуть що можуть дати зброю й набоїв на 100.000 чоловік, бо йде переорганізація румунської армії і російська зброя заміняється. Також пропонують і комплекти одягу.
" Що до розплати, то це, - вони кажуть, - не має значіння: забезпечите нас де якими цукроварнями, але повинні дати аванс на зброю в тих 50 мільйонів франків, які, як ми знаємо, має дати вам Франція. Крім того договір ми підпишемо тільки з представником Петлюри й по його дорученню".
Відкіля й які це відомости про 50 мільйонів франків не відомо.

Другий факт: нашим інтернованим видано по 3 пари білизни по одягу й платню до 300 лей місячно. Військове Міністерство в офіціяльному наказі оголошує, що це зроблено на рахунок Франції.

Це все показує, що в нашій справі щось ведеться.
Також що до поїздки Генерала Дельвіга до Парижу. Раніш і посол Шульгін і наші друзі в Парижу писали: нехай почекає, поки що не приїздить. Тепер же я дістав телеграму від п. Шульгина, щоб Генерал Дельвіг негайно приїздив. Значить в Парижі щось робиться для нас.

РОБОТА МІСІЇ В РУМУНІЇ.

Для закріплення свого становища в Румунії на всякий випадок, ми хочемо забезпечити себе не тільки офіціяльним представництвом. З цією метою засновуємо Товариство фінансово-промислове. Потім товариство румунсько - українське, як ідейну громадсько - політичну організацію.
/До цього часу професором Йорга було засновано товариство і видання: "Румунія і її сусіди"./
При продовженню організації землевласників зустрічаються перешкоди: їх

хотять перетягнути на бік гетьманський, а відтіля їм пишуть, що У.Н.Р. вже майже не існує і що одна надія на гетьмана Скоропадського. Вони ж взагалі мають нахил до гетьманства і це їх хилить. Але поки що вони тримаються на нашій платформі.

БОЛГАРІЯ. Недавно був в Посольстві г. Николаєв, який їде в Совітську Україну, як голова Болгарської Місії по репатріації болгар з України. Під час своєї візиті він сказав, що хоч їде в Совітську Україну, але рахує У.Н.Р. єдиним представником українського народу. З цього видно як прихильно відносяться до нас болгари, бо очевидно цей візит був не без відома Стамбулійського.

Цей представник вже в Букарешті дістав розпорядження з Софії їхати до Чехії, там спорозумітися з большевицькими представниками і далі не їхати. Він не поїхав з тим, що представники антанти, не довіряючи болгарам, протестують проти поїздки до большевиків.

Взагалі в Болгарії справи наші стоять не дуже поважно, тим часом болгари відносяться дуже прихильно й щиро. Вони допомагають нашим притулкам, які існують на їх кошти. В Болгарії під нашим доглядом 400 чоловік, але всього українців є далеко більше.

НАША ФІНАНСОВА СПРАВА.

Букарештській Місії було поставлено завдання:

1/ полагодження претензій кооператорів до Військового Міністерства за реквізиції. Мається всі документи про реквізицію. Тому адвокат веде діло. В разі Міністерство не згодиться задовольнити, то він пред'явить іск.

2/ Продажа наших набоїв у Відні. Рада Міністрів постановила купити ці набої, але з тим щоб гроші за них були записані на загальний розрахунок. В останній ноті я категорично заявив, що гроші мають бути внесені на конто Голови Місії. Ця справа може затягнутися хіба лише відсутністю грошових знаків. Ця справа затягнулася й у Відні. Вже хотіли їхати представники від румун, коли з Відня було повідомлено, що ці набої не передані нам. За тиждень вони мають бути вже в розпорядженні ліквідаційної комісії.

Це може дати до 5 міліонів лей.

Третя справа це - кулемети Запорізької дивізії, які забрали румуни. Вся зброя Запорізької дивізії вже передана нам, а кулемети осталися, бо нам не потрібні були. На пред"явлену вимогу заплатити за ці кулемети румуни відповіли, що визнають свій борг за це, але віднесуть його на загальний розрахунок з Росією і Україною.

Коли правдиві відомости в Парижу про відношення до нас Франції, то може буде через них вплинути на Румунію.

Четверте - болгарські фонди. Там є участок землі з баками для нафти. Руско - Дунайської флоти. Цей участок землі юридично вже наша власність і тепер виробляються відповідні акти для закріплення його.
Участок зданий в найом за 100.000 левів болгарських, ці гроші поки що в банку і їх не можно брати, поки участок не буде остаточно закріплений як власність У.Н.Р.

ІНТЕРНОВАНІ ЧАСТИНИ І БІЖЕНЦІ.

Всього в Румунії в двох таборах мається до 900 чоловік. Біженці головним чином евреї. Наших мало. Приймають біженців комітети руско-українські в Бесарабії, де є притулки і з відтіля вони росходяться на роботи. Все таки богато збігців попадають в тюрми. Цьому не можна заподіяти, бо місцева влада не робить навіть проти розпоряджень з центру. Був виданий закон по Військовому відомству, що всі збігці з України мають право тимчасового побуту в Румунії. Але в прикордонній полосі закони ці не діють

Матеріяльне положення інтернованих дуже добре. Одержують пайок румунського жовніра. Але наші люде сумують без діла, тому Місія вжила заходи, щоб пристроїти їх на роботи. Вже відправлено на роботи на Дунай в Журжево до 800 чоловік і в Хотинському повіті до 200. Ма[є]мо тямку перебрати частину біженців в Болгарії. На роботах дістають на повному утриманні не менш 10 лей денно.

В таборах інтернованих зорганізовані для культурно - освітньої праці: є хори, улаштовують концерти, вистави і т. и.

КУЛЬТУРНО ПРОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МІСІЇ.

В Чернівцях почали видавати газету, яка виходила майже виключно для того берега Дністра. Але редактор був невдалий, газета не задовольняла мене і на 3 числі я припинив видання тимчасово, а далі готується слідуюче число вже в Букарешті. В Чернівцях видавалась вона для того, щоб підготовити грунт для інших газет, в надії, що після неї місцеві люде почнуть сами видавать.
В Бесарабії наш представник проф. Ганецький проявляє активну діяльність на просвітньому полі. Мається до 200 шкіл українських, 2 гімназії. Тепер вживаються міри, щоб постачати підручники українські. З Відня виписано вже 2 вагона підручників.

Крім того засновані студентські товариства українців.

БЮРО ПРЕСИ.

Раніш бюлетені розсилались двічі на тиждень і завжди 2, 3 газети їх дру-

кували. Тепер же друкують лише опозиційні газети. До цього часу не було витрачено ні копійки на підкуп преси, хоч преса в Румунії взагалі дуже продажна.

КОНСУЛЬСЬКИЙ ВІДДІЛ.

За час з дня останнього приїзду мого до Парижа видано 185 паспортів закордонних.

Головний контингент біженців - євреї, які емігрують в Америку. До цього часу вони більш звертались до росіян, бо вони виклопотали малу льготу по якій віза до Америки дається на 2 місяці скорше. Місія шукала виходів щоб дістати цю льготу і для українців і тому звернулася в Вашінгтон в цій справі.

Місія звернула увагу на Аргентінську, Бразільську еміграції. Її представники ставляться надзвичайно прихильно до нас і відмовляються візувати російські паспорти.

КРАДІЖ ГРОШЕЙ В МІСІЇ.

Скарбник Місії Кравець розтратив всю закордонну валюту, яку програв в карти. Він заарештований і по розпорядженню Уряду буде судитись в Румунії. Йому буде пред"явлений іск громадянський до тих людей, в руках яких п. Кравець був лише іграшкою. Є надія, що більша частина цих грошей повернеться.

ДАЛІ П. ПОСОЛ ВІДПОВІДАЄ НА ЗАПИТАННЯ ДЕПУТАТІВ:

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ.- прошу поінформувати про бувші, стосунки з Польським Посольством, зо всіма иншими місіями і з російською зокрема, і врешті про справу Греції.

Відповідь: - 1/ З польськими діячами персональні відносини дуже добрі, особливо з військовим представником ген. Гурко. Ці добрі відносини почалися ще з мого приїзду в Румунію. Все ж посол Свинцький, дипломат австрійської школи, вихований на боротьбі українсько-польській не довіряв моїм симпатіям і взагалі українців рахував ворогами. Після заключення союзу відносини стали цілком добрі і одверті.

У нас було повне співділання, під час наступу, всі проекти обговорювались і проводились спільно. В останній час помічається зміна, але п. Свинцький і навіть Гурко віддаляються від нас, уникають стосунків.

З ~~[illegible]~~ инших посольств найкращі стосунки були з англійським Посольством, Посол відносився дуже прихильно до нас і завжди допомагав. Тепер новий представник, який відноситься далеко гірше.

З французьким Посольством відносини теж добрі, хоч не завжди рівні.

З попереднім чеським послом відносини були добрі, з теперішнім же не досить

добрі, більш офіційні.

Не налагоджуються відносини з італійським послом, але більше тому, що я відмовив ся організувати український відділ пропагованого ним і близьким до нього колами українського італійського банку.

З сербами персональні відносини дуже добрі, а політичні дуже погані.

Дуже гарні відносинами з російським військовим представником ген. Геруа, який дуже співчуває українській справі і допомогає нам особливо в контр - розвідці. З послом Бохлевським - Козелом відносини погані і ворожі, хоч персонально все ж зустрічаємося. Росіян взагалі в Румунії дуже мало.

Що до справи Грецької то є дані, що вона буде програна. В кожному разі в Букарешті з приводу цього велика тривога.

Дир. ОГОРОДНИК ставить запитання: 1/ чому ген. Дельвіг не виїхав до Варшаву, посол пояснив, що по його повороті з Тарнова негайно виїде, але жде [illegible] певних інструкцій.

2/ з яких кол чули, що зброя буде дана лише уповноваженому Гетьмана ?

– З приватних кол, але близько стоячих до правительственних сфер.

3/ Чи продані % % папери ?

– Ні, не продані.

4/ чи успішна робота Генерала Гулого.

– Дуже успішна. Його 5 районів цілком зорганізовані, зв'язки налагоджені. Генерал Гулий має сам приїхати цими днями.

5/ який курс гривні і карбованця ?

– Не котирується зовсім, хто має не продає, або не дають високої ціни. В Чернівцях, відкіля ведеться дрібна торговля з Україною, часами буває спрос і тому піднімається тимчасово курс.

Г. ЗАЇКИН - чи Міністерство Закордонних Справ проявило ініціятиву що до інструкцій, чи були певні вказівки й методи того ж Міністерства в справі повстання ?

– Від Міністерства завжди одержували повідомлення, інструкції , яких [illegible] раніш не одержували. Фактично не було ні одного питання, по якому б не одержували пояснень, директив і інформацій, хоч інформації завжди пізніші їх ми мали. В справі повстання був повний контакт з Ген. Гулим. Всю технічну роботу серед румун і фінансування проводила Місія. Про це були певні вказівки Міністерства.

Г. Т Р Е П Е Т .- 1/ Листи до закордонців про гетьманат виходили від груп чи окремих осіб ?

– Від окремих осіб.

2/ - Чи Румунія могла б бути військовою базою, коли б були ми дістали десь зброї ?

- Тільки тоді, коли б мали підтримку великої держави.

3/ - Чи дають візи ?

- Румунську візу дістати трудно, хиба лише транзітну. Всі инші легко.

4/ - Чи є дефіцит в бюджеті Румунії і чи перевищує експорт імпорт?

- Дефіциту - 2 міліарди. Коли ж імпорт більший ніж експорт.

5/ - Чи можно реалізувати % % папери ?

- Можно, давали по 5 бань за рубель. За всі 3 1/2 міліона рублів, які має Місія, давали біля 500.000 леї.

П. [illegible]. - 1/ Чи забезпечені українські школи учительським персоналом ?

- [illegible], але не має підручників.

2/ Чи не можливо б вислати учителів звідціля ?

- Про це йде підготовча робота.

П. [illegible] - Які заходи потрібні, щоб дістати від Румун зброю ?

- Треба окреме спеціальне уповноваження. Але це можливо лише тоді, коли б Франція дала б аванс і буде протестувати.

П. КРАВЧЕНКО - Які інструкції Місія дістала, що до підготовки ґрунту до переносу центру в Румунію, або Болгарію ?

- Були інструкції від Прем"ер Міністра. В Румунію не можливий перенос, в Болгарію можливий, бо на запитання відмови не було. Але конкретно з Стамбулійським, від якого це залежить, ще не говорилось.

П. КРАВЧЕНКО.- Чи зможе Румунія допомогти нам в відбудові транспорту?

- Думаю, що. Маємо там богато свого рухомого складу, яке вони віддадуть, коли буде протекторат французів. Але ж ми не маємо мостів через Дністер..

П. [illegible] - Скільки студентів українців в Румунії ?

- Студентів українців не має. Це бесарабці й буковинці.

П. ОГОРОДНИК.- Яка діяльність і яке майно має російський союз городів і земств в Румунії і Болгарії.

- В Румунії союзу зовсім не має. В Болгарії є, займається лише допомогою. Майно майже все вивезене.

П. [illegible].- Оскільки далеко зайшли думки про гетьманство у землевласників в звязку з листами ?

- По суті вони на позиції вони не змінили, але хитаються.

Засідання замикається в 9 годині вечора.

Слідуюче призначено на понеділок. о 6 – 8 годині вечора

Перший Секретар:

Генеральний Секретар:

ЗАСАДИ НОВОГО КОАЛІЦІЙНОГО ПРАВИТЕЛЬСТВА.

I. В сфері зовнішньої політики Державного центру У.Н.Р.

1| Переведення Державно-Національної лінії і орієнтація на власні сили.

2| Забезпечення повстанчеської акції за кордоном.

3| Забезпечення організованого перебування Українських Військових сил та Державного аппарату за межами України до можливого поворнення на Батьківщину.

4| Активність в сфері Польсько-Української політики.

роботи

5| Доведення Варшавської делегації до кінця.

6| Перегляд персонального складу закордонних репрезентацій

7| Ревізія господарки закордонних репрезентацій

8| Ощадність в господаруванню закордонних репрезентацій

9| Акція в справі звільнення наших фондів в Берліні, Будапешті, і Відні, як і заключення різних займів

10| Притягнення Европейських благодійних установ до справи активної допомоги нашим біженцям.

II. В сфері внутрішньої політики Державного центра У.Н.Р.

1| Урегульовання повстанчеської акції і всебічна допомога їй.

2| Збереження і забезпечення армії.

3| Поступове скорочення урядовців до меж Державної необхідности.

4| Широке переведення акції самодопомоги.

5| Упорядкування фінансової справи, а саме: а| зясовання і стягнення в негайний спосіб всіх Державних ресурсів, як-то: цінностей, конто, борги, аванси та инші цінности де-б вони не знаходились; б| забезпечення Української валюти та урегульовання валютної справи.

6| Ощадність в Державних видатках.

7| Продовження чинности Ради Республіки.

8| Оформлення положення Голови Деректорії.

9| Вирішення цілої політики внутрішньої і зовнішньої

~~10|~~ тільки правительством | з участью тільки міністрів|.

10| Інтенсіфікація підготовчої праці по міністерствах.

11| Забезпечення правного положення громадян в Польщі та взагалі за кордоном.

4/VII 1921 року

П Р О Т О К О Л Ч:12

Засідання Сеньорен-Конвенту 11-го Липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р. /Голова Р.Р. І. Феденко-Чопівський і Перший Секретарь С. Хижняк/ і Сеньорен-Конвенту відкривається в 6 годин вечера.

ПРЕДСТАВНИКИ РАДИ: 1/ Корчинський /с.д./, 2/ Кобза/х.д./, 3/ Кравченко/с.с./, 4/ Ковалевський/н.р./, 5/ Говорун/с.с.п./, 6/ Молодожоненко/залізн./, 7/ Бублій/пошт./, 8/ Трепет/коопер/, 9/ Огородник/м.самовр./, 10/ Ентеліс/нац.мен./.

На порядку денному: 1/ Інформації Голови Р.Р. про нараду у Голови Директорії і 2/ Кризи кабінету.

П.ГОЛОВА.- На нараді Голова Директорії звертав увагу, що через утворення кризи Рада Міністрів на 3/4 загубила свою працездатність і такі питання як заём по проекту п. Баранівського відкладаються, розвязання важливих справ в повному обсягу затягується. Сеньорен - Конвент мусить вислухати інформації Правительства до прийняття рішення в справі кризи і розвязати її так, щоб в результаті цієї кризи повстав кабінет, який міг би працювати до весни. Треба звернути увагу на збереження війська, Міністерства Закордонних Справ і головне на забезпечення грішми.

В дискусії, в які брали участь Міністр Закордонних Справ і Прем"єр-Міністр, указувалось, що грошова справа не трактувалась досить поважно нашим урядом, а без грошей ми не можемо істнувати. В Варшаві обіцяли слідуючу квоту видати на цім тижні, але очевидно це обіцянки, які затягнуться. Щоб уникнути цього, треба внутрішньо згуртуватись, показати що ми готуємо законодавчо-адміністративний апарат для України, що ми не розкладаємось. Кризіс, на думку Головного Отамана, - глибоке непорозуміння серед самих партій. Очевидно грунт для сучасного кабінету не був досить підготовлений. Треба обдумати які форми надати цій кризі для Варшави. Головний Отаман намічає такий план: теперішню кризу перевести в реорганізацію кабінету, особливо щоб так це виглядало зовні. Реорганізацію необхідно перевести на цьому тижні, щоб не затримувати получки грошей.

Нічого остаточного на цій нараді не було прийнято тому, що ми, я і п. Секретарь, прохали відкласти обговорення по суті на завтрешній день, щоб сьогодня ми могли виявити остаточну думку Сеньоренконвенту.

На запитання п. Козли, що означають слова: щоб новий кабінет міг проводити працю і підготовитись до весни, п. Голова Р.Р. пояснює: – в залежности від активности большевиків, з вибухом війни наша справа може стати актуальною, або ж може бути аж до весни не актуальною.

П. [illegible].– Кріза штучно утворена і не своєчасно. Ми весь час стояли на принціпі єдности угруповань. В теперішній скрутний момент, Рада Республіки мусить працювати якомога активніще, але не звертається досить уваги на справу закордонну. Рада Республіки мало цікавиться нею. Гадаємо, що можливо ми вже втратили мент робити ставку на повстання за кордоном. Персональні відносини партії і осіб ставляться у нас вище державних.

На сьогоднішній день ми прийшли до переконання, що кріза, яка утворюється штучно, не є кріза і до цього питання ми підходили й будемо підходити обережно. Не має зараз підстав до створення кризи. Колиж фракції не проникнуться вагою [illegible] мотивів то може і станемо перед фактом кризи і тільки тоді можно буде говорити чи буде кріза чи ні.

П. ТРАПЕТ.– Знов звернулися до початку чи є кріза чи ні. Я теж як і всі рахував, що кріза невитрімана. Як же вона сталася? Всі фракції хотіли піти свідомо до переживаємого часу і усталити ті шляхи, по яким центр наш прямував би до повернення на Україну. Це завдання було передано Правительству, але воно не захотіло задовольняти його, рахуючи, що усталення таких шляхів не на часі.

Далі сталися події, що одна фракція відкликала своїх Міністрів і сталася кріза. Тому стоімо перед обовязком полагодити кризу. На сьогодня нічого не змінилося, стоімо перед фактом кризи і мусимо приступити до її полагодження.

П. КРА[illegible].– В імени всіх фракцій Блоку маю зробити заяву. Після інформацій, котрі з"ясували, що справа з кризою для Голови Директорії не ясна.

заявляємо, що Голова Р.Р. очевидно через відсутність де який час з Тарнова не дав належного освітлення Голові Директорії і не зазначив причин дуже важливих.

Ясно було видно, що саме життя показало необхідність крізи, реорганізації Правительства. Відомо, що фракції стреміли до полагодження її якимсь иншим шляхом, але життя поставило нас перед фактом крізи. Що до її причин, то візьміть хоч постанови Закордонної і Військової Комісії, які говорять, що далі так ити не можно, те, що запало в Військо, ті заяви, що треба переформуватися, що треба справу перевести инакше. Кріза сама собою наспіла і поставила нас перед фактом.

Від імени фракції с.-р. знов виставляю кандидатуру С. Тимошенка. Его згода залежить від відношення більшости.

П. ТРЕПКЕ.- пояснює, що п. Тимошенко дає згоду на виставлення й обговорення його кандидатури, а остаточна згода залежить від відношення фракції.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ.- Уважаємо цей день рішучим, бо треба вже конкретно вирішити це питання, треба вже подавать кандидатів. 2 тижня наша фракція займала не вигідне положення, бо нам здавалося, що немає конкретних причин, нема причин до розходження фракції. Ми гадали, що наша фракція з'ясує чи треба йти й далі в напрямку крізи в своїй більш рішучій, а другі фракції займуть позицію що до внутрішньої єдности. Ми гадали, що з цієї єдности буде виходити і фракція с.-ф. і инші.

Але тепер вже не можно сказати, що крізи не має. Говорити про повернення до старого кабінету, що підкреслено не доведе. Від цього моменту вже не може бути розговорів тільки про поновлення Правительства. Ось можемо дійти до того, що кріза поглибиться й полагодить її вже не можно буде і Правительство, яке тепер сяк так ще істнує, завжди розлетиться. Не може це Правительство, яке вийшло з наших фракцій, не реагувати на наші події, не може воно не прийняти думки, що кріза вже давно істнує.

Нині стоїть одно питання про збереження єдности, хоча це більше золоті слова. Єдиний наш вихід вибувати спосіб до най-

скорішого утворення нового Правительства в тій чи иншій комбінації.

П. КОРЧИНСЬКИЙ.- Криза есть, можно її назвати тільки реконструкцією. Дві причини цього: 1/ Міністр Закордонних Справ подав до демісії [illegible] в Раді Респ., тільки що до винесення резолюції його політику [illegible] поділяв, як і фракція - Прем"єр Міністр, який тому ж мусив був подати до демісії. 2/ Вихід фракції з блоку. Це торкає парламентарні причини.

Наша фракція, [illegible], що криза є, спинилась над аналізом події, які спричинили кризу. Зазначені ці дві причини лише формальні, по суті ж вони глибші. І офіціально на засіданнях Сеньорен-Конвенту і в кулуарах ці причини виставлялись. Ми їх розбиваємо на 2 категорії: 1/ що Правительство, а не тільки Міністр Закордонних Справ не підпорядковує закордонної політики так, щоб закордоном були готові до актів, перед якими ми їх поставимо і 2/ справа нашої голодовки, безгрошів"я. Есть і третя причина, але вона не набула ясного визнання, це - взагалі [illegible] діяльности Правительства, що не було єдиної лінії.

[illegible] Міністра Ліковського фракція бере на себе й нестиме всю відвічальність перед історією. Спиняючись над [illegible] в Варшаві і розглядаючи умови діяльности делегації, ми рішили, що там добиться більш ніхто не зможе, поки не змініться об"єктивні умови наші. Так дивиться фракція. Несистематичність діяльности Правительства треба признати. Це лежало почасти в нас, почасти в Правительстві, почасти поза нами. Треба було проявити надмірних сил, щоб її ліквідувати. Правительство в цьому напрямку зробило все, зробило певний крок, але все ж справа ця не досягнена. Це помічаеться і в справі нашої армії на Україні. Ця справа була доручена Правительством п. Тимошенку. Оскільки він здійснив своє завдання, слава Правительству і Тимошенку, коли ж не здійснив - ганьба Тимошенку й Правительству, а Тимошенку ганьба в першу чергу, бо значить він не виконав доручення Ради Міністрів.

Друга причина - робота делегації в Варшаві. Делегація з 8-х осіб на протязі 8-х місяців сидить у Варшаві. Загальний погляд та-

кий:раз не має результатів праці,то винен той,хто її проводить.

Над цією думкою спинялася і наша фракція.І мені звертали увагу:пожертвуйте п. Ніковським,люде ж голодують,а поки він буде, нічого не дадуть,дайте можливість вести цю справу тому,хто поклав на рельси польсько-українські стосунки.Ці думки були і у нас але ми не мали досить матеріалів,щоб заперечити цьому.Такий сумнів у нас був,тепер же його не має цілком. Фракція має переконання,що ніхто з других кандидатів більш планомірної і успішної політики,яку вів п. Ніковський і яку ми поділяємо,не досягне.

Були посилки на п. Стемповського,який ніби то сказав,що поки буде п. Ніковський грошей не дадуть.Узнавши про це п. Стемповський написав листа п. Прем'єру,якого він дозволив мені зачитаті.-

П. Корчинський зачитує лист про те,що на думку п. Стемповського кріза кабінету в сучасний мент як не злочин,то щонайменше,пересідання на державні лавці причинить шкоду державній справі.П. Ніковський набув в Варшаві великого авторитету і краще його справи ніхто не поведе.

-Цей лист авторитетного в Варшаві чоловіка,в щирости якого наша фракція не сумнівається,показує що неправда те,що п. Ніковський не може вести роботу в Варшаві.Це не значить,що другі не будуть вести її краще.Але спиняючись на кандідатуру п. Ліцького находимо,що заміна не є щасливим вихідом,бо знаємо,що делегація Р.Р. застала в Варшаві пустиню в справі польсько-українських стосунків,без жадних звязків.Фракція оцінює діяльність своїх людей в цім Правительстві

Що до кандідатури на Прем'єр-Міністра п. Тимошенко,фракція поки що не висловлювалась проти, - що було принято як утримання,тепер ж вона ясно з'ясувала своє відношення і виголошує своє категоричне проти,бо думає,що ця заміна не піднесе гідність нашого державного центру і активність нашої справи.Це проти є категоричне,причім оскільки в нашій волі приложимо всі зусілля,щоб не допустити до цього,але тому,що нас лише 5,то ми не будемо брати участи в тій комбінації навіть в ролі опозиції.

П.КРАВЧЕНКО.-Тут були приведені справдання одних і кинуті обвинувачення другим. З"ясую, як уявляємо положення ми, с.с.

Ми гадали що фокус нашої роботи є М-во Закордонних Справ від того, чи ведеться ним робота активна залежить вся робота, залежать всі пляни. Довгий час ми приглядалися роботі М-ва Закордонних Справ, ми не були поінформовані як слід своєчасно. Нарешті в Сеньорен-Конвенті і Комісії Закордонних Справ ми почули інформації про всю роботу М-ва. Те, що ми почули, привело нас в жах. Ми побачили, що майже нічого не зроблено в важливих справах, стоять і всі інші справи. В Закордонній Комісії з"ясувалося, що вся акція повстання не буде мати успіху без відповідної підготовки закордону, а цієї підготовки не було. Навіть не було чого крітікувати, ми побачили, що стоїмо перед пропастю, що треба щось робити, щоб витягнути себе з цього багна.

В справі акції на Україні і Рада Республіки і Правительство нічого не зробили, бо немали зв"язку не були поінформовані. І коли ганьба за це, то ганьба уряду, а не Тимошенкові, бо він був лише контрольним чинником.

Ми побачили, що треба зробити реконструкцію, треба більш робити в закордонній політиці. Сам М-р Закордонних Справ зазначав, що він являється фігурою одіозною, що він не є та фігура, яка обіцює, що ій удасться добитися успіху в Варшаві.

Ставши перед фактом крізи, ми повинні скласти новий кабінет

П. КОВБА.- Мусимо просто стати на ґрунті, що кріза є і виставляти кандідатури.

П.ТРЕПКЕ.- Раз с.ф. виставили свою позіцію в категоричний спосіб до виходу з Р.Р. включно, фракції мусять обговорити це, бо це пахне навіть похоронами Ради Республіки.

На запитання п. Огородника, чи то лише погляд фракції, що п.Тимошенко не виконав свого завдання, чи це констатовано Правительством, п. Корчинський пояснює, що це погляд фракції.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ.- Цей виступ с.ф. не сподіваний. Це рішення попереджує балотірування виставленної кандідатури. Мушу звернути увагу на мотиви. Протягом 2-х,3-х, років останніх партія с.ф. приймала чинну участь в державній роботі. Більшість послів від партії с.ф. ведуть роботу за кордоном вже кілька років, Правительство і Міністерство

Закордонних Справ, яке було в руках с.ф., були звязані з партією с.ф. Провід цілої політики був в руках с.ф. Не може бути мови, щоб в тій чи иншій роботі не було жодних помилок і коли фракція с.ф. приймає відповідальність за певну особу, то це не значить, що вона може прийняти відповідальність за цілу совокупність роботи.

Те, що робиться зараз, є лише результат, підсумок тої роботи, яка ведеться ці роки останні партією с.ф., і кому богато дається, з того богато і стягнеться.

Поскільки партія с.ф. вела відповідальну роботу 3 роки, не зрозуміла позиція її тепер що до виходу з Р.Р. Це могла б зробити нова, щойно народжена партія, прокопути так, але не ж стара партія, яка відходить від своєї ж роботи.

П. ТР[illegible].- Мушу торкнутися зачитаного листа п. Стемповського. Лист торкається кулуарних чуток, то й зачитувати його можно лише в кулуарах. Подібні листи названі були при зміні кабінету Лівицького.

Що до суті, то представник с.ф. сконстатував, що всі фракції помилилися і неправильно освітили діяльність Правительства. Це їх право залишатися при цій думці. Тепер же в звязку з новою кандидатурою вони загрожують розвалом парламенту.

Нагадаю с.ф. поставлені ними ж при утворенню блоку (3 пункти): 1/ парламентаризм, 2/ консолідація, 3/ патріотизм. А в кінці цього фракція с.ф., коли розійшлась з більшістю, переходить в опозицію, а Правительство складається без її представників.

Але ми прикладаємо бюджет [illegible] ультимативно. Повна консеквентність. Ви доказували, що ми неправильно оцінили роботу Правительства, тепер же не обгрунтовуючи своєї незгоди, не подаючи мотивів проти п. Тимошенка, розвалюєте Раду Республіки. Де ж Ваш парляментарізм і патріотизм?

Або парляментаризм, або олігархія. Коли ж одна група хоче провести свою думку - то це олігархія. Називайте всі їх іменами. Ви мусіли б, коли маєте мотиви, назвати їх, щоб і ми не допустили п. Тимошенка. Він же теж має за собою цілу групу парляменть

ську, яка теж відповідає за нього. Коли проти нього ви маєте такі тяжкі обвинувачення, яких проти нікого ще не висували, то скажіть нам, тоді ми будемо шукати нових кандідатів.

П. КОЛОДОЧЕНКО.- Я хочу внести спростовання що до закидів проти п. Тимошенка. Мушу сконстатувати, що технично роботу свою він провадив енергійно й чесно. Ми думаємо, що його праця була користна.

П. КРАВЧЕНКО.-Перед нами факт кризи, мусимо розвязати її скорше коли ми не керуємось партійними інтересами і хочемо скласти новий кабінет для плодотворної роботи. Яка ж позиція фракції с.ф.? На протязі двох тижнів вона в відношенню до виставленої кандідатури хитається, то говорить, що не проти, то утримується і нарешті висловлюється категорично проти, загрожуючи навіть виходом з Ради Республіки. Які ж мотиви? Як би вони були такі серйозні, то фракція с.ф. зразу б виставила їх.

Останні час бачимо загрозу нашому парляментаризму, він висить на волоску. І тепер, коли фракції бачуть, що не все робиться як слід, що треба інакше повести роботу, дістаєм таку загрозу.

В Вельськові перед виходом фракція с.ф. запевнила, що так далеко, щоб розбити парляментарний устрій, вона не піде. Які ж тепер нові мотиви? Ми виставляємо кандідатуру, яка не більш доцільна в даний момент, ніяких мотивів проти нам не приводять, а просто ставлять вето, а інакше кінець парляментаризму.

П. КО[illegible] .- Виставлена певна кандідатура, пропоную опросити фракції.

При опросі на кандідатуру п. Тимошенка висловлються 9 фракцій: 1/Н.Р., 2/С.С., 3/С.Ф.П., 4/Х.Д., 5/Корп. 6/М.сам., 7/Пошт., 8/Нац.демк. 9/К.освіт. Одна фракція/С.Ф./проти і одна фракція /залізн./ не ясне відношення.

П. К О В А Л Е В С Ь К И Й .- Хоч більшість вже висловилась за, все ж нам цікаво знати думку залізничників тому пропоную відложити на завтра принятя рішення.

П. КОЛОДОЧЕНКО.-Не переривайте своєї праці, бо вже маєте більшість, а ми своє відношення скажемо.

П. КОР[illegible]СЬКИЙ .- Результати опросу фракція с.ф. обсудить і внесе свої консеквенції /Оголошується перерва на 5 хвилин/.

П: КРАВЧЕНКО.- В імени фракції блоку вношу заяву: 9 фракцій висловились за кандідатуру п. Тимошенка, залізничники кажуть що б ми продовжували роботу, тому блок пропонує негайну кандідатуру сьогодня ж довести до відома Голови Директорії.

При голосованні одноголосно постановляється того ж дня довести до відома Голови Директорії про виставлену кандідатуру.

III. Доклад Військової та Закордонної Комісії про комітет зв'язку.

П. ОГОРОДНИК.- Спільна нарада двох комісій прийшла до висновку, що зараз треба утворити спеціяльну парляментську комісію, яка б відала повстанськими справами. Говорилося це про бажання утворення Ради оборони з представників Правительства і Ради Республіки, але ще дуже не вирішено. Але вирішено позітивно чисто парляментську комісію. Треба що б фракції це обговорили.

П. ГОВОРУН.- Під цією Парляментською Комісією розуміється не тільки Комісія в справі повстання, а взагалі повороту на Україну.

П. ГАЛУНКА.- Фракції мусять обговорити не тільки питання про утворення такої Комісії, а й справу про Раду Оборони.

П. КРАВЧЕНКО.- В імени блоку вношу заяву: Голова Р.Р.У. неправильно поінформував Голову Держави про бажання фракції змінити напрям політики, тому блок просить довести до відома Голови Держави это спростовання.

П. ГОЛОВА.- В справі заяв блоку в близькому часі я дам свої висновки.

В 8 годин вечера засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР [signature]

ТЕХНІЧНИЙ СЕКРЕТАР [signature]

ПРОТОКОЛ Ч. 13

ЗАСІДАННЯ - СЕНЬОРЕН - КОНВЕНТУ від 16 липня 1921 р.

Засідання Презідії Р.Р. / Голова Р.Р. І. Феценко-Чопівський, І. Перший Секретарь Ф. Химняк / і Сеньорен-Конвенту відкривається в 7,15 год. вечера.

Представники фракцій : 1/ Кравченко /С.С./ 2/ Кобза /ХД/, 3/ Говорун / С.С.П. /, 4/ Стадник /С.Ф./, 5/ Ковалевський /Н.Р/ 6/ Молодожоненко / залізн./, 7/ Бублій / пошт. /, 8/ Трепет /кооп. /, 9/ Огродник / м.сел. /, 10/ Віднява / К.Осв./, 11/ Ентеліс / нац.меньш./.

На порядку денному:

1/ обговорення витягу з журналу засідання Ради Міністрів від 16 липня в справі надсилки делегації до Варшави.

2/ Відповідь Голови Директорії на заяву про кандідата виставленого сеньорен-конвентом на Голову Ради Міністрів.

3/ Заява фракції С.Ф.

4/ Заява Голови Р.Р.

5/ питання про крізу кабінету

І. П. СЕКРЕТАРЬ.- З огляду на те, що були відомости, що на цім тижні поляки мали дати нам гроші, я звертався до Голови Ради Міністрів і просив його поставити цю справу на обговорення Ради Міністрів. До Презідії Р.Р. надісланий слідуючий витяг з журналу засідання Ради Міністрів від 16 -го липня:

Витяг з журналу засідання Ради Народніх Міністрів 16 липня 1921 р Ч. 104 - А. Слухали: пакт 3- . Внесення Голови Ради Народніх Міністрів в справі продовження делегацією своєї праці у Варшаві.

Постановили: Визнаючи гостру потребу негайного продовження праці у Варшаві по здобуттю коштів, Рада Народніх Міністрів, яка в сучасний момент, після подачі прохання про демісію кабінету, продовжує свою працю лише яко технични орган,- не вважає для себе можливим самості но вирішувати питання про негайну надсилку делегації до Варшави, вирішення якого питання полягає в сфері політичній.

Тому прінціпово стоючи на потребі надсилки делегації для продовження праці у Варшаві, Рада Народніх Міністрів спинилася на необхідности дати цю справу під розвагу Президії Ради Республіки зі своїми примірковуваннями про те, що делегація може бути відряджена Радою Народніх Міністрів до Варшави лише після з"ясування позиції і відношення до такого відрядження з боку Ради Республіки. Голова Ради Народніх Міністрів Прокопович, Державний Секретарь Багриновський.

П. ГОЛОВА.- В склад делегації було призначено 3 особи: п. Ніковський, п. Пилипчук і п. Лівицький. П. Ніковський відмовився, значить два инші члена можуть поїхати, це на простіше вирішення.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ .- Можуть бути два шляхи: І/ делегація іде для технічного одержання грошей 15 міліонів і за Рівенське золото, але ж практика показала, що для одержання грошей треба починати нові заходи, які можуть затягнутися на тиждень і на місяць.

Тоді треба усунути питання про кризу поки не будуть одержані гроші. Тому то Рада Міністрів і виявила необхідну обережність. 2-й вихід основний : налагодження кризи в найближчому часі і коли є гарантія скорого налагодження, то треба, щоб делегація не їхала, бо міняти людей в разгар роботи було б не доцільним.

На мою персональну думку треба звернути увагу на головне: залагодити кризу, щоб дати Правительству можливість послати цілком правну делегацію .

П. ОГРОДНИК.- Доки не буде налагоджена справа з кризою, сеньоренконвент нічого не може вирішити, бо делегація може бути послана тільки по налагодженню кризи.

П. ТРЕПЕТ.- Ця постанова Ради Міністрів тільки показує на необхідність скорше полагодити кризу.

П. КРАВЧЕНКО.- Коли ця справа з отриманням 15 міліонів і за Рівенське золото, політично вже переведена, то значить залишається технична робота, яку наша Місія може перевести. Коли ж справа не налагоджена політично, то треба одкласти її до утворення нового кабінету.

П. ОГОРОДНИК.- Пропоную таку відповідь дати: "Сеньорен-конвент не находить можливим дати директиви Правительству при теперішніх взаємовідносинах між Правительством і Радою Республіки під час кризи."

48

що сеньорен-конвент на попередньому засіданні доручав мені пере дати ого рішення Голові Держави. Постанови сеньорен-конвенту для мене святі.

П. ОГОРОДНИК.- Я керуюсь законами. В своєму листі Голова Дире тороіі зазначав, що не може прийняти кандідатури на нового прем'єра, доки не буде йому представлена плятформа нового кабінету. Хто ж має дати цю плятформу?

П. ГОЛОВА.- Очевидно сеньорен-конвент.

В цій резолюціі робиться друга спроба поставити мене, Голову РР в положення траги-комічне, бо недовірря кабінету Прокоповича не було висловлено.

П. СТАДНЮК .- Ця резолюція зовсім не відповідає положенню, бо кріза наступила в наслідок відкликання фракцією С.Ф. своіх міністрів. Я категорично протестую проти такоі редакціі.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- До цього часу я не чув про недовірря кабінету п. Прокоповича.

П. КРАВЧЕНКО.- Оскільки з формального боку фраза: "в наслідок недовірря" не відповідає правильности, я нічого не маю, щоб іі викинути.

П. ВІДНОВ.- Це просто якесь непорозуміння, бо не тільки не було недовірря, а навіть пропонували п. Прокоповичу скласти новий кабінет.

П. КРАВЧЕНКО.- Тут сказано про недовірря кабінету, а не п. Прокоповичу. Фразу " в наслідок недовірря" можна викинути і залишити просто: " факт крізи кабінету В. Пркоповича є усталений".

П. МОЛОДОЖОНЕНКО .- В імені фракції залізничників вношу заяву: Фракція залізничників до цього часу не визнавала штучно утвореноі крізи.

Кріза кабінету Міністрів в теперішні час є злочин.

Фракція залізничників приймати участь в обговоренню кандідатури нового Прем"єра брати не буде. Залишає за собою право обговорення кандідатур инших міністрів, коли більшість сеньорен-конвенту буде видвигати нови кабінет.

В дальнійшому фракція залізничників буде поступати солідарно з Фракцією С.Ф.

П. БУБЛИК.- Ми, повстовики, рахували крізу не своечасною, але

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- Я пропоную негайно вислати делегацію для продовження роботи, бо це справа дуже пекуча.

При голосуванні за пропозіцію деп. Молодожоненка голосуе 4, проти 8 і 2 утримується; за пропозіцію деп. Огородника - 6, проти 4 і 1 утримується.

Приймається пропозіція деп. Огородника.

УІ. Заява Головного Отамана/п. Секретарь зачитує заяву/:

„П. Голові Ради Республіки. Прем"ер міністр В. Прокопович 6 цього липня звернувся до мене з проханням про демісію, посилаючись на "внутрішні політичні відносини", що не дають йому змоги "зоставатись на чолі Правительства".

Вважаючи сучасний стан наших державних справ не сприяючим зміні Прем"ера на иншого, убачаючи в такій зміні навіть шкоду велику для цих справ, я прошу Вас, пане Голово, поставити мене в курс тих причин, які спонукали п. Прем"ера Прокоповича податись на демісію; разом з тим я прошу Вас, в імя згаданих інтересів, які Вам добре відомі і мають для кожного патріота обовязуючу силу, вплинути на п. Проко-повича в тому напрямку, щоб він взяв назад свое прохання про демісію. Петлюра."

П. ГОЛОВА.- Після засідання сеньорен-конвенту ІІ/УІІ я був у Головного Отамана і заявив йому, що сеньорен - конвентом названа кандідатура п. Тимошенка, який отримав подавляючу більшість. На це Головний Отаман заявив, що не находить можливим при няти від сеньорен-конвента заяви про кандідата на нового Прем"ера, доки не дістане в писаній формі відповіді на його листа з приводу демісії п. Прокоповича і тежж в писаній формі платформи нового кабінету.

П. КРАВЧЕНКО.- Фракції С.С., С.С.П., Кооп. і М. сем. гадають, що на ліпше було б послати відповідь від Голови Р.Р. такого змісту: " З огляду на те, що для більшости Ради Республіки факт крізи кабінету В. Прокоповича в наслідок недовірря е усталений в порозумінню з фракціями Ради Республіки маю за мету подати до відома названу фракціями кандідатуру на Прем"ер-міністра деп. С. Тимошенка, якому прохаю доручити формування кабінету".

П.ОГОРОДНИК.- Голова Директорії в своему листі.....

П. ГОЛОВА перебивае: - не Голова Директорії, а Голова Держави тому

коли вона стала фактом, ми щоб скорше її залагодити, мусіли були приєднатись до більшости, зовсім не торкаючись особи, якій доручалось скласти кабінет. Не дивлячись на це кріза затягується. Державна справа стає все більш на скользьких шляхах. Вважаємо, що зараз необхідно мати відповідальний кабінет. Тому ми відкидаємо можливість доручення формування нового кабінету кому б то не було. Кріза затягується, це шкодить державним інтересам і відповідальність за це несе сеньорен-конвент.

Фракція приєднується до позиції залізничників тому, що в акал крізу не можливою і що треба залишити цей кабінет, бо новий не може бути складений.

П. БІДНОВ.- Тому що кріза затягується і в звязку з сучасним положенням, моя фракція приєднується до заяви залізничників.

П. ТРЕПЕТ.- П. Молодожоненко сказав: в обговоренню кандідатури нового прем"єра фракція участи брати не буде, залишає за собою право обговорення кандідатур инших Міністрів, а далі сказав, що фракція піде за фракцією С.Ф. Я прошу роз"яснити як це розуміти бо фракція С.Ф. навпаки брала участь в обговоренню кандідатури Прем"єра - і витягла відповідні консеквенції, чи це зробить і фракція залізничників?

П. ОГОРОДНИК.- Справді неясно. Як за далеко де солідарніст з фракцією С.Ф.? Чи фракція залізничників теж вийде з Ради Республіки?

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- Моя заява ясна, а які шляхи ми будемо вживати, то дозвольте сьогодня Вам цього не сказати.

Більшістю 5 голосів проти 3-х при 3-х що утрималися приймається текст відповіді Голові Директорії, внесений 4-мя фракціями: " З огляду на те, що для більшости Ради Республіки факт крізи кабінету В. Прокоповича є усталений, в порозумінню з фракціями Ради Республіки маю за честь подати до відома названу фракціями кандідатуру на Прем"єр - Міністра деп. С. Тимошенка, якому прохаю доручити формування кабінету."

Приймається більшістю 5 голосів проти 3-х, при 3-х, що утрималися додаток, внесений представником фракції С.Ф. :" в наслідок відклику фракцією С.Ф. своїх відпоручників з Уряду" після

слів " факт крізи кабінету В. Прокоповича".

III. Заява фракції С.Ф.

П. СЕКРЕТАРЬ зачитує заяву фракції С.Ф. про вихід зі складу Р.Р. з 13 липня:" До Президії Ради Республіки. Фракція соц.-фед., еш зважиши обставини, що склалися в самій Раді Республіки за останні часи, а також і обставини серед яких переводилася кріза Кабінету Прокоповича в цілому - констатує:

1. Крізу Кабінету було викликано і доведено в один з найбільш тяжких моментів нашого еміграційного життя, коли з боку всіх відвічельних чинників, а в першу чергу від самої Ради Республіки належало сподіватись як найбільшої Державної витримки, розважности і цілковитого забезпечення Урядові, спокійного провадження і успішного закінчення, намічених самою Радою Республіки ближчих завдань, як політичного, так і фінансового характеру.

2. Крізу кабінету було викликано лишень де-якими фракціями Ради Республіки і без попереднього органичного аналізу і докладного обміркування в самій Раді Республіки, як причини крізи, так ії своечасности і доцільности.

3. Повна відсутність річевої критики діяльности Міністерства Закордонних Справ до моменту, коли кріза сталася фактично, а також і цілковита відсутність ясно висловленого погляду на майбутні завдання нашої закордонної політики з боку будь-якої фракції Р.Р., показує, фракції С.Ф., що 1/ або фракції, які безпосередне спричинилися до до утворення крізи, самі не освідомили собі тих державних завдань, що їх малося осягнути шляхом крізи, 2/ або справжні мотиви крізи нічого спільного з державними завданнями та інтересами не мали.

Коли так, то і в першому і в другому випадкові фракціями, що до крізи спричинилися, а за якими в кінці кінців пішла і більшість Р.Р., не пошановано самої ідеї парляментаризму, яка однаково суперечить як несвідомому поступованню парляменту, так і ще в більшій мірі з"ужиткуванню високого парляментського тіла для цілей, далеких від державних інтересів та завдань.

Отже фракція С.Ф. свідомо припускає, що шляхом крізи Кабінету домагалося зміни Керовника Міністерства Закордонних Справ з тим, щоби змінити самі засади закордонної політики, тієї політики, яку фракція С.-Ф. цілковито поділяла і на зміну [illegible]свідомо допустити

не могла.

4. Не маючи змоги, бо своїй невеликій кількости і загальному ненормальному перебігу подій, направити Р.Р. на державний шлях, фракція С.-Ф. перейшовши в опозіцію, поставила своїм завданням належно загварантувати державні інтереси бодай в спосіб відповідного обсадження де-яких портфелів, а тому й поставила по до цього певні застереження.

Але виставлення кандідатури більшістю Р.Р., в супереч застереженням фракції С.Ф, п. Тимошенка на становище Голови Ради Міністрів, а п. Лівицького на Міністра Закордонних Справ, людей не приналежних до жадної політичної організації, що мусіла би забезпечити в політичному розумінню діяльність цих людей на таких відповідних становищах, примусило фракцію С.Ф. поставитись негативно до цих кандідатур, і, в разі нерозглядження застережения, вжити на більш рішучих засобів, які тільки і маються в розпорядженні опозиційної фракції С.-Ф., а саме, вихід з Ради Республіки.

Більшість фракцій Р.Р. на засіданню Сеньорен-Конвенту 11-го липня б.р. виявила цілковите небажання піти на зустріч застереженням фракції С.-Ф. в справі формування нового Кабінета Міністрів і тим самим поставила фракцію С.Ф. в становище, в яке не була поставлена ні одна фракція за весь час істнування Ради Республіки, а саме: в становище непотрібного глядача експеріментів більшости і то над справами вищого державного характеру.

В наслідок цього фракція С.Ф. заявляє, що з дня 13 липня 1921 року вона виходить зі складу Ради Республіки.

Відходячи від праці в Раді Республіки, фракція С.Ф. щастлива сконстатувати, що з її виходом діяльність Ради Республіки не припиниться. За голову фракції М. Корчинський, Члени фракції Г. Стаднюк, М.Маршинський, І.Чопівський, за секретаря п. Зайцев."

П. СТАДНЮК.- В додаток до пункту 3 заяви фракції і тому, що де ким закидалось, що С.Ф. ввійдуть в кабінет по за Радою Республіки, вношу заяву, що в кабінет, який би був утворений по за Радою Республіки вони не ввійдуть, Ради Республіки вони валити

не хотять і залишають я при державному центрі.

/П. Представник фракції С.Ф. і п. Стадняк залишає залю засідання /.

П. ГОЛОВА.- В наслідок цієї заяви я мушу скласти головування і прошу вирішити хто його обійме чи Держ. Секретарь чи старший віком.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ .- В наслідок заяви обовязки Голови Р.Р. адміністративні все ж не відпадають. Практика показала, що п. Мошинський виконував обовязки заступника Голови Р.Р., хоч вже була подана заява про вихід. Можна скласти обовязки Голови Р.Р. лише тоді, коли заява буде оголошена в пленумі Ради Республіки. Так само і фракція мусить брати участь в комісіях до оформлення виходу . Це парлементарська практика.

Що ж до Голови Р.Р. то тим більш, бо йому було висловлене цілковите довірря.

Опріч формальних моментів, я рахую, що Голова Р.Р. все ж буде продовжувати свої обовязки, бо вся ця справа - справа політики, яка невідомо чим скінчиться.

П. ОГОРОДНИК .- Формально заява може бути оформлена лише в пленумі, де вона юридично буде прийнята, тому думаю, що Голова Р.Р. буде продовжувати свою роботу, тим більш, що я надіюсь, що ми побачемо фракцію С.Ф. в Раді Республіки.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- В імені фракції залізничників пропоную:

1/ просити С.Ф. повернутися в Раду Республіки,;

2/ просити Голову Р.Р. не залишати праці до досягнення повної консолідації і вирішення так званої кризи кабінету.

П. КРАВЧЕНКО.- В заяві фракції С.Ф. не все відповідає дійсности. Там сказано, що на останьому сеньорен-конвенті була виставлена комбінація Тимошенка - Лівицьки Іменем бльоку я спростовую це. Бльок виставляв лише кандідатуру п. Тимошенка, а всі инші кандідатури вважав дискусійними.

П. ЕНГЕЛІС.- Я цілком приєднуюсь до заяви фракції залізничників, щоб прохати фракцію С.Ф. залишитися а Голову Р.Р. продовжувати роботу.

П. ОГОРОДНИК.- На жаль я не можу приєднатися до першого пункту, бо думаю, що фракція С.Ф. мала дуже важливі з її погляду причини

ни до виходу і тому ніякі прохання не поможуть. Цілком приєднуюсь до другої пропозиції просити Голову Р.Р. продовжувати свою роботу.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- На наші поклони розуміється С.Ф. не погодиться і не так треба розуміти свою заяву. Що до Голови Р.Р., то вже на попередньому засіданні Сеньорен-Конвенту він мав моральне право подати заяву про складення обов"язків. Треба просити Голову Р.Р. продовжувати свою роботу.-

П. БІДНОВ.-В інтересах підтримки авторитету Ради Республіки пропоную просити С.Ф. не виходити, бо тоді останутьоя партії молоді, цілком не авторитетні на Україні. Бльок мусить йти на всі уступки і що б не було просити фракцію С.Ф. повернутися. Инакше над Р.Р. поставите хрест, як і над Державним Центром. За цими партіями, що о останутьоя, на Україні ніхто не піде.

П. КРАВЧЕНКО.-Думаю, що в Раді Республіки є й другі партії, ще ~~біл~~ більш старі ніж С.Ф. Не личить просити фракцію С.Ф. і згожуюсь з п. Огородником, що очевидно у неї були дуже серйозні причини. Що до Голови Р.Р., то думаю, що формально Голова Р.Р. може скласти свої обовязки лише на Пленумі.

П. БУБЛІЙ.- Вважаю, що відвічальність за вихід фракції С.Ф. падає на фракції бльоку, які не порозумілися з нею.

Бльок мусить підти на все, во імя тих Державних інтересів, аби фракція С.Ф. надалі залишилась в Раді Республіки.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ.- Думаю, що не треба такої постанови виносити, бо знаю, що вже 3 дні ведуться переговори бльоку з фракцією С.Ф. і думаю, що вони стоять на добрій дорозі.

П.ГОЛОВА.- Я знаю свої обовязки і по Регуляміну Р.Р. і по старим традиціям. Знаю, що не можу відмовитись від технічних обовязків, але від головування в Сеньорен-Конвенті, політичного тіла відмовляюсь і прошу сказати кому передати чи старшому віком, чи першому Секретареві.

Більшістю головування доручається Першому Секретареві.

IV. Заява Голови Ради Республіки.- Я рахую обовязком скласти справоздання, чим я керувався, коли говорив ті слова, які викликали з боку фракцій бльоку різкі протести проти мене, і разом з тим довести до Вашого відома про свої консеквенції з того.

Ви знаєте, що я не був Головою в розумінні абсолюта, а тільки головуючим в Сеньорен-Конвенті.

Всі найдрібніші політичні питання я виносив на вирішення Сеньорен-Конвенту. На цьому я стояв в своїй 5 місячній роботі.

Нині криза вступила на 18-ий день свого тривання. Моїм горячим бажанням було доводити (по) до порозуміння тут в Сеньорен-Конвенті, щоб полагоджувати всі непорозуміння колективу. Так я розумів свої завдання. Воля Сеньорен-Конвенту, як політичного представництва, була для Президії свята й непорушна. Але я рахував і рахую обовязком ставити тут всі неясні питання, які можуть вести до непорозуміння, в їх голому вигляді, щоб вони тут полагоджувались.

Я прислухався тепер до настроїв в Сеньорен-Конвенті. Я робив спостереження і висновки куди направляється думка окремих фракцій і більшости Сеньорен-Конвенту. Я мусив поставити ті питання, які я помічав, тут, щоб були дані відповідні декларації. І декларації були зроблені, головна причина кризи - взаємні підозріння ніби тим були усунуті. Я говорю про ту причину, про яку все ж богато говорили про зміну політики.

Коли я пішов в призначений для мене, як Голови Р.Р. час, до Голови Держави, я рахував своїм обов"язком поінформувати його про думки Сеньорен-Конвенту. Тим більш, що я рахую, що безпосередня взаємна передача інформацій викличе богато загострень між двома чинниками нашої Державности. Коли торкнулися питання про кризу, я дав офіціяльну відповідь, що причина її - відклик С.Д.- Міністрів з Ради Міністрів. На дальше запитання я не міг утаїти, що першопричиною підозрівають наші внутрішні політичні питання, а головне зміну політики в польсько-українських відносинах в тому числі і в галицькому питанню.. Це більш в різкій формі я повинен був це висловити в Сеньорен-Конвенті, щоб були зроблені поясняючі заяви тими, кому такі бажання і поміри закидалися. Такі заяви були зроблені і моя мета була осягнена.

В заяві 5 фракцій про те, що мною не було дано належне

освітлення причин кризи кабінету, названо Голову Директорії - Головою Держави. Від тих же 5 фракцій була внесена заява: довести до відома Голови Держави що інформації Голови Р.Р. про бажання фракцій бльоку про зміну політики не відповідають дійсности. В цих заявах двічі було поставлено " Голова Держави"

Цим була виявлена зміна політики бльоку. Заява була прийнята цілим Сеньорен-Конвентом - без поправок. В той же вечір доложив я цю постанову Голові Держави. В наслідок такого відношення до Голови Р.Р. я , навіть коли б не було заяви фракції С.Ф. до котрої належу і я, про її вихід з Р.Р. , я рахував би своїм обовязком скласти високе забовязання бути Головою Р.Р.

У. КРИЗА КАБІНЕТУ.

П. КРАВЧЕНКО.- Я думаю, що в відповіді Голові Директорії, яку прийняв Сеньорен-Конвент, ця справа ясно зазначено.

В 8.45 год. засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР [signature]

ТИМЧАСОВИЙ СЕКРЕТАР [signature]

П Р О Т О К О Л Ч:14

Засідання Сеньорен-Конвенту 17-го Липня 1921 року

Засідання Президії Р.Р./Голова Р.Р. І. Феценко-Чопівський і перший Секретарь Ф. Хименц/ і Сеньорен-Конвенту відкривається в 11,50 год.дня.

/Головує перший Секретарь/

На порядку данному справа з підписом і передачею відповіді Сеньорен - Конвенту від 16-го Липня Головному Отаману на його лист від 8-го Липня б/р.

П. ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ- інформує,що згідно постанові Сеньорен-Конвенту від 16/УІІ необхідно було послати відповідь Головному Отаману на його лист до Голови Р.Р. від 8/УІІ,але Голова Р.Р. відмовився підписати лист і пропонував підписати йому,як головуючому на засіданні Сеньорен-Конвенту 16/УІІ.

П. ГОЛОВА Р.Р.- Я відмовився підписати.Причина в тім,що Сеньорен-Конвент не зачув сатісфакції від тих,які спровокували мене,як Голову Р.Р.,а тим самим і Сеньорен-Конвент своїми заявами,які були адресовані до Голови Держави.

Я поставив питання рубом,або я підписую лист до Голови Держави,як це було зазначено і в попередніх заявах,або в противному разі як компроміс підписує лист Головуючий в засіданні Сеньорен-Конвенту

Я,як Голова Р.Р. ображений за цілу Р.Р. і Сеньорен-Конвент тим,що така постанова відбулася,прийнята Сеньорен-Конвентом і не було жадних сатісфакцій.Коли бльок і окремі фракції провокують Голову Р.Р. ,вони провокують цілу Р.Р. Я мушу реагувати на це,а це було зроблено не випадково,бо двічі в двох заявах було підкреслено"Голова Держави"

Прошу заслухати й другу мою претензію,яка торкається мене,Голову Р.Р,а тим самим і всіх Вас.

Було внесене запитання в справі допомоги тижневику "Воля " і на запитання появилась відповідь в тій же " Волі ".

/П. Голова зачитує одвертий лист ,надрукований в "Волі" редактором,іде до Голови Р.Р. про те,що він дякує за турбування його журналом,але доки Голова Р.Р.,всі урядовці голодують,він від допомоги одмовляється/

Це теж сталася провокація,яка понесла образу цілій Раді Республіки.Я,як Голова Р.Р.,мушу реагувати на це.

Лист я підпишу тоді,коли буде дано задоволення.

П. КРАВЧЕНКО.- Мене дивує цей інцидент і я не розумію чому підняте це питання.В декляраціі Правительства також був вжитий термін Голова Держави.Ми,маючи в законний спосіб на чолі Держави Голову Директорії,часто по обивательські називаємо Голову Директорії - Головою Держави,тим більш,що на данний

мент він є єдиний репрезентант Української Держави. Оскільки Українську Народню Республіку називаємо Державою, постільки можемо Голову Директорії назвати Головою Держави. Не має тут жадного порушення.

Чому ж Голова Р.Р. не звертав уваги на те, що в декляраціі Правительства теж названо Голова Держави? Коли ж Голова Р.Р. цим виразам придає таке значіння, то чому ж він пропускав їх, чому він не звертав увагу Сеньорен-Конвента,, коли він вживав обивательські вирази?

П. ГОЛОВА.Р.Р..- Коли питання ставиться в таку площу, то пакет пересилається на імя Голови Держави і я його підписую.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ.- Нічого не маю проти вживання ріжних назв: Голова Директорії, Головний Отаман, і Голова Держави. Тим більш, що в платформі блоку сказано: на даний мент Голова Директорії - Головний Отаман є Головою Держави.

Перед нами стоїть питання не про назву, а про розвязання загальної кризи. Кінець цієї ясний, відомий конечний ітог, який не забаром настане, н не той розвал до якого ми йдемо.

П. КОБЗА.- Сеньорен-Конвент виніс постанову, а це вже діло Голови Р.Р., як він відповість; як він буде називати Голову Держави чи Голова Директорії.

Пропоную предоставити це Голові Р.Р.

Пропозиція деп. Кобзи приймається.

В 12,20 год. дня засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР [signature]

ТЕХНІЧНИЙ СЕКРЕТАР [signature]

ПРОТОКОЛ Ч.15

Засідання Сеньорен - Конвенту.

18 липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р. (Голова Р.Р. І.Фещенко-Чопівський і Перший Секретар Ф.Химняк) і Сеньорен-Конвенту відмикається в 6,15 год.веч.

Представники фракцій:

1(Сапіга (н.р.),2(Кравченко (с,с.),3(Говорун (с.с.п.), 4(Трепет (коол.),5(Огородник (м.сам.),6(Кобза (х.д.), 7 (Бублій (пошт.),8(Молодожоненко (залізн).

(Головує Перший Секретарь.)

На порядку денному:Відповідь Голови Директорії на лист Голови Р.Р.,ухвалений на Сеньорен-Конвенті 16 липня 1921р.

П.ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ зачитує листа Голови Директорії:

Панові Голові Ради Республіки.

Коли 6-го липня ц.р. Премьер-Міністр Прокопович вніс мені подання про свою демісію і коли я потім довідався,що це не є лише його персональна демісія,а наслідок внутрішніх ускладнень в Раді Республіки,що спричиняються до кризи Кабінету,я листом в 8 цього липня за ч.905 звернувся до Вас,Пане Голово,з запитанням,які саме причини викликають цю кризу.

У відповіді своїй,не подаючи мені належних пояснень що до суті кризи,Ви лише повідомляєте мене,що Сеньорен-Конвент Ради Республіки вважає кризу Кабінету Прокоповича,після виходу представників партії соціялістів-федералістів з Ради Республіки,за факт доконаний, і що фракції висовують на уряд Прем'єр Міністра кандидатуру депутата Тимошенка.

В звітах про діяльність Ради Республіки за останній час я не знайшов ніяких реальних слідів цих усклад-

нень і таким чином я бачу,що кріза Кабінету проходить не звичайним парляментським шляхом,не в наслідок будь-якого висловленного недовірря до Уряду з боку Ради Республіки,а в якихось невідомих мені обставин,які очевидно викликають і вихід фракції соціялістів-федералістів з Ради Республіки,і той розлам і розбрат,що за останні часи помічаеться в нашому органі народнього представництва.

Несучи,як Голова Держави,всю відповідальність за нашу державну справу і передбачаючи,що розлам в Раді Республіки може спричинитися до небажаних негативних наслідків для цієі справи,я не можу в належний спосіб ім запобігти,не будучи в курсі всіх причин,що утворили нинішню важку внутрішню сітуацію.

Отже,вважаючи за конечне прискорити розвязання склавшоіся сітуації,прошу Вас,Пане Голово,подати мені вичерпуючі відомости що до цілоі справи,щоб я міг свідомо прийняти в ній певне рішення. ПЕТЛЮРА.

П.Г О ЛОВА Р.Р. пояснюе: - Ще 11-го у вечері після засідання Сеньорен-Конвенту я був у Голови Директоріі і назвав Йому кандідатуру п.Тимошенка.На це був перший лист, відповідь на який Сеньорен-Конвент ухвалив 16|УІІ. Вчора я знов був у Головного Отамана і він сказав ,що все ж на свое питання він не мае відповіді.

П.ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ: зачитуе копію листа Голови Ради Міністрів до Голови Директоріі.:

Панові Голові Директоріі Украінськоі Народньоі Республіки.

Подавши до рук Ваших 6-го цього липня прохання про демісію й з того часу технично виконуючи обовязки Голови Ради Міністрів,я не можу приймати на себе одповідальности за хід державних справ.Тому повторне прошу Вас,Пане Голово,ласкаво зволити мое прохання й звільнити мене од покладених на мене обовязків,яких я не можу далі нести.

Вячеслав Прокопович |с.р.| 18.УІІ.921.

П.ГОЛОВА РР. : -Сьогодня я бачив Премьер-Міністра. Він дуже схвильований сітуацією і заявив мені, що завтра передає свої уповноваження заступнику А.М.Лівицькому. Головний Отаман завтра збірається іхати по таборам, тому необхідно б сьогодня розрішити це питання.

П.ОГОРОДНИК. - Заходить складна сітуація. Правительство два рази подає до демісії і не може нести відвічальности. Ніби то і Голова Директорії хоче швидче розрішити це, як і ми всі. А все ж чомусь не має результатів. Думаю, що Голова Директорії міг би прийскорити справу, як би пішов на зустріч бажанню Сеньорен-Конвенту. Думаю, що зараз же розрішити цього питання ми не зможемо.

П.ГОЛОВА Р.Р. - Очевидно, ми повинні вирішити, яку відповідь дати Голові Директорії. В цілях прискорення, гадаю, що треба б доручити декільком чоловікам з"ясувати справу Голові Директорії. Треба справу рішати більш коллегіально, бо можливо треба на місці приймати якісь рішення. Коли ж доручити цю справу лише Презідії, то знов може затягнутися.

Приймається пропозиція справу передати на вирішення фракцій, після чого сеньорен-Конвент прийме рішення.

П.КОБЗА. - хочу сказати дещо по суті. Мені здається, справа така. Голова Держави очевидно не зовсім поінформований був про причини крізи. Кріза сталася через відкликання С.-Ф. з Ради Міністрів. Ясно, що Міністри С.-Ф. мусять скласти свої обов"язки на руки заступників. Це вже буде фактом для Голови Держави і він не потрібуватиме від нас відповіді. Значить цим справа розрішилася б. Але тому, що Голова Держави може виїхати, треба через делегацію сказати йому, в якому стані буде Держава, коли він поїде днів на 10 може, а Міністр Премьер складе свої обов"язки.

П.ОГОРОДНИК пропонує зробити перерву на 15 хвилин, щоб бльок і фракції порадились, а в той же час виснити, коли їде Голова Директорії.

П.ГОЛОВА Р.Р. - Деп.Кобза має слушність. Але передача мусить бути оформлена, без причини не може бути. Премьер-Мі-

ністр мусить ослабнуть і передати справи заступнику. Завтра так і буде це зроблено.

Оголошується перерва на 15 хвилин.

Після перерви, по виясненню, що Головний Отаман іде 19-го по обіді, приймається одноголосно при двох, що утрималися, послати до Голови Директорії делегацію в складі: Президії Р. Р. і 3-х депутатів, п. п. Огородника, Кравченка і Говоруна.

В 7,45 засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ

ТЕХНИЧНИЙ СЕКРЕТАРЬ

ПРОТОКОЛ Ч 16

ЗАСІДАННЯ СЕНЬОРЕН-КОНВЕНТУ від 19-го липня 1921 р.

Засідання Президії Р.Р. / Голова Р.Р. І. Фещенко -Чопівський і Перший Секретарь Ф. Хижняк / і Сеньорен-Конвенту відмикається в 12,50 год. дня.

Присутні представники фракцій: 1/ Кравченко / С.С./, 2/ Кобза / Х.Д./, 3/ Говорун / С.С.П./, 4/ Галушка / Н.Р./, 5/ Огородник / М.Сам./, 6/ Молодожоненко / Залізн./, 7/ Буслій / Пошт. /, 8/ Віднов / К.Осв./ і 9/ Ентеліс / Нац. Менш./.

Головує Перший Секретарь Ф. Хижняк.

На порядку денному: інформації делегації від сеньорен-конвенту в складі Президії Р.Р.: 3-х депутатів: Кравченко, Огородника і Говоруна до Голови Директорії.

П. ГОЛОВА Р.Р. передає зміст розмови делегатів з Головою Директорії: - На початку слово мав деп. Огородник. Він інформував про історичний ход подій: інтерес депутатів Р.Р. до закордонної політики і повстання в останні часи все зростав, в Закордонній і Військовій Комісіях було одмічено неуспіх нашої політики в Варшаві, сеньорен-конвент потребував експозе, Правительство відмовилось, бльок найшов, що демісію п. Ніковського треба прийняти; Фракція С.Ф. відкликала своїх міністрів, бо підозрівала зміну політики, що було опровергнуто в сеньорен-конвенті. Один вихід з цього - іменування п. Тимошенка Головою Ради Міністрів.

Даючи свої інформації деп. Огородник зачитував резолюцію спільного засідання Військової та Закордонної Комісій.

Головний Отаман відповів, що зачитана резолюція, яку він в перше бачить, не відповідає дійсности, роботу повстанську він координує сам спільними нарадами. Живемо не в нормальних умовах і бльок і сеньорен-конвент поступають не в духу парляментаризму і ставлять його лише перед голим фактом.

Резолюція з вотумом не довірря Міністру Закордонних Справ не

відповідає дійсному положенню, бо у Варшаві ніхто не досягне більшого. Сьогодні відповіді що до кандідатури п. Тимошенка дати не може.

П. Х И Ж Н Я К пояснює:- Де кілька разів підкреслив Головний Отаман, що инше делегація не зможе одержати грошей. Потім вжив такий вираз: коли б я і почав переговори в справі формування нового кабінету, то мій від"їзд припинив би це, бо ця справа вимогає моеї присутности.

П. ГОЛОВА Р.Р. - Далі говорив деп. О г о р о д н и к , що: Комісія приймаючи резолюцію, мала доклади представників Уряду і не можна було допустити, щоб ці інформації були не правдиві. Що до Варшави, то коли там інтересується нашим центром, то імена, хто саме поїде, нічого не значать. Затягувати крізу не зручно, бо затяжка поведе до утруднення положення, а відповідальність прийдеться ділити всім нам. Парлямент зі свого боку зробив все.
На це п. Г о л о в н и й О т а м а н відповів: Для мене кріза повстала 6/VII дня подачі до демісії п. Прокоповича. Рада Республіки не винесла вотуму недовірря, обмежиться тільки резолюцією Комісії не можно. Мої попередження не були узгляднені. По моїм чуткам за С.Ф. вийдуть і инші фракції. Мушу взяти на увагу не лише позіцію бльоку, а й инших громадських чинників. В наших умовах імена много значать. Ваша думка і поведінка поведе до негативних наслідків.
П. К р а ь ч е н к о: - Недіяльність цього кабінету викликала незадоволення цілим кабінетом, а не лише Міністром Закордонних Справ. Потребували експозе і коли б Уряд не показав би шляхів на далі, то значить він не здібний. Від експозе Правительство відмовилось. Формальності, що вотум недовірря мусить бути винесений на пленумі, можуть бути виконані. Зміни політики не буде, необхідна переорганізація і щоб той, хто говоритиме в Варшаві, мав підтримку громадянства
П. Г о в о р у н: - Не можемо зійти з шляху консолідації. Як же парлямент може віднестись з довіррям до Правительства, представники, якого, як тепер виявилось, не правильно інформували Комісії.
П. Г о л о в н и й О т а м а н : - Чи ви можете чесно говорити про консолідацію і чи виявляєте ви волю громадянства. Де гарантія, що новий кабінет знов не матиме успіху, бо ви не маєте певної більшости.

П. К р а в ч е н к о: - Уряд не роботоздібний, це ж послужило і причиною виходу С.Д. з Ради Республіки.

П. ОГОРОДНИК .- Ми стоімо на державному грунті. Затягнення крізи доведе до роскладу Ради Республіки, а це значить не буде центру. Я боюсь, що парляментські кола де які можуть шукати инших центрів і, головно, серед правих.

П. ОГОРОДНИК додає до інформацій Голови Р.Р.- Я мав на увазі Х.Д., бо в кулуарах чутки про це.

П. ГОЛОВА Р.Р. продовжує інформації: - П. Г о л о в н и й О т а м а н: - Перспектива консолідації з правими колами це фікція. Коли буде роскол на праву групіровку і демократичну, то армія і громадянство підуть за демократією. З п. Тимошенком зараз не можу почати переговори, бо іду в табори.

П. К р а в ч е н к о:- Маємо підтримку і з ліва і з права. Думаю, що наступить консолідація після сформування кабінета п. Тимошенком.
Далі п. Головний Отаман сказав, що не має більш нічого сказати нам, - закінчує інформації п. Голова Р.Р.

П. ОГОРОДНИК пропонує перенести засідання на 7½ год. вечера, щоб всі підготовились заслухавши інформації.

П. КРАВЧЕНКО додає інформації:- В кінці коли Головний Отаман сказав, що не може почати переговори з п. Тимошенком, бо іде в табори, я зазначив: наколи сьогодня Голова Директорії покличе п. Тимошенка і доручить Йому формування кабінет, це дасть можливість і нам приступити до праці.
Далі скажу своє враження.- Коли говорилося, що кріза затянеться і може перейти в крізу парляментську і що тоді центральні групи можуть піти з правими колами шукати иншого центру, Головний Отаман сказав, що він це бачить, думає, що це буде шкідливо, але він перед цим не остановиться. Значить Голова Директорії рахується з тим, що наш центр може розіб"ється на дві групи.

П. ГОВОРУН.- Я виніс враження, що Рада Республіки і Головний Отаман стоять ніби на ріжних позиціях. Це видно з того, що, як сказав Головний Отаман, Йому в перше стало відомо про резолюцію Військової та Закордонної Комісій і що вона не від-

повідає дійсному стану річей, що він як би знав про неї вжив би заходів, навіть сам прийшов би, щоб довести Раді Республіки дійсний Державний стан, бо в тих двох комісіях було неправильно його з"ясовано.

П. КРАВЧЕНКО:- Я зрозумів Голову Директорії так, що по суті все ясно, але не має формальних моментів, які йому потрібні, а це значить - вотум недовір'я на пленумі. І Головний Отаман сказав, що вважає, що подався до демісії тільки Прокопович, а не цілий кабінет. Я пояснив, що ми не рахували потрібним оформлювати це недовір'я, коли вже кабінет подав до демісії. Значить Голова Директорії потребує формальне оформлення :- протокол пленума про недовір'я. Хоча він зазначив, що сумнівається в юридичному положенню Ради Республіки після виходу двох фракцій.

П. ОГОРОДНИК:- Моє враження, що все більшим стає розходження між Головою Директорії і Радою Республіки. Тепер він підкреслював, чи правомочні ми після виходу двох фракцій. Пригадую, коли представникам бльоку він сказав, що серед еміграційних кол Рада Республіки не користується впливом. Це все показує, що ненормальне становище стає все глибшим і глибшим. Підкреслював Голова Директорії, що в сучасному положенню більше мають значіння норми морального порядку ніж юридичного. У мене таке враження, що він дивиться, що ми парлямент постільки поскільки. Взагалі його нервовий тон і кінець розмови, коли він сказав: панове, я більш не маю чого сказати, це зробило неприємне враження.

По пропозиції деп. Огородника засідання перериваеться до 6 годин, приймаючи на увагу те, що Головний Отаман від"їздить о 9 -й год.

В. 1,25 год. засідання перериваеться.

В 6,50 год. засідання продовжується.

На порядку денному : продовження обговорення інформацій делегації до Голови Директорії.

П. ГОЛОВУЮЧИЙ, ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ зачитує листа Прем"ер Міністра В. Прокоповича до п. Левицького про передачу справ Голови Ради Міністрів.

П. ОГОРОДНИК:,- Блькові фракції в справі заслуханих інформацій пропонують прийняти і переслати Голові Директорії таку резолюцію: "сеньорен конвент, заслухавши повідомлення Президії Р.Р. та депутатів Огородника, Кравченка і Говоруна про відповідь одержану ними 19-го липня б.р від Пана Голови Директорії в справі кризи кабінету, констатує:

1/ що сеньорен-конвентом зроблено все, що йому належало зробити в справі формуван я Правительства і назва Голові Директорії кандідат на майбутнього прем"єра;

2/ що пан Голова Директорії відповів Президії Р.Р. і вищезазначеним депутатам, що він дасть свою відповідь сеньорен-конвенту в справі кризи Правительства після того, як ним, Головою Директорії, буде залагоджено військові справи, які він намітив в програмі ближчої своєї діяльности;

3/ що зал агодження згаданих військових справ вимагатиме кількаденного часу і що всяка проволочка в формуванням Правительства в сучасний мент дасть шкідливі наслідки для нашого державного життя.

З огляду на це, сеньорен-конвент ухвалює:

1/ питання про формування Правительства передати на розгляд пленума Ради Респуб ліки;

2/ приступити в порядку законодавчої ініціятиви до інтенсивної роботи в комісіях і пленумі Ради Республіки;

3/ надіслати парляментську комісії во всі центри української еміграції для належного інформування в цій справі."

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- Фракція залізничників залишається на попередній позиції і участи в голосуванні брати не буде.

П. ВІДНОВ:- Фракція культурно-освітницька також участи в голосуванню резолюції брати не буде.

П. БУЛІЙ:- Фракція поштовиків приєднується до цих заяв.

П. ВИТВЕЛІС:- Перш за все необхідно взяти всіх заходів, щоб повернулись в Р.Р. партії, які вийшли, конкретно фракція С.Ф. Поки ця справа не буде полагоджена, ми теж не будемо брати участи в голосуванні цієї резолюції. Полагодити справу необхідно шляхом компромісу.

П. ГОЛОВА Р.Р. - Мушу підкреслити, що 3-й пункт безумовно ставить хрест над нашим центром. Ні про які компроміси не може вже бути річі.

П. ОГОРОДНИК:- Не думаю, щоб цей пункт спричинився до неможливости пом

лагодження відносин. Про крізу знатимуть все одно всі. і не вийде занепокоєння. Парляментська комісія показала б, що тут не має розвалу, робота Радою Республіки ведеться.

П. ГОЛОВА Р.Р. Мушу поставити точку над і. Коли не комісія, то значить повинен в неї ввійти і представник позабльокових фракцій. А як же вони будуть освітлювать цю справу ?

П. ОГОРОДНИК:- Бльок цей пункт здіймає.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО.- Я хотів би звернутися до сеньорен-конвенту, до позабльокових фракцій з щирим побажанням взяти енергійних заходів для полагодження так званої штучно утвореної крізи. Коли бльок став на дуже небезпечний шлях, на нас, позабльокових фракціях лежить обовязок полагодити цю парляментську крізу. Пропоную всім позабльоковим фракціям відбути окрему нараду, щоб припинити цю руйнуючу роботу.

Переживаємо критичний час. Я переконаний , що творити крізу тепер не на часі, поки не поповнеться Рада Республіки, коли ввійдуть може більше творчі угруповання. Що до праці нашої на Україні, то цим ми робимо собі, як кажуть японці, харакірі. Ми даємо змогу на терені України розбивати ті сили, які ми вже мали. Наслідки вже маємо і дуже сумні. До цієї руйнуючої праці залізничники не прикладають рук. Я бачу, що бльок сліпо йде по певній накльонности, на це я хочу звернути увагу фракцій, які стоять ближче до робітничих кол, які визначають ніби то селянство, їх я закликаю переглянути свою поведінку. Тут ведеться політична справа, яка тягне роскол центру, обезсилення Верховної Влади. Я знаю, що особи, які посвятили себе цій справі легко не віддадуться. Фракції які переводять тут є політику, мають проводну думку не такої чистої роботи як ми уявляємо. Ми не політики, а проффесіонали, але державники і тому прислухаємось до партій, які стоять на сторожі державних інтересів.

Позабльокові фракції мусять зібратися й обговорити положення окремо.

П. КРАВЧЕНКО:- До сьогодня фракція залізничників не прикладала рук до того що робилося протягом останніх 3-х тижнів. Відрадно чути, що нарешті фракція залізничників відчула серйозність моменту і робить заклик. Ми весь час розуміли серйозність моменту і тільки тому ми міцно стояли. Ми йшли на уступки, але не на такі, які б знижували авторітет Ради Республіки. Де ж була фракція залізничників, коли бльок цю шкоду ?Ми будемо стояти на тому що бажана консолідація, але не за конт авторітету Р.Р. Лише на прінціпі, що Р.Р. є верхній орган, лише стоячи на цьому, ми підемо на другі уступки. Ми шукали шляхів і єдиною умовою порозуміння ставили непорушність авторі-

тету Ради Республіки.

П. КОБЗА:- Тут порушено два питання: І/ кріви кабінету і 2/ порушено консолідації сил.

Я погоджуюсь, що треба йти мір до консолідації, яка порушилась виходом С.Ф. і С.Д. На цій позиції я завжди стояв.

Що до кріви кабінету, то я рахую, що кріва є, Правительства як такового не має, воно вмерло і воскреснути вже не може. Треба йти рішучих заходів до утворення нового Правительства.

Очевидно, як я казав і раніше, перед Головою Держави не було з'ясовано це питання. Мені здається, що ця справа вже розвязується і тільки поїздка Головного Отамана на Військову нараду може затягнути. Але в відповіді Голови Держави я не бачу його небажання полагодити справу кріви.

Через те, що Голова Держави не був досить поінформований, затягнулася кріва, тому затрималося вияснення польсько-українських відносин і грошове питання. Для підкреслення можно прийняти цю революцію, але без її різкостей, підкресливши, що питання про кріву переноситься на пленум і що затягнення справи одібється шкідливо, щоб і позабльокові фракції поставились серйозно і щоб партії які стоять за боці не могли виправдуватися.

Що до порушеної консолідації, то треба повести пертрактації. Хоч думаю, що С.Ф. могли б полагодити це поверненням в Раду Республіки.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО: - Фракція залізничників під час штучного утворення кріви працювала, позиції вже не змінить, тому не має чого казати, що ~~ми~~ *нарешті* ми приступимо активнійше до праці.

П. ОГОРОДНИК:- Моя фракція бажає консолідації, але має сміливість дивитися в лице життю, яке піднесло факт кріви. Фракція завжди буде готова звійти в ділові переговори зо всіми фракціями.

Було б приємнійше, якби фракції С.Ф. і С.Д. знов були в Раді Республіки, але рахую, що й без них справа може й мусить йти далі. Коли вони повернуться, але я вірю в це, то можуть бути певні перегрупіровки, але зараз затримувати справу не можно.

8-й пакт революції бльок здіймає і охотно приймаємо поправки, які б згладжували остроту революції, хоч острути ми і не вносили.

П. БІДНОВ:- Деп. Кравченко було закинуто, що позабльокові фракції нічого не робили і що авторітет Р.Р. пострадав. При чому тут авторітет Р.Р. ?. Вона ж нічим не виявила свого відношення до кріви,

це робив сеньорен-конвент, а головним чином бльок.

Позабльокові фракції рахували, що кріза штучно утворена, це й погляд громадянства, яке я представляю, і тому ради авторітету Р.Р. не могли брати участи в тому, що непотрібно штучно утворено. В цьому брав участь тільки бльок і коли він бачить, що його авторітет падає, то це його справа.

Пропозиція деп. Молодожоненка для позабльокових фракцій цілком приймлима.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО: - Ми не погоджуємось з думкою деп. Огородника, що парлямент може працювати й без фракцій, які вийшли. До праці в неконсолідованій Раді Республіки залізничники не підготовлені.

П. КРАВЧЕНКО.- І п. Молодожоненко і п. Бідное зазначали про штучність крізи. Невжеж їм не відома резолюція Військової та Закордонної Комісії? вимога експозе ?. А коли відомо це, то невже це показує що все йшло добре, а кріза штучн о утворена. Пора б уже залишити це слово, пора признати, що Урядом мало зроблено, і коли бльок стремить до того, щоб перевести в найскорший спосіб формування нового кабінету, то цій справі треба б допомогти.

Невже ж вони думають, що можливе повернення старого уряду, і що повернення Уряду, який мало зробив, повернення [illegible] полагодить справу ? Ні це не полагодить справи, треба лише сформувати новий кабінет. Запропонована резолюція говорить, що сеньорен-конвент зробив все, довів до кінця все, що на нього покладалось, а коли для Голови Директорії, як і для деяких фракцій, не були в"ясовані всі моменти, то це буде в"ясовано в пленумі Р.Р. Тоді всім буде відомо як відноситься ціла Рада Республіки. Бажаний поворотС.Ф. і С.Д. і вхід нових партій, але все ж Р.Р. мусить працювати і в данній мент.

П. БУБЛІЙ:- Головний Отаман від"їжджа і повернеться днів через 10. Знаємо, що треба, щоб делегація в Варшаві продовжувала свою роботу далі і відтягувати цього не можливо, бо великий відсоток нашого існування залежить від Варшави. Сеньорен-конвент мусить розглянути це питання, при чому думаємо, що в Варшаві / як і на думку Головного Отамана / в данний мент можуть працювати лише ті особи, які вже працювали. Цю справу відкладемо днів на 10. і знов перед нами будуть такі факти, як ультіматум урядовців і т.и. Стара делегація мусить їхати в Варшаву, а кабінет продовжувати свою роботу, бо ясно, що кріза продовжується.

Сеньорен-конвент мусів би порозумітись з фракцією С.Ф., щоб створення нового кабінету дало консолідацію.

Зараз Р.Р. уявляє однобічність і создавши кабінет без порозуміння з центральними фракціями станемо перед новою крізою, коли поповнеться Р.Р. і війдуть С.Ф. і С.Д.
Думаю, що справу з продовженням праці в Варшаві треба вирішити сьогодня. Треба призначити скорше засідання сеньорен-конвенту на яке запросити представників партії С.Ф., щоб дійти до порозуміння. Ясно, що бльок не зумів цього зробити й надалі цього не зробить, тому рахую,що до порозуміння з С.Ф. мусить дійти сеньорен-конвент, де будуть і позабльокові фракції.

П. ГОЛОВУЮЧИЙ:- Є пропозиція деп. Молодожоненка відкласти засідання і не приймати зовсім резолюції.

П. ОГОРОДНИК: - Сьогодня рано сеньорен-конвент рішив, сьогодня ж прийняти певне рішення, не бачу мотивів, щоб відкласти це ще раз. Пропоную обміркувати резолюцію і прийняти її.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО:- Ця резолюція ваша нічого нового не дасть, поки не порозумієтесь з позабльковими фракціями. Виносити сьогодня таку резолюцію є передчасно, бо позабльокові фракції не підготовані і внести свою резолюцію не можуть.

При голосуванні пропозіція деп. Молодожоненка: прийняття резолюції, як передвчасне, відложити до слідуючого засідання, відпадає більшістю 5 голосів проти 4-х.

Оголошуєть с я перерва на 5 хвилин.

П. ОГОРОДНИК зачитує виправлену резолюцію: " Сеньорен - Конвент заслухавши повідомлення Президії Р.Р. та депутатів Огордника, Кравченка і Говору на про відповідь одержану ними 19-го липня б.р. від Пана Голови Директорії в справі кризи кабінету, констатує:

1. Що сеньорен - конвентом зроблено все, що йому належало зробити в справі формування Правительства і названий Голові Директорії кандідат на майбутнього Прем"ера;

2. що пан Голова Директорії відповів Президії Р.Р. і вищезгаданим депутатам, що він дасть свою відповідь Сеньорен-конвенту в справі кризи Правітельства після того, як ним, Головою Директорії, буде залагоджено військові справи, які він намітив в програмі бличчої своєї діяльности;

3. що залагодження згаданих військових справ вимогатиме кількоденного часу і що всяка проволочка, в формуванням Правительства в сучасний мент може дати шкідливі наслідки для нашого державного життя;
З огляду на це, Сеньорен-конвент ухвалив:

1. Питання про формування Правительства передати на розгляд пленума Ради Республіки.

2. Приступити в порядку законодавчої ініціятиви до інтенсивної роботи в Комісіях і пленумі Ради Республіки.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО:- В імені позабльокових фракцій залізничників, пошт. культурно-осв. і нац. мен. вношу слідуючу заяву: просити Голову Директорії до з"ясування справи зкрізою залишити на праці старий кабінет Міністрів і вжити енергійних заходів до посилки у Варшаву представників для переведення праці. Названі фракції рахують, що залишатися хоч на один день без Правительства і не провадити роботи в Варшаві не можливо.

При голосованню резолюція бльоку проходить 5-ю голосами / Н.Р, С.С, С.С.П, М.С, і Х.Д./а фракції залізничн., пошт., к.осв. і нац. менш. згідно заяви участи в голосуванні не брали /.

ДЕП. ОГОРОДНИК запитує: чи рахувати при голосуванню резолюції голос фракції кооперативної, представника якої не має, але який брав участь в бльоку при виро бленню резолюції.

П. ГУЛІЙ пояснює, що раз не має представника, то й рахувати його голосу не можна, бо сеньорен-конвенту не торкається те, що було на бльоку.

П.ГОЛОВА Р.Р.:- Регулямін Р.Р. не предбачав бльоку, це є приватна організація, а в сеньорен-конвенті не предбачалося колективних голосувань. В інтересах авторітета Р.Р. цього питання не слід і піднімати.

На запитання деп. Кобзи, чи внескодавці позабльокових фракцій вносять пропозіцію сеньорен-конвенту, чи подадуть окреме свою резолюцію,- п. Молодожоненко пояснює, що на резолюцію бльокових фракцій, позабльокові фракції вносять і свою.

При голосуванні за резолюцію позабльоко их фракцій голосує 4 фракції, проти 4 і 1 утримується.

При переголосованню резолюція відхиляється 5 голосами проти 4-х.

/ Присутній від фракції деп. Лівіцький, по роз"ясненню Голови Р.Р.,участи в голосуванні не приймає, як вступивший в виконання обовязків Заступника Голови Ради Міністрів. /

П. МОЛОДОЖОНЕНКО:- В імені 4-х позабльокових фракцій прошу довести нашу резолюцію до відома Голови Директорії разом з резолюцією сеньорен-конвента.

П. КОБЗА протестує проти цього, рахуючи, що тільки одна резолюція сеньорен-конвенту мусить бути доведена до відома Голови Держави.

П. КРАВЧЕНКО застерігає проти того, щоб інформувати Голову Директорії про те, що робиться в сеньорен-конвенті, бо він має лише отримувати го-

тові рішення сеньорен-конвенту.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО пропонує передати обидві резолюції Голові Директорії через Президію Р.Р.

При голосуванні більшістю 5 голосів проти 4-х ухвалюється передача в листовній формі тільки одної резолюції сеньорен-конвенту.

На пропозицію деп. Кобзи зробити перерву, щоб передати Голові Держави резолюцію до його від'їзду, деп. Молодожоненко протестує і пропонує засідання продовжувати до вичерпання порядку денного.

П. ОГОРОДНИК: Є два внесення: 1/ щоб Правительство послало делегацію у Варшаву і 2/ спільна нарада сеньорен-конвенту з С.Ф. До цих питань треба підготовитись. Вже відбулась певна постанова сеньорен-конвенту, що до посилки делегації у Варшаву. Пропонує це питання, як і ціле засідання перенести на завтра, щоб ми підготовились і вичитали максімум того, на що ми можемо йти на уступки.

При голосуванні більшістю 6 проти 2-х постановляється засідання сеньорен-конвенту перенести на 20-е липня.

П. ЛІВИЦЬКИЙ подає інформації про одержаний ним лист від Голови Ради Міністрів В. Прокоповича про передачу справ і в звязку з тим лист Голови Директорії про доручення йому заступати Голову Ради Міністрів до його, Голови Директорії, повороту і рішення. В останній розмові Голова Директорії підкреслював необхідність продовження праці в Варшаві, полагодження відносин між певними угрупованнями, без чого він не має можливости керувати Державними справами. До Голови Директорії був викликаний п. Тимошенко, з яким він мав говорити в справі полагодження кризи, залишаючи її вирішення до повороту.

В 8,25 годин вечора засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАР [signature]

ТЕХНИЧНИЙ СЕКРЕТАР [signature]

П Р О Т О К О Л ч. 17

засідання Сеньйорен-Конвенту

20 липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р. |Голова Р.Р. І. Фещенко-Чопівський і Перший Секретар Ф.Хижняк.| і Сеньйорен-Конвенту відкривається в 12,50 год. дня.

П р и с у т н і п р е д с т а в н и к и ф р а к ц і й:

1|Кобза |у.д.|,2|Кравченко |С.С.|,3|Говорун |С.С.П.|, 4|Галушка |Н.Р.|, 5|Огородник |н.сам.|,6|Бублій |поп?|, 7|Молодеконенко |селян|,8|Віднов |н.осв.|,1 0|Витвліс |нац.менш.|.

Головує Перший Секретар Ф.Хижняк.

На порядку денному питання внесені на попередньому засіданню деп. Бублієм:

1|про продовження роботи делегації в Варшаві,

і 2|про спільну нараду Сеньйорен-Конвенту з представниками фракції С.-Ф.

Деп.Б у б л і й зніймає обидва свої внесення.

Ухвалюється порядок денний:

1.Заслухання заяви блоку в справі питань, поставлених деп.Бублієм на попередньому засіданні.

2.Інформації.

П.О г о р о д н и к. - Блокові фракції, обміркувавши внесення деп.Бублія про спільну нараду з партією С.-Ф. і посилку делегації до Варшави винесли такі рішення:

1|В справі наради з партією С.-Ф.:

Блок нічого не має проти того, щоб вести переговори з партією С.-Ф. як і з позаблоковими фракціями, він завжди вживав міри до порозуміння і надалі готовий брати участь в переговорах, коли цього побажають, але, стоячи на тому, що за основу переговорів буде прийнята кандидатура И.Т. И- м о н е н к а. Блок рахує, що формально це має бути приватна нарада фракцій Ради Республіки і партії С.-Ф., а

ме Сеньорен-Конвенту з партією С.-Ф.

2)В справі посилки делегації у Варшаву бльок рахує: Сеньорен-Конвент, як політичне тіло може давати вказівки лише політично відповідальному Правительству. Сучасний же Кабінет втратив політичну відповідальність і тільки виконує технічну роботу, а тому, коли йому потрібні технічні директиви, то іх можуть дати відповідні Комісії Ради Республіки.

П. Голова Р.Р. інформує, що сьогодня Міністр Закордонних Справ А. Ніковський передає всі справи Товаришу Міністра п. Ейсельману.

П. Секретарь Р.Р. інформує, що він передав резолюції Сеньорен-Конвенту Головному Отаману, який сказав, що надіється, що по поверненню справа буде залагоджена.

П. Перший Секретарь зачитує внесене фракцією залізничників запитання в справі сум, належних правобережним залізницям.

В X,15 годин засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ

ПРОТОКОЛ Ч.18.

Засідання Сеньорен-Конвенту

27-го липня 1921 року.

Засідання Президії Р.Р.|Голова Р.Р. І.Фещенко-Чопівський і Перший Секретар Ф.Хижняк| і Сеньорен-Конвенту відкликається в 17,30 год. дня.

Присутні представники фракцій:
1|Кобза,|х.д.|,2|Говорун,|с.с.п.|,3|Кравченко,|с.с.|,
4|Огородник,|м.сам.|,5|Галушка,|н.р.|,6|Бублій,|пошт.|,
7|Молодожоненко,|залізн.|,8|Віднов,|н.осв.|,9|Ентеліс,
|нац.менш.|.

Головує Перший Секретар.

На порядку денному:
1|Питання про порядок зносин Комісій з Правительством;
2| "" про зообрання Президії Р.Р.
3| "" про наступну легіслятиву.
4|Запитання, внесене фракцією залізничників.
5|Заява деп.Молодожоненка.

I. По заслуханню інформацій Першого Секретаря приймається пропозиція Президії Р.Р.,щоб в справі різних матеріялів і всього,що необхідно для роботи,Комісії Р.Р. звертались безпосередньо до Правительства чи відповідного Міністра,в справах же резолюції політичної ваги передавати лише через Президію Р.Р.,яка або ставить на обговорення Сеньорен-Конвенту,або сама пересилає Правительству.

II. ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ. - інформує,що Заступника Голови Р.Р. не має,Голова ж подав заяву про складення ним своїх обовязків,що буде оформлено на першому пленумі.

П.ГОВОРУН. - Бльок це питання обговорював,кандідатур не виставляє,а мають висловитися окремі фракції.

П.МОЛОДОЖОНЕНКО. - Фракція Залізничників находить:8-го серпня кінчається ця легіслятива,праця тепер провадиться не на юрідичних підставах,бо кворуму не має, -тому

дообірати Президії тепер неможливо.
П. КРАВЧЕНКО - зауважує, що до відкриття нової сесії Р.Р. стара продовжується і істнує юрідично.
П. ВІДНОВ - находить неможливим вибірати Заступника Голови Р.Р.
П. ГОЛОВА Р.Р. - Все ж Р.Р. мусить мати сталу Президію для того, щоб всякі можливі події не застали ії непідготовленою.
П. ГАЛУШКА. - Фракція П.Р. ще не розглядала цього питання, але воно мусить бути полагоджено тепер же, бо й нову легіслятиву відкриває стара Президія.
П. КРАВЧЕНКО. - Фракція С.С. вважає необхідним на першому ж пленумі обрати Заступника Голови.
П. ГОВОРУН. - Фракція С.С.П. вважає це питання негайним, імен не називає, але рахує, що вже можна б їх назвати.
П. ОГОРОДНИК. - Фракція М.Сам. рахує необхідним найскорше дообрання, фракція претензій не має і підтримає більшість.

Постановляється, передати це питання на розгляд фракцій з тим, щоб на наступному засіданні внести на розвязання.

III. Після інформацій Першого Секретаря по пропозиції П. Говоруна справа перевиборів на нову легіслятиву передається на розгляд Законодавчо-Адміністративної Комісії для юрідичного з'ясування ії в тим, щоб доклад був представлений в Сеньорен-Конвент в пятницю.

IУ. П. ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ зачитує запитання фракції залізничників до Міністра Праці що до захисту правового становища урядовців в звязку з приміненням ст. ст. російських законів про право звільнення урядовців без причин.
П. ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ зачитує заяву фракції залізничників до Президії з приводу розпорядження М-ва

Місії в Румунії дала можливість одкрити в Одесі протибольшовицький заговор, і багато росіян учасників погибло. Це все й треба б в'ясувати в Закордонній Комісії.

П.КРАВЧЕНКО - находить, що слідує поінформуватися безпосередньо з Гнилорибовим, а депутати, розуміється, будуть обережні.

П.ГОЛОВА Р.Р. - Я б перестеріг, що завжди бувають провокації. А відомости, приведені п.Огородником, провокація широко задумана і виставляти це перед полк.Гнилорибовим не слід. Військова Місія наша в Румунії знала про те, що Врангель висилав в Одесу багато емісарів, як Українців, але видати большовикам вона не могла. Інформуватися ж у полк.Гнилорибова про сильотки в Законодавчій Комісії неможливо, треба б найти інших заходів, коли взагалі це потрібно.

П.БІДНОВ - находить можливим інформування приватне, але не офіційне, не указуючи йому тих чуток, про які говорив деп.Огородник. Варто б довідатись у нього чи дійсно донці вже одержали гроші й зброю.

П.ОГОРОДНИК. - П.Голова Р.Р. очевидно не захотів мене зрозуміти, бо я не думав, що треба закликати Гнилорибова і запитувати про ті факти. Я припускаю що це дійсно провокація. Все ж поінформуватися у нього про його пляни необхідно, необхідна зустріч з ним для зміцнення стосунків. Це треба зробити в Закордонній Комісії. Обережність звичайно необхідна.

По пропозиції деп.Галушки справа переговорів з полк.Гнилорибовим передається на розрішення Закордонної Комісії.

В 12,45 засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ [signature]

ТЕХНИЧНИЙ СЕКРЕТАРЬ [signature]

Юстіції про припинення зазначених в запитанні ст. ст. законів.

П. МОЛОДОЖОНЕНКО пояснює: - під час іствування парламенту по за спиною його розсилаються старі московські закони, які для нас нетерпимі, які навіть російський парламент відмінив. Нових законів не виробляють а використовують старі. Це є ігнорування парламенту.

Указавши, що в Ченстохові вже є наслідки цього наказу, п. Молодожоненко закінчує: необхідно забезпечити мирне іствування центру.

По пропозиції Голови Р. Р. заява фракції залізничників передається в Законодавчо-Адміністративну Комісію для виясненния, чи іствують зазначені ст. ст. законів, і про порядок їх відмінення.

П. ГОЛОВА Р. Р. інформує про приїзд п. Гнилорибова, який приїхав очевидно з контр-розвідочними цілями, занепокоєний тим, що у нас робиться. Він запитував, що думає наш центр в справі, що намічається, з можливостью збільшення авторітету монархичної влади в Росії в звязку з крізою большовицької влади через голод, з яким не зможе справитись і всяка инша влада, яка замінить большовизм, а це поведе до реакції, бажання твердої влади.

- Я попереджаю в звязку з бажанням де-яких депутатів поінформуватися у полк. Гнилорибова, що очевидно він має доручення від Савінкова розвідати, що у нас робиться. Краще окремим депутатам не інформуватись у нього, бо він нічого не скаже, а говорити про те, що у нас робиться не треба.

П. ОГОРОДНИК - находить необхідним інформування полк. Гнилорибовим хоча б для успокоєння депутатських кол і ширшого загалу, бо ухилення від розмови з ним могло б бути істолковано инакше. Крім того необхідна розмова з ним для зміцнення стосунків з ним тим більше, що є чутки, що полк. Гнилорибов обвиняє наші посольства в недіскретності, що документи, які він пересилав через Бухарештську нашу Місію, попали в Германський Штаб, а також, що недіскретніс

ПРОТОКОЛ Ч. 19.

Засідання Сеньорен - Конвенту.

30-го липня 1921 року.

Засідання Президії Р. Р. /Голова Р. Р. І. Фещенко-Чопівський і Перший Секретар Ф. Хижняк/ і Сеньорен-Конвенту відкривається в 12,20 год. дня.

Присутні представники фракцій: 1/Кобза, /х. Д./, 2/Кравченко, /С. С./, 3/Галушка, /Н. Р./, 4/Говорун, /С. С. Ц./, 5/Огородник, /к. сам./, 6/Молодоженко, /Зал./ і 7/Бублій, /пошт./. Головує Перший Секретар Ф. Хижняк.

На порядку денному:

1. Доклад Законодавчо-Адміністраційної Комісії про наступну легіслативу;
2. Доповнення Президії;
3. Позачергова заява фракції Залізничників і Поштовиків.

По пропозиції деп. Бублія заява фракції Залізничників і Поштовиків ставиться першою точкою.

1. Ц. МОЛОДОЖОНЕНКО. - Представники Залізничників і Поштовиків в Р. Р. в час пребування в цьому парламенті завжди стояли за консолідацію сил громадянства, за об"єднаність демократичних сил, за притягнення їх до цього Центру. Ми гадаєм, що тільки тоді зможемо відбудувати незалежну демократичну Державу. Тільки ці погляди, ці пориви заставляли нас працювати в Раді Республіки. На жаль закон про Раду Республіки не був дотриманий громадянством во всій широті, консолідація з самого початку не була досягнена, особливо ж це помітилось після виходу де-яких фракцій. Консолідація в Раді Республіки пішла в один бік, вправо, також як і політична сітуація. Фракції Залізничників і Поштовиків помічали це, ми майже цілий місяць зводили одних і других, вживали всіх заходів до досягнення консолідації, але й на сьогоднішній день її не має.

В той же час угруповання, які тягнуться до цього Центру, не щиро ставляться до нього.

Знаємо, що промисловці і домовласники в Букарешті щиро стали на шлях У. Н. Р., хотіли увійти в Р. Р.

Ми, представники робітничих організацій, з задоволенням вислухали ці заяви і сказали, що їм дійсно місце серед нас. Рада Республіки стала поширювати закон про поповнення з нахилом вправо, ми ж стояли на тому, що треба узгляднити рівновагу сил, і як реванш сил вносили пропозиції ввести й иньші групи для політичної рівноваги. Ми пропонували навіть ввести ті групи, проти яких ми завжди були, проти яких ми може завтра виступимо з зброєю в руках. Це все ми робили ради консолідації.

Беручи на увагу, що так поповнена Р. Р. не внесе консолідації, ми стали на иньший шлях: щоб до повороту на Україну закону не поширювати. Ми пропонували в Комісії затримати цей закон. В той же час ми вели переговори з партіями, які вийшли, щоб вони повернулись. Партії і групи які хотять увійти в Раду Республіки не щиро бажають працювати тут для У. Н. Р., бо не має жадних заяв від них, не має певности, що вони визнають У. Н. Р., без цього ж вступ їх в Раду Республіки не можливий.

Коли бачимо погрозу навали московської на Україну, коли ця ватага кинеться і на терен Польщі, ми мусимо бути готовими для боротьби, а для того необхідно, щоб Уряд вживав всіх заходів для досягнення допомоги. В цей же час ми цілими місяцями не можемо зговоритись і паралізуємо роботу і парламенту і Уряду і Верховної Влади. Цей стан фракції Залізничників і Поштовиків находять неможливим і преступним.

На останніх їх зборах відбулася постанова, на підставі якої подаємо заяву:

/Зачитує заяву/. До Президії Ради Республіки.
Стоючи завжди на грунті консолідації всіх державно-

творчих Українських сил, представники залізничників і поштовиків в Р.Р., констатуючи, що ті чинники, які переводили до життя консолідацію в Р.Р. збочили з послідовного шляху взаємного порозуміння, чим викликали вихід зі складу Р.Р. здорових демократичних елементів української ідеольогії, які не можуть залишатись в умовах навкинення їм несолідарізованої і непослідовної політичної лінії, та зважаючи, що дальнійше перебування іх в таких нездорових і шкідливих для Держави умовах в Р.Р., які су[illegible] перечать основній ідеї утворення ії, а саме ідеї консолідації, фракції залізничників і поштовиків, спираючись н[illegible] постанови своїх центральних органів союзів, до часу усунення цих ненормальних умов виходять зі складу Ради Республіки. Голова фракцій, Залізничників МОЛОДОКОПЕНКО. Поштовиків БУБЛІЙ. Члени - Закрасний. І. Шовгенів, Грещенко.
30/VI-921 р.-

Після зачитання [illegible] д[illegible]ожоп[illegible] Бублій виходя[illegible]

II. Доклад Законод[illegible] про нову легіслятиву.

П. ПРИХОДЬКО. - Згідно поста[illegible] рей-Конвенту від 27/VII Законодавчо-Адміністратив[illegible] я в двох засіданнях розглядала це питання.

Справа виглядає так: ос[illegible] являється основний закон про Р.Р. 9 січня §§8, 17 і 18 (зачитує ці §§).

Президія старого складу Р.Р. повинна звернути увагу на ці два пункта закону і повідомити всі курії про нові вибори. Після цих повідомлень до Президії Р.Р. надходять нові мандати і Президія слідкує, коли набереться кворум-34 мандата. Тоді Президія скликає нову Р.Р., яка констатує, що Р.Р. нового складу є зібраною і призначає день відкриття.

Був один момент, який розглядався в Комісії, чи не треба, щоб відбулося засідання старого складу, щоб зробити пост[illegible] станову Р.Р. про скликання нової легіслятиви, але вияснилося, що вона нічого нового крім того, що є в законі, не постановила б.

Конкретно виходить, що цю справу мусить вести Президія старої Р.Р., власно самі курії мусять послати нових

уповноважених, але для порядку Президія робить повідомлення.

Коли набереться кворум, Президія скликає засідання. Такий висновок Законодавчо-Адміністраційної Комісії.

III. Дообрання Президії.

П. ГОЛОВА Р.Р. – Раз не має кворума, не буде пленума, тому це питання відпадає.

П. КРАВЧЕНКО. – Кворума зараз не має, але залізничники і поштовики пошлють нових представників і пленум знов буде. Тому Президію треба дообрати і назвати кандидатів. Думаю, що кандидатом міг би бути деп. Приходько.

П. ПРИХОДЬКО. – Я не можу виставити свою кандидатуру. Питан-

Питання про дообрання Президії [illegible]кладається на слідуюче засідання.

Пропонується висловитись в спра[illegible]алізничників.

П. БАРАНОВСЬКИЙ. – Тр[illegible]до созиву нової Р.Р., бо так [illegible]ки я знаю настрої поштовиків, [illegible] все одно хотіли одкликати. Також можна сподіват[illegible] на загальних зборах Залізничників цією фракцією [illegible]уть задоволені.

П. КРАВЧЕНКО. – Не має під [illegible] підписа деп. Лукашевича; значить вийшла не фракція, а окремі депутати. Крім того фракція по цим куріям не може уявляти з себе щось ціле, лише окремі депутати. Один представник Залізничників лишається. Треба лише дообрати. Нову легіслятиву необхідно скликати, але як довго це затягнеться. Тим часом Р.Р. старого складу може продовжувати роботу, коли за 3,4 дні пришлють своїх депутатів поштовики і залізничники. Стара сесія кінчається лише тоді, коли починається нова.

Пропоную вжити заходів до дообрання депутатів і одночасно вести роботу по скликанню нового складу Р.Р.

П. ГОВОРУН. – Вийшли тільки депутати від Залізничників, але це не є відкликання депутатів організаціями залізничників і поштовиків. Необхідно лише повідомити курії, що їхні депутати вийшли і треба послати нових.

П.ГАЛУШКА. - Фракції залізничників і поштовиків не мали права робити таку заяву, бо конференції залізничників не було, а поштовиків тут теж не має. Це не є вихід фракції залізничників і поштовиків, а вихід окремих їх членів.

П.ОГОРОДНИК. - 5 депутатів вийшли з Р.Р. формально, по суті ж вони дезертували. До цієі дезерції нам треба виявити своє відношення.

24 дня тягнеться кріза, Правительство лише технично виконує обовязки, та й то в якому складі: Голови, Міністра Закордонних Справ, Міністра Військового Міністра Фінансів - головних цих Міністрів не має [illegible] 5 [illegible] депутатів виходять, зривають [illegible] пропоную по суті обміркувати за[illegible]му засіданні фракції висловили [illegible]вні з[illegible] належито оцінити роботу тих, які руйнуют[illegible]

П.ГОЛОВУЖЧИЙ. - Я прошу [illegible] ре[illegible]е рахувати лише як вихід окре[illegible] фракцій.

П.КРАВЧЕНКО. - Заявили [illegible] депутатів, а не фракції яких ніхто не одкликав.

П.ГОВОРУН. - Цих фракцій [illegible] одкликали, крім того з фракції залізничників [illegible] лише 3 депутата.

П.ПРИХОДЬКО. - Сітуація [illegible] піднесення сил тих груп, які залишилися коло цього [illegible]жавного Центру, коло Р.Р. Цей момент, можливо, найрежчи[illegible]д сил тих, які тут залишилися, залежить, щоб привернути старе становище, чи щоб консолідація біля цього центру розсипалася. Стоімо на предодні політичного краху і певна пасивність буде фактичним кінцем об"еднання громадянства коло цього центру. Треба напружити сили, щоб зберегти те, що є. Думаю, що з цим виходом в парламенті не трапилось нічого опорочуючого, він втратив лише формально, а не фактично. Тут ми бачимо - представник самої правої течії, яка стоіть на платформі У.Н.Р. - Х.Д., далі партія С.С. має певну ідеольогію і з цього боку присутність ії показує, що з шляху ії ідеольогії не

зійшли,присутність партії Н.Р.,яка об"єднує інтелліген-
цію,кола,які працюють при центрі,показує,що і ці кола під
тримують цю консолідацію.Партія С.С.П.,яка утворилась на
трудовому конгресі,куди війшло те здорове,що видвинув на-
род,побачивши результати безоглядного соціялізму,це пред-
ставництво відбиває настрої широких мас.Далі,представники
від організацій - місцевого самоврядування і кооперацій.
Представники місцевого самоврядування,обрані по загально-
му виборчому праву,лише одні ско[illegible]ували це право вибор-
че,це дійсно народні представни[illegible] кооперація,це
представництво широких груп н[illegible]амент п[illegible]инуло
лише дві групи - [illegible]ни[illegible] органі-
зацій.З боку дійсного [illegible]енту сьогодня ні-
чого не сталося,бо ці [illegible]ком [illegible]риваються
тими,які тут зали[illegible]
Маємо моральне [illegible] представниками ши-
роких кругів населення [illegible] стояти твердо,і га-
даю,що все здорове,незп[illegible]дкріпить нас,дасть мож-
ливість вийти з цього стан[illegible]і ми утримаємо цей
центр від розвалу.Це визн[illegible] історія.
П.КРАВЧЕНКО. - Добавлю,щ[illegible]с крім названих груп,зали-
шились представники меньшо[illegible]курії Культ.Осв. - пред-
ставники інтеллігенції.Ви[illegible].представників залізнични-
ків і поштовиків це не є м[illegible]т,коли нас покидають професій-
ні організації.Це тільки окремі люде,які тільки прикрива-
лися і стояли під впливом,може,лівих партій і не на плат-
формі У.Н.Р.
П.ПРИХОДЬКО. - Пропоную,щоб Комісії продовжували роботу.
П.ГОЛОВУХІЙ. - Але кворуму ми не маємо і значить юридич-
них постанов приймати не можемо.
П.КРАВЧЕНКО. - Тільки пленум має право сконстатувати,що
Комісії не мають працювати,раз у них є кворум.
П.КОБЗА. - Факт смерти Р.Р.,це - або роспуск її,або само-
роспуск.Цього факту не має.Ні одна курія не вийшла висту-

пали лише фракції і окремі члени. Треба, щоб ці курії поновили представництво. Комісії все одно продовжують працю коли Р.Р. не має пленумів, як під час вакації.

П. ОГОРОДНИК. - Не секрет, що проти Р.Р. ведеться певна акція. Е групи, яким Р.Р. перешкоджає і вони хотять позбавитися її. Те, що довгий час не відбуваються пленуми, вихід С.Ф., тепер 5 депутатів, можуть використати ці чинники.

Треба б подумати над тим, щоб депутати фракцій, які є тут, улаштовували лекції, з'ясовували політичну ситуацію, бо чорна рука своє мерзенне [illegible] веде, підриває авторітет Р.Р. На нас лежить обов'яз[illegible] громадянство, що воно не дав [illegible] парламент

Треба о[illegible] тут, так і в інших центрах, щоб т[illegible] вано від нас, а не по закоулкам. [illegible]

В I,20 годи[illegible] ється.

ПЕРШИЙ [illegible]РЕТ[illegible]

ТЕХНИЧНИЙ СЕКРЕТАР[illegible] Гаврин

42

ПРОТОКОЛ Ч.20

Засідання Сеньорен - Конвенту.

1-го серпня 1921 року.

Засідання відкривається в 12.40 год.дня.

Присутні: Перший Секретарь Ф.Хижняк і представники фракцій: 1|Кобза,|Х.Д.,2|Ковалевський,|Н.Р.|,3|Кравченко,|С.С.|,4|Говорун,|С.С.П.|,5|Огородник,|М.сам.|,6|Барановський,|кооп.|,7|Ки телів,|нац.менш.|

Головує Перший Секретарь Ф.Хижняк

На порядку денн[illegible]

1. Інформації;
2. висловлення фракцій [illegible] залізничників і поштовиків про ви[illegible]
3. біжучі справи.

1. ПЕРШИЙ СЕКРЕТА[illegible] передвчора Президія Р.Р. була викликана [illegible] Головного [illegible]ана, який запитав про положення, як реагує Сеньорен[illegible]нвент, і який вихід. Ми ствердили, що [illegible] фракція пош[illegible] 3 депутата від залізничників подали заяву про [illegible], що сьогодня має бути виясненe відношення фракцій [illegible] цього, які ті заходи до скликання кворума, що трудовики і народня партія обіцяють дати своїх представників, що крім того є данні, що С.Р. увійдуть в нову легіслятиву. На це п. Головний Отаман відповів, що він повинен мати на увазі позіцію як бльоковиx так і позабльоковиx груп і буде шукати виходу по средній лінії.

На запитання деп. Говоруна, п. ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ стверджує що Президії Р.Р. Голова Директорії нічого не заявляв про отвод кандидатури п. Тимошенка, казав тільки, що тепер така сітуація, що навряд чи п. Тимошенко згодиться і зможе формувати кабінет.

II. Відношення фракцій до виходу залізничників і поштовиків і положення в звязку з цим виходом.

П. КОБЗА. - Я хотів би освітити з свого погляду на підста-

ві чого стався цей вихід. Мотиви виходу приведені в заяві
є лише мотиви, дійсна ж причина полягає в другому. Як при-
чину вони приводять вихід фракції С.Ф., чому ж тоді вони не
протестували проти виходу ближчої до них фракції С.Д.

Ще раніш залізничники і поштовики зазначали, що вони
вийдуть з Р.Р., бо мають персональні потреби для роботи на
Україні. Це й були причини до виходу. Цей намір вони мали
давно. Тому вони й могли саботувати в Р.Р. і через них пле-
нуми ні Комісії не працювали. Цього саботажу їм було мало,
вони весь час впливали й на інші групи, щоб провалити Р.Р.
більш громко. Коли ж це не вдалося, то вони своїм виходом
ставлять Р.Р. в тяжке положення. Це чисто ганебний акт, яко-
го ніяке демократичне угруповання вітати не може. Це акт
протипарламентарний, тим [illegible] вихід персональний,
бо курія не відкликала. І[illegible] не ві[illegible]ає державно-
творчим інтересам робітництва.

Що до того, як бути в найближчий час, думаю, що треба пе-
реглянути де-що. Треба звернутися до С.Ф., чи не перегля-
нули б вони своєї позиції що до роботи в Р.Р., бо вони ні-
коли не заявляли, що хотять зри[illegible]ти цей центр. Вони не про-
ти парламенту, а вихід був лише по мотивам тактики. Тому
треба їм указати, що зараз ми перед загрозою парламенту, а
значить і всього центру Ми.Х.Д., не уявляємо собі істну-
вання цього центру без Р.Р., бо маємо підстави говорити,
що коли Р.Р. не стане, то не стане й цього центру С.Ф. на-
стільки державно ставляться до справ, що не зможуть не по-
годитись переглянути своє відношення. Це - один з заходів.

Далі, треба вжити заходів, щоб залізничники послали но-
вих представників, як і поштовики. Треба звернуться з закли-
ками.

Треба прийняти відозву, щоб поінформувати громадян-
ство про дійсні причини зриву Р.Р. і положення. Це треба
зробити, бо може в останній раз ми звертаємось до С.Ф. з
закликом, і надалі одні підуть направо, другі наліво і
центр розпадеться, коли вони не відгукнуться на заклик. Мож-

на ім зазначити, що ми, Х. Д., вже в останній раз звертаємось і коли тут демократичні угруповання виходять, то ми без цього центру не зможемо бути, а постараємось налагодити иньший центр, бо не можна залишати Української справи.

Необхідно, щоб Сеньорен-Конвент звернувся до Головного Отамана і сказав одверто, що ходять чутки, що 3-го серпня має бути якийсь універсал про Р. Р., що це буде шкідливо, бо коли не буде Р. Р., не буде й цього Центру.

Думаю, що коли б делегація Сеньорен-Конвенту поговорила одверто з Головою Держави, т[illegible] це мало б значіння, бо поки Голова Держави в такому положен[illegible] не має фактичної сили, не має війська, то його універса[illegible] ніякого значіння не мав би, коли б громадянство не пішло за ним, і тоді наш громадянський Центр р[illegible] що використали б наші вороги. Голова Держави не може [illegible]ватися з тим, мусить погодитись з нами і скласти парл[illegible]рний кабінет. Тоді легче було б полагодити справу з в[illegible]хом залізничників і т. и., бо думаю, що вони це зробили більш для того, щоб угодити йому. Це була б остання спроба, і думаю, що вона мала б добрі результати.

П. БАРАНОВСЬКИЙ. - Наша фрак[illegible] поділяє ці думки. Виясняється, що по закону 9 січня у нас може бути кворум. Вихід залізничників і поштовиків абсолютно безпідставний. Було просто бажання поставити наш центр в безвихідне положення. Можливо, що курії не поділяють цього. Коли бувають вибори до парламенту, то дають представників ті, хто хоче скористуватися своїм правом, значить мусимо признати законними виборами, хоч буде брати участь хоч і 40% виборців.

Коли б вони дійсно хотіли консолідації, то вони постаралися б перетягнути й инші групи для рівноваги правим групам. Можемо тільки віднестись до цього з осудом, рахуючи, що це був крок необдуманий, якого не поділяють курії. Фракція не проти того, щоб звернутися до С. К. Треба поговорити з Головою Держави і сказати, що це буде Державний переворот.

Ц. ОГОРОДНИК. - Вихід 5 депутатів наша фракція оцінює, як крок антідержавний. Вважаємо, що вихід стався в наслідок дезорієнтованности в подіях і персональних впливів. Р. Р. втратила тільки по кількости 5 депутатів, нічого не втратила морально. Заходи деп. Кобзи фракція поділяє. Ми за те, щоб предложити С. Ф. переглянути свою позіцію. Це буде іспит в державности для С. Ф., коли вони знов увійдуть, то значить вони за парламентарізм, коли ж ні - то покажуть своє дійсне лице. Переговори з Головою Держави потрібні. Відозва необхідна, але після відповіді С. Ф. і Голови Держави. Завтра треба вже прийняти рішення.

П. ГОВОРУН. - З[illegible]чені мотиві виходу залізничників і поштовиків не виявляють дійсної пр[illegible]чини. Вони указують на факт остаточної дісконсолід[illegible]ї, ми даних до того не давали, вони теж проти Тимошен[illegible] не висловлювались, другої позіції не займали. Не було фор[illegible] того моменту дісконсолідації не тільки для виходу [illegible]зничників і поштовиків, а навіть для виходу С. Ф., бо й до цього часу формування кабінету п. Тимошенку не доручено. Значить не має моментів на яких грунтуються фракції, [illegible]йшли, і мотиві були приведені по фактам, які це не ст[illegible]ися.

Були мотиві иньші. Іхня повединка, не бажання зайняти ясну позіцію, що не давало можливости нормальної праці Державного Центру, показують, що вони стремились не до того, про що заявляють в заяві, а до противного.

Що ж до налагодження праці Державного Центру, гадаємо, що можливо й слідує говорити з С. Ф., які стоять на грунті У. Н. Р. і мають тверді державні демократичні погляди. Президія і делегація Сеньорен-Конвенту повинні бути у Голови Держави для з'ясування йому небажаних наслідків тих кроків, в які ми не віримо, а чутки про які кружляють. Треба також з'ясувати, що коли Голова Держави не доручає формування кабінету п. Тимошенко, чи одводить він цю кандідатуру. Останнє являється важливим моментом, бо затяжка спричинилася б до того, що наступають дійсно факти діскон

солідації і зривання Р. Р.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ. - Безперечно вихід С.Д., С.Ф., Залізничників і Поштовиків - це був удар по авторітету Р.Р. і він одбився в спосіб негативний.

Кожна з цих груп стоїть на тому, що не поділяють персональної влади, і напр. С.Д. кажуть: давайте шукати щось нове. Значить в іх поглядах Р.Р. оджила своє. Очевидно і в психольогії С.Ф. Р.Р. зайняла дуже другорядну ролю. Теж саме і з залізничниками і поштовиками, бо вони теж поставили хрест над Р.Р. В такій сітуації переговори не дадуть позітивних наслі[illegible], бо це буде тупцюня на місці. Що до С.Ф., то есть ще [illegible]льну причини, які відомі всім. Треба шукати якогось ком[illegible]тного виходу. Не мне чого вести переговори з С.Ф., бо зн[illegible] що результати будуть негативні.

Я гадаю, і фракція цього нек[illegible]рковувала, що в такій сітуації, коли майже половина депутатів но-за Радою Республіки, Голова Директорії, як носитель української Державности, не може пристати на думку одних 6 груп, ігноруючи другі. Він мусить найти рівнодіяльну між всіма групами. Значить стояти на попередньому нам не можна, з цього нічого не вийде, бо Голова Директорії, спираючись на погляди тих 5 угрупувань, буде розбивати нас.

Треба перейти до иньшого і сказати Голові Директорії: Ви, як носитель верховної влади, в сфері формування Правительства повинні проявити ініціативу. Р.Р., частина її, яка залишилася, стоїть на глибоко державному грунті, вона й брала відвічальність назвати кандидата, але, оскільки иньші угруповання запротестували й вийшли, то значить ініціативу мусить проявити Голова Директорії, мусить змінити пасивне положення на активне, і почати широкі пертрактації з партіями про утворення авторітетного й широко відповідального Правительства. Це мусить бути підкреслено, бо це покаже, що Р.Р. стоїть на державному грунті, інтереси якого вимагають авторітетного Правительства.

8

Є два виходи. З 6 крупних угруповань в Р.Р., ні одно з них не вийде, але, коли б навіть Голова Директорії погодився на наш кабінет, все ж ми не змогли б перевести місію утворення Правительства. Наш кандідат мусив би найти рівновагу й підтримку в иньших групах. Так само не зможуть утворити Правительства і угруповання, які є по-за РР.

Рівновага порушилась колосально, і не по нашій вині. Не хочу предрішати, що вийде, коли Голова Директорії почне переговори і може знайде рі[illegible]ілаючу, щоб утворити авторітетний кабінет. Чи удас[illegible]ся це - невідомо, але буде більш користати [illegible] [illegible] результатами переговорів з Залізничника[illegible] свої [illegible]товик[illegible].Ф.

Иньше [illegible] [illegible]равительство мусить бути утворено. Ко[illegible]ьшого шляху ми не визнаємо що тільк[illegible]римо Правительство, тоді й може бути той, як назива[illegible]ржавний переворот, але по необхідности, бо не можна ж погодитись з вимогами тільки 6 угруповань.

На цих днях мусять бути великі події: або одверта боротьба з Головою Директорії тих, хто залишився, що поведе за собою глибочайші негативні наслідки, або фактичне нейтралізовання. Краще нехай на наших очах і під нашим контролем ведеться одверте активно вияснення положення.

Це одно положення. Друге таке: або угруповання признають, що кворума не має і Р.Р. зібрати не можна, або що кворум є і Р.Р. може іституват[и].

Раз кворум є, то чому ж Р.Р. не збірається. Чому вона не поставить на широке обговорення сучасного положення. Тоді був би безпристрастний документ, з якого б знали, хто правий, хто винуватий. Значить крім того, щоб Голова Директорії зайняв активне положення що до формування Правительства і сама Р.Р. мусить стати на шлях активности. Коли ж виясниться, що кворума не має, виявиться що з-за безсилля нашого явиться необхідність тих декретів.

Проти делегації нічого не мали б, але треба погодитись, щоб делегація мала запропонувати конкретний вихід

Таке положення невиразности навіть безсилля щось зробити – неможливе, і чи зможуть і далі нести відповідальність за це ті ж групи?

Ми заінтересовані лише в тому, щоб робота провадилась, ми говорили, що треба порозумітись, внести ясність.
На запитання деп. Огородника, чи цей новий кабінет був би діловим, П. КОВАЛЕВСЬКИЙ відповідає: – Це не був би діловий кабінет, бо діловий кабінет організується без порозуміння з партіями, а це був би кабінет політично відповідальний, але може навіть і не парламентарний.
П. КРАВЧЕНКО. – Два серйозних питання: кріза Р. Р. і кріза Ради Міні[illegible] ми, пол[illegible] ями. С[illegible] опозиціь.
Що до Р. Р. [illegible]го виходу не має. П[illegible] [illegible] ти та[illegible] шли С. Д., С. Ф., Залізн. і [illegible] ли ж ми заявляємо [illegible] група, значить партія хоче, [illegible] ми створ[illegible] гу ро[illegible] у. [illegible] С. Ф. [illegible] політична група, зна[illegible] ки, де [illegible] ж мала план [illegible] роботи. Що ж до Залізничн. і Поштов., то по суті [illegible] ну, до них не можна підходити як до політичних г[illegible] значить вийшли окремі представники, а не курії, та й [illegible] кі, що курії пошлють представників чи то од більшос[illegible] ч[illegible] од меньшости, яка хоче працювати в Р. Р. Закон про [illegible]. Р. в тих куріях дає місця не політичним угрупованням; очевидно найдуться там люде, які пошлють своїх представників в Р. Р., не бажаючі ж будуть рахуватись як утримавшіся.

Що твориться в середині Р. Р. не повинно впливати на другі чинники. Діло самої Р. Р. сконстатувати, чи є кворум чи не має. Коли й є кріза, недохватка кворума, то ніхто зверху цього констатувати не може. Треба вжити всіх заходів, щоб була можливість вступити в Р. Р. тим, хто бажає й має право. З юрідичного боку виясняється, що ми маємо кворум, значить Р. Р. буде працювати. Вихід залізн. і пошт[illegible] зроблений під впливом політичних угруповань, які мали свою думку, ходить тут о те, що Р. Р. на даний мент не вва[illegible] лась необхідним чинником і навіть мішала. Це справа і д[illegible] сі неясна. Так С. Ф. і тепер кажуть, що можуть вступити в

нову легіслятиву,а з другого боку зайняли позіцію,яка руйнує Р.Р. Значить треба виявити дійсну думку цих груп.

Тому вважаю раціональним,щоб Сеньорен-Конвент звернувся до громадянства з з'ясованням положення,а також до курії залізн.,пошт. і до С.Ф. Треба вияснити,щоб партія С.Ф. заявила своє відношення до старої і нової сесії Р.Р.,коли вона стоїть на грунті парляментарізму,або прямо заявила,що находить Р.Р. в даний мент не підходящою, що вона відходить до лівих угруповань,які ще мріють про ліву диктатуру. Так само з Головним Отаманом. Він являється неактивним,він колеблеться між ріжними думками,треба, щоб він був активним і указати,що може вийти з того,чи иньшого шляху. [illegible] ба [illegible] :вий

Дійсно,ті групи,які тут залишились,мусять висловитись,чи істнує Р.Р. чи н[illegible] [illegible]кож і [illegible]ти,чи підемо разом, чи окремими дорогами. Х.Д. заявили,що будуть стреміти до відвоювання України від ворога,але будуть пасивними,так само і партія С.С. буде активною тоді,коли тут поведуть роботу ліві кола. Треба вияснити позіції иньших. Треба Голові Директорії зазначити,що вийде з того,як він ухилиться в один чи другий бік. Очевидно,що ці групи,які тут є,остануться на грунті парляментарізму і шукатимуть шляхів до нього чи тут чи в другому центрі. Треба зазначити Голові Директорії,що коли він піде на державний переворот,то наслідки цього будуть надзвичайно тяжкі і відвічальність нестиме він сам.

Що до кризи Ради Міністрів,то Голова Директорії мусить бути активним,мусить сказати своє відношення до виставленої кандидатури. Він може скликати якусь приватну нараду для переговорів з иньшими групами. В кожному разі кабінет мусить бути парляментарний. Голова Директорії мусить шукати виходу переговорами зо всіма групами,але без порушення парляментарізму,бо групи,які тут працюють, тільки [illegible] умові парляментарізму,не підуть в иньші цен[illegible]

три. Практично я висловлююсь за відозви, інформації громадянства, С.Ф., пошт. і залізн. Це треба зробити для з'ясування положення і вже тоді будемо говорити, які позиції займемо, чи об'явимо гостру боротьбу чи складемо зброю, чи як Р.Р. останемось істнувати хоч і не в Тарнові, а в якомусь иньшому центрі. Тільки після з'ясовання всього цього можна вирішити, бо тепер ще зайняти певних позицій не можна.

П. ЕНТЕЛІС. - Значіння Р.Р. дуже і дуже велике, але Р.Р. набірає це велике значіння лише при умові повної консолідації. Зараз же після виходу С.Ф., С.Д., залізн. і пошт. її не має. Питання [illegible] кворум з юридичного боку, це тільки формальний момент, а по суті що ж. Загальне становище останеться теж саме, консолі[illegible] не буде. Треба вжити заходів до досягнення кон[illegible] а не тлумачення закону.

Не менш важливі фа[illegible] що [illegible] налагодження нормальних стосунків між верховним орга[illegible]ом влади і Радою Р.

III. Питання про кворум Ради Республіки.

П. КИРКИЧЕНКО зачитує доклад: -

Питання про кворум засідань Р.Р. розвязуеться на підставі артікулів 17 /нова редакція/ і 18 закону 9 січня 1921 р. про Р.Р.

В арт. 17 встановлено тільки кворум для першого засідання Р.Р. і зазначено, що перше засідання може відбутися лише в разі присутности в ньому не меньше, як половини визначеної в законі про Р.Р. загальної кількости депутатів. Загальна ж кількість депутатів Р.Р. встановлена арт. 4 і є число 67.

Таким чином для законности першого засідання Р.Р. потрібна присутність не меньше, як 34 депутатів.

Першим засіданням треба вважати те засідання, яке уже відбулося, яким Р.Р. розпочала свое істнування. Всі засідання після цього першого, незалежно від перевиборів де-

путатів згідно з арт.8, є "дальші" засідання, бо як би не

путатів згідно з арт.8, є "дальші" засідання, бо як би [illegible] було иначе, то законодавець в арт.17 сказав би "перше засідання кожної нової сесії", або "перше засідання кожного нового складу Р.Р." і т.и.

Кворум для "дальших" засідань Р.Р. встановлений арт. 18 закону про Р.Р. Цей артикул гласить так: "Кворум для дальших засідань встановлюється в кількости не меньше, як половина цілого числа депутатів Ради Республіки." - Що саме треба розуміти під виразом "ціле число депутатів" в законі не определено і може бути встановлено лише тлумаченням закону, яке повинно бази[illegible] на точнім змісті всього закону і на безсумнівних намірах законодавця.

Коли б законодавець в виразі "ціле число депутатів" хотів зазначити [illegible] кількість, вказану арт.4, то ясно і точно с[illegible] і сказав в арт.17, а коли він цього ясно і точно [illegible]чив, то очевидно мав на увазі якесь иньше число депутатів, а не число 67, зафіксоване арт.4. Коли вважати, що для першого засідання Р.Р. і для дальших її засідань встановлено арт.17 і 18 однаковий кворум, то обидва б ці артикули, як того вимагає логика і стилистика, були б злиті в один артикул, а не були б поставлені рядом, як це необхідно зробити лише при ріжнім змісті артикулів. При однаковім кворумі для першого і дальших засідань Р.Р. нічого говорити ні про перше, ні про дальші засідання, бо тоді всі засідання Р.Р. що до кворуму цілком однакові і нічого їх відріжняти. Коли ж вони відріжняються одно від другого ;і про перше засідання сказано в арт. 17, а про дальші засідання в арт.18, то ясно, що на думку законодавця кворум для "дальших" засідань має бути иньшим, ніж кворум для першого засідання Р.Р. і вираз арт.18. - "цілого числа депутатів" - визначає не загальну кількість депутатів |арт.17|, встановлену арт.4, а иньшу їх кількість.

Таким числом може бути лише число депутатів, які фактично з'явились до Ради Республіки по день засідання та ма[illegible] відповідні мандати, і для законности "дальших" засідань Р.Р. закон |арт.18| вимагає п[illegible]тности

депутатів цього саме іх числа. Це число депутатів Р.Р. в міру вступу новиx депутатів та законного вибуття депутатів, які вже вступили, може то збільшуватись, то зменьшуватись. Наприклад, на першому засіданні було 34 депутата, які мали належні мандати, і коли б не прибуло ще другиx депутатів, то для другого засідання Р.Р. необxідна присутність не меньше, як 17 депутатів; до дня третього засідання прибуло ще десять депутатів, і таким чином трете засідання може відбутись в присутности не меньше як 22 депутатів. Далі на день четвертого засідання два депутата несподівано вмерли, а мандати трьоx визнані неважними: значить, четверте засідання може відбутись лише в присутности не меньше, як 20 депутатів. [illegible] (24+8|2 [illegible] 2 = 20).

Що іменно [illegible] й с[illegible]ішуєься питання про кворум "дальшиx" засід[illegible]нь Р.Р. [illegible]тверджуе[illegible]ся безсумнівним наміром законодавця що до Р.[illegible] [за]конодавець мав на увазі не шкодити істнуванню Р.Р., [illegible]пити її роботу. Це без сумніву, иначе бути не може. [illegible] тим, коли припустити, що для першого засідання і для всі[x] дальшиx засідань необxідний однаковий кворум, не меньше [illegible] [де]путатів, то легко після першого засідання цілком пр[illegible]и роботу Р.Р., коли новиx депутатів з будь-якиx важливиx причин не прибуде, а з прибувшиx 34 один або два захоріли, або мандати іх визнані неважними. Нарешті Р.Р. в межаx своіx прав може утворювати парламентарні комісії, яким необxідно виізджати з місця осідку Р.Р. і тоді кожний раз до повороту такиx комісій Р.Р. не могла б засідати за відсутністю кворума, що надзвичайно шкодило б державній справі і чого без сумніву не xотів законодавець. Отже з наведеного вище ясно, що кворум для дальшиx засідань Р.Р., про який говорить арт.18, складається не меньше, як з половини того числа депутатів, які фактично з"явились до Р.Р. і мають відповідні мандати

Але по точному змісту арт.17 і 18 для законности дальшиx засідань Р.Р. необxідна присутність не меньше половини депутатів, необxідниx для законности

сідання Р. Р., себ то найменьшою кількістю депутатів для законности дальших засідань Р. Р. згідно з арт. 18 є 17 депутатів, що складае одну четверту частину загальноі кількости депутатів Р. Р., встановленоі арт. 4 закону про Р. Р.

Така частина депутатів для кворуму Р. Р. не уявляе гострого виступу зі встановлених в ріжних державах норм кворуму для засідань законодавчих установ, навіть в нормальних спокійних умовах державного життя.

Безперечно законодавець при встановленні кворуму для Р. Р. взяв [illegible] увагу важкі умо[illegible]ого евакуаційного життя і в [illegible] 18 довів цей кворум до можливого мінімума. Як би [illegible] то иначе, то законодавець або пояснив би вира[illegible] число [illegible]утатів Р. Р.", або вжив би иньшого, більше [illegible]чно[illegible] [illegible]вног[illegible] виразу.

На прикінці [illegible] [illegible]и кворуму засідань бувшого російського госу[illegible]ного Совета необхідно було тільки 65 депутатів зі всіеі кількости членів Совета, встановленоі зако[illegible]м.

І цієі кількости н[illegible] [illegible]ку законодавця було досить для великоі людьми і [illegible]трами Росіі в спокійних сприяючих умовах державного життя.

П Р О Т О К О Л Ч.20

Засідання Сеньорен - Конвенту.

I-го серпня 1921 року.

Засідання відкривається в 12.40 год. дня.

П р и с у т н і: Перший Секретарь Ф. Хижняк і представники фракцій: I |Кобза, |Х. Д., 2|Ковалевський, |Н. Р.|, 3|Кравченко, |С. С.|, 4|Говорун, |С. С. П.|, 5|Огородник, |М. сам.|, 6|Барановський, |кооп.|, 7|Ентеліс, |нац. менш.|.

Головує Перший Секретарь Ф. Хижняк.

Н а п о р я д к у д е н н о м у:

I. Інформації;

2. висловлення фракцій з приводу заяви залізничників і поштовиків про вихід з Р. Р.

3. біжучі справи.

I. ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ. - інформує, що передвчора Президія Р. Р. була викликана до Головного Отамана, який запитав про положення, як реагує Сеньорен-Конвент, і який вихід. Ми ствердили, що дійсно фракція поштовиків і 3 депутата від залізничників подали заяву про вихід, що сьогодня має бути вияснене відношення фракцій до цього, вжиті заходи до скликання кворума, що трудовики і народня партія обіцяють дати своїх представників, що крім того є данні, що С. Р. увійдуть в нову легіслятиву. На це п. Головний Отаман відповів, що він повинен мати на увазі позицію як бльокових так і позабльокових груп і буде шукати виходу по середній лінії.

На запитання деп. Говоруна, п. ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ стверджує, що Президії Р. Р. Голова Директорії нічого не заявляв про отвод кандидатури п. Тимошенка, казав тільки, що тепер така сітуація, що навряд чи п. Тимошенко згодиться і зможе формувати кабінет.

II. Відношення фракцій до виходу залізничників і поштовиків і положення в звязку з цим виходом.

П. КОБЗА. - Я хотів би освітити з свого погляду на підста-

ві чого стався цей вихід. Мотиви виходу приведені в заяві є лише мотиви, дійсна ж причина полягає в другому. Як причину вони приводять вихід фракції С. Ф., чому ж тоді вони не протестували проти виходу ближчої до них фракції С. Д.

Ще раніш залізничники і поштовики зазначали, що вони вийдуть з Р. Р., бо мають персональні потреби для роботи на Україні. Це й були причини до виходу. Цей намір вони мали давно. Тому вони й могли саботувати в Р. Р. і через них пленуми ні Комісії не працювали. Цього саботажу їм було мало, вони весь час впливали й на инші групи, щоб провалити Р. Р. більш громко. Коли ж це не вдалося, то вони своїм виходом ставлять Р. Р. в тажке положення. Це чисто ганебний акт, якого ніяке демократичне угруповання вітати не може. Це акт протипарламентарний, тим більш, що це вихід персональний, бо курія не відкликала. Їхній вихід не відповідає державнотворчим інтересам робітництва.

Що до того, як бути в найближчий час, думаю, що треба переглянути де-що. Треба звернутися до С. Ф., чи не переглянули б вони своєї позиції що до роботи в Р. Р., бо вони ніколи не заявляли, що хотять зривати цей центр. Вони не проти парламенту, а виход був лише по мотивам тактики. Тому треба їм указати, що зараз ми перед загрозою парламенту, а значить і всього центру Ми, Х. Д., не уявляємо собі істнування цього центру без Р. Р., бо маємо підстави говорити, що коли Р. Р. не стане, то не стане й цього центру. С. Ф. настільки державно ставляться до справ, що не зможуть не погодитись переглянути своє відношення. Це - один з заходів.

Далі, треба вжити заходів, щоб залізничники послали нових представників, як і поштовики. Треба звернуться з закликами.

Треба прийняти відозву, щоб поінформувати громадянство про дійсні причини зриву Р. Р. і положення. Це треба зробити, бо може в останній раз ми звертаємось до С. Ф. з закликом, і надалі одні підуть направо, другі наліво і центр розпадеться, коли вони не відгукнуться на заклик. Мож.

на ім зазначити, що ми, Х. Д., вже в останній раз звертаємось і коли тут демократичні угруповання виходять, то ми для цього центру не зможемо бути, а постараємось налагодити иньший центр, бо не можна ж залишати Української справи.

Необхідно, щоб Сеньорен-Конвент звернувся до Головного Отамана і сказав одверто, що ходять чутки, що 3-го серпня має бути якийсь універсал про Р. Р., що це буде шкідливо, бо коли не буде Р. Р., не буде й цього Центру.

Думаю, що коли б делегація Сеньорен-Конвенту поговорила одверто з Головою Держави, то це мало б значіння, бо поки Голова Держави в такому положенню, що не має фактичної сили, не має війська, то його універсал ніякого значіння не мав би, коли б громадянство не пішло за ним. І тоді наш громадянський Центр розпався б, що використали б наші вороги. Голова Держави не може не рахуватися з тим, мусить погодитись з нами і скласти парламентарний кабінет. Тоді легче було б полагодити справу з виходом залізничників і т. и., бо думаю, що вони це зробили більш для того, щоб угодити йому. Це була б остання спроба, і думаю, що вона мала б добрі результати.

П. БАРАНОВСЬКИЙ. - Наша фракція поділяє ці думки. Виясняється, що по закону 9 січня у нас може бути кворум. Вихід залізничників і поштовиків абсолютно безпідставний. Було просто бажання поставити наш центр в безвихідне положення. Можливо, що курії не поділяють цього. Коли бувають вибори до парламенту, то дають представників ті, хто хоче скористуватися своїм правом, значить мусимо признати законними виборами, хоч буде брати участь хоч і 40% виборців.

Коли б вони дійсно хотіли консолідації, то вони постаралися б перетягнути й иньші групи для рівноваги правим групам. Можемо тільки віднестись до цього з осудом, рахуючи, що це був крок необдуманий, якого не поділяють курії. Фракція не проти того, щоб звернутися до С. Ф. Треба поговорити з Головою Держави і сказати, що це буде Державний переворот.

П. ОГОРОДНИК. - Вихід 5 депутатів наша фракція оцінює, як крок антідержавний. Вважаємо, що вихід стався в наслідок дезорієнтованности в подіях і персональних впливів. Р. Р. втратила тільки по кількости 5 депутатів, нічого не втратила морально. Заходи деп. Кобзи фракція поділяє. Ми за те, щоб предложити С. Ф. переглянути свою позіцію. Це буде іспит в державности для С. Ф., коли вони знов увійдуть, то значить вони за парламентарізм, коли жні - то покажуть своє дійсне лице. Переговори з Головою Держави потрібні. Відозва необхідна, але після відповіді С. Ф. і Голови Держави. Завтра треба вже прийняти рішення.

П. ГОВОРУН. - Зазначені мотиви виходу залізничників і поштовиків не виявляють дійсної причини. Вони указують на факт остаточної дісконсолідації, ми данних до того не давали, вони теж проти Тимошенка не висловлювались, другої позіції не займали. Не було формальього моменту дісконсолідації не тільки для виходу залізничників і поштовиків, а навіть для виходу С. Ф., бо й до цього часу формування кабінету п. Тимошенку не доручено. Значить не має моментів на яких грунтуються фракції, які вийшли, і мотиви були приведені по фактам, які ще не сталися.

Були мотиві иньші. Іхня повединка, не бажання зайняти ясну позіцію, що не давало можливости нормальної праці Державного Центру, показують, що вони стремились не до того, про що заявляють в заяві, а до протилного.

Що ж до налагодження праці Державного Центру, гадаємо що можливо й слідує говорити з С. Ф., які стоять на грунті У. Н. Р. і мають тверді державні демократичні погляди. Президія і делегація Сеньорен-Конвенту повинні бути у Голови Держави для з'ясування йому небажаних наслідків тих кроків, в які ми не віримо, а чутки про які кружляють. Треба також з'ясувати, що коли Голова Держави не доручає формування кабінету п. Тимошенко, чи одводить він цю кандидатуру. Останнє являється важливим моментом, бо затяжка спричинилася б до того, що наступають дійсно факти діскон

солідації і зривання Р. Р.

П. КОВАЛЕВСЬКИЙ. - Безперечно вихід С. Д., С. Ф., Залізничників і Поштовиків - це був удар по авторітетуу Р. Р. і він одбився в спосіб негативний.

Кожна з цих груп стоїть на тому, що не поділяють персональної влади, і напр. С. Д. кажуть: давайте шукати щось нове. Значить в іх поглядах Р. Р. оджила своє. Очевидно і в психольогії С. Ф. Р. Р. зайняла дуже другорядну ролю. Теж саме і з залізничниками і поштовиками, бо вони теж поставили хрест над Р. Р. В такій сітуації переговори не дадуть позітивних наслідків, бо це буде тупання на місці. Що до С. Ф., то есть ще свої спеціяльну причини, які відомі всім. Треба шукати якогось конкретного виходу. Не має чого вести переговори з С. Ф., бо знаємо, що результати будуть негативні.

Я гадаю, |фракція цього не обмірковувала|, що в такій сітуації, коли майже половина депутатів по-за Радою Республіки, Голова Директорії, як носитель української Державности, не може пристати на думку одних 6 груп, ігноруючи другі. Він мусить найти рівноділаючу між всіма групами. Значить стояти на попередньому нам не можна, з цього нічого не вийде, бо Голова Директорії, спираючись на погляди тих 5 угруповань, буде розбивати нас.

Треба перейти до иньшого і сказати Голові Директорії; Ви, як носитель верховної влади, в сфері формування Правительства повинні проявити ініціятиву. Р. Р., частина її, яка залишилася, стоїть на глибоко державному грунті, вона й брала відвічальність назвати кандідата, але, оскільки иньші угруповання запротестували й вийшли, то значить ініціятиву мусить проявити Голова Директорії, мусить змінити пасивне положення на активне, і почати широкі пертрактації з партіями про утворення авторітетного й широко відповідального Правительства. Це мусить бути підкреслено, бо це покаже, що Р. Р. стоїть на державному грунті, інтереси якого вимагають авторітетного Правительства.

Е два виходи.Е 6 крупних угруповань в Р.Р.,ні одно з них не вийде,але,коли б навіть Голова Директорії погодився на наш кабінет,все ж ми не змогли б перевести місію утворення Правительства.Наш кандідат мусив би найти рівновагу й підтримку в иньших групах.Так само не зможуть утворити Правительства і угруповання,які є по-за РР.

Рівновага порушилась колосально,і не по нашій вині. Не хочу предрішати,що вийде,коли Голова Директорії почне переговори і може знайде рівноділаючу,щоб утворити авторітетний кабінет.Чи удасться це - невідомо,але буде більш користи ніж од безрезультатних переговорів з Залізничниками,поштовиками,С.Ф.

Иньшого виходу не має.Правительство мусить бути утворено.Коли ж ми заявляемо,що иньшого шляху ми не визнаемо, що тільки ми створимо Правительство,тоді й може бути той, як називали,державний переворот,але по необхідности,бо не можна ж погодитись з вимогами тільки 6 угруповань.

На цих днях мусять бути великі події:або одверта боротьба з Головою Директорії тих,хто залишився,що поведе за собою глубочайші негативні наслідки,або фактичне нейтралізовання.Краще нехай на наших очах і під нашим контролем ведеться одверте активне виясненя положення.

Це одно положення.Друге таке:або угруповання признають,що кворума не має і Р.Р. зібрати не можна,або що кворум є і Р.Р. може істнувати.

Раз кворум є,то чому ж Р.Р. не збірається?Чому вона не поставить на широке обговорення сучасного положення? Тоді був би безпристрастний документ,з якого б знали,хто правий,хто винуватий.Значить крім того,щоб Голова Директорії зайняв активне положення що до формування Правительства і сама Р.Р. мусить стати на шлях активности. Коли ж виясниться,що кворума не має,-виявиться,що з-за безсилля нашого явиться необхідність тих декретів.

Проти делегації нічого не мали б,але треба погодитись,щоб делегація мала запропонувати конкретний вихід.

Таке положення невиразности навіть безсилля щось зробити - неможливе, і чи зможуть і далі нести відповідальність за це ті ж групи?

Ми заінтересовані лише в тому, щоб робота провадилась, ми говорили, що треба порозумітись, внести ясність.

На запитання деп. Огородника, чи цей новий кабінет був би діловим, П. КОВАЛЕВСЬКИЙ відповідає: -Це не був би діловий кабінет, бо діловий кабінет організується без порозуміння з партіями, а це був би кабінет політично відповідальний, але може навіть і не парламентарний.

П. КРАВЧЕНКО. - Два серіозних питання: кріза Р.Р. і кріза Ради Міністрів.

Що до Р.Р., то треба підходити так: вийшли С.Д., С.Ф., Залізн. і Пошт.. Вийшли С.Д. - політична група, значить партія хоче вести другу роботу. Також і С.Ф. - політична група, значить теж мала плян якоїсь роботи. Що ж до Залізничн. і Поштов., то по суті закону, до них не можна підходити як до політичних груп, значить вийшли окремі представники, а не курії, та й є данні, що курії пошлють представників чи то од більшости чи од меньшости, яка хоче працювати в Р.Р. Закон про Р.Р. в тих куріях дає місця не політичним угрупованням; очевидно найдуться там люде, які пошлють своїх представникі в в Р.Р., не бажаючі ж будуть рахуватись як утримавшіся.

Що твориться в середині Р.Р. не повинно впливати на другі чинники. Діло самої Р.Р. сконстатувати, чи є кворум, чи не має. Коли й є кріза, недохватка кворума, то ніхто зверху цього констатувати не може. Треба вжити всіх заходів, щоб була можливість вступити в Р.Р. тим, хто бажає й має право. З юрідичного боку виясняється, що ми маємо кворум, значить Р.Р. буде працювати. Вихід залізн. і пошт. зроблений під впливом політичних угруповань, які мали свою думку, ходить тут о те, що Р.Р. на даний мент не являлась необхідним чинником і навіть мішала. Ця справа і досі неясна. Так С.Ф. і тепер кажуть, що можуть вступити в

жову легіслятиву,а з другого боку зайняли позицію,яка руйнує Р.Р. Значить треба виявити дійсну думку цих груп.

Тому находжу раціональним,щоб Сеньорен-Конвент звернувся до громадянства з з"ясованням положення,а також до курії залізн.,пошт. і до С.Ф. Треба виясните,щоб партія С.Ф. заявила своє відношення до старої і нової сесії Р.Р.,коли вона стоїть на грунті парламентарізму,або прямо заявила,що находить Р.Р. в данний мент не підходящою, що вона відходить до лівих угруповань,які ще мріють про ліву диктатуру. Так само з Головним Отаманом. Він являється неактивним,він колеблеться між ріжними думками,треба, щоб він був активним і указати,що може вийти з того,чи иньшого шляху.

Дійсно,ті групи,які тут залишились,мусять висловитись,чи істнує Р.Р. чи ні. Важно вияснити чи підемо разом, чи окремими дорогами. Х.Д. заявили,що будуть стреміти до відвоювання України від ворога,не будуть пасивними,так само і партія С.С. буде активною тоді,коли тут поведуть роботу ліві кола. Треба вияснити позиції иньших. Треба Голові Директорії зазначити,що вийде з того,як він уклониться в один чи другий бік. Очевидно,що ці групи,які тут є,остануться на грунті парламентарізму і шукатимуть шляхів до нього чи тут чи в другому центрі. Треба зазначити Голові Директорії,що коли він піде на Державний переворот,то наслідки цього будуть надзвичайно тяжкі і відвічальність нестиме він сам.

Що до кризи Ради Міністрів,то Голова Директорії мусить бути активним,мусить сказати своє відношення до виставленої кандідатури. Він може скликати якусь приватну нараду для переговорів з иньшими групами. В кожному разі кабінет мусить бути парламентарний. Голова Директорії мусить шукати виходу переговорами зо всіма групами,але без порушення парламентарізму,бо групи,які тут працюють, тільки при умові парламентарізму,не підуть в иньші цен-

три. Практично я висловлююсь за відозви, інформації громадянства, С.Ф., пошт. і залізн. Це треба зробити для з"ясування подоження і вже тоді будемо говорити, які позіції займемо, чи об"явимо гостру боротьбу чи складемо зброю, чи як Р.Р. останемось істнувати хоч і не в Тарнові, а в якомусь иньшому центрі. Тільки після з"ясовання всього цього можна вирішити, бо тепер ще зайняти певних позіцій не можна.

П. ЕНТЕЛІС. - Значіння Р.Р. дуже і дуже велике, але Р.Р. набірае це велике значіння лише при умові повної консолідації. Зараз же після виходу С.Ф., С.Д., залізн. і пошт ії не мае. Питання про кворум з юрідичного боку, це тільки формальний момент, а по суті що ж/ Загальне становище останеться теж саме, консолідації не буде. Треба вжити заходів до досягнення консолідації, а не тлумачення закону.

Не менш важливі заходи що до налагодження нормальних стосунків між верховним органом влади і Радою Р.

III. Питання про кворум Ради Республіки.

П. КИРКИЧЕНКО зачитуе доклад: -

Питання про кворум засіданяР.Р. розвязуеться на підставі артікулів 17 |нова редакція| і 18 закону 9 січня 1921 р. про Р.Р.

В арт. 17 встановлено тільки кворум для першого засідання Р.Р. і зазначено, що перше засідання може відбутися лише в разі присутности в ньому не меньше, як половини визначеної в законі про Р.Р. загальної кількости депутатів. Загальна ж кількість депутатів Р.Р. встановлена арт 4 і е число 67.

Таким чином для законности першого засідання Р.Р. потрібна присутність не меньше, як 34 депутатів.

Першим засіданням треба вважати те засідання, яке уже відбулося, яким Р.Р. розпочала свое істнування. Всі засідання після цього першого, незалежно від перевиборів де-

путатів згідно з арт. 8, є "дальші" засідання, бо як би це було инакше, то законодавець в арт. 17 сказав би "перше засідання кожної нової сесії", або "перше засідання кожного нового складу Р. Р." і т. и.

Кворум для "дальших" засідань Р. Р. встановлений арт. 18 закону про Р. Р. Цей артикул гласить так: "Кворум для дальших засідань встановлюється в кількости неменьше, як половина цілого числа депутатів Ради Республіки." - Що саме треба розуміти під виразом "ціле число депутатів" в законі не опреділено і може бути встановлено лише тлумаченням закону, яке повинно базуватись на точнім змісті всього закону і на безсумнівних намірах законодавця.

Коли б законодавець в виразі "ціле число депутатів" хотів зазначити загальну їх кількість, вказану арт. 4, то ясно і точно сказав би про це, як і сказав в арт. 17, а коли він цього ясно і точно не визначив, то очевидно мав на увазі якесь иньше число депутатів, а не число 67, зафіксоване арт. 4. Коли вважати, що для першого засідання Р. Р. і для дальших її засідань встановлено арт. 17 і 18 однаковий кворум, то обидва б ці артикули, як того вимагає логика і стилистика, були б злиті в один артикул, а не були б поставлені рядом, як це необхідно зробити лише при ріжнім змісті артикулів. При однаковім кворумі для першого і дальших засідань Р. Р. нічого говорити ні про перше, ні про дальші засідання, бо тоді всі засідання Р. Р. що до кворуму цілком однакові і нічого їх відріжняти. Коли ж вони відріжняються одно від другого, і про перше засідання сказано в арт. 17, а про дальші засідання в арт. 18, то ясно, що на думку законодавця кворум для "дальших" засідань має бути иньшим, ніж кворум для першого засідання Р. Р. і вираз арт. 18 - "цілого числа депутатів" - визначає не загальну кількість депутатів |арт. 17|, встановлену арт. 4, а иньшу їх кількість.

Таким числом може бути лише число депутатів, які фактично з"явились до Ради Республіки по день засідання та мають відповідні мандати, і для законности "дальших" засідань Р. Р. закон |арт. 18| вимагає присутности неменьше половини

депутатів цього саме іх числа. Це число депутатів Р.Р. в міру вступу нових депутатів та законного вибуття депутатів, які вже вступили, може то збільшуватись, то зменьшуватись. Наприклад, на першому засіданні було 34 депутата, які мали належні мандати, і коли б не прибуло ще других депутатів, то для другого засідання Р.Р. необхідна присутність не меньше, як 17 депутатів; до дня третього засідання прибуло ще десять депутатів, і таким чином трете засідання може відбутись в присутности не меньше як 22 депутатів. Далі, на день четвертого засідання два депутата несподівано вмерли, а мандати трьох визнані неважними: значить, четверте засідання може відбутись лише в присутности не меньше, як 20 депутатів. |44 - |2+3| = 39:2 = 20|.

Що іменно в такий спосіб вирішується питання про кворум "дальших" засідань Р.Р. підтверджується безсумнівним наміром законодавця що до Р.Р. Законодавець мав на увазі не шкодити істнуванню Р.Р., а полегшити її роботу. Це без сумніву, иначе бути не може. Між тим, коли припустити, що для першого засідання і для всіх дальших засідань необхідний однаковий кворум, не меньше 34 депутатів, то легко після першого засідання цілком припинити роботу Р.Р., коли нових депутатів з будь-яких важливих причин не прибуде, а з прибувших 34 один або два захоріли, або мандати іх визнані неважними. Нарешті Р.Р. в межах своіх прав може утворювати парламентарні комісії, яким необхідно виїзджати з місця осідку Р.Р. і тоді кожний раз до повороту таких Комісій Р.Р. не могла б засідати за відсутністю кворума, що надзвичайно шкодило б державній справі і чого без сумніву не хотів законодавець. Отже з наведеного вище ясно, що кворум для дальших засідань Р.Р., про який говорить арт. 18, складається не меньше, як з половини того числа депутатів, які фактично з"явились до Р.Р. і мають відповідні мандати

Але по точному змісту арт. 17 і 18 для законности дальших засідань Р.Р. необхідна присутність не меньше, як половини депутатів, необхідних для законности першого за-

сідання Р.Р., себ то найменьшою кількістю депутатів для законности дальших засідань Р.Р. згідно з арт. 18 е 17 депутатів, що складае одну четверту частину загальноі кількости депутатів Р.Р., встановленоі арт. 4 закону про Р.Р.

Така частина депутатів для кворуму Р.Р. не уявляе гострого виступу зі встановлених в ріжних державах норм кворуму для засідань законодавчих установ, навіть в нормальних спокійних умовах державного життя.

Безперечно законодавець при встановленні кворуму для Р.Р. взяв на увагу важкі умови нашого евакуаційного життя і арт. 18 довів цей кворум до можливого мінімума. Як би це було инакше, то законодавець або пояснив би вираз "ціле число депутатів Р.Р.", або вжив би иньшого, більше точного і безсумнівного вираза.

На прикінці зазначу, що для кворуму засідань бувшого російського „государственного Совета" необхідно було тільки 65 депутатів зі всіеі кількости членів Совета, встановленоі законом.

І ціеі кількости на думку законодавця було досить для великоі людьми і просторами Росіі в спокійних сприяючих умовах державного життя.

П.ГОЛОВУЮЧИЙ. - Справа ця серіозна,бо Р.Р. вже 6 місяців рахувала кворум в 34 депутата.Такий кворум вже склало обичне право. Пропоную передати цю справу в Законодавчо-Адміністративну Комісію,яка б запросила відомих правників для розгляду цього.

Питання про кворум Р.Р. передаеться в Законодавчо-Адміністраційну Комісію для негайного вирішення.

П.КРАВЧЕНКО. - Можуть виникнути по суті думки,чи е момен зараз користуватися таким тлумаченням закону. На попередньому засіданню Сеньорен-Конвенту було з"ясовано,що з боку політичного ті кола,які тут представлені,покривають майже всі групи,які вийшли,крім може С.Ф. і С.Д. Без С.Ф. і С.Д. ми вже працювали,а С.Ф - центрова група, які тут е.

В 2,20 годин засідання перериваеться до 5 год.веч.

В 5,35 год.веч.засідання продовжуеться:.

П.КРАВЧЕНКО. - Ранком більш меньш з"ясували шляхи. I.звернення до курій про перевибори,2|відозва взагалі до громадянства,де з"ясували б сучасне становище і боротьбу за парламентарізм,3|звернутися до партіі С.Ф.,указавши ій на парламентаризм,4|звернутися до Голови Директоріі і указати йому на ті наслідки,які можуть бути,як він зробить те,про що ходять чутки. Тоді вияснится його відношення до кабінету і виставленоі нами кандидатури,з С.Ф вияснится,чи вони за парламентаризм,|то підтримають нас|,чи мають иньшу думку.

П.ХИЖНЯК. - Я поділяю ці всі думки практичних заходів. Термін "відозва" нас не удовлетворяе. Слід би було прочитати ряд лекцій на тему нашого державного Центру і про схоронення Р.Р. Практично ми вже могли б прочитати лекцію в Тарнові. Це необхідно тому,що загал,мало поінформований ставится навіть вороже до нас.

Піддержуемо пропозіцію предложити С.Ф. переглянути свої постанови і дати негайну відповідь про відношен-

ня до нової легіслятиви. Треба, щоб Сеньорен-Конвент побував у Голови Держави і зазначив йому, що у нього ще є більш конституційні засоби, ніж ті, про які ходять чутки: за відсутністю кворума розпустити Р.Р. і під час перерви скласти діловий кабінет. Сказати йому одверто, що скласти діловий кабінет не удасться. Замісць того він мусить зайняти активну позіцію, виявити своє відношення до кандидатури п. Тимошенка, сказати по яким мотивам він не може формувати кабінет. Нам же теж не ходить про особи. А може виясниться, що це було тільки непорозуміння.

Пропоную ухвадити: щоб члени фракцій устроіли цілий ряд лекцій, звернутися до С.Ф. і завтра відбути аудієнцію у Головного Отамана і поговорити з ним про те, щоб зайняв більш активну позіцію.

П. ОГОРОДНИК. - До С.Ф. треба звернутися, запитатичи не увійдуть в Р.Р., щоб її зміцнити, але не має чого вказувати, що Р.Р. розвалюється. Також не варто підносити ім справу з другою легіслятивою, бо вони можуть повторити те, що чути в кулуарах - в жовтні місяці зберемося.

Що до кризи кабінету, то мусимо мати відповідь Голови Директорії. Коли скаже, що не може згодитьcя на нашого кандидата, - дамо другого.

Але формування політичного кабінету, як говорив п. Ковалевський, при існуванню Р.Р. по-за нею рахую неприємлемим, бо це означало б, що фактично Р.Р. не має. Лекції необхідні, але ж необхіден і історічний документ, якась відозва.

Приймаються Сеньорен-Конвентом пропозиції:

I. Запропонувати партії С.Ф. переглянути своє відношення до Р.Р.

2. Звернутись до курії залізничників і поштовиків.

3. Відбути нараду Сеньорен-Конвенту і Президії Р.Р. у Голови Директорії з зазначенням необхідности конституційних засад, що порушення їх поведе до розвалу, що ще може бути вихід /нарада партій/, і указати на можливі наслідки.

4. Відозва до громадянства і ряд лекцій.

На зауваження п. Ентеліса, що балакати про відозву, яка означає війну, не своєчасно, бо вживаються ще заходи до полагодження, пояснюється, що це має бути лише інформація громадянства.

Складання інформаційної відозви доручається п. Кравченко, п. Огороднику і п. Ентелісу.

Ухвалюється слідуючий текст відношення до партії С.Ф.:

ДО ПАРТІЇ СОЦІЯЛІСТІВ-ФЕДЕРАЛІСТІВ.

Сеньорен-Конвент в засіданню I-го серпня б.р., обміркувавши сучасну політичну сітуацію та положення Державного Центру У.Н.Р., при відсутности повної Консолідації, в якому може прийти до розвала і приймаючи на увагу, що момент вимагає зміцнення сил Ради Республіки і що партія С.Ф., як то видно з заяви про вихід фракції з Р.Р., твердо стоїть на грунті зборонення Ради Республіки, - ухвалив: Звернутися до партії С.Ф. з предложенням переглянути свою позіцію що до повернення фракції С.Ф. до Ради Республіки, і тим сприяти консолідації.

П. БАРАНОВСЬКИЙ. - В розмовах з С.Ф. треба дати грунт, що можливо почати переговори.

П. КРАВЧЕНКО. - Від Сеньорен-Конвенту говорити не можна, зараз є лише факт звернення до них, позиції ж залишаються ті самі. Коли вони захочуть говорити, тоді й ми будем говорити.

В 6,30 год. веч. засідання замикається.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ

ТЕХНИЧНИЙ СЕКРЕТАРЬ Лаврик

ви краю всіх творчих і живих сил та чинників, як українських, так і чужоземних с повним забезпеченням цим чинникам нормальних умов розвитку", й „дрібну земельну власність", й прінціпи „загально прийнятих в Европі демократизму й парляментаризму", себто проголошує все те, що цікавить і що висовує й українська буржуазія. Звідси висновок: українська державність дістає міцні підвалини для свого бутття й розвитку. До неї приходять всі чинникі—й в такий спосіб кристалізуються тільки дві сили: Державний Центр, навколо якого групуються всі кола українського народу й експозітура Леніна в Київі, навколо якої гуртуються всі антиукраїнські елементи.

Лишається ще одне питання: вихід соціяльних демократів з Ради Республіки.

На це є й одповідь: вихід соціяльних демократів з Ради Республіки ще не символізує іхнього переходу на ворожий бік. Поза Державним Центром У.Н.Р. вони існувати не можуть. Вони мусять переводити те діло, що провадить і Державний Центр—діло боротьби за українську державність. Коливання їхньої тактики—гадаю—не є коливаннями їхної ідеальогії. Що-ж до мети й методів осягнення цеї мети—вони ідентичні з метою і методами Правительства У.Н.Р. Иншими вони й не можуть бути доти, доки українські соціяльні демократи іст..

тає увагу громадянства на те, що поширені тепер у пресі відомости про італійський проєкт поділу Горішнього Шлєска не точні, а тим самим неправильні й ті висновки, які робляться на підставі цих відомостей.

— Пресове бюро міністерства закордонних справ повідомляє, що з огляду на труднощі, які чиняться російським та українським совітськ. урядами у справі повороту польських полонених з Совдепії до Польщі, польська делеґація мішаної репатріяційної комісії повідомила російсько-українську делеґацію, що секція полонених та інтернованих при міністерстві закордоних справ припиняє з дня 27-го травня рух транспортів полонених большевиків до Росії.

Театр і музика

СЬОГОДНЯ В ТЕАТРАХ:

ВЕЛИКИЙ—Трубадур.
РОЗМАЇТОСЬЦІ—Пан Посол.
ПОЛЬСЬКИЙ—Шал.
МАЛИЙ—Книга иова.
НОВОСТИ—Жриця вогню.
ПРАЗЬКИЙ—Марія Стюарт.
ДРАМАТИЧНИЙ—Мазепа.
ПОВШЕХНИЙ—Старе місто.
РЕДУТА—Прохожій.

БИРЖА

Франки франц.	86.50	87.50
„ швейц.	180.—	181.—
Доляри	975.—	1016.—

Останні нотування за 30 травня ц. р. на неофіційній варшавській биржі були: марки німецькі 16.70 і 16.60, доляри 996, а потім 995, франки 98, а потім 89, фунти 3900, франки швейцарські 170, корони віденські 1.70, рублі золоті 44000 і 43500, а потім 4300, марки золоті 210.50, рублі срібні 204, білон срібний 70.

acka“ Nowy-Swiat 22 tel 281-88.

нуватимуть як соціяльні демократи.

100

Й коли я торкаюся цих двох документів,—то лише тому, що українські соціяльні демократи допустилися неправдивого освітлення діяльности Правительства У.Н.Р., закинення йому того в чому воно неповинно, бо його ціхи—це ціхи соціяльдемократичної молодости, коли вони стояли у влади, коли тільки вони опреділювали всю політику Державного Центра, й ще тому, щоб звернути їхню увагу на ту витримку й на ту здорову позіцію, зразком якої є позіція українських землевласників і промисловців, їхніх антиподів, але тих антиподів, поза якими не може бути для соціяльних демократів розвитку в демократичній державі. Й коли вони вбачають в політиці Правительства У.Н.Р. „затемнення політичної свідомости широких українських мас“, а одно з таких „затемнень“ є притягнення української буржуазії до Державного Центра У.Н.Р.,—чи не є обовязком українських соціяльних демократів „розтемнювати“ цю народню свідомість шляхом одповідальної праці при Державному Центрі, а не шляхом проголошення абстрактної „боротьби за демократичну українську державність?“.

Олександер Ковалевський.

7

в цьому районі дуже багато.

ЧУТКИ ПРО ВИСТУП ЯПОНЦІВ.

СТОКГОЛЬМ, 30.5. (Руспрес). З Токіо повідомляють, що Семенів підписав договір з Японією, на підставі, якого остання зобовязується дати йому значну допомогу для наступу проти большевиків. Наступ ніби має роспочатися 15—20 червня, при чому Японія, крім зброї, має дати до 200 тисяч війська.

Мета Семенова—захопити цілу Сибір, до Челябинська й Катеринбурга включно і проголосити Сибірську республіку.

ПРИГОВОР НАД КОМУНІСТАМИ

БЕРЛІН, 30.5. (Руспрес). В надзвичайному берлінському суді слухалася справа комуніста Фері, головного орґанізатора замаху на висадження в повітря „Кольони Побіди" в берлінськім Тіргартені. Вибух цей повинен був бути сіґналом до комуністичного повстання в Берліні. Надзвичайний суд приговорив Фері (купець і письменник Вільгельм Ґеринґ) до 8 років робот на каторзі.

В надзвичайнім суді слухався процес робітника Крамера, члена комуністичної орґанізації, який обвинувачувався в замахові на висадження в повітря залізничного моста коло Шарлотенбургського двірця в Берліні. Його приговорили до 5 років 7 міс. робот на каторзі.

„Drukarnia Liter

напрямків об"єднаються навколо Правительства У.Н.Р. й приступлять до здорової державної роботи. А для успіху потрібна не кількість а якість тих сил, що боряться за осягнення певної справедливої мети. Потрібна єдність завдань, активність в самому переведенні і тверда воля в усуненні всіх перешкод, що стоять, або мають повстати на шляху Правительства У.Н.Р.

Кажуть, сучасне Правительство це Правительство народніх Республіканців. Дійсно воно є народне, бо ставить нарід в основу своєї роботи й республіканське, бо визнає тільки цю форму державного ладу на Україні, але ці поняття є поняття суто-державні, а не партійні. Правительство складається, може в перший раз за все істнування Державного Центру, з людей, що знають чого вони хочуть і мають сильну волю в своєму хотінню. Обставини для праці трагічні: але певні ставки мусять бути поставлені й будуть поставлені. Того вимагають національна честь і ті величезні жертви, що принесені нашим народом в імя державної незалежности. /УКРАІНПРЕС/

Українська Пресова Агенція.

ОБІЖНИК

Українська Пресова Агенція /Украінпрес/.

Ч 88 7 Вересня 1921 року. Ч 88

ПРОГРАМ ПРАВИТЕЛЬСТВА У.Н.Р.

ВІДЕНЬ. 2 ВЕРЕСНЯ. Наш кореспондент мав бісіду з одним визначнійшим членом Превительства У.Н.Р., який заявив йому слідуюче: Правительство на чолі з П.К.Пилипчуком повстало в наслідок тої затяжної крізи, яку викликали де які групи минулої сесії Ради Республіки.

Півторамісячний антракт відбився в страшний спосіб на справі державного Центру. Головний Отаман С.В.ПЕТЛЮРА, керуючись міркуваннями великої відповідальности перед українським народом, звернувся до П.К. Пилипчука з проханням прийняти місію організації Уряду.

Новий Уряд - це Уряд повороту на Україну. Себ-то він полишае на боці боротьбу груп, дрібне політиканство, взагалі, хворі емігрантські настрої, а висуне наперед акцію, діло и волю, якіб були скеровані виключно в одному напрямку - Україна, ії звільнення від віковічного ворога. Проектам, що повстають в тих чи иньших колах еміграції, Правительство У.Н.Р. не надае значіння, бо господарем національної справи е тільки український нарід і тільки його власні зусиля зможуть привести до визволення нашої країни з під большевицької окупації. Нам на території України, є такі сили, що повинні бути притягнені до відповідальної праці, бо ніхто так яскраво не зможе собі уявити методів державного будівництва, як ті наші громадські і політичні групи, які мусіли робити під натиском і добровольческої й большовицької чрезвичайки.

Але мало сказати : "ми маємо одну ясну мету": повернення на Україну. Треба мати також і ясний державний плян своеі майбутньої діяльности. Правительство вважае, що доба хитань, параліча волі і експерементів скінчена на завжди. Добро цілого народу, як основа державної політики; власність, - як основа господарчої політики; залізна воля, як основа переведення того й другого - ось ті принціпи, що е єством ділового програму Правительства. Меньше слів - більше діла. Творчого діла. Більше певности в нашій національній справі.

Нарід наш - український селянин, робітник, козак та працюючий інтелігент - він ліпше, ніж думае про нього українська еміграція. Хоче він незалежного державного життя, охорони людини та ії майна, твердого ладу і порядку ... хоче цього осягнути він самотужки, власними зусиллями без "варягів", без "радянців", без нової руіни. І ніколи він не допустить, щоб стати об"ектом для всіх тих політичних махинацій, які повстають в головах здеоріентованих українських емігрантів.

Національна акція на Україні поглиблюеться, захоплюючи все більші терени, та все ширші кола населення. Провадиться вона під гаслом Української Демократичної Державности в тій концепції, яку репрезентуе Державний Центр, що за всяким сумнівом, ми стоімо на передодні національної Революції на Україні. Вся українська еміграція повинна це обрахувати, щоб вчасно прийти з допомогою своиому народові.

Щоб там не було, Правительство виконае свій обовязок. Воно розпоряджае непорушними данними, що свідчать про конечний успіх Державного Центру У.Н.Р. й Його Державного програму. Воно певне того, що здорові елементи української еміграції без ріжниці партійних

II

[illegible]

з Ветор
примір [illegible]

ДРУГЕ ЗАСІДАННЯ РАДИ РЕСПУБЛІКИ

12-го Лютого 1921року

Засідання почалось в 6 годин вечора. Головує депутат п.Липа.

П.ЛИПА. Панове Члени Ради. З огляду на те, що постійна Президія ще не обібрана, мені приходиться знову обняти тимчасове головування. Прошу тих Членів Ради, які не давали обітниці на першому засіданні, вийти сюди і дати її.

/Липа читає урочисту обітницю. 6 Членів Ради Феденко-Чопівський Іван Приходько Віктор, Огородник Яків, Магалевський Юрій, Плескалевич Василь, Тимошенко Сергій підходять і дають обітницю/.

Панове Члени Ради, на підставі того, що один Секретарь не може обнятися всієї праці, яка мусить проводитись в Канцелярії, дозвольте мені обрати трьох Секретарів. Прошу Члена Ради п.Огородника, Члена Ради п.Орла і Члена Ради п.Сапігу. Прошу оголосити порядок денний.

П. С Е К Р Е Т А Р Ь: Дається пропозиція такого порядку денного/чита

1. Привітання від інтернованих в Ланцуті.
2. Привітання від повстанців.
3. Заслухання проекту наказу Мандатної Комісії
4. Справоздання Мандатної Комісії
5. Доповнення складу Мандатної Комісії
6. Утворення Комісій Ради Республіки і затвердження їх складу.

П.Л И П А. Слово забірає п. Ковалевський.

П. К О В А Л Е В С Ь К И Й. По доручению фракції н-р. знову ще два питання на порядок денний-внесення фракції н-р. 1/відозва до народів всього світу, 2/відношення до Всеукраїнської Національної Ради в Відні.

П. Л И П А. Дозвольте розбити пропозіцію на дві частини: перша-пропонована раніш, яку прочитав нам п.Секретарь. Приймається чи ні ? Слово дається п. Корчинському.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Я б хотів знати, які з цих питань пройшли через сеньорен-конвент; від цього буде залежати те, чи инше відношення до них.

П. С Е К Р Е Т А Р Ь. Через сеньорен-конвент пройшли перші питання: 1/привітання інтернованих в Ланцуті, 2/привітання від повстанців, 3/заслухання проекту наказу Мандатної Комісії, 4/справоздання Мандат-

ної Комісії,5/доповнення складу Мандатної Комісії 16/утворення Комісій Р.Р. і затвердження іх складу. Не пройшли 2 внесення від фракції н-р.:1/відозва до народів всього світу,2/справа з Всеукраїнською Національною Радою у Відні.

П. Л И В А. Слово дається п. Ковалевському.

П. К О В А Л Е В С Ь К И Й. Термінольогія"не пройшли" не правдива. Можна зрозуміти,що вони були поставлені в сеньорен-конвенті і не пройшли.Вони взагалі не були поставлені на голосовання,бо фракція н-р. по де яким обставинам не могла приняти участь в останньому засіданню сеньорен-конвента.

П. Л И В А. Забірає голос п. Білопольський.

П. Б І Л О П О Л Ь С Ь К И Й. Мені здається,що питання,які внесені фракцією н-р.,належать до постійної,регулярної праці Р.Р., в початку треба розглянути перші питання порядку денного а потім друге- утворити Комісії.Про відозву до всіх народів можна буде балакати тоді,коли Рада буде працювати сістематично.

П. Л И В А. Ніхто більше не забірає слова ? Тоді все ж такі дозвольте розділити пропозіцію на дві частини:Перша,що пройшла в сеньорен-конвенті,друга що пропонована фракцією н-р.Перша-приймається ? Хто проти-прошу встати. Немає.Що до другої.... Слово належить п. Феденко-Чопівському.

П. Ф Е Д Е Н К О-Ч О П І В С Ь К И Й.Від імени більшости присутніх пропоную передати внесення н-р. на попередній розгляд сеньорен-конвента,

П. Л И В А. Слово дається п. Ковалевському

П. К О В А Л Е В С Ь К И Й. Від імени більшости можна передати питання для розгляду в сеньорен-конвент,але ми вважаемо,що ці питання,принаймні про Українську Національну Раду дуже важливі.В звязку з тими матер"ялами,які опубліковані,в звязку з взаімовідносинами Всеукраінської Національної Ради до Ради Республіки,повстає питання про реагування на весь цей матер"ял.Неможливо тій чи иншій групі працювати на підставі цього матер"ялу,треба його освітити на публічному засіданню.З постановою більшости треба рахуватись,але я підкреслюю,що це дуже цікавий мент, і ми бажали б освітити ці питання на засіданні Ради Республіки без попереднього контролю сеньорен-конвенто.

П. Л И В А. Ніхто більш не забірає слова ?

/Члени Ради Республіки просять голосувати/.
Конкректна пропозіція така: передати ці питання на розгляд в сеньорен-конвент. Хто за цю пропозіцію-прошу встати.
/Переважна більшість/встає/
Таким чином справа передається в сеньорен-конвент. Тепер на порядку денному іде привітання від військ з Ланцута. Прошу.
ПРЕДСТАВНИК ВІД ІНТЕРНОВАНИХ В ЛАНЦУТІ. Високоповажні пани Члени Ради Республіки. Щиро вітаю Вас в імени всіх інтернованих в Ланцуті. Я привіз Вам портрет Тараса Шевченка. Ми, інтерновані в цей тяжкий мент не найшли нічого ліпшого, як передати Вам портрет нашого великого святого пророка. Крім того я привіз листа грамату від усього козацтва. От який цей лист:

"Високоповажний Пане Голова Ради Республіки, в імени всіх інтернованих в Ланцуті вояків армії. У.Н.Р., просимо Вас приняти й передати Раді Республіки наш скромний дар, який нехай буде залогом дійсного співжиття армії і громадян. Ми живемо думками Тараса; Його віра і надія е нашим гаслом, за здійснення якого ми будемо боротися до кінця. Нехай сумні очі генеяльного пророка розскажуть Вам, про наш сум, мрії і надії. Прийміть же цей дар від щирого козацького серця. Начальник Групи Військ Генерал-Хорунжий Пількевич. Голова Культурно-Просвітньої організації................ Секретарь Сотник Соколів. Партрет мальвав я. 7/II-21р. Ланцут."

/Гучні оплески "слава" встають всі вітають/.
П. Л И Н А. Висока Радо! Зараз ми чули представника військ в таборі в Ланцуті. Як Ви бачите, хоч військо наше за браком зброї і під натиском далеко сильнійшого ворога мусіло відступати, але видно з цього привітання, що воно не позбавлено волі, не загубило віри і надії і живе тими словами нашого національного генія, великого всеславянського поета, образ якого вони нам подарували. Це перше привітання е перший сімвол еднання нашого народнього представництва з військом. Військо наше живе тими ідеалами, як тут сказано які дав йому наш геній Тарас Шевченко. Вам відома та свята любовь яка тільки може бути у апостола, в екстазі якомусь, така любовь е Шевченка до України. Тою любовью, тою вірою живе і військо, воно живе ідеями Тараса. Ця ідея-Україна де е сестра і брат, де е українська братерська воля, без хлопа без пана. От ті слова, ті заповіти правда національна і соціяльна от що живить наше військо. Дов-

107

вольте мені, в імени Ради послати таке саме привітання війську за ті його героїчні вчинки, за його боротьбу, яку воно вело на протязі трьох років, в тим, що вийшли з народніх мас і які, як республіканське військо, свідомо несуть найтяжчу боротьбу і перші відгукнулись на народне представництво. Дозвольте передати війську, що коли організувалась Рада Республіки, коли вона була в зародку, першим своїм обовязком вона поставила справи військові. Ми завжди будемо говорити, що для війська ми будемо давати все; але на жаль великих обіцянок ми не можемо давати; ми самі на чужій землі позбавлені тих матер"яльних засобів, які б ми мали там на Україні. Через це обіцяемо йому зробити все що можно в першу чергу; але все ж таки доводиться їх повідомити, що те що йому належить - а належить йому максімум благ і щастя - ми можемо дати тільки тоді, коли прийдемо на рідну землю. Цим дозвольте закінчити.

/Гучні оплески/

Дальше порядок такий: привітання від повстанців.

ПРИВІТАННЯ ПРЕДСТАВНИКА ВІД ПОВСТАНЦІВ ПОЛТАВЩИНИ. Шановні Члени Ради Республіки і Ви, шановні панове, перебуваючі зараз на еміграції тут в Польщі. Я, як представник групи повстанців на Полтавщині, як представник від селян маю честь вітати Вас тут; але вітати Вас, як раз приходиться не дома не в нашій рідній столиці рідньому Київі а на чужині, куди загнала Вас нещаслива доля, та роз"їднала Вас з Вашими рідніми братами - селянами. Панове я як раз посланий цими повстанцями і селянами сюди. Ми живемо одірвані від Вас, від центру, на який покладає надії все селянство та частина робітництва. Селянство взагалі, особливо на полтавщині, про других я не можу казати, в данний мент переживає надзвичайно тяжкий час найбільшого розбішецького розгулу большовицьких банд. Зараз провадяться надзвичайні розстріли, грабують Ваших отців, Ваших братів, беруть все, що тільки попадається їм на очі. Панове, ми безсильні, ми не маємо сили боронити себе, але ми не покидаємо надії, що прийде час, коли об"еднавшись ми визволимо нашу Рідну Країну, коли селянин розправить свої могутні плечи і викине ту грязь московську, яка зараз панує на Україні. Прибувши сюди, як раз в той мент, як закладалася Рада Республіки, ми побачили що тут щось робиться, що тут не забули

про нас, про те що ми переживаемо там такий тяжкий мент. Мені прийшлось побувати на відкриттю Ради Республіки, але не дуже гарне враження залишилось у мене після того; балакали про консолідацію сил, про штучність її і т.и. Я скажу, панове, що в данний мент український нарід не рахується ні в чим, несе все, що має навіть життя; річками льется кров наших братів, жінок та чоловіків, ніхто не думає про косолідацію сил, а всі йдуть в"єднані єдиним духом єдиним почуттям. Я, як представник селянства на Полтавщині бажаю Вам всім з"єднатись в одній спільній праці і вести так її, поки не вернетесь на терен України. Які можуть бути балачки про консолідацію, коли в данний мент таке робиться на Україні. Ми пожертвували всим, наші кращі сили загинули, але ми не покидаемо надій, що вернеться наша Україна. Недалекий той час, коли настане надзвичайно великий вибух на Вкраїні і ми мусимо підготовитись до того. Тому не може бути балачок про консолідацію: вона мусить бути, коли буде консолідація тільки тоді Ви можете покладатись на селянство. Повернувшійсь, я не зможу не сказати, що тут робиться і я гадаю, що це не дуже добре відіб"еться на масах [illegible] українського селянства. Під час перебування тут, приходиться нам прислухатись до балачок: я чую, що тут есть багацько людей, які не працюють при Уряді, але просто втерлись сюди, знаю, що есть велика провакація чисто гетьманського напрямку. Не знаю чи е вони тут, але може передадуть їм що нехай не дуже розганяються на Україну, бо дальше села вони не докатяться, дійдуть до нас, спотикнуться, та й впадуть. Вже був приклад гетьмана і Деникіна. Але пролита кров селян даром не загине. Селяне надіються, що спільними силами ми звільнимося від усіх народів і захватів, як з боку гетьманських, так і з боку большовицьких і взагалі всіх російських.

Б. Л И В А. Висока Радо! зараз Ви чули представника. Але ні. Не буде промовляти другий представник повстанців.

ПРИВІТАННЯ ПРЕДСТАВНИКА ПОВСТАНЦІВ КИЇВЩИНИ. Шановні панове. Я переживаю зараз мент душевного, внутрішнього перевороту. Нас прислали сюди, ми з лісів з гір, з рідньої землі і ми не прийшли сюди щоб подивитись поцікавитсь що тут робиться, але нас послали узнати чи е тут, чи живе те, що сприяе нашій рідні землі. Трудно було переходити сюди, трудно, а про те ми прийшли від селян, від пов-

станців, які з рушницями та з косами в руках боронять себе від московської большовицької банди, яка нахлинула на Україну. Прибувші сюди, ми побачили що наші надії, надії тих хто послали нас, увінчались успіхом, здійснились ті мрії, ті думки селян які послали нас сюди розпитати чи е те, що сприяе нам. Ми як раз знайшли частину тих людей, прихильних до п. Головного Отамана, на якого селяне покладають всі свої надії, тих людей, які не загубили своеі енергії і сили і прикладають всі старання, щоб визволити свій край з під влади хижаків чи з права чи з ліва, які йдуть на нашу землю. Мій попередній товариш сказав що ми попали як раз на відкриття Ради Республіки; воно глибоко тронуло нас глибоко тронули ті слова Пана Головного Отамана, котрі нас дуже задовольнили, та слова де яких промовців від партій, які теж казали, що настала пора з"еднатись, що треба всім скупчитись. Селянство перше приеднуеться до Вас. Вибачте йому, що воно не освідчене не вміло Вас шанувати і довіряти Вам але це не його вина; в тому вина-його несвідченість. Він був в темноті, коли був вибух революції, коли явились большовики, які обіцяли царство соціялізму, казали йому що все твое, він не знав, як це прийняти ї все зруйновав і обідив ті інтелегентні сили, які були на Україні. Але вибачте йому. Тепер селянин український став додумуватись, хто його приятель хто його ворог; він глибоко вибачаеться за те що обідив Вас і переконався, що треба строїти свое на Україні, спільно з тими інтелегентними силами, які е дійсно українські, і з ними будувати рідну Державу. От панове, ми прийшли з метою, щоб передати, що там горить, що там грабують і терзають наше українське селянство зо всіх сторін, Але воно надіеться на Вас, не покидае рушниці і бореться денно і нічно. Армія наша приходить і через місяць уходить, а воно остаеться само і всеж таки не покидае надії, що не сьогдня, завтра вибухне щось страшне. Ми звертаемось до культурних сил, які групіруються біля центру, щоб шляхом з"еднання Ви прийшли на допомогу селянству Українському строїти як небудь життя. Треба Вам зробиться механиками, строїтелями, зробити підготовчу роботу, щоб селянство Вас зустріло, як сонце бо Ви - сіль землі української і воно бачве Вас в лиці Пана Головного Отаман Повернувшись назад, ми скажемо, що тут робиться і коли воно почуе, що тут е, то тим більше воно підійметься і стане на защиту

рідної землі. Селянство виконає чорну роботу, яка леже на нього, коли буде готовий механізм. Тепер вітаю Вас від селян і повстанців Північної Київщини і щиро бажаю провадити роботу, яка принесе користь Україні і бажаю, щоб Ви прийшли на рідну землю ясні як світло, з готовим матер"ялом для строітельства Української Держави.

П. Л И В А. Шановні Члени Ради Республіки, Ви зараз чули голос з далекої Київщини і Полтавщини /голос з місця/: з недалекої/ з дуже далекої Київщини та Полтавщини голос селян, повстанців про те що там робиться. За три рока нашої революції нарід багато передумав, багато пережив і в решті решт він прийшов до того висновка, що ніяка влада, ні московсько-большовицька, як терзає нашу землю, ні деникінська, ні ліва ні права, не задовольняє їх, бо не задовольняє їх іменно чужа влада. Вони збіраються будувати свою рідну владу У.Н.Р. і будують її з вилами, з граблями, з ріжними господарськими знаряддями, будують і ждуть того щасливого часу, коли вийдеш підійде наше військо, наші культурні сили. Дозвольте мені від імені Ради висловити побажання, аби цей час настав, як найшвидче, аби ці представники могли прийти туди і сказати з чистою совістю: там є люде, є та консолідована думка, про яку казав нам перший делегат, і ця сила разом з військом незадовго, може за місяць, прийде і сполучиться з своїм рідним народом /присутні вітають гучним оплеском/ На порядку денному стоїть заслухання проекту наказу Мандатноїї Комісії. Слово дається докладчику Мошинському.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. На першому засіданні Р.Р. було доручено сеньорен-конвенту скласти проект наказу Мандатноїї Комісії, який я маю докласти по дорученню сеньорен-конвента. Наказ Мандатноїї Комісії мусить вмістити всі правила, й принціпи, якими вона мусить керуватись. Установити ці принціпи й правила було надзвичайно трудно, бо ми не маємо виборчого закону. Закон про Р.Р. зазначає, що спосіб делегування установляють самі курії. Таке перенесення на саму курію права определіння способу виборів не викликало трудности лише що до політичних партій, бо партії являються дійсно організованим тілом, яке має свій стан, свої органи, свою дісціпліну й тут встановити спосіб делегування Членів Р.Р. було не трудно. Нам вистарчило визнати для проекту наказу лише таке правило, що мандати вважаються правосильними, коли Члені обрані центральним органом, всеукраїнським партійним з"іздом, або зборами партій.

111

Але инакше справа стоїть з громадсько-політичними куріями; вони не являються політичними цілим і встановити для них спосіб делегування, щоб всі порозумілись, було дуже трудно. Ми мусимо внести в проект наказу такі постанови, щоб розширити ті місця закону, де говориться про вибори Членів Ради Республіки, іменно такі дві постанови.: 1/ визначити контінгент виборців по куріям громадсько-політичним, 2/визначити спосіб виборів, який буде вважатись правильним. Що до контінгенту виборців, то громадсько-політичні курії представали перед нами не як політичні організації і от нам прийшлось встановити ті принципи, які визначали б особ, що належать до контінгенту виборців громадсько-політичних курій. Про курії залізничників та поштовиків не трудно було вирішити через те, що всі залізничники належать до залізничної спілки, а поштовики вважаються членами поштово-телеграфної спілки. Що до кооперації, то треба було зазначити такий принціп, що виборцям вважаються не всі кооператори, а лише службовці тих кооперацій, які об"єднані в центральних українських кооперативних установах. Що до самоврядування, то земські об"єднання утворились тільки тут на еміграції. Представництво в Раді Республіки земських діячів основано на тому, що вони являються представниками українського суспільства, обраними на демократичних засадах. Тому ми вважаємо що виборцями будуть рахуватись ті гласні, які обібрані на підставі пятичленної формули голосування, як що згадані особи не втратили цієї статті через добровільно зречення чи виключення з гласних за абсентеїзм згідно з законом. Найтруднійше було визначити контінгент виборців культурно-освітньої організації. Взяти перечень культурно-освітніх організацій, які можно вважати дійсними з погляду закону, було неможливо. Коли ми визначили їх загальне значіння, то ми прийшли до того, що культурно-освітніми організаціями вважаються ті, що в свойому статуті мають головною метою культурно-освітню діяльність. Тільки члени таких організацій мали право прийняти участь в виборах та співробітники культурно-освітніх установ, як школа, театр і т.и. Приймаючи це, на практиці ми мали такі висновки. Конкретно:-Кирило-Мефодієвське братство підійде: воно має своїм завданням ширити національну церковну культуру; коли, наприклад, співоче товариство не має своєю метою поширення української національної пісні, то воно не може бути внесе

не до категорії культурно-освітніх організацій. Тут є ще одна ознака: коли ці організації повстали до І-го Липня 1919 року, то тільки тоді вони мають право посилати представників в Раду Республіки. Далі, що до співробітників українських інституцій та установ то була думка обмежити представництво лише активними співробітниками, але ми стали на такий шлях, що коли ми не маємо певних вказівок закону та незмінних змісту закону, треба приймати ту думку, яку більш поширює права виборчі, а не обмежує їх.

Тепер що до способу виборів представників від політично громадських організацій, то ми не могли його встановити в цьому наказі, а лише могли встановити ті принціпи, керуючись якими, можно встановити той чи инший спосіб правильним. Є різні способи голосування: голосування може бути одкритим чи таємним, воно може бути проведено в погляду самої курії, чи на загальних зборах, чи врізних місцях окремими куріями. Найбільш трудно було визначити спосіб виборів для курії самоврядування. Редакція закону про Р.Р.- не вдала і виникло багато непорозумінь: що ніби то курія самоврядування самим законом поділена на дві курії і голосування повинно провадитись окрема в правобережній і лівобережній Україні ; такого поділу в самому законі не можна бачити. 4 стаття закону про Р.Р. каже, що Рада складається з 67 депутатів, при чому від курії місцевих самоврядувань делегується 4. Ясно визначає закон одну курію, а далі в ст. 6 закону сказано, що кожна курія сама визначає спосіб обрання депутатів; в примітці сказано, що представництво від курії самоврядування розпреділяється по принціпу теріторіяльному, при чому два представника делегується від правобережної і два від лівобережної та степової України. Зміст закону ясний: він хотів обмежити виборців виборами двох представників від правобережної та двох від лівобережної та степової України. Закон об"яснює, що вибори можуть дати инші результати що можуть пройти представники тільки з правобережної або тільки з лівобережної України, тому знайшов необхідним обмежити представництво в Р.Р., виходячи з такого принціпа: 2-х звідтіль і 2-х звідсіль. Були заперечення, що таким чином одній половині курії наноситься законом велика кривда: вони мусять голосувати не за тих представників, яких хотіли і було б краще коли б кожний голосував за свого

Поскільки це справедливо не час нам розбірати. Коли Р.Р. затвердить цей проект, то буде час внести проект зміни для наступних виборів, в цих виборах прийдеться керуватись тільки тим законом, що курія одна, лише представництво поділено: 2 від правобережної і ~~2 від лівобер~~
2 від лівобережної та Степової України. Звичайно, закон надає самій курії право встановити спосіб делегування. Коли курія порозуміласьна тому чи иншому способі делегування, то приходиться вважати той спосіб законним, який приймає більшість. Взагалі Мандатна Комісія мусить керуватись мажоритарним принціпом: коли який небудь спосіб делегування проведений більшістю членів курії то Мандатна Комісія такий спосіб приймає. Значить меншість змайоризована і не може протестувати проект наказу Мандатній Комісії, який дозвольте мені зараз дочитати:

НАКАЗ МАНДАТНІЙ КОМІСІЇ РАДИ РЕСПУБЛІКИ.

1. На Мандатну Комісію покладається перевірка мандатів Депутатів Ради Республіки і подання Р.Р. висновку що до правосильности кожного мандату.

2. Внутрішню організацію та спосіб ведення справ в Мандатній Комісії визначає сама Комісія.

3. Мандатна Комісія перебірає від урядових органів всі справи по закінченних вже виборах.

4. Заінтересовані особи всякого роду протести, заяви і т.и. можуть подавати безпосередно до Мандатної Комісії.

5. Инші моменти виборчого діловодства можуть вплинути на висновок Мандатної Комісії лише тоді, коли в справах Мандатної Комісії маються протести членів чи організацій даної партійної курії, що на ці моменти покликаються.

6. По куріях об"єднаної спілки служачих залізниць та спілки служачих пошт і телеграфів вважається правосильним делегування депутатів Р.Р. переведене шляхом голосування членів цієї спілки, кожної по своїй курії.

7. По курії місцевих самоврядувань виборцями вважаються гласні що їх обібрано на підставі 5-ти членної формули голосування, як

а. зборами членів партії, б. центральним партійним органом, в. Всеукраїнським партійним з"їздом, з тим що делегування депутатів вищим партійним органом виключає делегування через орган нижчий.

що згадані особи не втратили цієї статті через добровільне зречення чи виключення з гласних за абсентеїзм згідно з законом, а також Голови та Члени Управи.

8. Місцеві самоврядування складають одну курію та як цілість, делегують шляхом голосування 4-х депутатів з тим, що 2 депутата делегуються з числа виборців правобережної, а 2-лівобережної та степової України.

9. По курії Української Кооперації вважається правильним делегування депутатів до Р.Р. шляхом голосування кооператорів тих кооператорів і союзів, що об"єднані в Центральних Українських Кооперативних Установах.

10. По курії культурно-освітніх організацій вважається правильним делегування депутатів шляхом голосування:

а. члени тих культурно-освітніх організацій, що повстали до 1-го липня 1919року, як що в самому статуті тих організацій основною метою покладено культурно-освітню діяльність б. співробітники культурно-освітніх інституцій та установ /школа, театр і т.п./.

11. Заміна депутатів та делегування політичними партіями нових на їх місце провадиться через партійні органи, що їх зазначено в ст.4.

12. Заміну депутатів та делегування на їх місце нових по громадсько-політичних куріях вважається правосильними, як що в нових виборах мав можливість взяти участь той контінгент виборців, що переводив попередні вибори.

13. Про кожну заміну депутата та делегування нового на його місце Мандатна Комісія оголошує до загального відома способом, який Мандатна Комісія установить. Протести на неправильності подаються протягом 14 день від дня оголошення; по упливі зазначеного терміну Мандатна Комісія приступає до перевірки мандату на новоделегованого депутата.

14. Новоделегований депутат стає повноправним членом Р.Р., а його попередник уступає зі свого становища з дня затвердження нових виборів Радою Республіки. В разі добровільного уступлення місця в Раді Республіки депутатом своєму наново делегованому заступникові, цей останній зараз по обранню його, що до затвердження виборів Р.Р., бере участь в засіданнях Ради Республіки на правах її члена.

115

15. При перевірці мандатів Мандатна Комісія виходить з мажоритарного принціпу голосовання, як що якась курія сама не встановила иншого принціпу.

16. Голосування вважається правильним, як що його переведено чи на зборах виборців данної курії чи шляхом референдума або иншим способом, що його установить сама курія.

17. Вибори визнаються правильними, хоч би їх було переведено з окрема ріжними групами виборців одноїеї тіеї ж курії в місцях їх осідку.

П. Л И Н А. Зараз ми заслухали проект наказу Мандатній Комісії вироблений сеньорен-конвентом. Може хоче хто забрати голос в цій справі? Слово дається члену Ради п. Безпалко.

П. Б Е З П А Л К О. Шановні панове! Я можу сказати, що так в головних точках майже була згода цілого сеньорен-конвенту що до встановлення способу та порядку виборів, і взагалі що до інтерпретації цього закону. Росходження були в двох справах; головно в тій, де безперечно закон дав право інтерпретувати спосіб виборів зовсім довільно. Кожній курії призначено, що вона порядок та спосіб виборів визначає сама, але одній курії призначено законом виставляти двояке представництво і цей спосіб виборів, приписаний законом, мусить бути загарантований самими виборами. Відноситея до курії самоврядування. Оскільки ми можемо додумуватись, що законодавці хотіли тою приміткою забезпечити і правобережне і лівобережне представництво, остільки ми мусимо дальше вдумуватись що спосіб виборів мусить бути такий, щоб було загарантоване одно й друге представництво; иншого принціпу ми не можемо приймати. Кожний закон можна толкувати в узкому та ширшому розумінню. Безперечно в давні часи в часи старого режиму закон часами мав вигляд демократичний, але щоб він не мав успіху серед демократії, обставлено його так що кожен мусів інтерпретувати той закон в узкому, а не в широкому розумінні Я не можу підозрівати, що наші законодавці У.Н.Р., представники щиро демократичних партій могли обставлювати певні демократичні висновок виборів такими обмеженнями, щоб вони були не демократичні а щоб були насильственні. Я тут підкреслюю насилство. Пан референт підносив, що прінціп більшости домінує в цілому нашому законі в інтерпретації цього закону, але принціп більшости тоді є демократичний, коли одна більшість другу більшість не переважає, не при-

116

мушує. Безперечно, ми мусимо дати свободу лівобережцям, щоб більшість лівобережців проявила свою волю і сказала, за якими представниками вона стоїть; так само мусимо дати волю і правобережцям. Не є демократично, коли кажуть що більшість правобережців має подавити більшість лівобережців. Так можно інтепретувати закон за часів сумної памяти Столипіна, але не у нас. Це було нами підкреслено на сеньорен-конвенті. За таков більшістю ми не йдемо, панове члени, щоб більшість одна задавлювала більшість другої групи, якій дається дається право вибірати своїх заступників. Я не хочу говорити про спосіб виборів ..., а говорю про самий принціп. Я не розумію отої сітуації, в якій ми тепер знайшлись: що представники демократичних партій находять можливими інтепретувати закон в недемократичному дусі. /П. Ковалевський з місця. Це неправда/. Це неможливо щоб Р.Р. починала свою діяльність на підставі закону, який допускає махинації славних галицьких виборів. Це абсолютно недопустимо. Ми мусимо сказати цілій громаді, що ми не стоімо за виборчі махинації; ми стоімо за ясність і не можемо відібрати право від тих, кому закон дає це право. Цей закон дає право лівобережцям та правобережцям вибірати своїх представників, але цей закон виборчого права взагалі не має і на підставі цього закону ми не маємо права робити перевірку мандатів. Ми не можемо цього допустити. Я знаю, що партії, коли голосували за таке чи инше вирішення цього питання, мали на оці той вибор, який відбувся. Я говорю не на цій підставі. Як представник демократичної партії я не можу піднести голосу за те, щоб: 1/ дати змогу здавити волю тої групи, якій закон дає певну волю, 2/ залишити за Р.Р. та партіями ту пляму, що вона вибірала представників в столипінський спосіб. Це абсолютно недопустима річ. Ми тому будемо голосувати проти того факту, де пояснюється спосіб виборів, де як цей наказ голосить, виборів представників від правобережної та лівобережної України провадяться по одній курії. Прошу панів, самі законодавці не стояли на тім становищу, на якім став сеньорен-конвент в толкованню цього закона. Це видно з того, що з початку правильно постановили окремо вибірати представників, і були вказівки зі сторони Правительства, що така інтепретація є правильна. Але, прошу панів, потім виявилось, що різні групи получали різні вказівки. Це недопустима річ. Коли Римляне молились до Бога, що мав дві голови, одну на захід, другу насхід, то наше Правительст-

во має голови на чотирі сторони:кожній групі,яка приходить до його воно дає инші вказівки.Це вносить дезорганізацію в ряди нашого громадянства,вносить недовірря одної групи до другої.Ми не можемо допустити,щоб Правительство відогравало роль бога з читирьма головами.Це річ абсолютна неможлива.Ми хочемо Правительства демократичного,яке б стояло на стороні демократизму,оскільки ж воно не стоїть - воно не заслуговує довірря демократичних партій.Я просив би представників других партій не керуватись тим,що іменно ті вибори дали тих шановних панів депутатів,які засідають між нами. Без уваги на це,прошу панів подати голос за якою інтерпретацією вони є.Це не є факт,що треба розуміти цей закон іменно так, як підносив п.референт,а а ні инакше.Так не можна оставити цю справу Закон безперечно допускає інтерпретацію і безумовно допускає таку і иншу інтерпретацію,тому наш наказ може бути такий також або инший, а не мусить бути лише один.Я апелюю до панів,які заступають демократичну думку нашого громадянства.Ми не можемо голосувати за те,щоб одібрати одній групі можливість говорити в Раді Республіки,коли закон це допускає.Пассивне право є вище активного. Обидві групи мусять мати активне право,інакше це буде тільки виборча махинація.Ми будемо говорити тільки проти.Судьба поставила нас в положення,коли в перший раз приходиться говорити против виборчої махинації української демократії.Ми хочемо знати чи наша демократія є дійсно демократія,чи тільки так звана.Тоді ми будемо знати,як відноситися до неї.

Я ставлю внесення,щоб було виразно зазначено,що вибори відбуваються в той спосіб,що лівобережці і правобережці вибираються окремо.Я не торкаюсь того,що було під час цих виборів.Я говорю взагалі,тільки про принцип.Прошу панів голосувати лиш в демократичний спосіб.

П. БАГРИНОВСЬКИЙ. Шановні збори.Здавалось би,з за маленького питання,чисто техничного,не слід було витрачати стільки слів,енергії,які краще булоб використовувати для більш цікавого моменту.Говорилося про виявлення демократизму депутатів Р.Р.,тоді як не так давно від фракції нар-рес. було внесення про обміркування назвичайно важливого питання,в якому виявилась би вся наша демократичність.Була можливість,але провалили,вибачте за вираз,

наше виеснення, а то б докладно розібрались би в поводженні української демократії. Зараз нажаль я повинен сказати, що це робиться, я бачу в цьому не принціпіальну защиту, а тільки маленьку заінтересованість особистих партійних елементів. Я згадаю, що було з початку, коли соціял-демократична партія казала: коли не буде виконано вимога незаконного пятого мандату, коли вже видано чотири, то представники соц-дем. партії не приймуть участи в Раді. Я згадав мент, який непотрібно було згадувати; але коли тут переходять до деталів, то я себе вважаю правим затронути це маленьке питання яке не торкається наказу Мандатної Комісії.

Перейду до діла. Багато тут згадувалось про Столипіна, про ту пляму, яку може приняти на себе українська демократія, коли прийме наказ Мандатній Комісії, який був Вам зачитаний. Справа в тому, що одна група с-д бере на себе компетенцію вирішувати хто демократ, а хто ні; вона вважає за демократів тих хто згоджується з їх думками, а всіх инших не вважає демократами, як це робив Столипін. Коли балакали про демократизм, то згадували той закон, в якому зазначається ясно для кожного, що коли закон надає самій курії право встановити спосіб обрання депутатів, то більшого демократизму, більшого надання волі не могло бути. Коли ми бачимо, що більшість приняла той принціп в наказі Мандатної Комісії, то тлумачення не має ніякої неясности. Вона пішла тим шляхом, яким ішла більшість виборців, по земській курії, яких ми маємо на еміграції. Тут то і є демократизм. Далі я не можу не згадати маленької дрібниці для порівнення земської курії з иншими. Коли провадити теріторіяльний поділ, то всі громадсько-політичні організації мають по суті, власне кажучи, представництво з правого і лівого берега. Коли бути послідовними демократом, то таку демократичну позіцію, що до поділу виборів в громадсько-політичних організаціях, я хотів би почути, але не почув. Як продовжувати в дусі демократичному, то значить і всі громадсько-політичні організації повинні перевести той принціп поділу на правобережну і лівобережну Україну, а між тим ні у кого тут, навіть у шановного п. Безпалко, не явилась думки розбити і наші громадсько-політичні організації на право та лівобережні. Коли ця думка є для мене ясною, логічною, то значить і все те, що доклада п. Безпалко, являється непринціповим проведенням демократизму, а якимсь иншим міркуванням. Я гадаю "про-

сто бажанням,щоб було більш представників близьких по духу /п.Безпалко з місця:нам і чотирьом тяжко сидіти,більш нам не треба/.Мені здається,що коли я кажу букву "а" ,то я повинен сказати і букву "б" цей принціп я провожу і для инших осіб.Або з мене нема логіки,або правильні ті міркування,які кажуть одним іти одним шляхом,а другим иншим. Коли я перейду до розбору тексту наказу,то для мене,скромного юриста нема сумніву,що сеньорен-конвент і Мандатна Комісія не мала можливості инакше виправити цього питання,дати різні тлумачення,бо річ в тому,що фрази закону про Р.Р.,які я зараз оголошу зібранню,досить ясно аналізируються./Читає примітку до §5/:Представництво від самоврядувань розподіляється по принціпу теріторіяльному,при чому два представники делегуються від правобережної і два від лівобережної та степової України.

Таким чином напрошується перше питання, чи ми маємо діло з двома куріями.Ні.В примітці сказано,що два представники делегуються від правобережної і два- від лівобережної України,але тут не зазначається,як вони делегуються:чи одною чи двома куріями;бо в примітці не було потреби цього зазначати:так як в ст.5 закону сказано,що тільки одна курія має право вибору.Далі,коли виникли сумніви,то не звернули уваги на те, що сама курія ухвалила такий порядок виборів,який зазначено в законі,то нема чого втручатись і робити зміну.Я вважаю потрібним зазначити,що в цій примітці зовсім не вибори розподіляються,як тлумачить п.Безпалко;не ріжниця,що розподіл торкається не процесу виборів,а що цей розподіл торкається наслідків виборів.Коли ст.5 закону говорить що істнує і робить вибори одна курія,то ми не маємо права приміткою скасувати закон оскілько б не було ясно зазначено,що встановлюється дві курії для курії самоврядування.Цього нема.Ця примітка не може скасувати принціпа,вона може торкатися не активного,а пасивного права виборів. Вона торкається того,хто може бути вибраним, а не того хто має вибірать.Зазначаю,що це торкається пасивного виборчого права.В тому загальному числі право бути вибраним належить лише двом представникам земців з правобережної,та двом з лівобережної України.Поскільки це торкається пасивного права,вона не може зачіпати других сторон виборів,не може касувати тої думки,що одна курія посилає представників з правобережної та лівобережної України,як говориться в ст.

5 закону.

П. Л И П А. Список промовців вичерпаний.

П. Б Е З П А Л К О. До порядку. Я бачу на міністерських місцях п. Міністра Сірополка та инших панів, чи вони відповідають за Правительство, - депутати мусять це знати. І ми хотіли б бачити відповідального Пана Прем"єра, щоб він міг дати роз"яснення іменем тих, хто склав цей закон. Ці роз"яснення можуть розвіять сумліви що до інтерпретації цього закону.

П. Б А Г Р И Н О В С Ь К И Й. До порядку. Коли буде обговорюватися в звязку пропозіцією п. Безпалка, це запитання то я прошу слово.

П. Л И П А. Я слова не даю. Зараз являються такі питання: Чи будемо зараз цю справу, покликання до Уряду, приймати, чи так або инакше реагувати на це. Прошу з приводу цього висловитися.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Толкувати закон має Р.Р. і вона не потрібує ніякої допомоги.

П. Б Е З П А Л К О. /з місця/ Хочу бачити Пана Міністра Президента на місці Правительства. До Правительства я мав бажання.......

П. Л И П А. Прошу з місця не говорити. Слово належить докладчику.

П. Б Е З П А Л К О. /з місця/. Це ж не чувано ні в якім парляменті, що є інтерпеляція до Правительства, а Правительство мовчить/оплески звінок голови/.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Шановні члени Р.Р. Я взяв слово, щоб заявити шановному депутатові Безпалко: коли запитають інженера, як він буде строїти міст, про його конструкцію, то він відповість, - коли ж його запитають чи він буде строїть його в демократичний чи в чорносотений спосіб, то він засміється і нічого не скаже. /Безпалко з місця: міст не є закон/. Це може бути тлумачення закону ні демократичним, ні чорносотенним /Безпалко: іменно може/ І я знаю тлумачення закону тільке правниче. Я, як правник, давав тлумачення закону правниче /Безпалко: дуже малограмотне/. Я повинен був дати справжене тлумачення, роскрив і доклав, як цей закон розуміти. Коли є які покривдження, то це буде розбіратись коли Мандатна Комісія буде докладати про свій висновок, а зараз це питання мені здавалось би не слід було б зачіпати.

П. Л И П А. Шановні члени Ради. Дозвольте цей проект наказу Мандатній Комісії голосувати весь без 7 пункту, по якому йшли дебати, а потім 7-й окремо. Хто за цей проект, крім 7-го пункту прошу підняти руку. Одноголосно приймається. Тепер з приводу 7 ...

/секретар читає пункт про самоврядування/:"По курії місцевих самоврядувань виборцями вважаються гласні,що їх обібрано на підставі пятичленної формули голосування,як що згадані особі не втратили цієї статті через добровільне зречення чи виключення з гласних за абсентеїзм згідно з законом, а також Голови та члени Управи" Пункт 8-й"Місцеві самоврядування складають одну курію та як цілість,делегують шляхом голосування чотирьох депутатів з тим що 2 депутати делегуються з числа виборців правобережної,а два лівобережної та степової України"

П. Л И П А.Властиво це пункт 8-й.З приводу цього пункта може бути конкретна пропозіція.

П. Б Е З П А Л К О. Я вношу таку пропозіцію:Дати виборче активне право як лівобережцям,так і правобережцям.

/редагується пропозіції/

Секретарь С А П І Г А читає дві пропозіції:перша-пункт 8-й проекту наказу Мандатній Комісії,друга-пропозіція соціял-демократів: окреме активне виборче право належить представникам лівобережжя і правобережжя по окремим виборчим куріям.

П. Л И П А .Складається дві пропозіції.

П. О Р Е Л .До порядку.Ми чули дебати з приводу пропозіції сеньорен-конвенту,тепер треба висловитися з приводу другої пропозиції /голос з місця:ця пропозіція з"явилась в наслідок дебатів першої пропозиції/.

П. Л И П А .Дозвольте голосувати першу пропозіцію яка пройшла в сеньорен-конвенті.

П. Б Е З П А Л К О/з місця/Чи Пан Прем"єр Міністр голосує разом з нами? Він передовсім є Прем"єр,а не Член Ради.

П. Л И П А .Він є член Р.Р. Голосується в першу восьмий пункт проекту наказу Мандатній Комісії.Хто за ту редакцію що пройшла через сеньорен-конвент,яка єсть в цьому наказі,прошу підняти руку /Підраховуються голоси-21/п.Безпалко з місця:п. депутат Косва може тішитися такою демократією.

П. Л И П А.Хто проти-7.Хто утримався-6. Таким чином не треба голосувати другої пропозіції:перша редакція прийнята більшістью.Значить пункт восьмий прийнятий.Чи находить Р.Р. потрібним проголосувати разом весь проект наказу Мандатній Комісії Р.Р. Хто за-прошу встати.

П. БАГРИНОВСЬКИЙ. До голосування. Хочу внести додаток до цього наказу. Прошу до пункту четвертого добавити, що все виборче діловодство повинно бути надіслано кожною фракцією до Мандатної Комісії. Це основано на тому, що виникають сумліви, що до тлумачення наказу і де які висловлюються за його тлумачення в тому напрямку, що не треба цього виборчого діловодства. Коли законом і надано право на виборче діловодство Виборчім Комісіям, які являються організаціями партійними, то все ж весь виборчий матер"ял партій і організацій повинен пересилатись до Мандатної Комісії. Він може бути потрібним, коли надійдуть протести, основні іменно на цьому пунктові, проти затвердження тих чи инших мандатів. Ми не зможемо вібрати всі матер"яли коли не буде цього пункту, що весь виборчий матер"ял повинен бути надісланий до Мандатної Комісії.

П. Л И П А. Додаток приймається?

П. КОРЧИНСЬКИЙ. Я проти цього додатку. Коли закон дає право самим куріям визначати спосіб, то це справа внутрішня Мандатної Комісії. Коли виникають які сумніви, то вона вимагає подання таких матер"ялів. Е ще другу сумніви, що коли будуть протести, то ми будемо поставлені в неможливе становище. Думаю, що протести мусять бути так обгрунтовані, що буде видно їх основу. Гадаю, що коли вибірає Центральний Комітет партії і Президія його свідчить, що такий то делегований до Р.Р., то вимагання подання цілого діловодства явилось би зайвим. Коли б, конкретно, появились які небудь сумніви, то тоді можна вимагати додаткових матер"ялів.

П. БАГРИНОВСЬКИЙ. Після промови п. Корчинського для мене ясно стало, що необхідно внести цю поправку. Бумага, яку ми получаємо від Центрального Комітету, не є тільки мандат, це не є правна підстава, по якій він видається. Правним актом являється протокол Загального Зібрання, постанова Центрального Комітету, або З"їзду Всеукраїнського, і на підставі цього як посвідка, видається мандат. Мандат не може грати ролі в з"ясовані права, а є тільки технічне оформлення. Воно не може замінити надіслання правного документу. Я обстою цей додаток від імени фракції н-р.

/З місця просимо голосувати/

П. Л И П А. Дозвольте проголосувати поправку, що всі виборчі акти від усіх курій надсилаються в Мандатну Комісію. Хто за цю поправку

123

прошу підняти руки.За-10,проти-12.Таким чином поправка одпадає. Тепер позвольте проголосувати повностью наказ Мандатній Комісії.Вже не будемо говорити з приводу цього.Хто за проект в цілому-прошу вста ти.За-29.Прошу сісти.Великою більшість приходить.

П. Т р е п е т.Я просив би від імени кооператорів Пана Голову об"яснити кому слід,що зараз на депутатських скам"ях сидять не Міністри,а Члени Р.Р.

П. Б е з п а л к о./З місця.А хто відповідає за Правительство?/

П. Л и п а.Коли Член Уряду вибірається Членом Р.Р.,то він ним і рахується/Безпалко з місця:то значит Правительства немає?/

П. ЛИПА Є Правительство.Дозвольте зробить перерву на 10 хвилин.

Після перерви в 8 годин 10 хвилин.

П. Л и п а. Прошу заняти місця.Засідання продовжується.Слідуюче питання-доклад Мандатної Комісії.

П. К о р ч и н с ь к и й.Мандатна Комісія,обібрана на попередньому засіданню розібравши свої матер"яли,доручила мені зробити доклад про висновки,до яких дійшла Мандатна Комісія в справах виборів,при чому як керовничий матер"ял,вона мала перед собою проект сеньорен-конвенту,який сьогодня став законом.Оскільки цей проект прийнятий без зміни,остільки я маю право зробити доклад,бо Мандатна Комісія керувалась тими правилами,які зазначені в цьому законі.

Від партії Українських Народніх Республіканців на загальних зборах Центрального Комітету 12 Січня 1921року делегованими являються п.КОВАЛЕВСЬКИЙ Олександр,п.САПІГА Ілля,П. БАГРИНОВСЬКИЙ Микола,П.ПИЛИПЧУК Пилип, і п. АНДЖУК Федір.5-го Лютого п/рМандатно Комісія розглянула іх мандати,визнала іх правними і ухвалила пропонувати Р.Р. затвердження іх.

П. Л и п а.Против ніхто? Приймається.

П. К о р ч и н с ь к и й. Від Української селянської соціялістичної партії депутати делеговані загальними зборами членів партії,що відбулися 29-30 Січня п/р.п.Бачинський Сергій,П.Машинський Евген,п. Савіцький Михайло,п.Барановський Петро.Мандати іх Комісія визнала правильними і пропонує Р.Р. іх затвердити.

П. Л и п а. Ніхто проти?.Затверджується.

П. К о р ч и н с ь к и й.Від партії українських хліборобів демократів делегована управа партії,при чім Мандатна Комісія має матер"яли в своєму діловодстві,що Управа партії відповідає тому, щоявляється

1214

в других партіях Центральним Комітетом. п. Кобза, Іван, п. Немет, п. Плескацевич Василь, п. Совачів Василь, . Був ще призначений ~~[illegible]~~, але він відмовився і 2го Лютого він був замінен п. Білопольським Андрієм. Мандатна Комісія визнала делегування правильним і пропонує Р.Р. їх затвердити.

П. Л И П А. Прошу Членів Р.Р. Хто проти? Ніхто. Затверджується.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Від укр. соц. демокр. робіт. пртії Центральним Комітетом її делеговані 24 Січня ц/р: п. Безпалко Осип, п. Романченко Іван п. Чайківський Микола, п. Бутенко Іван, . Мандатна Комісія делегування визнала правильним і пропонує Р.Р. їх затвердити.

П. Л И П А . Проти ніхто? Затверджуються.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Укр. пртія сам. соц делегувала депутатів від спільного засідання Членів Центрального Комітету партії і уповноважених філії Центрального Комітету при Уряді У.Н.Р. від 15 Січня ц/р п. Липа Іван, п. Білінський Михайло, п. Шаповал Олександр, і Орел Микола. Мандати ~~[illegible]~~ видані філією Центрального Комітету 16 Січня . Вже філія Центрального Комітету делегувала на Члена Р.Р. пятого депутата, п. Кравченка Петра з 1-го Лютого 1921 року. В матер"ялах мається данні такі: заява членів Центрального Комітету партії, що філія Центрального Комітету, яка знаходиться в осідку Уряду У.Н.Р., являється повноважною в справах партії на терені Польщі і також уповноважена на делегування членів Р.Р., мається ще листова заява від філії, де говориться що філія партії сам-соц. є единий на терені Польщі орган, компетентний тут керувати справами партії. Мандатна Комісія визнала делегування правильним, орган правомочним і пропонує згаданих пять осіб затвердити членами Р.Р.

П. Л И П А. Хто проти ?

П. Б А Г Р И Н О В С Ь К И Й. При обговоренню цієї справи в Мандатній Комісії я був проти цього і тепер вважаю необхідним зазначити ті міркування, які примусили мене не згодитись з загальною думкою. Річ в тому, що стаття 4 наказу, який сьогодня вже набрав силу закону, зазначає: від політичних партій мандати визнаються правосильними, коли делегування депутатів переведено одним з партійних органів: а/зборами членів партії б/центральним партійним органом, в/Всеукраїнським партійним З"їздом, з тим що делегування депутатів вищім партійним органом виключає ~~[illegible]~~ делегування через орган нищий ~~[illegible]~~ . Ця остання фраза має надзвичайно

велике значення;для того,щоб в будучому точно керуватись цією фра зою,треба,щоб точно було зазначено до якої категорії ми відносимо делегування.Важно установити,чи делегування іде від Центрального партійного органу,чи віт загальних зборів; коли ми установимо, що сам-соц. делеговані від Центрального органу,то ми цим позбавляємо можливости центральний рган використати право яке йому належить.Річ в тому,що тут не ясно хто саме делегував від партії самостійникіів:вони вважають,що делегування відбулось центральним партійним органом.Я не можу з ним згодитись,бо вони самі в свойому протоколі зазначають,що пятого депутата делегує Центральний Комітет у Відні.Коли вони зазначають що в Р.Р. був делегований депутат Ц.К. в Відні,то для мене ясно,що центральний орган є Ц.К. у Відні,а не філія яка є тут.Коли б вони не згадували про те,що лише та філія,яка мається тут,являється единим правомочним органом цієї партії,то я-ж не мав чого возражати,алеж вони визнають, що Центральний Комітет партії є у Відні.Закон каже,що Центральний партійний орган має право вибірати делігатів,але вони зазначають, що філія є единий правомочний на терені Польщі орган керувати тут справами партії.Коли вони визнають,що це є орган Ц.К. то це не є центральний орган,а тільки частина того центрального органу,про який каже закон.Коли це є частина,то ми не маємо права визнати це делегування і підвести його під рубрику„б"від централь них партійних органів,а під рубрику„а"- від зборів членів партії Коли я підхожу з точки збрів членів партії,то я маю неясність,бо в тих протоколах немає матер"ялу,де було б видно,що на зборах були присутні всі члени партії,які перебувають в Тарнові.Колиб це було зазначено в протоколі ,тоді можно було б підвести під рубрику„а"/ і визати правільність їх мандатів з правничого боку.Ми пішли за самою партією самостійників,бо коли вона визнає центральний орган в Відні то ми повинні шанувати його і зробити так,щоб цей центральний комітет мав всі права,які забезпечені центральним органом.Щоб дати йому право використати цей артикул і прислати своїх депутатів,ми повинні визнати,що делегування відбулось від імени зборів членів партії,.Коли ми будемо вважати,що делегати обрані не зборами членів партії,а центральним органом,то ми скасуємо значіння Центрального партійного Комітету у Відні і поз

Савиню його права прислати своїх делегатів в Р.Р.

П. Л И В А. Хто забірає голос?Слово забірає пан Орел.

П. О Р Е Л.Що зазначив п. Багриновський,то це відноситься до діловодства.Там є документ,де зазначається,що філія має тут-право Ц.К.Це підтверджується тим папіром який ми одержали з Відня.Центральний Комітет називається тут філією;фактично ж це є центральний Комітет партії і складається з більшости членів Ц.К.

П. Л И В А. Більш ніхто не забірає голосу?Слово п.Білопольського

П. Б І Л О П О Л Ь С Ь К И Й. Той пункт,де сказано,що одна установа може виключити делеговання другої мав би значіння тоді,коли б виникли суперечки між двома установами:Ц.К. та зборами.Поскільки з документу видно,що ці установи знаходяться в повній згоді то немам ма ніякої підстави приміняти цей пункт.Через те вважаю,що мандати які представлені соц-сам. мусять бути затверджені,бо мають силу.

П. Л И В А.Прошу,хто ще забірає голос?Слово належить п. докладчику.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Мандатня Комісія мала на оці всі ці міркування і найшла можливим,що таким Центральним органом для партії сам-соц. являється те,що носить назву філії Ц.К. сам-соц..Чому вони перебрали таку назву,в це Мандатна Комісія не входила. Але заяви,які подані Мандатній Комісії не залишають сумніву,що те що називаєтся філією не меньше Ц.К. Тут нема ні одного Віденського самостійника і тому п. Багриновському довелось захищати їх інтереси,гадаючи,що самостійники,які є тут,можуть занехаяти їх інтереси.Вихід тут був,бо закон дає вичерпуючий характер,на підставі якого,за філією визнається право делегування.Коли б Ц.К. партії сам-соц. з Відня прислав своїх делегатів до Р.Р. то прийшлось би керуватись очевидно додатком і розрізнити хто є вищий орган чи ЦК чи філія.Думаю,що сумніву не булоб:Ц.К. вище філії і тоді прийшлось би признати делегування вищого органу.Значить пропозицію п.Багриновського Мандатна Комісія мала на увазі;вона їх заслухала і висновок додає.

П. Л И В А. Я голосую.Хто проти висновку Мандатної Комісії прошу встати/Встали 4 делегата від партії н-р./Хто утримався? Нема. Таким чином представники від самостійників затверджуться.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Решта партій своїх мандатів до Мандат-

127

ної Комісії це не подала. Що до громадсько-політичних організацій то спілка служачих пошт і телеграфів провадила вибори в двох місцях: В Тарнові і в Ченстохові. Там були виборчі комісії і провадились голосування; по складенню голосів більшість отримали: Бублій Панас, Греденко Олександр. Мандатна Комісія визнала мандати правильними і пропонує Р.Р. їх затвердити.

П. Л И П А. Хто проти? Затверджуються.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. По курії об"єднаній спілки служачих залізничників, так само, як попередній курії, вибори провадились в двох місцях. Протоколи подані і вибрані: Довгенків Іван, Закраснятий Федір, Молодожененко Андрій і Лукашевич Андрій. Вибори Мандатна Комісія визнає правильними і пропанує Р.Р. їх затвердити.

П. Л И П А. Хто прот? Затверджуються.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. По курії місцевих самоврядувань Мандатній Комісії довелось прикладати тоді проект, а тепер закон, тому там всіх тих сумнівів при розгляді мандатів не було пикайних в більшости членів Комісії і керувались: dura lex, sed lex

Тепер Р.Р. дала певне тлумачення закону і сказала, як мались провадитись вибори по курії самоврядування: щоб вона утворила одну виборчу курію і тільки представництво мають поділити між правобережними і лівобережними гласними. Мандатна Комісія визнала, що ті вибори, які були подані до Мандатної Комісії і які були проведені по принципу однокуріяльної сістеми, являються правильними, поскільки не було в самій курії иншої постанови. Маю пропозицію до Р.Р. на затвердження цих членів. Але попереду мушу коротенько вдатись в історію виборів. На загальних зборах в Ченстохові виборцями цієї курії від 13 Січня н/р було ухвалено провадити вибори по двом куріям, правобережній і лівобережній. Так тоді тлумачили закон. Пройшло коло тиждня; дня 17 Січня н/р тіж загальни збори стали на те тлумачення, яке затвердила і Р.Р.: ухвалили провадити вибори по одній курії. Частина виборців таким тлумаченням закону лишилась незадоволена і провадила вибори окремо, при чому там, виборців пасивне і активне право здійснювали по одній з половин курії: хто вибірав по правобережній, той не голосував по лівобережній. Наслідки Наслідки цих виборів виявились такі: по перших виборах спільною курією за розподілом заступництва одержали більшість голосів саме такі: п. Шинкодько Віктор дістав-30 голосів, п. Огородник Яків-32 го

128

лосів, п. Тимошенко Сергій-26, п. Магалевський Юрій-29 голосів. По другому способу обрані кандидатами йшли такі: п. Пирханка, п. Ковальський- по правобережжю і п. Романченко та Віннюк -по лівобережжю; перший достали по 9 голосів, а Романченко та Віннюк по 5 голосів. Над виборами цими Мандатна Комісія зупинилась і зацікавилась питанням чи нанесена була якась кому кривда і чи було порушено право більшости скажемо, лівобережців веденням виборів по тому тлумаченню законів, який приняла Р.Р. Мандатна Комісія побачила що по перших виборах однокуріяльної сістеми кандидували ті самі особи, що й по других. При чім там, член Романченко Іван достав вісім голосів, а по другій пять голосів так само, колиб ця група голосувала спільно, то можно думати було б подано за цей список по 22 голоси, тоді як кандидати Ченстоховської групи дістали не меньше 29 голосів. Коли б всі взяли участь в виборах по однокуріяльній сістемі, так я Р.Р. розяснила, як би не було ні у кого сумніву, то кандидати які балотіровались по другій курії але йшли по першій максимум могли б забрати по 22 голоса. Результати виборів при цьому тлумаченню закону були б тіж самі, бо по першім виборам було 29 голосів, а по другим 22 голоса. Скажу, що Мандатна Комісія керувалась принціпом dura lex sed lex мало тлумачення цього закону від сеньорен-конвента і мусіла ім керуватись. Такий принціп не оказався обовязковим для ~~порушення~~ прав демократизму. [меншости комісії в складі своїх яка запротестувала за порушення] Що Подільська Губерніяльна Управа видовала де кому посвідки перед самими виборами, то це дало привід де яким членам Комісії сумніватись в правильности виборчих прав даних виборців. Ці два члена комісії голосували проти ~~$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$~~ затвердження цих виборів і внесли пропозіцію, щоб ці вибори по курії самоврядування були скасовані апризначені нові вибори. Коли це не пройшло, то вони вимагали довести цю резолюцію до відома Р.Р. Мандатна Комісія ухвалила цю резолюцію до відома Р.Р., яку дозволяє собі зачитати: "Внесення не признати правильности виборів по земській курії по слідуючим мотивам: 1/ що загарантоване законом представництво лівобережців, спосіб відбувавшихся виборів не гарантував зазначеній частині курії можливість вибору тих чи инших своїх представників по інтерпретації старорежімного суспільного права, віддав право вибору лівобережного представництва в руки правобережних пред-

ставників, "що самі вибори відбувалися з допущенням різних неправильностей, як то: сумнівна подача повідомлень від 18/I-21 року на одержання виборчих карток. Друге внесення в список кандидатів осіб протестуючої групи без їх згоди т.зн. 2/що посторонні протестуючої групи є представництво всіх губерній, а на стороні більшости представництво одної Подільської Губернії." По цим мотивам меньшість пропонувала Р.Р. скасувати ці вибори і призначити нові. Мандатна Комісія ухвалила більшість голосів вибори: П. Приходька Віктора, п. Огородника Якова, п. Тимошенко Сергія, п. Магалевського Юрія визнати правильними і пропонує Р.Р. їх затвердити. По другій групі мандат представлений п. Вишняком Якова, Мандатна Комісія визнала вибори неправильними і пропонує Р.Р. вибори Вишняка не затверджувати.

П. Л И В А. Значить перша група-п. Приходько, п. Огородник, п. Магалевський, п. Тимошенко, друга група-п. Вишняк. Хто проти першої групи, яку обстоює Мандатна Комісія, прошу встати. Проти-6. За-більшість. Хто утримався. Четири утрималось. Таким чином мандати четирьох осіб затверджуються. Хто за те, що п. Вишняк обібраний правильно, що мандат його треба затвердити,-6. Хто проти- більшість. Утрималось-4. Значіть мандат Вишняка не затверджується.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. З громадсько-політичних організацій нема докладу про курію української кооперації, бо Мандатна Комісія поставила вимогу до яких додаткових даних, які вже одержали, але ще не розглядали. ~~Так само і про курію української кооперації, бо Мандатна Комісія поставила вимогу до яких додаткових даних, які вже одержали, але ще не розглядала.~~ Так само і про культурно-освітню курію.

П. Ф А Г Р И Н О В С Ь К И Й. Іменем Мандатної Комісії надо на часть робити доклад про партію Соціялістів-Федералістів. Документи, які мається в Мандатній Комісії, свідчат, що на загальних зборах членів партії від 10 Січня ц/р були обібрані делегатами в Р.Р. слідуючі особи: п. Ніковський Андрій, п. Леденко Ростислав. Протоколом 25 Січня Леденка відкликано, він відмовився, а замість його обібрано Феденка-Чопівського. На засіданню 5-го Лютого Мандатна Комісія ухвалила внести на затвердження Р.Р. мандати пяти депутатів партії с.ф.

П. Л И П А. Прошу Членів Р.Р.,хто проти? Ніхто.Затверджуються. Таким чином всі предложення Мандатної Комісії затверджені.Коли дальше буде працювати Мандатна Комісія,то і справи інші вирішаться.Зараз на порядку денному поповнення складу Мандатної Комісії.

П. С А П І Г А.Курія самоврядувань не дала свого представника в Мандатну Комісію,а 3-го Лютого н/р було ухвалено що тим фракціям,які були відсутні,залишається місце і вони мають право право вибрати свого кандідата.

П. П Р И Х О Д Ь К О. Від фракції самоврядувань делегується п.Огородник.

П. Л И П А. Більше пропозіцій нема?Таким чином є один кандідат від фракції самоврядувань-п.Огородник.Хто проти? Нема?Одноголосно приймається.Більше других фракцій нема.Слідуюче питання на порядку денному:утворення Комісій Р.Р. і затвердження їх складу.Є така пропозіція.Прошу п.Секретаря прочитати її.

П. Секретарь О Г О Р О Д Н И К.Мається матер"яли про утворення таких комісій:І/Комісія Закордонних Справ,2/Комісія фінансово-економична,3/Комісія законодавчо-адміністративна,4/Комісія військова, 5/Комісія регулямінова і 6/Комісія культурно-освітня.

П. Л И П А. Комісія закордонних справ.Чи бере хто слово,чи просто ставить на голосування.Сеньорен-конвент визнає,що така комісія мусить бути:коли ніхто не бере,то дозвольте проголосувати.Хто прот? Нема.Одноголосно приймається.Так само сеньорен-конвент признає, що комісія фінансово-економична теж потрібна.Ніхто не забірає голосу?

П. Б Е З П А Л К О. До порядку.Прошу Пана Голову,подати компетенції всіх комісій,які маються у докладчика.

П. Секретарь О Г О Р О Д Н И К.Маються такі матеріяли:І/до комісії закордонних справ належить Міністерство Закордонних Справ , 2/до Комісії Фінансово-Економичної- Міністерство Фінансів,Шляхів, Господарчих Справ,Пошт і Телеграфів,Земельних Справ і Державний Контроль,3/до Комісії законодавчо-Адміністративної-Міністерство Внутришніх Справ,Юстиції,Ісповідних Справ і Справи Державного Секретаріяту,4/до комісії військової-всі військові справи,

131

5/до Комісії культурно-освітньої- Міністерство Освіти, Преси й Пропаганди, Ісповідань і Здоровля.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Прошу панів, що до компетенції, яку відчитав п. Огородник, то це представляє тільки формальний момент, список складався для того щоб кожне Міністерство прилягало до тої чи иншої Комісії. Компетенція розвивається за змістом самого питання. Наприклад питання про фінаси Міністерства Закордонних Справ має війти не в комісію Закордонних Справ, а в Комісію Фінансово-Економічну, те саме справи Міністерства Освіти мають війти не в Фінансово-Економічну Комісію, а в Культурно-Освітню Комісію. Я пропонував би не зв'язуватися компетенціями комісій, а в всякій раз Президія буде вирішати до якої Комісії те, чи инше питання належить.

П. К О В А Л Е В С Ь К И Й. Я розумію, що компетенції абсолютно/зазначати для кожної Комісії.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Мені здається, що коли буде регулямент, то тоді й буде це питання обговорюватись.

П. Л Е В И Ц Ь К И Й. Я не погоджуюсь з тим в цілому. Відразу повинно бути зазначенно Р.Р., хоч в загальних рисах до якої комісії має звертатись той, чи иньший член Правительства, щоб Правительство знало, з якою Комісією йому прийдеться працювати і куди звертатись з своїми матер"ялами. Щоб приготовляти певні матер"яли, треба повідомити Правительство з якою Комісією прийдеться йому в найближчий час працювати. Я стою на тім, що в головних рисах, а не в деталях було це зазначено, бо наприклад фінасові справи можна обговорювати в комісії Закордонних справ і в инших, тому я хочу щоб відразу дали директиви Правительству, з якими Комісіями, вони повинні війти в контакт і кому повинні надсилати свої матер"яли. Є нарікання зі сторони Правительства, що законодавчий апарат стане від часу відкриття Р.Р., тому треба зараз же визначити до якої комісії має Правительство звертатись з своїми матер"ялами. Я вважаю, що намічені компетенції комісії слушні, лише в слідуючим додатком, там не було зазначено до якої комісії належить Міністерство Праці. Я підношу одно дуже важливе конституційне питання: ми маємо Верховну Владу, яка має при собі Канцелярію. Та канцелярія в дуже важливих питаннях випускає акти без порозуміння з Прем"єром Але, прошу панів, щоб ясно було перед нами ця канцелярія відповідає я вношу таку пропозицію": всі діла канцелярії Голови Держави повинні бу-

ти розглянуті в певній комісії,в комісії по розробці законів імено в законодавчій комісії,а з канцелярії Головного Отамана належать до Військової Комісії.Хоч Прем"єр Міністр і відповідає за акти цих канцелярій,але повинен бути контроль над тім,як ведуться діла в канцелярії Голови Держави і в канцелярії Головного Отамана.

П. Л И П А. Слово належить п. Корчинському.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Тут входить -2 мотива. Р.Р. не така велика,щоб не знати куди звертатись.Міністри знайдуть куди звертатись до якої комісії їм іти.Це не був би слушний мотив,щоб визначити компетенції Комісії.З другого боку ми не будемо косувати загальноприйнятого правила,що Правительство вноситься в Р.Р. не через Комісію,а через Президію.Президія Р.Р. розподілить справи між комісіями і тоді легко буде Правительству вказувати,куди надсилати свої матер"яли і Р.Р. не буде затруднена,як ми сьогодня.Зайве відносити до якої небудь комісії канцелярію Голови Директорії і канцелярію Головного Отамана.Коли канцелярія Голови Директорії напише відозву до народів всього світу,то цю справу однаково до законодавчої комісії,коли як раз треба передати її до комісії Закордонних Справ,так що конкретно в кожному данному випадку треба визначити до якої комісії ця справа належить.Коли ми закріпимо до якої небудь комісії,то контроль над нею не збільшится і не зменьшиться.

П. Л И П А. Ніхто не забірає слова.Дозвольте продовжувати.Ситуація не міняється .Ми зашились на голосуванні Фінасово Економичної Комісії.Прошу Членів Р.Р.,хто проти цієї комісії,прошу підняти руку.Нема.Комісія покликається до життя.Далі йде комісія Законодавчо-Адміністративна.Хто проти прошу підняти руку.Нема. Комісія покликається до життя. Далі йде Комісія Військова.Само назвисько ясно каже,що вона має робити.Хто проти,прошу підняти руку.Нема.Таким чином Військова Комісія покликається до життя.Далі йде Комісія Культурно - Освітня.Само назвисько ясно говорить що вона має робити.Хто проти прошу підняти руку.Нема.Покликається до життя.Тепер йде Комісія Регуляміна для Р.Р..Чи Р.Р. признає її потрібною?Хто проти цієї комісії прошу підняти руку.Нема. Таким чином всі шість комісій покликані до життя.Тепер треба наповнити їх змістом:зазначити хто буде працювати в ціх комісіях.Тут є конк-

133

ретна пропозіція сеньорен-конвенту. Прошу Пана Секретаря Прочитати.

П. Секретарь О Г О Р О Д Н И К. Комісія Закордоних Справ від х-д Білопольський, н-р, Филипчук, с. сам., Липа, с-ф., Зайців, сел-соц. Сочачинський, самоврядування. Огородник, Пошт і Телеграфів –, Зал. Жовгенів, Коопер. Трепет, с-д. Безпалко.

П. Л И П А. Дозвольте голосувати разом. Хто проти складу цієї комісії прошу підняти руку. Нема. Одноголосно приймається.

П. Секретарь О Г О Р О Д Н И К. Комісія Фінансово-Економична: х-д Білопольський, н-р Хижняк, сам-с. Кравченко, с-ф. Феденко-Чопівський, сел-соц- Барановський, самоврядування. Тимошенко, пошт і телеграфів Дублій, Зал. Лукашевич, Коопер. Грабів, с-д. Бутенко.

П. Л И П А. Хто проти складу цієї комісії прошу підняти руку. Нема Приймається.

П. О Г О Р О Д Н И К. Комісія Законодавчо-Адміністративна: х-д Кобза н-р Сапіга, сам-с. Білінський, с ф. Корчинський, сел-соц. Кошинський Самоврядування. Приходько, Пошт і Телеграфів Грищенко, Заліз Молодожененко Коопер. Грабів, с-д. Безпалко.

П. Л И П А Голосую всіх разом. Хто проти? Прошу підняти руку. Нема Приймається.

П. С Е К Р Е Т А Р Ь О Г О Р О Д Н И К. Комісія військова х-д Кобза, н-р Коваленський, сам. с. Шаповал, с-ф Прокопович, сел. с. Кошинський, самовр. Магалевський, пошт і тілеграфів , заліз. Закрасний, коопер. Богдан, с-д. Романченко.

П. Л И П А. Голосую разом. Хто проти прошу підняти руку. Нема Одноголосно приймається.

П. СЕКРЕТАРЬ О Г О Р О Д Н И К. Комісія Культурно-Освітня х-д Сочачів, н-р Сапіга, сам. с. Орел, с-ф. Зайців, сел. соц. Савицький, самоврядування. Приходько, пошт і телег. , заліз. Жовгенів, коопер. Богадан, с-д. Чайківський.

П. Л И П А. Голосую разом. Хто проти складу цієї комісії прошу підняти руку. Нема Приймається.

П. СЕКРЕТАРЬ О Г О Р О Д Н И К. Комісія регуляминова. самост. Білінський, с-ф. Корчинський, сел. соц. Качинський, с-д. Чайківський, н-р. Хижняк.

П. Л И П А. Хто проти складу цієї комісії. Нема Приймається. Таким чином всі комісії організовані. Дальше на порядку денному іде слідуюче чергове засідання. Це доручається сеньорен-конвенту. Коли буде можливість він даст розпорядження. Порядок денний вичерпаний. Засідання закривається.

Голова Іван Липа

Секретар Огородник

ЗАСІДАННЯ РАДИ РЕСПУБЛІКИ

20 лютого 1921 року.

п. Липа. Засідання Ради Республіки відкривається. Прошу тих членів, що не складали урочисту обітницю підійти сюди й скласти її. (читає урочисту обітницю, всі депутати слухають її, стоячи. Два депутати п. Красовський /с-д/ і п. Совачів /х-д/ складають обітницю).

Прошу на секретарів членів Ради Республіки п. Зайціва, п. Орла й п. Сапігу. Прошу призначити порядок денний.

п. Коваленський. Пропонується сеньорен-конвентом слідуючий порядок денний: 1) вибори президії, 2) інтерпеляція Нар.-Респ. фракції до Правительства в справі Директорії, 3) внесення фракції Місц. Самоврядування в справі відозви до українського народу, 4) внесення Нар.-Респ. фракції в справі відозви до народів всього світу, 5) внесення Нар.-Респ. фракції в справі Віденської Всеукраїнської Національної Ради, 6) заява фракції хліб.-дем. в справі першого засідання Ради Республіки.

(Секретар перечитує пропозицію сеньорен-конвенту).

П. Липа. Прошу, більше пропозицій ніяких нема? Порядок денний затверджується? Хто проти? -прошу встати. Нема. Тепер, члени Ради позвольте перед порядком денним оповістити телеграми, які надійшли до Ради Республіки.

Секретар читає 4 телеграми:

1. Від Української Ради в Парижі: „Вітаємо Раду Республіки і Головного Отамана, діяльність котрих вважаємо запорукою незалежності Батьківщини, Савченко, Жинчук, Сапешко, Стаховський, Бурдіковський.“

2. Від Військового Міністерства і Генерального Штабу: „Святкуючи третю річницю проголошення незалежності України, маємо за [illegible] принести Голові Ради Республіки і всій Раді свої привітання і запевнити, що ми суцільною працею допоможемо нашому молодому Парляментові в його великій творчій роботі. Заступник Військового Міністра в м. Ченстохові Генштабу Генерал-хорунжий Сінклер“

3. Від українців в Ченстохові.: „Помолимося, щоб Бог допоміг начату нову смугу нашої визвольної боротьби, розтаповані у Ченсто-

135

хові українці вітають Раду Республіки та бажають успіху у її праці.-Нач.Бюра біженців в Ченстохові Стрижевський".

4. Від Міністерства Фінансів: „В найбільший день,коли український нарід оголосив Україну самостійною,суверенною,Республікою, беру смілливість від імені Міністерства Фінансів привітати високу Раду,віримо,що Рада Республіки як і Центральна Рада стане на чолі великого народу в лицарській боротьбі за кращу долю і незалежність рідної землі,за яку кращі сили народу вже три роки не складають зброї і з непереможним завзяттям провадять цю завзяту боротьбу по силі ворогом,представникам сильного духом народу українського слава. Видибіда,Керуючий Міністерством Фінансів".

п.Липа. Прошу,перша точка на порядку денному вибори президії.

П.Корчинський. По дорученню фракцій Нар.-Респ.,Соц.-Фед.,Сел.-Соц.,Соціял-дем.-роб.партії,а також фракції залізничн.і поштовиків,маю за честь запропонувати такий склад президії. Президія складається з 7-ми осіб:голови,двох заступників - першого й другого, 4-х секретарів,з яких один носитиме назву першого секретаря.

По дорученню Соц.-дем.партії,якій належить право на перше заступництво в президіумі,властиво не соц.-дем.партії,а саме лівому сектору Ради Республіки,пропоную сьогодня вибрати тільки другого заступника Голови Ради Республіки,а залишити місце першого заступника,а також місце секретаря для лівого сектора,як рівно двох секретарів для правого сектора і для громадсько-політичних організацій.

П.Липа. Прошу тоді списати кандидатів на голову. Прошу роздати записки. Иншої пропозиції нема? Пропозиція зазначених вище фракцій Ради Республіки приймається? Хто проти?- прошу встати - 4 проти. Хто утримавсь? 3 утрималось. Більшістю голосів пропозиція приймається.

П.Шаповал.(позачергова справа). По уповноваженню фракції соц.-сам.,маю честь заявити,що до голосування слідуюче:з огляду на те, що на грунті організації після двохрічної перерви в існуванні народного представництва була досягнена консолідація всіх громадсько-політичних сил,але й до цього часу консолідація ще не знай-

ила місця в складі Р.Р. Тому я вперше виявилось в організації президії Р.Р., що ця консолідація поки що не знаходить собі місця. Отже від фракції соц.-сам. заявляю, що від виборів в президії Р.Р. вона утримується.

П. Кобза (заявляє). Маю за шану заявити від фракції хліб.-дем., що вона на місце в президіумі не претендує і участи в голосованні приймати не буде.

П. Лиша. Прошу наново написати записки за кандидатів на Голову. (пан Возний роздає записки). Прошу сидіти на місцях. Прошу пана Возного зібрати записки. (П. Возний збірає записки). Прошу шановних панів, записки були роздані всім членам Ради для того, щоб записки не залишилися, прошу тих, що не приймають участі в голосованню, класти записки не заповненими, без записи. Прошу зібрати ще раз.

П. Білинський. Справа в тім, що ті фракції, які не приймають участи в голосованню не мусять класти записок, бо це значило б, що вони голосують. Я прошу не рахувати пяти записок нашої фракції.

П. Лиша. Це робиться для того, щоб знати скільки душ.

П. Білинський. Регістрація була проведена при вході в зал.

П. Лиша. Вони не рахуються. Прошу членів Ради, кандидати такі: Феденко-Чопівський - 27 голосів, 9-порожніх, які не беруть участи в голосованні, Кобза - 1 голос, Тимошенко - 1 голос. Таким чином являються три кандидати. Прошу члена Ради Феденка-Чопівського, чи бажає він балотуватися?

П. Феденко-Чопівський. Згоджуюсь.

П. Лиша. Прошу члена Ради Кобзу, чи згоджується він балотуватися?

П. Кобза. Це вийшла помилка. Відмовляюсь.

П. Лиша. Прошу члена Ради п. Тимошенка.

П. Тимошенко. Відмовляюсь.

П. Білинський. Тут було заявлено, що подано 9 порожніх записок. Я бачу, що виралось непорозуміння. Ми участи в голосованню абсолютно не приймаємо і жодних записок не подавали.

П. Лиша. Прошу тих, що не приймають участи в голосованню, не брати записок зовсім.

П. Корчинський. Тут неправильна кваліфікація: треба було сказати: подано 9 пустих записок, то не було б ніякої образи.

П. Кравченко. Це різниця - утриматись від виборів чи від голосо-

вання, бо голоси тих, що утримались, прибавляють до тих, що голосують за. (Голос з місця: ні, нічого подібного).

П. Липа. Справа ясна: тут дві фракції обвинили в своїй декларації, ~~[illegible]~~ що не беруть участи в виборах; тому надалі нехай ці фракції зовсім записок не беруть. Ми будемо знати, що голосують всі крім 9-ти. Прошу. Стоїть кандидатура на Голову члена Ради Феденка-Чопівського. Прошу балотірувати. Прошу п. Возного роздати записки.

П. Трепет. Пане Голово. Я просив би пояснити техніку самого голосування. Так як є один кандидат, то чи писати за і проти, чи плюс і мінус, щоб було однозначно.-

П. Липа. Так як голосується тільки один кандидат п. Феденко-Чопівський, то треба писати в записках "за" або "проти".

([illegible] записано правильно). Прошу до порядку. Писати „за" або „проти". (Збірають заповнені картки). Прошу назвати кандидатів на першого Заступника Голови.

П. Романченко. Зглядно відсутности соц.-револ. і предст. евр. меншинства [illegible] голоса не може і просить зарезервувати це місце.

П. Корчинський. Теж саме було заявлено і в моїй пропозиції, власне, що ціла ця пропозиція була на голосуванню проведена і більшістю ухвалена. Якщо балотірувати, чи вибірати нам першого заступника [illegible] разі. Перейдемо просто до виборів другого заступника, а перший залишається зарезервованим.

П. Липа. Я все таки дозволю собі проголосувати. Прошу членів Ради, які стоять за те, щоб першого заступника не вибірати, а залишити для нього місце, прошу встати (встають) більшість. Приймається. Тепер прошу писати на другого заступника. Слово п. Огородника.

П. Огородник. З огляду на те, що фракція демократів місцевих самоврядувань була проти тої конструкції президії, яка Р. Р. ухвалена, фракція одмовляється брати участь в виборах членів президії, а тільки взяла участь в виборах Пана Голови, в цілях виявлення кон-

солідації сил Р.Р.

П.Липа.Прошу,всі записки подані?Результати такі:на кандидатів другого заступника - член Ради Пилипчук - [illegible] голос,п.Хижняк - I гол., п.Огородник - I голос;одна порожня.Таким чином з'являються три кандидати.Прошу члена Ради Пилипчука,чи згоджується?

П.Пилипчук.згоджуюсь.

П.Липа.Прошу члена Ради п.Огородника?

П.Огородник.Одмовляюсь.

П.Липа.Прошу члена Рада Хижняка?

П.Хижняк Одмовляюсь.

П.Липа.Таким чином являється один кандидат на другого заступника - п.Пилипчук.Прошу записками балотірувати єдиного кандидата п.Пилипчука так само „за" або „проти".(Збірають записки).Далі йде обрання Секретарів.Прошу писати кандидатів на першого секретаря.Прошу роздати записки.Прошу результати,що до кандидата на першого секретаря слідуючі:п.Огородник - I голос,п.Ковалевський - I голос,п.Шиковський - I голос,п.Корчинський - I голос;п.Бачинський - 20 голосів;утрималось два,не голосувало - 13.Прошу члена Ради Огородника,чи згоджується балотіруватись на першого Секретаря?

П.Огородник.Я не згоджуюсь.Але я хотів додати,що нема рації писати тих кандидатів фракції,яка заявила,що не бере участи в виборах президії.Вона не бере участи ні активно ні пасивно.Це пояснення тим,які так писали.

П.Липа.Прошу члена Ради Ковалевського?

П.Ковалевський .Одмовляюсь.

П.Липа.Прошу п.Корчинського.

П.Корчинський.Одмовляюсь.

П.Липа.Прошу члена Ради Шиковського?

П.Шиковський.Одмовляюсь.

П.Липа.Прошу члена Ради Бачинського?

П.Бачинський.Згоджуюсь.

П.Липа.Таким чином згоджується член Ради Бачинський.Прошу знов записками пробалотірувати на першого секретаря п.Бачинського так само „за" або "проти".(Збірають записки) Прошу далі йде вибрання [illegible]

секретарів? Слово п. Корчинського.

П. Корчинський. В імени 6-ти фракцій: соц.-фед., нар.-респ., сел.соц., укр.соц.-дем.роб.партії, також фракцій залізн. і пошт. пропоную ці місця зарезервувати за лівим і правим сектором і громадськими організаціями й сьогодні виборів трьох секретарів не проводити.

П. Лива. Другої пропозиції нема? Хто за цю пропозицію прошу встати? Більшістю приймається. Дозвольте оголосити результати виборів президії: з 39-ти членів Ради п. Голова Фещенко-Чопівський одержав 29 голосів плюс його один голос, другий заступник п. Пилипчук - 21 голос його один голос, секретарь п. Бачинський - 23 голоси плюс його один голос. Президію в лиці трьох осіб: Голови Пана Фещенка-Чопівського, заступника п. Пилипчука і секретаря п. Бачинського прошу заняти місця. (Присутні вітають оплесками обрану президію і просять заняти місця).

П. Фещенко-Чопівський. Високі члени Ради Республіки. При цій нагоді дозвольте скласти Вам щиру подяку за ту високу честь, якою ви мене сьогодня одзначили. Але дозвольте також сказати від себе кілька слів. Ні я ні мої однодумці не прикладали до того ніяких зусиль. Але ви в більшости постановили висунути мою кандидатуру. Моя партія благословила мене на це і я з повним розумінням всієї ваги переживаемого нами моменту, з повним бажанням покласти всі свої сили на благо й ідеї У.Н.Р. Корюсь вашому бажанню й свідомо приймаю на себе цей тяжкий але почесний обовязок. Я хочу бути членом Р.Р., першим між рівними до того моменту, поки ви не знайдете в своїй среді когось ліпшого, котрому ви побажаете вручити керування Радою Республіки. Тим фактом, що ми працюємо всі в Р.Р. і консолідовано приступили до конкретно реальної роботи, ми свідчимо, що разом зі мною ціла Р.Р. однодушно приймає на себе відповідальність за У.Н.Р. Вищий розум кинув нам покищо злу долю. Вже чотирі роки, як Україна творить свою Державу. Ми памятаємо кращі часи, коли наш Національний Уряд був разом з народом нашим і тоді успішно розцвітала українська державність. Але були часи гіркі, коли Український Національний Уряд не йшов згідно волі й бажання народу, коли творились експерименти, яких не хотів зрозуміти нарід і не підтримував свою національну владу. Нині Р.Р., по моїм відомостям, які приходять до нас з той

~~Великої України, розпочинає~~

Великої України, розпочинає свою державну працю при сприятливих зусиллях. Там на Україні наш нарід стогне під натиском чужоземних окупантів він одверто бажає національну українську владу, він хоче, він очікує нас. Остання накладає на високу Раду Республіки особливо великі обовязки. Ми зараз повинні підготовити апарат до практичної адміністративної діяльности там на Вкраїні. Ми повинні виробити певний і сталий плян в галузях внутрішньої, зовнішньої і фінансово-економічної політики на ближчий і дальший терміни. Тому поруч з тою роботою яка скріплюється інтересами сьогоднішнього і вчорашнього днів, себ то всього того, що стосується до роботи Уряду, до нас, до Ради Республіки, ми мусимо звернути, як найширшу увагу на вироблення як загального пляну, яким мусить керуватися наш Уряд, так і вичерпуючі вказівки по різноманітним галузям політичного, адміністративного і господарчого апаратів. Отаких загартованих і підготовлених для державної роботи й до державного життя, сконсолідувавшихся й згуртувавшихся навкруги ідеї У.Н.Р., нас очікують на Вкраїні отаких, твердо свідомих - чого ми хочемо. Хочуть нас ясно і конкретно почути за кордоном. І в повнім розумінню наших спільних завдань і з правдивим бажанням знайти спільний грунт для консолідованої праці і спільну мову, під знаком вашого високого довіря до моєї особи, я закликаю вас, Панове Депутати, до негайної і щирої роботи на добро й щастя народу України і на славу й честь У.Н.Р.

Отже, Панове Депутати, до реальної праці.

(Гучні оплески).

Слово депутата Шаповала.

П. Шаповал. По уповноваженню фракції соц.-сам. маю честь оголосити слідуючу заяву Фракції: з огляду на можливість з боку малоросійських і російських кол використання факту перебування на чолі органу Ради Республіки члена партії соц.-федер. для відповідної політичної агітації в цілях єдиної Росії, а також з огляду на ідеологію партії с-ф: через належність до федерації з іншими, що може бути небезпечним, - фракція самост.-соц., не маючи нічого проти обібраного Головою Ради професора Федюшка-Чопівського, застерігає від можливости зазначених наслідків в випадку здійснення її побоювань і з а

хвнає для себе необхідність витягнення тоді відповідних консеквенцій.

П.Бачинський. Друга точка порядку денного: інтерпеляція народньо-республіканської фракції до Правительства в справі Директорії.

П.Феденко-Чопівський. Слово п.Багриновського.

П.Багриновський. Високі збори. Народньо-Республіканська фракція до всіх питань підходить з точки погляду державности. При аналізі кожного явища висовує в першу чергу інтереси державности і тільки з точки погляду цих інтересів ми обмірковуємо всі явища, які зустрічаються в нашому житті. Тому це питання, яке поставлено сьогодні на чергу дня про склад Директорії, інтерпеляцію до Уряду, також висунуто для забезпечення тої конституційної державности, за яку ми боремось, яку утворено для забезпечення тих суто парламентарних форм нашого життя, які мають довести нас до бажаних наслідків – до вільного існування. В цьому суто парламентарному устрію, який ми бажаємо ввести в життя, ми бачимо один момент, який відограває деструктивну ролю, дезорганізує державну працю і стоїть на перешкоді нормальної діяльности нашого Державного Центру. Я маю на увазі сучасну структуру Директорії і існування членів Директорії Швеця і Макаренка за кордоном і їх працю. До цих питань фракція н-р підходить з боку теоритично-принціпових засад і також з боку практичних потреб і інтересів У.Н.Р. Що торкається теоритично-принціпових засад по цьому питанню, то ми, партія н.-р., завжди з початку свого існування підносили прапор У.Н.Р. і в цьому республіканському устрію припускали місце лише для Президента Республіки, як вищого органа репрезентаційного. Ми завжди зафіксовували це в програмі, конференціях і резолюціях протягом двох років боротьби. Я хочу підкреслити, що ми повинні використати перший день будньої творчої праці Р.Р., для того, щоб підняти во весь зріст питання про структуру Директорії. Я хочу підкреслити, що це не являється чимсь для нас новим, потрібність в якому виникла випадково. Я хочу, щоб ви стали на той грунт, що під час нашого державного існування ненормальність в організації вищого органу У.Н.Р. спричинилася до тяжких наслідків. Ця ненормальність викликала з нашого боку самі рішучі спроби, що до зміни і до приведення в більш нормальне становище в напрямку потреб і інтересів У.Н.Р. Це і першим

142

1919 року ми в пресі устами лідера нашого заявляли в той мент, коли Директорії здавалось, знаходилась в зеніті своєї слави і не викликала ні у кого крім нашої партії, такого обурення і протесту і тоді ми писали: (чита) „Директорія не мала публічно правних і точних функцій. Вона і затверджувала закони і керувала. Опреділювала курс міжнародної політики і давала всякі розпорядження включно до звільнення того чи иншого вагона, була всім і все могла. Її функції переходили часто густо в сферу функцій Правительства. Її компетенція заступала компетенцію Правительства. Це був хаос, хаос, в якому трудно було розібратися". Тоді ми вимогали, щоб були вжиті заходи і нині більш ніж коли мабудь почувається потреба в такому правному акті, який вирішив би цей хаос. 1 червня 1919 року ми казали і нині повторюємо необхідність зробити в першу чергу цей акт, який покладає ясність і точність в структуру нашого вищого органу. Я не буду далі згадувати про цілий ряд наших виступів в пресі, де ми підкреслювали неможливість істнування Колегіяльного органу на чолі нашої Держави. Нині практичні потреби У.Н.Р. рішучо вимагають, щоб цьому був покладений кінець, щоб не було більше місця істнуванню окремих членів Директорії за кордоном, які без контролю і без контакту з Урядом на свій власний риск роблять багато такого, що падає тяжким тягарем на нашу державу, що компромітує її. Ця компромітація примусила її в минулому році вступити в нову боротьбу з цими двома закордонними членами Директорії і ми підняли прапор священної боротьби за чистоту принципів влади проти тої вакханалії, яка утворилась діяльністю цих представників у Відні. Передо мною примірник „Во 1" за 1920 р., в якому наша партія устами своїх представників заявляє: Влада Директорії це найтемніша, найпроклятіша сторінка в нашій історії. Її треба зачинити як можна скорше. Катастрофа в Камянці-Подільському мала ту позитивну рису, що вона ліквідувала Директорію.

Два члени Директорії Макаренко і Швець найбільш шкідливі і безпринціпні інтриганти, яких витворила наша революція, склали свої уповноваження. Це зазначено в відповідному документі. Це

вітали всі кола українського громадянства. Були надії і перспективи. Але пройшло скільки часу і ці Хлестакови пишаються за кордоном з ад'ютантами, особистими секретарями, радниками, начальниками канцелярії, урядовцями. Виплачують, як члени Директорії, як представники держави. І від разу кидаються на десятки фондів, хапають їх всякими правдами і неправдами, проживають міліони, звільняють, призначають, пишуть закони, створюють скандали, сіють навколо смерть, розклад, деморалізацію.

П. Фещенко-Чопівський. Від фракції соц.-сам. поступив внесок закрити двері під час докладу депутата Матриновського. Такий внесок я ставлю на голосування.

П. Корчинський. Я хотів би знати мотиви.

П. Віницький. Я мотиви подав в записці. (читає пропозицію своєї фракції) З огляду на те, що інтерпеляція про Директорію торкається Верховної Влади і інтерпелянти дають фактичну мотивіровку а можливо і будуть оголошувати факти некорисні для авторитетності Верховної Влади У.Н.Р. - фракція соц.-сам. вносить пропозицію зачинити двері.

П. Фещенко-Чопівський. Ставлю цю пропозицію на голосування. Хто за прошу піднести руку. 5 - за. Прошу опустити. Хто проти? Більшість.

П. Білопольський. Я вношу пропозицію докласти ту точку закону по зміні конституції це належить до компетенції Ради Республіки.

П. Фещенко-Чопівський. Прошу дати запис про Раду Республіки.

П. Матриновський. З цією інтерпеляцією Президія знайома, оскільки вона пройшла через сеньорен-конвент. Таким чином сеньорен-конвент визнав можливість внести на сьогоднішній порядок денний цю інтерпеляцію, яку я й викладаю зараз. При цьому мені приходиться торкатися різних сторін нашого державного життя і не можна обмежити з'ясування тих мотивів, яких докладчики торкаються в своїх промовах.

П. Тренет. Я хотів би сказати, що через сеньорен-конвент пройшла інтерпеляція а не доклад в справі Директорії, а ми чуємо зараз доклад по цій справі. Це не зовсім одно і теж.

П. Фещенко-Чопівський. Зараз я ставлю на голосування, чи згідні збори далі слухати доклад. Прошу конкретно.

П. Лапа. Прошу прочитати закон про Раду Республіки.

П. Секретар – Вачинський (читає 2 ст. закону про Раду Республіки): „Державний устрій і постійна конституція, зміна засад робітничого й земельного законодавства та про національних меншостей в звязку з національно-персональною автономією належать до компетенції повноправного органу Народнього Представництва, що його буде скликано на Теріторії Української Народньої Республіки."

П. Феденко-Чопівський. Слово депутата Багриновського.

П. Багриновський. Щоб була ясна інтерпеляція, ті висновки які повинні бути зроблені та формула переходу, яка буде проведена, я дам історичний нарис всьому тому, що було до сьогоднішнього дня, рисуючи те, що ми мали перед собою. [illegible] в тому [illegible] „Волі" ми підкреслюємо, що раз що ми обороняємо правомочну владу і живу нашу державність від того, що гальмує її, від тих героїв нашої безчесности, які не мають ні сумління ні чести ні елементарної порядности, а мають одною лише задачею – вирвати, розтрікати, проїсти і ті невеличкі решти грошей, що ще лишаються в нашому депозиті. Ми боремося проти тої махінації, яку створили ці ефемерні контррадники і авантюристи, проти того розкладу, що вони несуть і проти тої ненависти, що вона сіють. Ми мусимо ратувати нашу державність, наше будучину, наше добре імя. А для цього необхідно дійти усунення від якої небудь діяльности тих, хто стоїть на перешкоді. Ми мусимо ратувати саму владу, загублену і ограблену за час безславної Директорії самий принціп Влади. Від цього ми не відступимо, бо цього вимагає гідність нації. На цьому грунті ми стоїмо зараз. Ми маємо за кордоном надзвичайне движ. Воно тягнеться – минають дні місяці, роки, але змін ми не бачимо і півтора роки продовжується та сама праця п.п. членів Директорії Швеця і Макаренка. Де ж Уряд, спитаю, як він міг допустити, щоб півтора року дезорганізація нашого Державного Центру, панове, провадилась завдяки двом чиновникам, в кавичках панам: Швецю й Макаренку? Невже Уряд не бачив, що робиться? Він не міг цього не бачити, бо самі [illegible]. Це неприпустиме

 145

явище на тілі державному. Я не буду докладно торкатись цієї отаманщини, яка оточила їх поводження за кордоном. Це сумна сторінка нашого державного життя і я бажав, щоб вона швидче відійшла в історію. Але є такі моменти в праці, є такі явища, яких ми не можемо обминути. Ми маємо два три факти, які б'ють в очі, які вимогають негайно, зараз же так або инакше остаточно ліквідувати Директорією. Візьмемо ми хоч би справу з нашими контами, які знаходяться в закордонних державах. Нам відомо, що ці самі Швець і Макаренко вживали і вживають ріжних заходів для того, щоб Уряд У.Н.Р. не мав можливости одержати коштів, належних йому від инших держав. Це робилось в жовтні, робиться й тепер. Я маю такі матеріяли, які про це свідчать, маю донесення про те, що їх праця в цьому напрямку продовжується. Маю, наприклад заяву Макаренка про те, що він являється уповноваженим предсідателем Уряду своєї держави, що без його згоди, помимо його рук, не повинні бути видані Державі Українській ніякі конти, що знаходяться за кордоном. Свої права цей пан Макаренко обгрунтовує тим, що він є член Директорії. Але закон 15 листопаду приводить нас до переконання, що Швець і Макаренко існують за кордоном не як члени Директорії, а як урядові чинники, які виконують доручення що дала їм держава. Правний закон 15 листопаду, який вони підписали, каже, що на час відсутности членів Директорії все верховне керування справами У.Н.Р. покладається на Голову Директорії С.В.Петлюру, і сей закон ними самими затверджен. А на випадок його смерти, це верховне керування покладається на залишених в живих членів Директорії. Значить з виїздом за кордон вони передали все верховне керування справами У.Н.Р. Голові Директорії. Вони мали тільки один документ від того ж 15 листопаду, який надає повновласти від імени верховної Влади Андрію Гавриловичу Макаренкові і Хведору Хведоровичу Швецеві, що відбувають за кордон, але там не зазначено, що вони від"їжджають, як члени Директорії. Закон від 15 листопада підкреслює, що вони не мають права видавати себе за членів Директорії і не дає підстав гадати, що вони мають право робити такі кроки від імени Держави. Навіть зазначено там, що в випадку припинення фізичного існу-

вання Голови Директорії Швець і Макаренко повинні лише вживати заходів для збереження майна і коштів Української Держави, які знаходяться за кордоном. Але зараз Швець і Макаренко не мають права виступати за кордоном, як члени Верховного Органа і вживати заходів до збереження майна і коштів У.Н.Р. Коли ж ці члени Директорії дозволяють собі цілий ряд кроків, які перешкоджають нашій праці, коли вони захоплюють функції, неналежні їм по закону, то вони творять злочинство, яке повинно бути розглянуто судом. Ми маємо матеріали про те, що вони захопили неналежні права в справі Паризької Місії і Вашингтонському посольстві. Кожний крок їх був звязаний з скандалом і компромітував нашу Державу. Так було в Сполучених Штатах, коли насіланий ними посол був примушений судитись з нашим представником. Верховний суддя мусів розбірати цю справу. Так було і в Парижі, коли призначена ними делегація хотіла навіть виселити стару делегацію Уряду У.Н.Р. з помешкання. В нас є не один документ, обіжник, розісланий місіям У.Н.Р. від липня 1920 року, де вони стали вже на шлях coup d'etat.... – державного перевороту. Я не можу собі уявити роступнішого таких кроків, які свідчать, що члени Директорії/скасують законні постанови Уряду У.Н.Р. По наказу члена Директорії Швеця їх Начальник Канцелярії, що постановою членів Директорії від 20 червня 1920 р. постановою Ради Міністрів визнана незаконною і через те ні до чого не зобовязуючою. Це було тоді, коли Рада Міністрів скасувала уповноваження членів Директорії Макаренка і Швеця від 15 листопаду. Але вони оголошують за своїми підписами скасування законних постанов нашого Уряду і наказують всім послам щоб вони не керувались і не виконували директив нашого Уряду, а слухали їх директивів. Коли я зупинюсь на тім лише, що вони ломають наші закона і перешкоджають діяльності нашого Уряду, скасовують його законні роспорядження, вимагають, щоб закордонні наші представники слухали лише їх, тоді – яка ріжниця між Раковським з одного боку і Швецем та Макаренком з другого, бо ті і другі не визнають нашого Уряду і оголошують його постанови недійсними. Одно тільки можна їм сказати „[illegible] від Державної

праці". Ми давно цього бажаємо і зараз в останній раз рішуче підіймаємо це питання. Ми писали не раз що громадське сумління не може бути заспокоєно доти, поки знаходитимуться п.п. Макаренко і Швець, доки вони матимуть ті чи инші офіціяльні уповноваження. Ми вже не раз підкреслювали це питання. Ми гадали, що коли ці панове Masse und Schale... дійсно віддані укр. справі і коли мають хоч трохи політичної чести, вони зрозуміють, що повинні негайно уступитися. Але нажаль вони цього не розуміють. Не розуміють що без громадського довіря не можна провадити державної справи бо це буде тільки спекуляцією, що межує вже з кріміналом. Цього здається досить, досить тих фактів для того, щоб запитати Уряд, які ж гарантії він може дати, щоб більше не було того що робилось протягом останніх років. Але на жаль в мене мало надії, щоб Уряд міг дати такі гарантії. Тоді стане во всю шир перед Радою Республіки питання, як досягнути того, щоб безконтрольній діяльности осіб, які й досі носять назву членів Українського Верховного Уряду, був покладений рішучий кінець, не зволікаючи ні на один день. Для цього фракція н-р просить Раду Республіки ухвалити нашу інтерпеляцію до Правительства відносно Швеця і Макаренка, а після відповіді Уряду фракція має запропонувати той вихід, який вимагається необхідністю. Цей вихід намічається фракцією н-р такий, щоб сучасний фактичний стан організації нашого державного життя був переведений в стан правничий з тим, щоб ми мали Голову Держави, яко Президента У.Н.Р., поки не буде скликаний на Україні Парлямент, який зафіксує нашу державну форму і наше державне життя, щоб нарешті сама назва Директорії, як неіснуючого фактично органу, була здана в архив історії.

На підставі наведених вище мотивів, фракція н-р вносить інтерпеляцію наступного змісту: Фракція народньо-республіканської партії в Раді Республіки звертається до Ради Міністрів з інтерпеляцією в тій справі. Яке становище з правного і державного боку займають неприсутні вже півтора року члени

Директорії Швеця і Макаренка, яка їх роля і значіння і як Уряд припускає можливим існування сучасного ненормального стану річей, коли особи, що носять високе звання членів Директорії, перебувають за кордоном в суперєч законам і інтересам Держави і мають можливість вести працю й виступати в якости членів Верховного Органу Української Народньої Республіки, без контакту з Урядом без санкції та контролю Ради Міністрів, зважаючи, що відповідальність за все зазначене вище формально та юридично несе Уряд. Фракція н-р партії бажає одержати від Ради Міністрів з'ясування, в якій гарантії існують і які заходи вжиті для попередження можливої шкоди для держави від окремих кроків і виступів членів Директорії Швеця і Макаренка. Фракція н-р партії Ради Республіки: Багриновський, Коваленський, Пилипчук, Хижняк, Сапіга."

П. Феценко-Чопівський. Чи угодно зараз обговорювати цю справу, чи може передамо її в сеньорен-конвент, або в відповідну Комісію?

П. Корчинський. Оскільки ми не чуємо зараз з боку Уряду бажання відповідати, то очевидно ця інтерпеляція мусить перейти ті форми, які прийняті в Раді Республіки. Коли не було внесено в плenуми, що ця інтерпеляція нагальна, не було внесено, щоб її розглянути зараз, то треба передати цю справу в Комісію. Спеціяльної Комісії для цього нема, очевидно найбільш відповідною являється Законодавчо-Адміністративна Комісія, до якої я й пропоную передати цю справу.

П. Феценко-Чопівський. Прошу п. Багриновського.

П. Багриновський. Згідно закону, яким належить нам керуватись, інтерпеляція, піднесена в Раді Республіки, тут же ухвалюється і тоді запитують Уряд, чи бажає він дати відповідь. В разі складности інтерпеляції, коли не мають змоги вирішити зараз справи, то тільки тоді передають цю справу в Комісію. Коли інтерпеляція по суті ясна, то нема чого ухвалити в подробиці і дискусії, вона може бути, згідно закону, ухвалена в пленумі, і тоді робиться запитання Уряду і починаються дискусії зприводу цієї інтерпеляції. Мені здається, що такий шлях являється найбільш доцільним. Нема чого обмірковувати в Комісії в разі, коли б Уряд бажав дати відповідь в

Раді Республіки. Річ в тому, що коли інтерпеляція передається в Комісію, то це робиться для того, щоб Комісія обгрунтувала цю інтерпеляцію на той випадок, коли Уряд не захоче дати відповіді, і щоб зібрала матеріяли. Коли ми запитаємо Уряд, чи бажає він скласти зараз відповідь, тоді всі питання, дискусії, розбори одкладаються до того моменту, як Уряд дасть відповідь, і тоді переходимо до розгляду і відповідних висновків. Тепер, коли ж це не позбавить нас необхідности після відповіді Уряду знов робити тую роботу в Комісії, то тоді Комісія буде мати більш матеріялу, щоб перевести нову працю. Через ці міркування не потрібно нині працювати в Комісії. Я пропоную звернутись до Уряду, поскільки закон передбачає право Уряду дати відповідь навіть негайно, пропоную запитати Уряд, чи він бажає дати відповідь негайно, чи потім. І в звязку з цим передати діло в Комісію. Маючи відповідні матеріяли, ми находимо цю справу надзвичайно спішною, невідкладною, і ми не припускаємо можливости відкладати цю справу хоча б на один тиждень. Що до мотівірування спішности інтерпеляції, то я мушу довести до відома членів Ради, що ті відомости, які приходять з-за кордону, свідчать, що кожен крок, який робиться там членами Директорії, викликає цілий ряд критик і відповідного освітлення. Кожна група, ворожа нам, домагається зробити висновки небажані нам. Оскільки ця дезорганізованість в нашому репрезентаційному органі істнує, оскільки вона продовжується, оскільки в останні часи ведеться з боку Віденських членів Директорії справа проти видачі наших Кредитів, оскільки ця дезорганізація впливає на закордонні держави, оскільки поки ці люди не можуть уявити точного і ясного стосунку до нас, зносин з нами, поки маємося на чолі дезорганізацію, завдяки діяльности членів Директорії Макаренка і Швеця, - остільки я підтримую спішність цієї інтерпеляції.

П. Корчинський. Оскільки це є заява більшости, щоб інтерпеляція була розглянута в спішному порядкові, то моя пропозиція відпадає, так що зараз будемо голосувати за спішність інтерпеляції.

П. Багриновський. (До порядку). Я підкреслюю, щоб ясно було, що

майбутнє ухвалення негайности цієї справи,це значить що Р.Р обміркувала й розглянула цю справу,а тільки буде питання про те,що Р.Р.зупинилась на цьому питанню й вважає негайним розвязування цієї справи.Дискусії зараз починати не слід,а тільки після того,як Уряд дасть відповідь.

П.Білопольський.Всі данні,які довів шановний п.Багриновський, мають раніш дезорганізація на полі нашої Держави звичайно велика. Я особисто віднесу це все на рахунок тієї системи державного будівництва,яку з давних днів бувший член Директорії п.Винниченко назвав отаманщиною.Внесення фракції н-р є продовження отаманщини,продовження через те,що в законі про Р.Р.зазначено,що вона не може змінити конструкцію Держави,всупереч словам фракції н-р яка має констатувати в будучину Верховну Владу.Я сам стояв би за ясність державного устрію й за упразднення цих 2-х членів Директорії,коли б п.Головний Отаман згодився б визнати Р.Р.Верховним органом і зробив би про це заяву,тоді б ми могли скинути цих двох інтрігантів,цих самозванців і вручити п.Головному Отаманові повноту влади.Пан Головний Отаман,юридично,хоча це звичайно зле, але як говорили юридично,той Головний Отаман Петлюра й Швець і Макаренко находяться так само на чужій теріторії.Це сумне явище, але на жаль воно є.Швець і Макаренко,як каже п.Багриновський не являються членами Директорії,він покликує це тим,що в тих уповноваженнях,які їм видав п.Головний Отаман,сказано,що вони видані п.Швецю і п.Макаренкові,але там не зазначено,що вони є члени Директорії.Десятки таких самих уповноважень вони можуть написати на імя п.Головного Отамана Петлюри.Тому це все могло запутувати справи і й провадилась та сама отаманщина,яка й була.Моя пропозиція,або не торкаючись цієї справи цілком,або коли Високі Збори дійсно хотят розвязування цього питання,то вимагати від Пана Головного Отамана,як він дивиться на цю справу,як він ставить себе відносно других членів Директорії,тобто самозванців.

П.Феденко-Попівський.Я ставлю на голосування квапність ~~інтер~~ інтерпе-

лиції, хто підтримує нагальність, прошу встати. Більшість – нагальність принята. Тим самим інтерпеляція рахується прийнятою. Інших заяв не було. Слово належить п. Прем'єр-Міністру.

П. Прем'єр-Міністр. Вислухавши інтерпеляцію фракції н-р, маю честь довести до відома Високої Ради, що Рада Міністрів мала на увазі вийти до Р.Р. з окремим докладом в справі Директорії взагалі. З огляду на внесення інтерпеляції, маю честь заявити, що обгрунтовану відповідь Правительство дасть на протязі одної доби в слідуючому засіданні Р.Р.

П. Феденко-Чопівський. Це питання вичерпано. Прошу п. секретаря прочитати третю точку засідання.

П. Вачинський. Третя точка: внесення фракції міськ. самовр. в справі відозви до українського народу.

П. Феденко-Чопівський. Слово належить депутату Огородчику.

П. Огородчик. Висока Рада. В минулому засіданні Р.Р. ми чули промови двох представників від повстанців. В цих промовах нас завіряли, що очі всієї України звернені на нас, як на єдиний державний центр, від якого нація наша чекає порятунку, на кого покладає всі свої надії. Очевидно, що всі ми в тих промовах почерпнули багато моральних сил для провадження тої роботи для якої ми тут зібрались. Очевидно, що ми переконались в тому, що треба докладати всі зусилля, щоб виправдати всі зусилля, що покладає на нас нарід. Але заки наступить час нашого успішного походу на Вкраїну до цього потрібно підтримати ту віру, яку він до нас має. Треба, щоб там за Збручем людність наша знала, що не марно і недаремно вона надіється, чекає нас, треба щоб там була певність, що ми сподіваємось повернутись і дійсно прийдемо назад. Про це все треба дати знати нашому народу. Тим більше що наш державний центр вертається не таким, яким виходив з України, ми вернемось з парляментарним устроєм, ми принесемо те, що створено буде народнім представництвом. Коли це стане відомим там на Вкраїні, то це буде підсилювати народню віру в наш державний центр. Коли ж нам судиться нескоро повернутись додому, то все таки віра не загине серед нашого народу. Бо необхідно щоб Р.Р.

в відповідній акті до народу заявити, що надії на визволення України від бандитів московських не втрачені, недаремні, що ми певні в скорому повороті нашого державного центру, що до того покладаємо всі свої зусилля. Разом треба вказати нашому народові, щоб він, готуючись до нашого повороту, не виснажувався в боротьбі з большевицьким збродом, а зберігав свої сили, щоб організовано виступити проти російських окупантів. Треба, щоб вони знали, що тут об"єднуються всі громадські і політичні чинники України, що єдність являється переможною. Про це треба дати знати в відповідному урочистому маніфесті, який моя фракція пропонує виробити в найближчий термін і в ближчому пленумі ухвалити.

П. Феденко-Чопівський. Прошу. Хто підтримує цей внесок, прошу підняти руку. Більшість. Хто проти? Нема. Одноголосно принято. В яку Комісію передати цю справу? (голос з місця: виробити окрему Комісію). Є пропозиція виробити окрему Комісію. З скількох чоловік? (З трьох) З трьох. Других внесків нема? Принято. Прошу називати кандидатів. (Корчинський, Огородник, Прокопович, Ковалевський, Феденко). Названо пять. Чи згодні? (Ковалевський - одмовляється. Корчинський - одмовляється. Огородник, Прокопович, Феденко - згоджуються). Ставлю на балотіровку всіх трьох від разу. Хто за, прошу підняти руку? Більшість. Хто проти? - Нема. Значить Комісія з трьох осіб: Прокопович, Огородник, Феденко - принята. Угодно призначити термін? Який термін? (Три дні). Комісія знаходить достаточним 3 дні? (Достаточно). Принято. Дається три дні строку. Слідуюча точка?

П. Бачинський. 4 - а точка. Внесення н-р фракції в справі відозви до народів всього світу.

П. Феденко-Чопівський. Докладчик п. Пилипчук.

П. Пилипчук. Панове Члени Ради Р. Головне завдання Правительства в сфері міжнародньої політики було й є добитись визнання незалежности У.Н.Р з боку держав всього світу і здобути матеріяльну і моральну підтримку в боротьбі за визволення і визнання України. По ріжним причинам Правительство наше не мало

того успіху,який здавалось повинно було достигнути. Невдача з'ясовується ріжними причинами: 1) незнання України і її справи Західньою Европою, 2) фальшиве представлення її через наших ворогів, особливо росіян, які усюди де тільки можна було затримували справу визнання й допомоги У.Н.Р. Далі треба підкреслити роботу ріжних їх керовників еміграційських груп, які в перші часи революції були винесені наверх національного життя, а тепер вже півтора року, одірвавшись від Державного Центру, допомагаючи ворогам нашим і донині провадять шкідливу роботу. Нарешті, я не можу підкреслити спільну роботу правих груп і тих добродіїв, котрих сьогодня згадували, роботу українського національного Комітету, котрий дозволяє собі розсилати відозви в імени української нації і т.д. Потім, мушу сказати про брудну роботу

наших псевдо-дипльоматів, які цього року в Сан-Ремо позволили собі виступити до представників иньших держав з пропозицією, що нема Українського Уряду, а є тільки кооперація. (З місця: хто виступав?) Виступав між иньшим Галіп. А найбільш все це відчувалось через відсутність представницького органу, який спротивився б внутрішнім і зовнішнім ворогам. Нині, коли повстав, наслідком доброї волі всіх політичних груп, орган консолідованої думки українського громадянства - Рада Респ., то звернення її до народів всього світу заповнить велику прогалину в нашій державній роботі і дасть змогу продовжувати ретельно уперту боротьбу на закордонних позиціях. В цій відозві ми мусимо зазначити стремління нашого народу до миру на своїй землі, завдяки якому він згодився пристати до московщини, як він тяжко стражджав, порвався до боротьби протягом 250 років, як він знову відновив боротьбу і провадить її донині. Мусимо згадати, що наш центр - його законний репрезентант, вірний українському народові, провадить третій рік уперту боротьбу за визволення українського народу, в особі армії і Правительства, стримував довгий час похід большовиків на Захід Европи і тепер непідтриманий світом залишив свою територію. Надалі ми мусимо перед усім світом категорично заявити що на Вкраїні радянсько-українського Уряду нема, ніхто його не -

на Україні

бірав, це є тільки експозітура московського совнаркома. Ми мусимо заявити перед усім, перед цілим світом, що так звані Ревкоми і Совнаркоми не являються правним Урядом на Україні. Ми мусимо заявити іменем українського народу, що всі договори Радянського Українського Правительства, як окупаційного Уряду з иншими державами необовязкові для українського народу, для українського демократичного Уряду. Тільки наша влада представників українського народу не являється для нього чужою, бо ми, висунуті за межі України, знаходимо своє підтвердження наших позіцій в тих делегаціях населення українського, які почали приходити до нас і просити захисту від чужих держав. Вони оповідають, що прийшли з колись богатої нині бідної і знищеної України. Повстанці згадували тут в розмові свої думи, мрії, про те, що ждуть від нас помочі в своїй запеклій боротьбі. Бо, панове, на Україні твориться зло: столиця України, Київ, робиться пустинею, Донецький Басейн тепер називається „серцем Красной Россії". Робітництво Донецького Басейна виселяється, навіть представники партії с-р, а на їх місце приїзжають нові мешканці, московські робітники. Українське ж робітництво пересилають в Туркестан на чужину. Так звана українська червона армія не є українська, а це є армія московська. Останні відомости приходять про те, що висилають духовників на Мурман і Сибір українців. Ми повинні протестувати цілком проти колонізації України чужим елементом. Далі на Україні большовицькою владою заведені тяжкі холоду і темноти. Край, доведений до кінця, мусів дойти до такої крайности, щоб не топити й не світити, щоб що небудь зберегти. Великий, сильний і здібний український нарід вимирає і от тепер в нерівній боротьбі повстав він проти окупантів, і ці повстання, які йдуть широкою хвилею по Україні, кличуть нас на допомогу. Ми знаємо, що український нарід хоче волі на своїй землі і чекає тільки помочі ко-

ральної і матеріяльної для національного українського Уряду в його народньому ділі визволення України. Це принесе йому визнання України Европою. Тому в імени фракції н-р підношу питання про відозву до народів всього світу в тому вигляді, який я пропонув. Формула переходу така: заслухавши доклад, представлений фракцією н-р в справі відозви до народів всього світу і вважаючи потрібним доручити виробити текст цієї відозви Комісії закордонних справ, аби представити його в найблищче засідання Ради Республіки. Рада Республіки переходить до чергових справ.

П. Фещенко-Чопівський. Дозвольте поставити на балотіровку: передати Комісії Закордонних Справ вироблення тексту такої відозви. Хто за, прошу підняти руку. Більшість. Хто проти? Нема. Прийнято. Прошу зачитати слідуючу точку.

П. Вачинський. П'ята точка: внесення н-р фракції в справі Віденської Всеукраїнськ ої Національної Ради.

П. Фещенко-Чопівський. Слово належить депутату Ковалевському.

П. Ковалевський. Панове депутати. Те питання, яке я тут підношу належить до питань дражливих. Не для того я його тут підношу, щоб його дражнити або щоб з кимсь зводити рахунки, але для того щоб з'ясувати позицію нашої партії, яка приймає участь Р.Р. і в Всеукраїнській Національній Раді, яка ніби грає подвійну ролю. Наша фракція, як і наша партія, стояли й стоятимуть на принципі повної консолідації громадсько-політичних національних сил. Цей принцип ми завжди заступали і коли повставали ті чи инші громадські органи, що висловлювали цю консолідацію, ми йшли до них й вірили, що вони покладуть, нарешті, кінець тій системі, яка у нас панувала, що, нарешті, наша державність стане на той шлях, який її виведе до світлої будучини. Такі органи консолідованої громадської думки повставали не раз. Досить згадати Кам'янецьку Національну Раду й инші українські громадські організації, в яких ми в тій чи иншій формі брали участь. Більш того, ми не тільки стояли на тому грунті, що потрібно стреміти до

внутрішньої консолідації. Ми стояли на тій позиції, що потрібно стреміти і до консолідації зовнішньої, консолідації еміграції, бо ця консолідація, репрезентуючи наше національне життя, бо в ній, в певні моменти, була більша потреба, ніж в консолідації внутрішній. І тому представники нашої партії, поскільки вони були і є за кордоном, завжди старались в цій консолідації в тій чи иншій мірі допомогти. Як бачите, панове, є два типи консолідації: один тип – консолідація внутрішня, другий – консолідація зовнішня. Коли ми підходимо до консолідації внутрішньої, то зазначаємо де кілька принципів, які її мусять опреділювати. Перший принцип, який з нашої точки погляду, лежить в основі консолідації це є урегулювання положення верховної влади. Тому ми не могли не внести на першому засіданні Ради Р. інтерпеляцію до Правительства, яку ви заслухали і яка на нашу думку утворює ясність в темних місцях нашого державного буття. Другим принципом ми вважаємо істнування організованого сильного Правительства за всякі часи і за всякі обставини. Ми матимемо час на ту тему з вами не раз розмовляти. Третій – це покликання до життя всіх творчих сил, які б гарантували збереження рештків української державности. Це стоїть перед нами і перед вами. Нагадаємо, що здійснення цих трьох принципів є гарантоване тим, що ми й ви перебуваємо в тій установі, яка носить назву Ради Республіки, органі народоправства. Але є, як я вже зазначував, другий тип консолідації, консолідації національних сил зовні, яка виявляється в формі тих чи инших організацій. Ми гадали, що поскільки тут, всередині, на терені перебування Державного Центру, консолідація національних сил осягнена в той чи иний спосіб, постільки ми думали, що й зовні, конкретно на терені Відня, консолідація мусить бути так само переведена й осягнена на загальних принципах оборони інтересів української державности. Тому ми послали туди свого представника і дали йому уповноваження на те, щоб він репрезентував нас в тому органі закордонної консолідації, яким являється Всеукраїнська Національна Рада. До того часу.

поки ми не мали відповідного матеріялу,- актів і документів,ми гадали,що всі ці принціпи,про які я згадував,будуть покладені в основу Всеукраїнської Національної Ради.Я підкреслюю,що ми не могли реагувати на її поступування,поки не мали тих чи инших певних фактів.Нині ж ми такі факти маємо.І ось,коли ми получили відповідні документи,коли проаналізували їх,то ми побачили,що принціпи консолідації українських національних сил вовні,які ми клали в основу своєї праці,не додержані.Які ж це принціпи?По перше допомога Державному Центру в його політичній міжнародній роботі, подруге - об"єднання емігрантів на державному грунті,потрете,- можливість вільної трибуни в повному сенсі цього слова,якою ми донині не розпоряджали.Але Всеукраїнська Національна Рада поклала собі за основу инші принціпи,всі принціпи,крім трьох,зазначених мною,що являються для нас може найбільш цінними і інтересними. Коли я аналізую постанови Всеукраїнської Національної Ради,які прийняті на першій сесії,коли я аналізую теж відозву до українського народу Всеукраїнської Національної Ради,то я находжу ряд моментів,які заставляють нас змінити попереднє своє відношення до Всеукраїнської Національної Ради.(Романченко з місця:правильно.) Ми стоїмо на тому грунті,що договори,які заключені Урядом У.Н.Р. з якими небудь иншими державами якби вони може не гаразд виглядали повинні бути виконані і можуть бути анульовані лише правним органом У.Н.Р.Коли ми переглядаємо ці постанови,то ми бачимо,що цілий ряд договорів анулюється, - і може не так є важливим,що вони анулюються,а те що Всеукраїнська Національна Рада бере собі компетенцію,яка їй не належить,як органу об"єднання громадсько-політичних сил,про що говориться в постанові самої Всеукраїнської Національної Ради.Нам дуже приємно констатувати,що Всеукр.Нац.Р. підносить голос проти тих договорів,які могли бути підписані державами всього світу з Совітською Україною.Але ми мусимо сказати що в тій формі,як ставить справу Всеукр.Нац.Р.,це не діло громадсько-політичного органу,органу приватнього.Повторюю не діло цього

органу навіть виносити ці по таноси, цей протест. Мимоволі повстає питання: коли Всеукр. Нац. Р. протестує, то, значить, нема иншого органу, більш правного органу, який міг би і повинен був би піднести свій протест. Очевидно, поскільки Всеукр. Нац. Рада, як приватній орган може аналювати ріжні міжнародні договори і протестувати проти самої Совітської Росії або України, то значить, иншого правного органу нема. Далі. Ми гадаємо, що об"єднання всіх українських національних сил і Галичини і Великої України, безперечно являється бажаним, але ми розуміємо, що це дійсно мусить бути об"єднання а не демонстрація того як Україна йде в формі галицької державности. Проте, постанови Всеукр. Нац. Р. свідчать про одно: коли Велика Україна й має свої певні державні інтереси, вони приймаються але постільки, поскільки не йдуть проти інтересів галицької державності. Всі ці факти, як і ряд инших фактів, нас переконують в тому, що той попередній характер, який, як ми гадали, матиме Всеукр. Нац. Р., що та основна мета, яку, на нашу думку, вона повинна переслідувати, зараз вже загублені. Панове депутати. Ми також не можемо не поставити таке питання: в якій же сітуації все це робиться? Одна річ - внесення таких постанов навіть Державним Центром в обставинах спокійних, коли ми знаходилися б не на терені Галичини, а, скажем, на терені України. Тоді, дійсно, ми підходили б до цього питання цілком спокійно, а може, навіть, і байдуже. Але сітуація зараз зовсім инша. До того ж, нам дається такий матеріял, в якому дуже трудно розібратись. Коли, наприклад, говориться про об"єднання сил, то, ми гадаємо, мусить бути певна рівність, принаймні, тих, хто ці сили репрезентує, і в тому, що, коли певні чинники в межах Всеукр. Нац. Ради пропагують певні принціпи, то воно їх пропагує на другому грунті і у всякому разі, не заявляють і не роблять чогось протилежного тому, що заявляють і роблять на віденському грунті. В противному разі про об"єднання не може бути жадної розмови. Коли, скажемо, галицькі народові демократи підписують певні резолюції і визнають, що у нас істнує три Державних Центри, то получається що у їх істнує ніби то меньший ~~зал~~ центр. З другого боку, ми гадали що вони, галицькі народові демократи, Гіткові сили, [illegible]

нами Ради Республіки, повинна знайти такого чоловіка".... (Білопольський з місця: мені не подобається.) Я знаю, що не вам подобається, і подобається через те, що такого чоловіка уже знайдено, бо на першій сторінці "Українського Голосу" уміщено передову про трудову монархію (сміх. гучні оплески). ~~[illegible]~~ На першій сторінці трудовий монарх уже знайдений. Панове, в такій ситуації, розуміється, говорити про те, що Всеукр. Національна Рада здійснює ті принципи, які тут зазначив, не приходиться, і тому нам приймати участь у Всеукр. Нац. Раді не доводиться. Ті принципи, як я уже попередньо зазначив, цілком не були покладені в основу Всеукр. Нац. Р. Я не цитую инших матерьялів, які я маю, тих записок і листів, які єсть у мене в руках, листа, наприклад, Голови Телеграфного агентства Зах. о. У. Н. Р., в якому заявляється зовсім не те, що заявляється його ж партійними товаришами Всеукр. Нац. Р. який фатальним образом точка в точку, пункт за пунктом сходиться з тою відозвою, яка находиться в руках п. Пилипчука. Намічається мішень, в яку бьють з ріжних боків. Коли, скажемо, бьють з українських боків, то нам не страшно, а вже коли бьють з ріжних боків, з боків галицьких, а може так само і з боків хліб.-демократів, - то плохо. Панове. На підставі всього цього матерьялу, який я виложив в объективній формі, не чіпаючи зовсім инших матерьялів, які могла би ще ввести та фракція, яка засідає в Раді Республіки, я мушу заявити тут, що я користуюсь трибуною, яка завжди є вільна і непідкупна. Мушу заявити в той чи инший спосіб, що й ми боролись з системою петлюрівщини спільно з иншими крайніми правими елементами. Ми боролись з системою петлюрівщини, але не зводили рахунків, бо гадали, що особа стоїть в стороні. Ми певні в тому, що Р. Р. не дає можливости звести діяльности укр. держ. до отаманщини, як гадав п. депутат Білопольський, що наша інтерпеляція є продовженням отаманщини, але наша інтерпеляція не є продовженням отаманщини, а не є "последняя туча рассеянной бури", щоб то, коли ми тут зробимо певну консеквенцію

руть участь у Всеукраїнській Нац.Раді,поставиться,принаймні
нейтрально що до Ради Республіки,коли не можуть бути розмежо-
вані їх компетенції,функції і т.и.і т.д.,то не може бути й по-
розуміння між ними.То ми гадаємо,що не потрібно зачіпати того,
що нас розділяє,що Рада Р.опинилась в тому положенні,коли цілк-
ком неможливо провадити роботи всіх українських національних
сил.Коли народові демократи галицькі,які входять найкомпактнійш-
ою масою до Всеукр.Нац.Р.і які вважають,що Всеукр.Нац.Рада є
орган правний,авторитетний,демократичний,то вони не повинні
на терені Галичини заявляти,що Всеукр.Нац.Рада - орган добрий,
а Рада Республіки є орган поганий.Коли ми називаємо,не признаємо,
мо,а називаємо - Віденську Національну Раду Всеукраїнською,то і
народові демократи галицькі,як нам здавалося,повинні були -
не втручаючись в наші внутрішні справи,говорити про Раду Укра-
їнської Народньої Республіки,а не про Раду,що перебуває на тере
ні Польщі,про Раду Республіки в Тарнові.Але я не знаю Ради Респ
бліки в Тарнові,а знаю тільки Раду Республіки всеї України,орга
представництва українського народу.Панове,ми маємо матеріяли без
конечно великі,але я продемонструю тільки один документ:останнє
число „Українського Голосу",органу галицьких народніх демократі
Не дивлючись на те,що на чолі Всеукраїнської Національної Ради
стоїть зовсім не галицький народній демократ і зовсім навіть не
галичанин,ми бачимо,що в цьому органі народ.демокр.говорять
так „що український народ не задоволений большовицькою владою і
вороже ставиться до неї,то це певно.Але які данні має Петлюра
(не думайте,Панове,хлібороби-демократи,що я вживаю це ім'я Петлю
ри для того,щоб говорити взагалі про Петлюру,я читаю те,що напи-
сано.),щоб тими повстанцями прийти й керувати.На протязі 3-х літ
ньої невпинної боротьби Петлюра не міг нічого зробити для укра-
їнської Держави.Треба,щоб всі сили з'єдналися під проводом іншо-
го чоловіка,котрий своїм політичним і стратегічним талантом,примо-
мочі прихильних нам чужосторонніх елементів зуміє відбудувати укра-
їнську державність.Всеукраїнська Національна Рада,доповнена чле-

то Укр.Державність не буде мати тої чи иншої отаманщини. Із за всіх цих мотивів ми дали директиви своєму представникові зложити заяву на руки президії Всеукр.Нац.Р., що фракція н-р виходить із складу Всеукр.Нац.Р.(Гучні оплески).

П.Феденко-Чопівський. Слово п.Білопольського.

П.Білопольський. Пану Ковалевському здається, що мені не подобається Пан Головний Отаман, ні би то я веду політику проти особи п.Головного Отамана, а не проти системи отаманщини. Це безперечно помилка. Коли я казав, що нахожу інтерпеляцію, яка внесена фракцією н-р, продовженням отаманщини, то я мав рацію. Коли видається закон і Пан Головний Отаман його підписав, де сказано, що до компетенції Р.Р. не належить зміна конституції держави, то фракції н-р нічого форсувати тим, що вона його змінить. Я вважав, що це отаманщина. Тут є розходження: один каже біле, другий - чорне.

П.Ковалевський. (З місця) ми біле - ви чорне.

П.Білопольський. Можливо. Тепер що до промови п.Ковалевського. маю подати таке: стаття в "Українському Голосі" мені подобається і навіть то, що він казав про трудового монарха. Але з цієї трибуни не слід реагувати на всі статті, які пишуться в різних газетах. Коли б в цій статті було сказано конкретно, що Всеукр.Нац.Р. виступила проти Р.Р. то це був би мотив для промови п.Ковалевського. Коли цього не сказано, коли співробітникам "Українського Голосу" приємно вукати Голову і сопоставляти його з трудовим монархом, то ми не можемо кожну статтю критикувати з цієї трибуни. Я вважаю, що промова носила цілком особистий характер тому пропоную перейти до чергової справи.

П.Ковалевський. Прошу слова.

П.Феденко-Чопівський. Досить. Чи згодно зборам обговорювати внесення фракції н-р? Хоче зробити заяву п.Романченко.

П.Романченко. Наша партія вважає, що консолідацією національних сил може бути тільки єдиний орган, де будуть представлені всі політичні течії українського народу. Стоячи на такій точці погляду, що до чергових задач, українське громадянство, перейшовши зброю, і ми, партія класової боротьби, одверто і прямо кинули клич консолідації національних сил, вважаючи, що тільки при даних обставинах. Коли всі

сили будуть сконсолідовані можна ждати благопріятних результатів в тяжкій напруженній боротьбі за визволення і утворення Української Держави, яку веде український нарід. Але зараз на жаль на цьому першому діловому засіданні Р.Р. ми констатуємо факт що та мета до якої ми йшли осягнена не вповні по масі причини, де які з них я хочу сьогодня підкреслити. Після того, як гасло консолідації сил, було підхоплено всіма політичними партіями, які були звязані і не звязані державним центром, що носить назву У.Н.Р.? ці фракції почали працювати. В рядах Уряду знайшлись особи які почали боротьбу проти консолідації української демократії. Ми добивались консолідації політичних сил, для досягнення единої консолідації українських сил, бо інакше ми не можемо собі уявляти репрезентаційного законодавчого народного органу. Тут тоді, коли появився новий орган народнього представництва, коли 23 грудня в Відні почала функціонувати так звана Всеукр. Нац. Рада, тільки тоді в Тарнові заработали пера, застукали молотки. П. Мошинський на попередньому засіданні, де обговорювався доклад Мандатної Комісії заявляв, що одно діло робити закон, а друге - строїти міст. Не знаю, що робилося, чи закон, чи міст, але у всякому разі тоді почалась робота чи пером чи молотком. Міст був построяний, колія була перешита але вже тоді, коли прийшлось вести розмови, задумуватись над тим, які будуть взаємовідносини між Р.Р. та Всеукр. Нац. Радою. Ми не приймаємо участі в Всеукр. Нац. Р., а коли б приймали участь там, то не приймали би тут. Думаємо, що державному українському кораблю, чергову варту на якому передано Р.Р. загорожуть підводні камені внутрішнього роскому від того, що істнують два паралельних органа. Я не мислю двох органів всеукраїнських, які б не претендували на владу Держави, я не мислю двох паралельних органів, які вважають себе українськими, бо історія російсько-української революції підтверджує, що як тільки появляється десь орган, то він мусить збільшувати свій авторітет, мусить протягувати руку до всяких справ і того ж ми можемо чекати від цього явища Всеукр. Нац. Ради. Ті особи, які до 1906 року бували на шевченківських вечерах, які після 1906 року вважають себе відповідальними українськими громадськими діячами, думають, що без їх не може бути політики. От же при

такій авторітетности кожної особи з окрема при молодості наших партій при таких росколах партій,коли одна половина участвує в одній Раді,друга – в другій,коли не ясно де більша вага на кожна партія,то тоді наша консолідація похожа на консолідацію як Панас на панихиду.Треба зробити все негайно для того,щоб консолідація українських національних сил,консолідація єдиного здійснилась цілком,щоб можлива була єдина воля,єдина думка в справі національного відродження.Фракція української соц.-дем., передбачаючи те і друге,звертається з закликом колег по Р.Р.вирішити це питання.Кардинальна опасність Всеукр.Нац.Ради,яку вона робить і буде робити є в тому,що,взявши на себе тітул всеукраїнської,вона порушила в основі ідею соборности і цілости української нації,бо є представників з різних групіровок,національних сил, які й досі не приймали участи,які заявляють,що їм ближче донці,ніж кубанці. Ми повторюємо,що навіть тоді,коли казав пан Ковалевський про вільність трибуни,про здійснення консолідації внутрішніх сил то це легко може бути досягнено при порозумінні всіх національних сил тих партій,які входять в Р.Р.Ми щасливі тим,що нас не розділяє ніяка річка,ні болото,що по всіх етнографічних межах України існує одна наша партія Р.Р.Ми маємо представництво,яке свідчить про те,що наша партія не боїться за свою судьбу,коли вона зв'язана з центром,який веде боротьбу за визволення України і за досягнення ідеї Української Державности.В даній національній структурі У.Н.Р.звідки можливі голоси про їх недотичности до справ У.Н.Р.є мотиви внутрішньої несконсолідованости української Державы різних галузів українського народу. Це є опасний момент,на який ми можемо наткнутись при першій змозі активного виступу нашого Уряду,наших військ.З другого боку абсолютно недопустимо таке приниження наддніпрянців,де вони не займають відповідної кількости належних їм місць,не мають відповідного їм голосу.В часи боротьби за українську державність за українські національні ідеї усі області показали свою міць,свою силу для досягнення мети.Вони це не сказали свого послідного слова в боротьбі. В таких умовах працювати досить трудно,бо це опасна авантюра утворення двох центрів українських національних сил через те,що при

вітаю хліборобів-демократів, які як і ми не приймають участи в цій організації (Ніковський: "поздоровляю – с-д за одно з х-д).

Не боючись скажу за Лебедем, я піду рядом з чортом і його бабусею але щоб не вони мене вели, а я їх вів. Коли ми з вами вважаємо консолідацію сил в даний мент необхідною і коли б всі пішли на це, то ми можемо певно сказати, що український нарід пішов тою стежкою, яка приведе його до тихої пристані. От же знов кажу, що в тому разі, коли ці групіровки, а, особливо, ті, що звязані з булавою, коли вони певні в тому, що монархія є ідеальний строй на Україні, то нехай не крадькома, а одкрито й прямо скажуть про це і будуть вести боротьбу на Україні, серед українського громадянства. Замаскована боротьба, яка свідчить про те, що вони покладають надії на чужі руки, приведе послідовно до результатів гетьманату. Ми мусимо з горестю сказати, що получилось не те, що ми чекали. Р.Р. має авторитет зробить все що від неї залежить, зробить і більше, але лише тоді, коли вона буде єдиним законодавчим репрезентаційним, об"єднуючим українське громадянство, органом. (Гучні оплески.)

П. Феденко-Чопівський. Слідуюча точка порядку денного?

П. Вачинський. Шоста точка порядку денного: заява фракції хліборобів-демократів.

П. Феденко-Чопівський. Слово докладчика депутата Білопольського.

П. Білопольський. В стенограмі першого засідання Р.Р. ми з жалем спостерігли, що вкралась помилка: після перерви під час засідання Р.Р. не було кворуму. От же через те, що засідання не мало кворуму ми доводимо до відома Р.Р., що за ту частину засідання ми не відповідаємо.

П. Феденко-Чопівський. Порядок денний вичерпано. Слово належить по особистій справі депутату Корчинському.

П. Корчинський. Я виступаю не від імені фракції, а по особистій справі, як член фракції с-ф, який сидить і тамо і сямо, який є член і Р.Р. і Всеукр. Нац. Ради. Я роблю це тому, що не розходжусь з тими принципами моєї партії, які здобудуть щастя і благо У.Н.Р. Моя партія поставила до Всеукр. Нац. Ради тільки одно жадання: не брати на

себе в якій небудь формі функції державности, які належать во всій повноті Р.Р. Отже до тої пори, поки Всеукр. Нац. Рада, а не окремі її члени, не вийшла з цієї позиції, поки вона для нас заховує тільки моральні впливи, поки вона є відгук свобідної трибуни (якої ми тут може й не будемо мати), до тої пори партія с-ф не возражає проти того, щоб я сидів і тамо й овамо. На жаль в моїй фракції нема нікого, хто б посідав Міністра Преси й пропаганди, щоб до його скоро доходили ті матерьяли, які видає Всеукр. Нац. Рада (Сміх, оплески.). В відозві до українського народу, яка вже була ухвалена пленумом Всеукр. Нац. Р., нападів ні моя партія ні я не не знаємо й тому, на підставі цього жадних висновків робити не збіраємось, але те що сказав на підставі цих матерьялів депутат Коваленський мене не поставило в якесь ніякове положення, що я сидів і тамо й овамо. Коли говорилось в відозві до українського народу про те, що всякі договори большевицької України признають недійсними, я думаю, що це скаже кожна громадська і українська організація. В цьому захваті державних функцій я не бачу, так само й мої товариші, які разом з членами Всеукр. Нац. Ради як і представники від партії н-р брали участь в складанню того статуту, в якому дійсно є натяки на державні функції і оскільки мені відомо на цій платформі виступала партія н-р. Моя партія я ~~сказав~~ скажу би, оскільки я знаю її позицію в цій справі дозволить мені сидіти і тамо й овамо до тої пори, поки Всеук. Нац. Р. не проявить захватної тенденції, що до захоплення державної влади (з місця: уже проявлена). На підставі цього я считаю себе правим і моя партія мені дозволяє сидіти тамо й овамо до тої пори, до якої я вже зазначив: поки ми будемо визнаватись тим центром за центр У.Н.Р., за центр Наддніпрянської України.

П. Коваленський. Я перепрошую панове, я мушу сказати, що це був тільки ефектний момент, коли п. Корчинський сказав, що Міністр Преси й пропаганди посідає надзвичайні матерьяли. Я не

гадав, що партія с-ф не була в сеньорен-конвенті, коли наш партійний товариш Франко приніс папера, і нам всім разом стало це відомо. (Корчинський з місця: постанова Всеукр. Нац. Ради?) Проект резолюції. Я мушу протестувати проти слів, що дійсно хороше було виробльовувати разом статут Всеукр. Нац. Ради. В свій час це буде зроблено, але на цей раз я вказав, що цю дрібницю не треба було виносити на збори. Мушу сказати, що статут був підписан нашим представником але там було сказано: підписую, але без спеціяльного на то уповноваження. Це власне я і хотів сказати.

П. Кобза. Шановні пани. Я забіраю слово, поскільки депутат Міністр Ковалевський зв'язував діяльність нашої партії з діяльністю Всеукр. Нац. Ради. Тут фактично непорозуміння. Партія х-д у Всеукр. Нац. Раду не входила і не думає входити. Мені здавалося, що пану Депутату Ковалевському ~~[illegible]~~ треба було не відогравати на чужих партіях, а виправдати діяльність своєї партії, яка там і тут приймає участь в роботі, але в інших напрямках. Такого сидіння на двох стульцях ми не розуміємо і так ніколи не сидємо. (З місця: браво).

П. Феденко-Чопівський. Порядок денний вичерпан. Про слідуючі збори вирішить президія. Збори закриваються.-

ГОЛОВА

Секретарь

З оригіналом згідно:

Начальник Канцелярії

VI Засідання Ради Республики

виправлені

ШОСТЕ ЗАСІДАННЯ РАДИ РЕСПУЛБІКИ

2-го березня 1921 року.

ПРЕЗІДІЯ: Голова - депутат п. Фещенко-Чопівський, Заступник Голови - депутат п. Пилипчук, Перший Секретар деп. п. С. Бачинський.

ГОЛОВА: Шості Загальні Збори Ради Республіки одчинені. Пане Секретарь, прошу прочитати порядок денний.

СЕКРЕТАРЬ п. БАЧИНСЬКИЙ: Порядок денний:

I. Складання обітниці.

2. Привітання.

3. Внесені законопроекти.

4. Внесення Фінансово - Економичної Комісії проекта постанови про перероблення колії залізниць України з широкої | 1524 м.м. | на нормально - европейську | 1435 м.м. |

5. Внесення Законодавчо-Адміністративної Комісії: про проект поширення закону від 5 -го серпня 1920 року на служачих Київського апеляційного суду.

6. Доклад Мандатної Комісії.

П. ГОЛОВА: До порядку денного хто забірае слово...

П. КОРЧИНСЬКИЙ: Чи не можна доклад Мандатної Комісії поставити першим.

П. ГОЛОВА: По техничним умовам це не зручно. Хто проти... Порядок денний ухвалюеться одноголосно. Просимо депутатів: Феденка й Нечитайла скласти обітницю.

| п. Бачинський читае обітницю, яку означені депутати підписують |.

П. БАЧИНСЬКИЙ До Ради Республіки поступило два привітання Перше таке: " Загальні збори резерву співробітників місцевих установ Міністерства Внутрішних справ: Управлінь Начальників Повітів, Міліцій, Карно-розшукних відділів, рос

ташованих в м. Ченстохові, скликані перший раз по відкриттю Ради Української Народньої Республіки, щиро вітають Раду Республіки, як традиційно-демократичний законодавчий орган народу українського. Ми віримо, що думкою всіх напрямків українського громадянства, зуміє вивести українську державність з її сучасного тяжкого становища і довести до остаточної перемоги і визволення Нашого Народу з під ярма заклятих ворогів наших. Вітаємо одностайність думок всіх фракцій Ради, що до заховання випробуваної ідеї нашого Державного Центру. Хай живе Українська Демократична Народня Республіка. Хай живе Рада Республіки. Слава провідникам ідеї української державности."

Дальше, з телеграми, адресованої до Президії Ради Республіки, Посла У.Н.Р. в Румунії п. Мацієвича, є такий уступ до Ради Республіки: "Передаю гарячі привітання Раді Р. з надією, що консолідація національних сил, яка покладена в її основу, зміцнить нашу національну думку в боротьбі за з"єднану незалежну демократичну Україну. Мацієвич."

П. ГОЛОВА: Третя точка:

П. БАЧИНСЬКИЙ: ~~Наслідок~~ Надіслан проект постанови про асігнування в роспорядження Міністра Народньої Освіти 20.000 польських марок на видачу допомоги українському письменникові Самійленкові.

П. ГОЛОВА: Пропозиція Президії....

П. БАЧИНСЬКИЙ: Передати в Культурно-Освітню Комісію

П. ГОЛОВА: Рада.. |Просимо|.. Ухвалено до Культурно-Освітньої Комісії.

СЕКРЕТАРЬ, С. Бачинський: Надіслан проект постанови про асігнування роспорядження Військового Міністра 15000 польських марок на похорони Генерала-Хорунжого Кудрявцева.

П. ГОЛОВА: Проект Президії..

П. БАЧИНСЬКИЙ: Передати в Військову Комісію

П. ГОЛОВА: - Рада Республіки... |Просимо|... Ухвалено в Військову Комісію. Четверта точка....

П. Бачинський: Внесення Фінансово-Економичної Комісії

[illegible] проект [illegible] нови про перероблення [illegible] Ук-

про прект постанови про перероблення колії залізниць України
з широкої |1524м.м.| на нормально-европейську|1435м.м.|Доклад-
чик депутат КРАВЧЕНКО.
П. Кравченко: З доручення Фінансово-Економичної Комісії
маю за честь докласти Високим Зборам Р.Р. проект перешивки
залізниці з широкої 1524м.м. на нормально-европейську1435мм.,
який предложен в слідуючій формі: I. Надати Міністрові Шляхів пра-
во на перероблення колії залізниць України з широкої |1524м.м.|
на нормально-европейську|1435м.м.|
2. Доручити Міністрові Шляхів виготовлення пляну Фінансування
робіт по переробленню залізничної колії України, а також роз-
роблення техничного пляну і встановлення черги перероблення
з тим, щоби перше фактичного розпочаття робіт по переробленню
колії зазначені пляни були подані Міністром Шляхів на роз-
гляд і затвердження відповідних законодавчих установ.
3. Постанову цю до її оголошення ввести в чинність по телег-
рафу "Тепер я дозволяю собі прочитати коротеньку пояснюючу
записку, котра була дана до цього проекту |читає|: "на слідком
останньої великої европейської війни і особливо військових
подій, що майже два з половиною роки безупинно провадяться на
терені України, скоілось те, що залізничний транспорт України
цілком знищений. Велика кількість залізничних споруджень
особливо мости і водопостачання, другі за відсутністю відпові-
дного ремонту прийшли в стан природньої вітхости. Головна скла-
дна частина залізниць, рухомий склад по маючомуся досвіду тре-
ба лічити на три чверти вивезеним, а решту доведенного до стану
що вимогає капітального ремонту. При майбутньому ж повороті на
на Україну одним із перших і головних завдань лічиться віднов-
лення залізничного транспорту, як основи політичної і економич-
ної могутности держави. Питання відновлення транспорту нероз-
ривно звязано з питанням придбання для залізниць України
необхідного рухомого складу. Для освітлення цього питання тре-
ба зауважити, що для залізничних доріг України загальним про-
тягом біля 16 тисяч кільометрів потрібно буде придбати біля
6.000 паровиків, 12 000 клясових вагонів і біля 130 000 това-
рових вагонів. Не приходиться і мріяти, що остільки значну кіль-
кість рухомого складу при зруйнованій заводській промислово

сти України можна буде виробити у себе дома. Залишається єдиний вихід, це придбання необхідного рухомого складу в закордонних державах. Налегше і найдешевше придбати рухомий склад нормальної европейської колії, шириною 1435м.м. який в разі негайної потреби міг би бути куплений з маючихся в Західній Европі лишків рухомого складу. Безумовно, можливо на заводах Европи замовити і широко-торовий рухомий склад, але позаяк заводи Европи пристосовані більш до виробу Европейського рухомого складу, таке замовлення обійдеться значно дорожче і може потрібувати значного часу для свого виконання. Обслуговання залізниць України рухомим складом европейського типу можливо лише при умові перешивки залізниць України з широкої 1524м.м на нормально-европейську 1435м.м. колію. Треба зауважити, що питання про перешивку залізниць на европейський тор вже не нове. Ще в бувшій Російській Імперії за останні роки відчувалась потреба в безперегрузочному рухові з державами Заходу, розроблювались проекти перешивки залізниць. Але почасти завдяки стратегичним міркуванням, почасти із за труднощів, які були звязані з перебудовою залізниць посеред інтенсивного залізничного руху в краіні, цим проектам не було суджено здійснитись. Все ж таки вигоди безперегрузочного руху і велика економія на цьому, яка удешевляла вартість товарів, штовхала думку видатних залізничників в бік уставлення безпосереднього залізничного сполучення Росії з Західною Европою. Одною з переходових мір було приміненя брехтширехеровських вагонів, в яких широкі скати замінялись европейськими і давали можливість вагону з вантажем без перегрузки переходити з російської колії на нормально-европейську. Але експльоатація цих вагонів обходилась не дешево. Безумовно, на цьому розрішення, поставлене економичними вимогами життя, проблєма не зупинилось би, коли б Російська Імперія не була зруйнована вибухшою революцією. При сучасному російському совітському уряді питання про перешивку залізниць поставлено на чергу дня і по маючимся відомостям там вже більше року працює спеціяльна технична Комісія, яка розробляє зо всіх боків проект перешивки всіх залізничних шляхів Росії на европейський тор. На Україні питання про перешивку залізниць піднято теж вже більше року тому назад, але найбільшої ваги

воно набрало за останній час. Світова війна і російська революція мали своїми наслідками визволення України з під впливу Москви і втягнення її в орбіту політичного і економичного життя Західної Европи. В сучасний мент, коли серед політичних перспектив не виключена можливість політичного Союзу так званих молодих держав середньої Европи, серед котрих визначну ролю прийдеться відогравати і Україні, для України особливо бажано скласти найбільш сприятливі умови для найтіснішого зближення з Заходом. Союз України з Польщою, яка фактично стала аванпостом Західньої Европи, поставив на реальний шлях питання найскоршого і найліпшого економичного сполучення України з народами Заходу. Народи Европи, виснажені великою війною теж відчувають надзвичайну потребу в одержанню тих сирців, якими так багато наділена Україна; позаяк, факторами сполучення держав являються тепер залізні дороги, - людська думка і повинна бути направлена в бік найбільш вигодного і легкого сполучення залізними шляхами. Ті фактори, які стояли на перешкоді до перешивки залізниць в Росії, на европейський тор, для України в сучасний мент, можна сказати, майже не істнують. Стратегичні міркування - відріжнитись від других держав ширшою колії, міркування, якими майже виключно керувались будівники перших залізниць, як показав досвід останньої війни, зовсім не оправдали їх надій. Військова перешивка однієї нитки колії робиться технично надзвичайно швидко і ніколи не служила затримкою для ворожих військ. Взагалі треба констатувати факт, що настав час такого розвитку військової техніки, коли будувати захист кордонів держави на ріжности ширин залізничних колій, зовсім недоцільно. Уніфікація колії навіть внутрі страни є ідея, до якої в останній час стремлять всі держави. Друга перепона, яка стояла перед російським урядом, порушення тимчасово нормального грузообороту на залізницях, навіть припинення руху при виконанню робіт по перешивці побоювання порушити налагоджене економичне життя держави - перед українським Урядом не істнує. На залізницях України повний застій. Промисловість на Україні майже вбита і затримка на де який час руху на де яких

дільницях доріг не викликає вже ніяких пертурбацій в тому примітивному життю держави, яке утворилось тепер. Про вигоди, які могла би мати Україна при перешивці залізниць на європейськй торґ, можна сказати слідуюче: по перше, безпосереднє безперегрузочне сполучення з Европою, а саме: установлення прямого шляху для товарів від Балтійського моря до Чорного через Гданськ - Варшаву - Одесу, а також шляху з Европи по побережжю Чорного моря через Керченську протоку до Кавказу і Азії. Цей шлях відограв би велику ролю для сполучення України з великими торговими державами Світу - Англією, Францією та Германією. Звязав би безпосередньо з Европою богатий вугіллям та ріжними рудами Донецький басейн, тісно з"еднав би економічними інтересами Україну зо всіма народами Західньої Европи. По друге: а| була би можливість використати лишки европейського рухомого складу і найлегше і найдешевше забезпечити залізниці України рухомим складом, б| Поліпшити оборот рухомого складу через уникнення затримки вагонів на прикордонних станціях при прямому сполученню вагонів ріжних держав. в| Україна мусіла би пристати до залізничної конвенції народів Західньої Европи на началах взаімного обміну вагонів прямого сполучення. По трете, була би солідна економія на відсутности перегрузки вантажів на державних кордонах і зменшення вартости товарів. Перелічене вище переконує в тому, що перешивка залізниць України на нормарльно-европейську торґ могла би лише тільки спріяти розвитку культурно - економичної і політичної могутности Української Держави. Для фактичного переведення цієї реформи в життя потрібно було би розробити плян фінансірування робіт і техничний плян поступової перешивки всіх залізниць України. Фінасовий плян взалежности від політичних і економичних умов держави міг би бути розроблений в напрямку виконання робіт державними засобами, концесійним шляхом, або змішаним тим і другим. Техничний плян перешивки також міг би бути розроблений на двупутних залізницях по двом варіянтам, або робити перешивку одноразово обох головних і всіх станційних колій на протязі декількох перегонів, перериваючи час першивки цих перегонів

174

рух потягів і улаштовуючи в пунктах де кінчається перешивка тимчасової перегрузочної приладдя, або робити перешивку тільки одної колії, а другу колею залишити широкою і в цім випадкові провадити змішану експльоатацію одноразову вузьким і широкоторовим рухомим складом. ~~складом~~. При цій останній сістемі не прийдеться робити перерви руху. Роботу можливо провадити одноразово на всьому протязі перешиваемої дільниці, но зато зменшується провозна здатність залізниць і збільшується можливість нещасних випадків в місцях, де перехрещуються широкі тори з вузькими. Через те експльоатацію одноразово вузьким і широкоторовим рухомим складом треба рахувати, як тимчасову, а також як метод перешивки з тим, щоб як найскорше перейти на експльоатацію тільки вузькоторовим рухомим складом. З техничного боку процес перешивки залізниць не зустрічае ніяких перешкод так само, як не представляе великих труднощів і пристосування до европейскою тори тіеі невеликої кількости широко-торового складу паровиків, вагонів, яка може залишитись на терені України. Можна тільки сказати, що позаяк передбачаемий залишеним рухомий склад буде хворим, вимагаючим капітального ремонту пристосуванням його до скатів европейської колії ляже невеликим відсотком від загальної вартости потрібного ремонту. Закінчуючи цю пояснючу записку приходиться сказати, що переведення реформи перешивки залізниць України надзвичайно бажане. Момент внутрішнього стану України найбільш підходячий для цього, бо зазначена реформа не внесе особливих пертурбацій в ще не полагоджене економичне життя, Зовнішні обставини також сприятливі. Переведення ж тіеі реформи в життя безумовно гарно відозветься на загальному станові залізничного транспорту - добробуті держави."

Фінансово- Економична комісія, розглянувши цей законопроект, та вислухавши доклад про залізничну справу на Україні, керуючись де кількома мотивами, найшла необхідним запропонувати Раді Республіки, прийняти цей законопроект в такій редакції. Фінансово - Економична Комісія мала на увазі, що зазначені

і в записці, що необхідно скористуватись тим моментом, котрий ми маємо тепер. Коли в Росії в час найбільш інтенсивного руху проявлялась потреба в перешивці колії, коли і там серьозно про це думали, зостановлюючись над тим, що це викличе перерву руху, то у нас, на Україні, в сучасний момент, коли власно кажучи нормального руху нема, може довго й не буде, потрібно скористуватись цим моментом, щоб провести серйозну цю реформу. Фін. Екон. Комісія, маючи на увазі, що законопроект має цілком принціповий характер, не найшла ніяких заперечень проти тої редакції, яка була внесена Радою Міністрів за виключенням І -го пункту, який знайшла необхідним переробити, щоб надати законопроекту ще більш принціповий характер. Тому пропоную Р.Р. прийняти законопроект в слідуючій редакції / читає /: " Ухвалена Радою Республіки постанова І. Визнати своєчасним і доцільним перешити залізниці України з широкої / 1524 м.м. / колії на нормально - европейську / 1435 м.м./ колію. 2. Доручити Міністрові Шляхів виготовлення пляну фінансування робіт по переробленню залізничної колії України, а також розроблення техничного пляну і встановлення черги перероблення з тим, щоби до фактичного роспочаття робіт по переробленню колії зазначені пляни були подані Міністром Шляхів на розгляд і затвердження відповідних законодавчих установ. 3. Постанову цю до її оголошення ввести в чинність по телеграфу."

П. ГОЛОВА : Значить Фінансово - Економична Комісія зробила де-які маленькі відмінки в тексті і в такому вигляді вносить до Р.Р. До зміни законопроекту угодно.....Депутат Корчинський.

П. КОРЧИНСЬКИЙ : Це тільки одна загальга увага, яка буде стосуватись до всіх законопроектів, які входять до Р.Р.. Значить, щоб ми покінчили з телеграфуванням і найшли справжнє тлумачення тексту цього закону. Це питання обміркувалось в Законодавчо - Адміністративній Комісії і там зупинились на такому тексті, що замісць " по телеграфу " поставити " з днем його затвердження". Ст. 14 закону про Р.Р. має на оці два порядка затвердження законів : І-е - коли затверджується дотеперішнім порядком -

Головою Директорії, 2-ге - в разі незатвердження Головою Директорії, то при повторному читанні, ухвалені і затверджені закону в Раді Республіки. Такі два порядка ухвал ми знаємо. Тому замісць " телеграфу", я і ціла Законодавча - Адміністративна Комісія пропонуємо, щоб такий вираз: " закон цей ввести в чинність з днем його затвердженн, чи повторної ухвали його Радою Республіки, згідно ст. 14 -й закону 9-го січня 1921р про Раду Республіки", - це перше. Друга поправка загальна, а власне, що закон про Раду Республіки не знае гетьманського поділу закона на " закони " і " постанови". Це то, що до нас приємственно перейшло з гетьманською грамотою, і ми досі її вживаємо. Закон про Раду Р. знає тільки закон і законопроекти, а постанов не знає, - це друге. Трете: я від себе пропонував, що " визнати своечасним і доцільним перешити залізниці " носить скоріш характер резолюції ніж постанови, закон має виглядати в більш рішучій формі. І тому я вважаю, що цей вираз не підійшов би що до одобрення цього закону.

П. ГОЛОВА: Який.. ..

П. КОРЧИНСЬКИЙ: Наприклад: " визнати необхідним перешивку колії", а не "доцільним, своечасним".

П. ГОЛОВА: Докладчик до цих відмін має що сказати:.... / Деп. Кравченко: не маю/.... Дозвольте поставити на голосування в формі, запропонованій Комісією з поправками депутата Корчинського. Хто проти.... Слово п. Багриновського.

П. БАГРИНОВСЬКИЙ: Я взяв слово з приводу тих поправок, які вніс депутат Корчинський. Цілком погоджуюсь, що фраза - " по телеграфу " трохи кумедно звучить, коли ми не маємо свого ~~телеграфу~~ власного телеграфу, який міг би передавати офіційні роспорядження. Я в цьому питанню, піднесеному депутатом Корчинським, вважаю своїм обовязком звернути увагу, що та формуліровка, яку пропонує депутат Корчинський, не буде задовольняти вимог нашого державного життя. Він пропонує, що закон цей ввести в чинність з днем його затвердження. Таку зміну треба провести в окремому законопроекті. Але річ в тому, що порядок оголошення законопроектів і порядок з'ясування того моменту, в

тів і порядок з"ясування того моменту, з якого він набірае законної сили, передбачен в законі. Зміни робити слід, але в окремому законопроекті, я цю думку зара і порушую. Річ в тому, що в законі про верховне тимчасове управління е цілі статті, що торкаються законодавства. Тут ми находимо такі правила, що законопроекти, ухвалені Державною Народньою Радою, або Радою Народніх Міністрів і затверджені Головою Директорії У.Н.Р., оголошуються в Вістнику Державних Законів. Після оголошення закону в Вістнику Державних Законів, закон набірае обовязуючоіі для всіх сили. Але в самому законі може бути зазначено, що він до оголошення переводиться в життя, або по телеграфу, або через посланців. Він не набірае законноі сили і не являеться зобовязуючим для всіх громадян, поки не буде оголошений в Вістнику Державних Законів. Одначе, коли закон негайно приймаеться і визнаеться необхідним, і щоб негайно ввійшов в життя, з другого боку, маючи на увазі техничні умови, які стоять на перешкоді негайного надруковання в Вістнику Державних законів, то приходиться знайти якийсь инший вихід, щоб обійтись без цього друковання. Як би це зробити....Для цього треба використати другу частину статті II-оі : в самому законі може бути зазначено, що він до оголошення переводиться в життя , або по телеграфу, або через посланців. Тоді значить не треба ждати його оголошення в Вістнику Державних Законів. Він входить в життя і вважаеться обовязуючим для всіх, коли е така фраза: по телеграфу або через посланців. Як що він вводиться в життя по затвердженню то все ж таки це не касуе загальноі норми, що він повинен бути оголлошен в Вістнику Державних Законів. А коли потрібно негайно щоб він ввуйшов в життя завтра або після завтра, то ждати його надруковання не можна. Коли ж бажають змінити цю **фразу**, що до телеграфу, то треба внести зміну , прийняти нову статтю про порядок оголошення законів і тут зазначити, що закон набірае законноі сили або з дня оголошення , або не дочікуючись оголошення, з дня його затвердження. Коли там буде така фраза, коли намічаеться порядок

переведення їх в життя, то тоді буде досить зробити цю маленьку зміну і це дало б йому значіння законної сили і не вимагалось би, щоби він був надрукован. Таким чином, коли цей закон не являється негайним, то тоді можна почикати дав три тижні, поки він надрукується. А коли є бажання, щоб цей закон не дочекавшись оголошення в Вістнику Державних Законів, ввійшов в життя ранійш, то треба нам користуватись фразою: по телграфу, або через посланців. Я на це тільки звертаю увагу.

П. КОРЧИНСЬКИЙ: Всі миркування, які висловив п. Багриновський мали б повну рацію, коли б цей закон, його II ст., був основним констітуційним Українським Законом, якому підлягають всі Установи і для зміни його треба в особливо призначеному констітуційному порядку підняти справу про його відміну, чи скасування. Так треба було міркувати за гетьманських часів. Коли б установили такий певний порядок " по телеграфу ", або " через посланців", то це був би основний закон Ради Міністрів вкупі з гетьманом, який вона заміняти права не мала. То був акт, виданий гетьманом і ним одним тільки міг бути змінений. Тут ми цього не маємо. Тепер ми маємо закон про Тимчасове Верховне Управління, який нічим не ріжниться від усіх законів У.Н.Р. Тому, коли ми приймаємо сьогодня цей закон і установляємо якийсь инший мент до способу набрання ним правосильности, то це є зобовязуючим тому, що ми ухвалили закон. Кажу, що це мало би рацію тоді, коли б дивиться на цей закон, як на основний, констітуційний. Але Ради Республіки не має права на зміну в певному констітуційному порядкові цього пункту. На разі цього нема, це є звичайний закон. В самому законі може бути зазначено, що він до оголошення переводиться в життя або по телеграфу, або через посланців. Рада Республіки не звязана, щоб найти третій, четвертий мент, з якого вона вважає його правосильним.

П. ГОЛОВА: Чи угодно раді Республіки продовжувати дебати по цій справі. Дозвольте поставити на балатіровку. Хто за продовження дебатів - прошу встати.... Більшість. Слово депутата Багриновського.

 179

П. БАГРИНОВСЬКИЙ: Мої міркування зведуться до того, щоб поділити і розібрати чи е се констітуційний закон чи ні. Коли е закон, який каже, що якийсь закон переводиться в життя до оголошення по телеграфу, або через посланців, то для мене не мае значіння, чи він констітуційний, чи звичайний.. Допустимо, що це звичайний закон; але в цьому законі е норма, яка намічуе порядок оголошення законів. Але для того, щоби ввести зміну в порядок оголошення , то треба скасувати цю статтю прямим загальним роспорядженням. Для всіх законів, які будуть складатися завтра, після завтра, це буде мати силу і значіння. Ця зміна статті II-ої скасовуе весь закон. Це абсолютно буде нелогично і неюридично. Я не можу собі уявити такого порядку зміни, бо коли е закон про Тимчасове Верховне Управління - одначасово чи він правильний чи неправильний - але коли ви вважаете його законом, то цією зміною ви його касуете. Я по сути згоджуюсь, що треба таку зміну зробити, але треба нормальним законодавчим шляхом виправити той пакт, який не відповідае в нашому життю. Ця зміна може зробити те, що Державний Контроль який повинен рахуватись з формою закона при всяких асігновках і контролях, повинен рахуватись і з ст. II-ою і він скаже: поскільки не виконана форма пакту II-го, то для мене, для Державного Контролю, цей закон важаеться не оголошеним і ненабравшим законної сили, тому що в законі сказано: або оголошуеться по тегерафу чи через посланців. Я не можу , скаже Державний Контроль, давати кошти, бо я вважаю цей закон до оголошення не набравшим сили. / Голос з місця: це ж справа Сената..../.... Шо торкаеться запитань про Сенат, то у нас його нема. Тому скарги Державного Контроля не може розглянути Сенат, бо нема другої інституції, крім Ради Республіки, яка взяла б на себе з"ясувати таку неясність Державному Контролю. Я знову спіраюсь на те, що в законі про Р.Р. в I4 ст. сказано: " Порядок проходження законопроектів та введення справ в Раді Республіки встановлюеться на підставі конституційних норм, визначених в окремих законах та регуляміні, що їх ух-

валить Рада Республіки. До видання зазначених вище законів Рада Республіки керується в своїй діяльности відповідними постановами істнуючих законів. " Правда тут говориться про порядок проходження законо-проектів. І оскільки будемо говорити про останню фазу цього проходження, а саме - про оголошення, то виходить, що до видання Радою Р. спеціяльних законів про проведення законопроектів в життя, Р.Р. керується як матеріялом істнуючим законом. Закон про Тимчасове Верховне Управління дае з"ясування цієї справи. Я звертаю Вашу увагу на те, що ми можемо скасувати ст. 10 і 11 і внести ту, яка нам бажана, але ми не можемо внесенням фрази до одного закону касувати суті змісту ст. 11 - ої, бо така фраза не буде означати, що закон мае силу до того, поки він не буде оголошений. Коли ми бажаемо, щоби він набрав силу до оголошення, то ми повинні керуватись ст. 11-ою. Що торкається зауваження депутата Корчинського, що не варт вживати " постанову " , а тільки одну назву для всіх законопроектів " закон ", то , я гадаю, що ця думка повинна бути б докладно обміркована і спеціяльно докладена Законодавчою Комісією. Бо річ в тому, що справа йде не про форму, а про суть. Неможна всі акти законодавчі ~~провести~~ підвести під одну назву, бо теорія державного права і практика всіх Держав знае де кілька таких класіфікацій, куди можна підвести той чи инший проект, чи вважати законом чи постановою. І той і друга мае законну силу, але по суті як постанову про видачу п. Самійленку 10.000 пол. марок називати законом, бо під назвою закон розуміеться така норма, яка встановлюе щось нове, яка регулюе життя в приватному чи державному відношенню. Коли ми слово " закон " будемо пристосовувати до постанови про допомогу п. Самійленкові, то сюди це слово " закон " по суті трудно пристосувати, бо воно не буде відповідати цій назві. Постанаова не дае нічого нового для Уряду, а тільки регулюе, що держава дае допомогу. Тому я проти того , щоби ми прийняли назавджи таку формуліровку, щоб всі постанови називати законом. Я хотів би , щоб Законодавча Комісія розробила це питання, дала нам матеріяли,

181

які групи актів законодавчого творчества ми маємо і дала назви до окремих груп. Я прти того, щоб давати всім постановам назву "з а к о н".

П. Г О Л О В А : Слово належить деп. Безпалко.

П. Б Е З П А Л К О : Я хотів прилучитись до п. депутата Корчинського за для цього, що у нас в відношенні між Р. Р., а між законодавством дотеперішнім сталої конституційної форми ще нема. Можна відкрити тайну, що ця справа не раз була на обговоренні в сеньорен-конвенті. Сеньорен-конвент ухвалив передати цю справу до розгляду законод. комісії і ввійти з певним законопроектом до Ради Р. Нам лишень сьогодня треба вирішити, чи законодавець може оголосити технично закон не так, як приписують певні параграфи у певнім законі. Я позволяю собі висказати думку, що безперечно, законодавець має право для проголошення певних законів окремим порядком. Коли цей законодавець вважає, що не телегамою, не посланцем, а радіо-станцією треба повідомити то він безперечно є управним до того і може це зробити, бо він це проголошує. Ходить лишень о те, що коли він скаже, що не хоче посланцями, а хоче плакатами оголосити у цілій державі, то коли плакатами буде закон оголошений, то він є оголошений. Коли ми говоремо, що цей законопроект набірає сили з момента, коли він затверджений всіми інстанціями законодавства, то це ніяк не перечить тому, що тутка написано. Це є звичайний порядок, а ми надаємо йому порядок надзвичайний. Я маю право сказати, що коли у тім законопроекті сказано і підкреслено на кінці, що волею законодавця є, що іменно так має бути закон оголошений, а не инакше, тоді Державний Контроль мусить подивитися на той закон з двох сторін, чи він правильно підписаний і ухвалений чи ні. А потім подивиться на кінці послідньго параграфу, як законодавці хотіли, щоб закон був оглошений. Коли на кіці параграфу стоїть, що телеграфом, а воно телеграфом не було проголошено ні посланцем розіслано, то Контроль має право сказати; це по телеграфу не проголошено, вибачайте. Я протестую проти переведення такого закону в життя .... Коли стати на позіцію п. деп. Багриновського, то він провокує Державний Контроль, що він може спинити

закон навіть, коли б він був підписан на кінці, що проголошен по цілій державі телеграфом, а він не був проголошен телеграфом. Бо ж коли цей закон телеграфом не є проголошен, то він, значить, не має сили. Розуміється так можна до абсурду цю справу довести. Я хочу сказати, що Державний Контроль мусить в послідньому пакті кожного закону бачити, як законодавець хотів, щоб цей закон був проголошен. Це право законодавців обходити звичайні постанови і надавати певному закону надзвичайну марку. Цьому закону ми теж хочемо дати надзвичайну марку.

П. ГОЛОВА : Ставлю на балатіровку внесок Комісії з внесеними поправками. Хто за прийняття закону в такійформуліровці. / з місця: не ясно - чи дві зразу поправки чи одна /...

П. КОРЧИНСЬКИЙ : Пропоную, щоб мої внесення голосувати, як поправки, кожну з окрема. Так щоби зпочатку голосувався законопроект, а потім поправки.

П. ГОЛОВА : Голосується законопроект в цілому по внеску Фінансово-Економичної Комісії в першій редакції. Хто за - прошу встати. Хто проти.... Хто утримався - два. Прийнято. Тепер поправки. Перша : - Рахувати це законом, а не постановою./ Докладчик: це закон і є /.

П. КОРЧИНСЬКИЙ : В тексті всюди значиться постанова.

П. КРАВЧЕНКО : Це в проекті Ради Міністрів, а в проекті Комісії - закон.

П. ГОЛОВА : Друга поправка. Прошу докладчика зачитати. / п. Кравченко читає : "Визнати своєчасним і доцільним перешивку колії" /. Замісць цього депутат Корчинський вносить поправку: " Визнати необхідним перешити ". Хто за цю поправку, прошу встати. Одноголосно. Третя поправка деп. Корчинського: закон "Ввести в чинність з днем його затвердження, або по повторній ухвалі Р.Р., згідно закону про Р.Р. від 9 січня 1921 р.". Голосується поправка до третього пункту. Хто за , -18. Хто проти, - 9. Утрималось-7. Поправка пройшла. Слідуюча точка.

П. БАЧИНСЬКИЙ : Внесення Законодавчо - Адміністративної Комісі про проект постанови про поширення чинности розділу І-го

закону 5 -го серпня 1920 р. про тимчасові оклади платні для евакуованих з терторії Наддніпрянської України служачих центральних і місцевих установ Української Народньої Республіки на служачих Київського Апеляційного Суду. Слово докладчика доп. Корчинського.

П. КОРЧИНСЬКИЙ : Міністерство Юстиції, в цілях виправлення де якої несправедливости, яка вчинена законодавцями відносно скількох членів Апеляційного Суду ввійшло з законопроектом такого характеру, щоб членів Київського Апеляційного Суду прирівняти в платні до урядовців Центральних Державних Устаонв. Суть справи полягає в тому, що Київський Апеляційний Суд по суті своеі такою центральною державною Установою не являеться. Але всі члени Суду, які виіхали з Кива несуть весь час працю свою в Міністерстві Юстиції, як Центральної Установи. І вже 25 березня 1920 року таке іх становище було розглянуто і вони прирівнані до служачих Центральних Установ. Але законом 5 серпня 1920 р., де встановлювали платню в польській валюті, Київ. Ап. Суд не був згаданий, як установа, яка достае утримання як центральна державна установа. Після закону 25 березня 1920 року це вважалось таким нормальним природним, що тут на еміграції до 1 січня 1921 р. мимо того, що цей Суд не був згадан, в законі 5 серпня 1920 р., ім видавалось фактична платня, як служачим центральних установ. 1 січня 1921 року Державний Контроль сконстатував, що тут е пропуск, чи свідомий чи несвідомий але е пропуск, який позбавляе права служачих Апел. Суду доставати утримання по рагну центральних установ. Законодавчо - Адміністративна Комісія розділила міркування Міністерства Юстиції, що вже традиційно ці члени Апеляційного Суду, які один час виконували функції единої апеляційної інстанції в цілій Українській Республіці, вже попереднім законом були прирівнані в платні до служачих центральних установ; з другого боку, що фактично працюють вони в обсягу ділання Міністерства Юстиції, як центральної Установи; а з третього - також рахуючись з тим, що відсутність поправки до цього закону тяжко відбилась би на тих властиво трьох членах Апеляційного Суду, бо вони мали б повертати ту ріжницю, яку вони дістали від 5 серпня 1920 року до 1 січня 1921 р., то Законо-

давчо - Адміністративна Комісія, поділила думки Міністерства Юстіції, що треба зробити виправку в законодавчому порядкові, але законопроект Міністра Юстіції ухвалила і доручила мені докласти його Високій Раді. Він же голосить так: " І. Чинність розділу І -го закону 5 -го серпня 1920 року " Про встановлення тимчасових окладів платні в польській валюті для евакуованих з теріторії Наддніпрянськоі Украіни служачих центральних і місцевих установ Украінськоі Народньоі Республіки всіх відомств " поширити на евакуованих до часу видання цієі постанови з тоі ж теріторії служачих Київського Апеляційного Суду. 2. Постанові цій надати зворотню силу з дня І-го серпня 1920 року.

3. Постанову цю до іі оголошення ввести в чинність по телеграфу."

До цієі редакції Законодавчо-Адміністративна Комісія внесла де - які зміни, а саме в пакті першому його він виглядав так: " Чинність розділу І-го закона 5 -го серпня 1920 р." Про встановлення тимчасових окладів платні в польській валюті для евакуованих з теріторії Наддніпрянськоі Украіни служачих центральних і місцевих установ Украінськоі Народньоі Республіки всіх відомств", поширити на евакуованих до часу видання цієі постанови з тоі ж теріторії служачих Київського Апеляційного суду ", а після зміни так: / читає першу поправку/. Друга поправка. Замісць постанови - закон. Себ-то замісць слів: "Ухвалена Радою Народніх Міністрів постанова про поширення чинности розділу першого закону 5 серпня 1920 р. про тимчасові оклади платні для евакуованих, з теріторії Наддніпрянської Украіни служачих центральних і місцевих установ Украінськоі Народньоі Республіки на служачих Київського Апеляційного Суду " - буде стояти : " Ухвалений Радою Республіки закон і т.д. "

В § 2-му замісць слів : " Постанові цій надати зворотню силу з дня І серпня 1920 р." - буде: " Закону цьому надати і т.д."

Третя - що до § 3 -го, то буде стояти : " Закон цей ввести в чинність з днем затвердження, або повторноі ухвали Ради Республіки ", згідно ст. 14 закону 9-го січня 1921 року про Раду Республіки.

П. Г О Л О В А : Хто має взяти слово до внеску. Справа ясна. Ставлю на голосування закон про поширення закону від 5 серпня 1920 року з поправками Комісії. Хто за, - прошу встати. Проти... Утрималось - 1. Слідуюча точка......

П. Б А Ч И Н С Ь К И Й : Фінансово - Економична Комісія просить Раду Республіки затвердити членів Фінансово - Економичної Комісії ще трьох депутатів : Красовського, Плесканевича і Орла.

П. Г О Л О В А : Хто проти внеска..... Хто утримався.. Прийнято одноголосно. Затверджуються. Слідуюча точка.

П. Б А Ч И Н С Ь К И Й : Доклад Мандатної Комісії .

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й : Головна Управа Української партії хліборобів демократів за викликанням делегованого до Ради Республіки колишнього члена цієї партії Сергія Шемета по причині його вихода з пратії хліб.-дем., делегувала до Ради Республіки Павла Нечитайла. Представлений Управою протокол Мандатна Комісія визнала правильними і просить Раду Республіки затвердити Павла Нечитайла.

П. Г О Л О В А : Ставлю на голосування. Хто за, прошу встати... Хто проти... Хто утримавсь.... Нема. Прийнято одноголосно.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й : Українська Соціяль-Демократична робітнича партія делегувала шостого члена до Ради Республіки Опанаса Феденка. Мандат видан Центральним Комітетом партії. Делегування Мандат. Ком. визнала правильним і прохає Раду Республіки затвердити Опанаса Феденка членом Р.Р.

П. Г О Л О В А : Хто за. Хто проти.... Принято одноголосно. Слідуючий внесок.......

П. Б А Ч И Н С Ь К И Й : Справа виборів по культурно - освітній курії.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й : Доклад вже був і тільки по докладу мали бути якісь рішення; резолюція Манд. Ком. теж оголошена; очевидно вона мається податись на голосування.

П. Ф Е Щ Е Н К О Ч О П І В С Ь К И Й: Дозвольте зачитати резолюцію, яка пройшла через сеньорен-конвент / читає /: " Рахувати вибори не закінчившимися і дати можливість членам культурно-освітніх установ, що не здійснили ще свого виборчого права, на про-

тязі 10 день здійснити своє виборче право ". До цього внеску забірає слово п. Чайківський.

П. Ч А Й К І В С Ь К И Й : Резолюцію Мандатної Комісії треба вважати неслушною, недоцільною.

/ п. Голова: це не резолюція Мандатної Комісії, а пропозиція сеньорен - конвенту./.... Внесок сеньорен-конвенту несправедливий, тому що він позбавляє цілу тарнівську групу курії культурно-освітньої права вибірати своїх депутатів свобідно. Коли тутешні виборці стоять перед фактом, що вибори в Ченстохові переведені і оголошені, то розуміється вони мимоволі піддадуться цьому впливові і це відіб"ється на голосуванні. Я це поясню на прикладі: коли один із кандидатів в Ченстохові отримав 120 голосів, а тут в Тарнові окажеться, що група виборців числиться в 130 голосів, то ця група має дуже малий вплив на перерішення цього вибору. Це для того, аби всі виборці голосували за иншого кандидата , то вони могли б сподіватись, що там того кандидата провалять. Одначе правдоподібно, що де хто з виборців буде голосувати за ченстохівського кандидата і буде дуже мало правдоподібно, щоб тарнівська група провела свого кандидата. Через це інтереси до виборів ослаблені, не з"являються ці виборці і для того станеться так, що цей вибор, який відбувся в Ченстохові і опублікован, вже предрішує справу цілого вибора. Через це таке рішення сеньорен-конвенту являється недоцільним. Я знаю і можу сказати згори, що велика переважаюча частина виборців в Тарнові до виборчої урни не стане. Вони будуть вважати, що Рада Республіки позбавила їх права виконати своє виборче право зовсім свобідно і будуть вважати цей вибір однобстороннім і депутатів ченстоховської групи культурно-освітньої курії вони не будуть вважати своїми. Для того я прошу Високу Раду не приймати внесення сеньорен-ковенту і тільки доручити культурно-освітній курії перевести свій вибір цілком наново.

П. О Р Е Л : Висока Радо! Навіть я не гадав, що прийдеться мені після рішення сеньорен - конвенту виступати в защиту пропозиції Мандатної Комісії, а тепер примушен сказати де - кілька

слів. Все зводиться до того, що тарнівська група позбулась і позбудеться інтересу до виборів. Тим самим ніби то ми мусимо примусити ченстохівську групу од своїх попередніх виборів відцофнутись і перевести наново. Чи е тому підстави.... Мандатна Комісія констатувала, що підстава до того, щоб половину виборів по курії культурно-освітній визнати неправильними, таких підстав нема. Навіть в Манд. Ком. захистник інтересів тарнівської групи заявив, що ті вибори були переведині, як слід. Виникае питання, яка підстава для того, щоб позбавити чисельну групу виборців, яка своечасно побажала заступити інтереси культурно - освітньоі курії в Раді Республіки, яка стала цілком на правдиве тлумачення закону про Р.Р., пакту, який торкаеться до культурно-освітньоі організації, яка планомірно, правильно-юридично провела своі вибори, своечасно іх майже закінчила; щоб не впливати на вибори тарнівськоі групи, вона привезла сюди запечатані урни, щоб голоси не були заздалегідь оголошені, але туту спільно підсчитані не були і тим не було дійсно вплинуто на вибори по тарнівській групі. Коли своечасно група тарнівська, бо скорійш частина мінімальна тоі групи своечасно не захотіла стати на правильне тлумачення закону і цим не тільки сама не захотіла взяти участь в виборах Р.Р., а тим самим хотіла паралізувати і скасувати правильно переведені вибори по ченстоховській групі. І лише після того, як Рада Р. ухвалила наказ Манд. Ком. відносно курії культурно- осв., тарнівська група захотіла активно здійснити свое виборче право і приступила до нього. Своечасно були вжиті заходи одною і другою групою до порозуміння, а коли вже був з"ясован закон групою тарнівською, то була послана телеграма, ніби то ченстоховці призиваються до спільних виборів, але нажаль було пізно. Було вияснено, що ченстохівська група, дожидаючись і не дождавшись спільних виборів, бажаючи послати своіх заступників, підсчитала голоси і тим самим ніби то перевела вибори. Я вніс пропозіцію про затвердження виборів по ченстоховській групі і гадаю, що вони були правильно своечасно переведені, правильно видані Мандати тим виборцям

Я б з щирим серцем приеднався і призвав би вас до затвердження тих виборів, коли б більшість, - себ то ченстохівська група ,- фактично не позбавила меншість виборчих прав. Лише те, що широке тлумачення закону дае широким верствам громадянства по культурно - освітній курії здійснити свої виборчі права,

Постанова Манд. Комісії надае право тарнівській групі здійснити свої виборчі права і тим самим притягнути ті організації які не поділяли попередньоі думки меншости тарнівськоі групи. Виявилось, що контінгент виборців тарнівськоі групи більше контінгету виборців групи ченстохівськоі. То лише це примушуе мене голосувати і стояти за пропозуцію Манд. Ком., за ту пропозіцію, яка визнае вибори не закінченими і тим самим дае право всім членам культурно-освітніх організацій, які тут по тим або иншим причинам, не своею волею, не могли здійснити свого права, те право здійснити. Щож до заходів, що ніби то відом контінгент виборців і що це може вплинути на вибори по тарнівській групі, то ми і ранійш чули від голови Манд. Ком., що контінгент виборців остільки свідомий, що на нього можна вплинути тим чи иншим способом. Коли припустити що буде вплив, то він буде лише на користь тарнівській групі, через те що тарнівська група навіть рахуе одного з кандідатів тарнівськоі групи кандідатом до Ради Р.

П. БЕЗПАЛКО : Пан депутат Орел апелював до вашого щирого серця. Я знаю, що це чудотворне місце Ченстохів, на яке впливае ласка Божа, мае дуже велике місце в ваших щирих серцях і ви дуже сердечно відноситесь до тоі місцевости. До серця я не буду апелювати, а до розуму. Я не буду, як п. депутат Чайківський, розбіратись в тому, що сталось, що хтось не зможе брати участи в виборах. Це для мене, як депутата Ради Р. , зовсім байдуже. Я хочу знати, чи Рада Р. стоіть в трактовані таким, як подае Мандатна Комісія, чи стоіть вона на правильному грунті, чи на неправильному. Лишень ми маемо сьогодня вирішити. Я мушу сказати, що Манд. Ком. не стоіть на правильному грунті. Але я не обвинувачую ні Манд. Ком., ні сеньорен-конвент, що вони зі

злої волі стоять на такім а не инакшім грунті. Закон про Раду Р. написан таким кустарним способом, що викликує кустарні засоби проводження його в життя, як ми бачимо сьогодня з цієї резолюції Ман. Комісії. Закон залишив страшну прогалину, зазначаючи курію, а не даючи способу і можливости курії самоопреділити себе. Ніяк не може курія після цього закону себе знати, себе самоопреділіти. Закон не дає таких формальніх вказівок на те, як це курія мусить зробити, щоб сказати: я є курія. Ми старались наказом, на підставі якого затверджені всі попередні вибори, крім цих двох, зробити так, щоб закон, так сказати, доповнити. Але ці вибори не дають навіть можливости після того наказу Манд. Комісії так або инакше, але ясно не двохзначно на підставі закону і наказу сказати, що позіція більшости Манд. Ком. і позіція сеньорен-конвета є правільні. Я кажу, що ні більшість Манд. Комісії ні більшість сеньорен-конвенту не стоїть на законній позіції, подаючи до ухвали таке домагання, таку резолюцію. Закон говорить не двохзначно і дуже регурозно про курію. Закон говорить не двохзначно ясно, що курія ухвалює, як вже курія є, або там, де її нема, то нічого ухвалювати - курія ухвалює спосіб виборів. Ці дві законні постанови мусять при кожнім виборі, який надходить до Манд. Ком., бути підставою, фундаментом її рішення. Коли і в другім протесті ясно ~~///////////~~ сказано, що курія себе не самоопреділила, не установила себе, вона й другу вимогу не зробила, вона не визнала спосіб виборів, то для мене ясно що вибори не відбулися. Розуміється, що панове з Ченстохова і одні і другі кажуть: курія це є ми, що по за нас, то ми не беремо на увагу. Ми перші зробили вибори, як ми їх розуміли і Рада Р. мусить нас ухвалити. Прошу панів, позіція панів з Ченстохова дуже негідна нашого національного становиська. Коли ми вже стратили цілу теріторію України широку на кількасот тисяч метрів і опинилися в двох центрах польської теріторії, маленьких невідомих, то находяться люде з одного центру, які кажуть, що лише ми, / що осіли в Честохові, ви-

являем громадську думку тоі чи иншоі частини Украіни. То це е абсолютно з національного становиска негідним. Коли навіть, я не говорю про Львів і про Тарнопіль, відкидається навіть і члени нашого резіденційного місця Тарнова, то це, прошу панів, вершок дуже великоі відваги. Розуміється, що при одних виборах так і при других впливае на Раду Р. на більшість те, що там ті чи инші особи вибрані в Раду Р. Але, панове, прeдставники инших партіи стоять на тім стоновиську, що трактують вибори з тоі точки погляду, що тим, що ми скасуемо якусь частину виборів, ми йдемо проти тих, або инших осіб, проти тоі або иншоі політичноі течіі. Я закликаю всі партіі Р.Р. стати на ширше, на вище становисько без уваги на те, хто у цих виборах вибраний чи це одні чи другі. Лишень Рада Р., яка починае свое початкове життя, правне, державне, організаційне для Украіни, не може бити в лице примітивним поглядом на абсолютно ясні не двохзначні, правні, державні, організаційні постанови. Бо коли ми так зачинаемо організовувати Раду Р., то позвольте, панове, що ми не зможемо боротись з ніякими дефектами нашоі державноі організації. Коли ми отамащину переносимо на терен Ради Р., то позвольте, панове, ми ні цівільноі отаманщини , ні військовоі отамащини не збудемось, бо корні тоі отаманщини починають загніздуватись в Раді Р. Або ми диктатори, або люде, які стоять на становищу певних правних відносин. Це треба нам вияснить. Я мушу сказати, що я, як соц-дем., проти партіі міщансько-буржуазноі і стою тутка за правний , а не диктаторський, не отаманський спосіб трактовання циеі справи. Наше становисько в цій справі таке : ті що вибірали, не вибірали після закону. Вони не установили связі з усіми тими, які до тоі куріі належать. Коли частина виборців з Тарнова була завжди в контакті з ченстоховцями і ніколи не говорила, що вона не хоче разом вибірати, то лишень були ріжниці що до способу виборів. Як тарнівська, так перед усім і ченстохівська навіть не вважала, що іі вибори правні, чекаючи вияснення з тарнівською групою і освітлення, яке піде з Мандатноі Комісіі або з Ради Республіки. Коли ж Манд. Ком. дала наказ, коли ясно було в Мандат. Ком. і на тодіш-

ньому сеньорен-конвенті, що на підставі цього наказу мусять бути нові вибори, мусять установити ченстоховці, чи їх вибори згідно наказу Р.Р., чи не згідні, то ченстоховці одержали наказ, який давав їм можливість, і примушував зредагувати спосіб виборів. Та, прошу панів, справа пішла шляхом так би сказати, вибачайте за слово , надворної адвокатури, бо тутка ми бачемо надворну адвокатуру, як червоною ниткою тягнеться через усі ці вибори. Коли тепер Мандатна Комісія стоїть на тім становиську, що до наказу підходять представники професіональних союзів, то ні Мандатна Комісія ні сеньорен-конвент коли писався цей наказ, не стояли на тім, що представники професіональних Союзів підходять під цей наказ . Коли тепер Манд. Ком. каже, що може підійти Союз Українок під наказ, вироблений по виборам, то тоді ні сеньорен-конвент ні Манд. Комісія не стояли на тому становиску, що Союз Українок підходить під той наказ, по якому має право вибірати організація. Бо безперечно перед усім Союз Українок є політична, полова організація, а не та організація, яка в головній мірі займається поширенням просвіти не між собою, а між другими. От же , прошу панів, коли дістали вже готовий наказ панове з Ченсохова, то я мушу сказати, як підозріваю, що разом з наказом, вони дістали вказівки наново вибори не робити , а опертись на тих виборах, які відбулися 16 січня і взагалі дальше в розрахунки не входити з проклятими для них тарнівцями. Але ж коли писався наказ,то представники ченстохівські і тарнівські почали між собою говорити про нові вибори. Тому то ми стоімо на тім становиську, що вибори відбулись не після наказу, не після закону. Тоді ми мусимо сказати ясно без уваги на те, хто там вибран, бо я запевнюю під словом чести, що я в цей момент не знаю навіть ні одного імени тих, хто обібран в Ченстохові, і щоб дати певні правній репрезентації Ради Р., дати певність нашому громадянству, що Р.Р. стоїть на законній точці, а не на сваві льному диктаторстві одноі групи чи кількох груп. Коли за якою групою буде закон не двохзначний, то я мушу ії вважати, як законне представництво, але за групою стоять

виборчі підрібки, виборчі махінації, то вибачайте, супроти тої групи і супроти Р.Р. не можна мати відповідного пошановання, коли Р.Р. вможливлює такі підрібки виборчі. Ми не можемо робити з Р.Р. і з Манд. Ком. виборчого локалю. Манд.Ком. це є контрольний орган виборів, а не орган, який провадить вибори. Тому Манд. Ком. може прийти лишень з двома внесеннями: або вибори відбулись правильно, і ми мусимо тоді затвердити вибраних депутатів, або вибори не відбулись після закону, і ми мусимо сказати, що по якимсь причинам вибори відбулись не відповідно закону, і треба вибірати ще раз. Лишень таким способом ми можемо оборонити Р.Р. перед усякими протестами, які будуть і перед усякою тінею, що Рада р. не дала змоги не то широкому громадянству, але навіть 20-30 людям, щоб тих людей висловились без усяких впливів, без усяких насильств, без усяких хитрощів виборчої махінації, як вони того бажають. Тому я стою на тім становиську, що ми мусимо сказати, що вибори не відбулися, а мусять відбутися в тій курії ще раз. Я можу додатково сказати, але це не мусить бути додатком, бо наказ досить ясно каже, що можна обірати окремо але рівночасно, що коли тарнівці цього бажають, то треба дати їм змогу вибірати так, як цей наказ каже. Це, вибачайте, буде піддержка певної групи, до якої ми не можемо ставитись негативно, або позітивно, бо не знаємо ніяких протекцій, ніякого виключного становиська для тої чи иншої групи, бо по законам У.Н.Р., бодай інтелігенція українська мусить бути однаково трактована. Коли ми найкращій частині нашого суспільства, людям, які просвіщають, не дамо змоги висловити ті думки, які вони бажають, то , вибачайте панове, тутки ні демократією, ні громадянством, ні націоналною гідністю не пахне. Тому правильно кажуть тарнівці, - ми участи в виборах далі не беремо, бо ми не маємо змоги. Правильно каже п. доктор Чайківський, що треба дати змогу не лишень тарнівцям, а й ченстохівцям, вибірати так, як би вони вибірали, коли б знали, що вони вибірають правильно, рівночасно з другими групами. Ми будемо голосувати проти цеї резолюції і ставимо конкретне внесення, що вважати ці вибори не відбувшимися і проголосити для цієї курії нові вибори на

підставі наказу, який був дан своєчасно Р.Р.

П. К о в а л е в с ь к и й : Я з великою увагою вислухав промову представника соціял-дем. партії і мушу сконстатувати, що тих аргументів переконуючих, які б сказали про те , що вибори переведені по культурно-освітній курії треба скасувати, абсолютно не було. Може я б не відповідав на промову представника соц-дем. фракції, коли б... / п. Романченко з місця: коли б я був соц. демократом/. ... ні, не коли б я був с-д., а коли б в цій промові не було дуже необережних висловів, цілком безпідставних, непотрібних для обговорення справи, яка вимагае досить негативного відношення. Ні про якій диктаторський спосіб, одмічений деп. Безпалком, а тим більше про покриття виборчої махинації з боку Р.Р. не було й не може бути мови. / п. Безпалко з місця: Будемо видіти при голосуванню/.... Я не передрішую голосування але скажу наперед, що коли б голосування було і не на користь думкам деп. Безпалка, то не буде покриттям виборчої махинації, а це буде правний акт Ради Р. Справа дуже проста. З нашої точки погляду ясно одно, що всі ті нарікання по адресі членів культурно - освітніх організацій в Ченстохові, які були тут висловлені, абсолютно безпідставні через те, що деп. Безпалко мусить знати, що ці виборці не тільки не ігнорували потреби і інтереси, скажемо тарнівської групи, а звязували б з нею. Коли ці виборці йдуть з виборчою шухлядкою до Тарнова, достають тут фіаско і знов до Ченстохова і коли роблять вибори 16 січня, а вскривають 10 лютого чикаючи на рішення членів цієї курії в Тарнові, то очевидно про те, що казав п. Безпалко, мови не може бути жадної. / Голос з місця: правильно/. Бо ж арихметика досить ясна. Мандатна Комісія була більш ніж коректна, коли вона визнала, що вибори не закінчені, що члени тарнівської групи, які ще не виконали свого виборчого права, треба це право виконати. Коли ми оперуємо цифрами то бачемо, що в Ченстохові брало участь в виборах 147 чоловік, а по місту Тарнову протестуючих бачимо 30 - 16 - 46 чоловік. Коли ми перейдемо до цифр, які були оголошені Головою Мандатн.Ком. деп. Корчинським в Р.Р., то ми бачимо, що професор Біднов одержав 120 голосів в три рази більш ніж протестантів по тарнівській

 194

курії . Значить, коли б всі вони прийняли участь в виборах, то результати опреділяються самі собою. Но коли б були цифри обратні то Р.Р. сказала би, що протестантів по курії м. Тарнова більш або и стільки, скільки приняло участь в виборах по курії культурно - освітній в м. Ченстохові. Цього не може бути. Принаймні для мене персонально було цілком ясно, що ще на попередньому засіданні з тих данних, можна було по чистій совісті, не прикриваючи виборчих махинацій, голосувати за затвердженням виборів по курії культурно-освітній. Ми гадаемо, що всіх цих данних, які говорять про добру волю виборців курії ченстохівськоі, навіть данних, які може говорять про недобру волю або принаймні про невикористання тоі сітуації виборів по тарнівській курії, досить для того, щоб дати можливість всім виборцям здійснити своі права, то компромісовою пропозіціею Манд. Комісіі даеться в повній мірі ім це право здійснити. Таке спокійне об"ективне трактування ціеі справи говорить тільки про одно рішення. Я гадаю, що в ньому нема ні диктаторських способів, як казав п. Безпалко, а тим більш навіть ніяких натяків про виборчу махинацію.

П. О Р Е Л : Ходить о те , що якась група в Ченстохові винесла постанову що до контінгенту виборів. Нам відомо, що вона в засіданні, примірно до 90 членів, винесла ті постанови. Можливо, що коли б вона була під впливом доказів, які ми тут чули: національна гідність, виборча махинація, надвірна адвокатура і всі такі оперативні заходи , якими можна просто терорізувати засідання, зброею якою можливо не всякий буде оперувати, то можливо тоді б ми давно вже бачили відповідних заступників культурно-освітних організацій в Раді Р. Але до цього часу на жаль ми іх тут не бачимо. Законопроекти що культурно-освітнім організаціям залежуються, ми іх не посуваемо до культурно-освітньоі Комісіі, яка не рахуе своею компетенціею без заступників суто-культурно-освітніх організацій приступити до вирішення іх. Хто в цьому винен..... Ченстоховці, бо там була підпольна махинація, адвокатура і т.п. Але тут, панове, ми мусемо сказати, хто був прав, а хто винен в тому, що до цього часу після місяця іствнування Р.Р.

нема заступників культурно-освітніх організацій. Винен тому той закон, який не дав точного змісту що до його тлумачення, винна та плутанина, яку внесли підкурії. Тут було з"ясовано фактом, що заступник інтересів тарнівськоі групи сказав на засіданні Манд. Ком., що честоховці зробили се правильно. Він підкреслював, що ченстохівська група правильно тлумачила закон, а тутешня група стояла на сокому грунті; можливо, що в той час вона помилялась чесно. Ніколи в світі ні один із представників ченстоховськоі групи не оперував тими доказами, щоб оганьбити шлях тарнівськоі групи. Лише закон про Р.Р. з"ясував справу, хто стоїть на правдивому грунті. Тут було сказано, що треба підійти до іх розуму і подивитись правничим оком на справу. Манд. Комісія правничим оком і дивиться на цю справу. Щож до винесення постанови, відносно Р.Р., то ця справа буде з"ясована, вона буде гідно Р.Р., але це не значить що проти цієі справи можна знову оперувати тими фразами, які ми тут чули, тут було сказано заступником партіі с-д., що треба надати всім можливість висловитись, як бажають. Панове ченстохівськоі групи в засіданню 88 членів висловили свое бажання одноголосною постановою, а місцева група в 18 чи 22 особи теророзує ту постанову і каже: вони не мають думати, як вони хочуть, а мусять думати так, як хочемо ми. Коли це демократично то можна і висновки зробити логичні. Я гадаю, що кількість цю виборців в 147 чоловік і тими наслідками 120 голосів вона досить демократично висловила свою власну резолюцію. Лишается нам стати на шлях більш демократичний ніж правничий. Нема підстав вибори своечасно не затвердити і рахувати іх неправильними тим більш, що з Ченстохова була привезена скринька, потім після непорозуміння скринька поіхала назад. Там ченстохівська група узгляднила всі операціі; була скликана Комісія контрольна, яка перевірила все діловодство і сказала, що до роз"яснення закону Р.Р., що нема підстав, щоб ці вибори були неправильні. Потім постановою Р.Р. все це діловодство мусіло бути визнано правильним. Постанова контрольноі Комісіі була надіслана.

Все ж таки, - я не скажу, що тарнівська група, а повадарі тарнівської групи,- не узгледніли тої постанови і на запит ченстохівської групи не захотіли одповідати. Після цього ченстохівська група мусіла підраховувати свої голоси, щоб не були порожні місця в Р.Р.. Панове, все зводиться до того, щоб стати на правничий бік Я тлумачу закон про Раду Р. : е діловодство одної групи в 147 чоловік і нема жадних підстав визнавати його неправильним. Коли Р.Р. його не визнае, то тоді повна воля сказати, чого Р.Р. хоче, що б вибори були переведені инакше, і передбачае результати нових виборів. Я гадав, що ми мусимо стати на гідність Р.Р. і уникнути того, щоб наша постанова довела до можливости ченстохівцям сказати, що Рада Р. визнае правильність виборів, але певно не бажае наших кандідатів, через те ці вибори касує, щоб дати инших кандідатів, але я гадаю, що там досить свідоме суспільство, і тому коли будуть перевибірати, то певно виберуть тих самих кандідатів. Більшість Манд. Комісії і більшість Ради Р. поділяла б постанову про затвердження цих виборів але вбачаючи за протестом 26 чоловік ще широкі верстви громадянства, які позбавлені були права послати своіх представників до Ради Республіки і беручи це під розвагу Манд. Ком. винесла постанову, щоб ці вибори рахувати не закінченими. Це буде далеко більш демократично, ніж сказати, що іх воля, воля 147 чоловік не е демократична.

П. Ф Е Щ Е Н К О - Ч О П І В С Ь К И Й : Е пропозиція припинити дебати. Ставлю на голосування. Хто проти - I . Утримавсь: - I. Дебати припиняються. Останне слово докладчика.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й : Шановні депутати. З цієі трибуни можна звертатись і до серця і до розуму. Промова п. депутата Безпалко промова до моеі чести. І честь моя вимагае вступитись за честь 147 виборців. І тут ствердити, як Голова Мандатноі Комісії, що ні в документах, ні в заявах, ні тарновців, ні ченстохівців не було і натяку на які небудь виборчі махинаціі /п. Безпалко з місця: То Мандатна Комісія робить махинаціі/... ні Манд. Ком., ні Рада Р., ні та ні друга махинаціями не займаеться

і їх не прикриває. Це вимогала моя честь сказати, зупинитися ж на аргументах " за " і " проти " не буду.

П. ФЕЩЕНКО-ЧОПІВСЬКИЙ : Ставлю на голосування. / п. Безпалко з місця : Фактично спростування/... Чи угодно пленуму Р.Р. слухати п. Безпалка ....

П. БЕЗПАЛКО : До порядку. Спростування фактично мусить бути перед голосуванням, бо воно може вплинути на голосування.

П. ОРЕЛ : Пропоную вислухати, щоб це не було потім поводом до касації./ З місця просимо дати слово п. Безпалку/.

П. БЕЗПАЛКО : Панове. Я не сподівавсь дістати від п. Корчинського таку відповідь на мою пропозіцію, яку я дістав. Це абсолютно неправильно, щоб я висловився, що панове з Ченстохова проводили виборчі махинації, але говорив проте, що Мандатна Комісія проводить виборчі махинації. І тому на шляху тої виборчої махинації може стати і Рада Республіки, коли вона внесення Манд. Комісії ухвалить. / п. Чайківський з місця: я хочу подати кілька фактичних спростовань /.

П. ФЕЩЕНКО-ЧОПІВСЬКИЙ.: Прошу сісти. Ставлю на голосування резолюцію Мандатної Комісії. / читає/. Хто за,- прошу встати. Більшість. Хто проти: - 6. Утрималось:-4. Резолюція прийнята.

П. ЧАЙКІВСЬКИЙ :Я хотів забрати слово в справі спростовання де-яких фактів, які були подані неправильно. Можливо, що мої роз"яснення вплинули б на голосування. / п. Безпалко з місця: ви страшний оптіміст/.... Тепер я не маю чого говорити.

П. ФЕЩЕНКО-ЧОПІВСЬКИЙ : Слідуюча точка. Президія Ради Республіки і сеньорен-конвент вирішили просити п.п. депутатів о згоду на урочисте засідання з приводу роковин Тараса Шевченка 10-го березня. Прошу вибрати Комісію, яка б улаштувала це свято.

П. КОРЧИНСЬКИЙ : Я пропонував би п. Президента Ради Республіки, п. Ковалевського, п. Орла / голос з місця: Бутенко, Феденко, Чайківський/.

П. ФЕЩЕНКО-ЧОПІВСЬКИЙ :Скільки членів до Комісії три чи шість.... Хто за 3,- прошу встати. Більшість .

Названо 6 кандидатів. / п.п. Бутенко, Феденко, Чайківський здіймають свої кандидатури /.... Залишається Чопівський, Ковалівський і Орел. Хто за , - прошу встати. Одноголосно. Засідання Ради Республіки закінчено.-

Г О Л О В А І. Фещенко-Чопівський.

Перший Секретарь Сергій Бачинський.

П Р О В І Р Я В : [signature]

199

СЬОМЕ ЗАСІДАННЯ РАДИ РЕСПУБЛІКИ.

4-го березня 1921 року.

Президія: Голова - депутат п. Фещенко - Чопівський, Заступник Голови депутат п. Пилипчук, Перший Секретарь - депутат п.С. Бачинський.

Присутні депутати: п. п. I/ Багриновський, 2/ Барановський, 3/ Бачинський С., 4/ Білінський М., 5/ Білопольський Е., 6/ Бутенко Б., 7/ Бублій П., 8/Безпалко О., 9/ Грещенко О., IO/ Закрасняний С., II/ Ковалевський О., I2/ Корчинський М., I3/ Кобза І., I4/ Кравченко П., I5/ Красовський О., I6/Липа Б., I7/ Лукашевич А., I8/ Магалевський Ю., I9/ Молодожоненко В., 20/ Мошинський Е., 21/ Нечитайло, 22/Орел М., 23/ Пилипчук П. 24/ Плескацевич В., 25/ Приходько В., 26/ Прокопович В., 27/ Романченко І., 28/ Сапіга І., 29/ Савицький М., 30/ Совачів В., 31/ Тимошенко С., 32/ Феденко П., 33/ Фещенко - Чопівський І., 34/ Хижняк К., 35/ Чайківський Н., 36/ Шаповал О., 37/ Шовгенів Г..

Г О Л О В А : Семий пленум Ради Республіки одчинений.

Прошу п. Секретаря прочитати порядок денний.

П. Б А Ч И Н С Ь К И Й / Читае порядок денний /.

I. Привітання члена Президії Краевої Кубанської Ради п. Білого.

2. Внесення Військової Комісії про проект постанови про асігнування в розпорядження Військового Міністра I5 000 пол. марок на похорони Генерал - Хорунжого Кудрявцева.

3. Внесення Адміністративно - Законодавчої Комісії про проект постанови про тимчасовий порядок до Судового переведення справ про судові переступи урядовців У. Н. Р.

4. Внесення Військової Комісії про проект постанови про асігнування в розпорядження Війського Міністра 402 I08 пол. марок на витрати по закінченню друку військових статутів та програм.

5. Внесення Адміністративно - Законодавчою Комісією про проект закона про амністію.

6. Одповідь Уряду на інтерпеляцію Фракції С.-Д. про культурно-освітню роботу серед Українського Війська.

7. Одповідь Уряду на інтерпеляцію Фракції С.-С. про матеріяльне становище інтернованої Української Армії.

П. Б І Л О П О Л Ь С Ь К И Й. Фракція Хліборобів-Демократів просить внести в порядок денний нашу інтерпеляцію про підготовчу роботу і використання тих можливостей, які повстали в звязку з непевною ситуа-

цією на Сході.

П. Г О Л О В А .Пропозиція підтримується.Ставлю на голосування порядок денний. Хто проти. Хто утримався. Нема. Прийнято одноголосно. Слово належить члену Президії Кубанської Краевої Ради п. Білому.

П. Б І Л И Й . Високі Збори. Дозвольте мені щиро вітати Р.Р. від імени Кубанської Краевої Ради. Дозвольте мені побажати Вам успіху в Вашій трудній роботі визволення й будування Української Держави. 130 років тому назад недоля одірвала нас від рідної матері, від рідної землі, кинула в далекий край і там зустрілись ми з донськими козаками, з горцями, чужими нам по релігії, по національности, але близькими по духу, по любови до волі. 130 років спільного життя пройшли з ними і із сих років 60 війни. І полюбили ми той край, той степ широкий, гори, море, але не забули хто ми, чиї ми діти. Коли настав 1917 рік, час визволення всіх народів Росії, Кубань зразу оголосила свое право на розпоряджування своєю долею і стала, як всі народи Росії, на шлях Федерації.Боротьба з російським централізмом, імперіалізмом з початку з большевиками, а потім з Денікіном довела нас до самостійности.Перший союз Кубань заключила з Україною. З Вами у нас одна й доля й одна будучина.Проводячи на протязі трьох років тяжку уперту боротьбу за однакові ідеали проти тих же ворогів, ми боролись теріторіяльно роз"еднані і через те ослаблені, тепер, як 130 років тому назад, була одірвана і кинута частина нас, але на цей раз тимчасова. Дозвольте, панове, побажати ще раз сердечно успіху в Вашій роботі й висловити надію, що на-далі ми підемо з Вами поруч одним шляхом до однієї мети визволення України й Кубані. / Гучні оплески /.

П. Г О Л О В А . Дозвольте, дорогий товаришу, привітати й Вас від імени Українського Парляменту, який, хоча в данний мент зібрався тут, на чужій теріторії, але певен в тому, що він е единий, справжній представник Українського Народу, що він е Український Парлямент і що в решті-решт і ми і ви, Кубанці, будемо на своїх землях, будемо спільно, вкупі з Вами працювати на добро наших народів і на славу нашим батьківщинам. Кубанській Краевій Раді прохаемо передати наш щирий братерський Доброзичливий привіт. / Гучні оплески.

П. Секретарь Б А Ч И Н С Ь К И Й . Друга точка. Внесення Військової Комісії про проект постанови про асігнування в розпорядження

Військового Міністра I5 000 пол. марок на похорони Генерал - Хорунжо го Кудрявцева. Докладчик - депутат Шаповал.

П. Г О Л О В А . Слово належить депутату Шаповалу.

П. Ш А П О В А Л . Високі збори! До Військової Комісії Р.Р. поступив для попереднього розгляду, згідно постанови Р.Р. законопроект про асігнування в роспорядження Військового Міністра I5 000 пол. марок на похорони Генерал - Хорунжого Кудрявцева. Військова Комісія, розглянувши цю справу і зважаючи на ті заслуги перед Батьківщиною, які виявив небіщик, Генерал - Хорунжий Кудрявцев, своею постановою ухвалила прохати Р.Р. вшанувати память небіщика, видатного нашого патріота Кудрявцева, що втратив здоровля на ниві боротьби за визволення нашоі нації, вшанувати тим, аби приняти видатки по похоронам на державні кошти, в розмірі I5 000 пол. марок. Разом з тим Військова Комусія вносе: аби Р.Р. своею постановою запропонувала Військовому Міністрові виробити проект увіковічення пам"яти небіщика Генерал- Хорунжого Кудрявцева. Я дозволю собі, Високі Збори, в коротких рисах охарактерізувати особу покійного Генерал - Хорунжого Кудрявцева, аби було цілком зрозуміло для Високих Зборів саме асігнування і та пошана, яку Військова Комісія Р.Р. пропонуе вчинити що до особи небіщика Генерал Хорунжого Кудрявцева.-

Генерал - Хорунжий Кудрявцев -украінець по походженню, по своім переконанням і діяльности ще до революційного часу. Родом він з Полтавщини, з початку здобув освіту в цивільних школах, учився в інституті, пройшов школу нормально військову в російській армії, пройшов дуже високий стаж вояки в російській армії. Але разом з тим, займаючи значні посади включно до Командіра Бригади, він в армії російській брав таемну участь в тих революційних організаціях, які прагнули до визволення народів бувшоі Російськоі Імперії від гніту монархичного ладу. Коли роспочалась велика російська революція то цей вояка, займавши досить високу й відповідальну посаду в російській арміі в сибірських військах, зразу ж полетів на свою землю і один з перших став в ряди за визволення своеі Батьківщини. Ми бачимо його вже з самого початку I7 року в центрі нашого визвольного руху в Києві біля осіб, які стояли на чолі цього руху, з дуже відповідальними обов"язками, як Штаб- Офіцер для доручень при Секретарю Військових Справ в Уряді Центральноі Ради.

Потім ми бачимо його під час тяжких хвиль нашого державного життя . Ми бачимо його в ріжних обставинах: як козака з рушницею борючогося на вулицх Киіва; після першого вигнання московських наіздників з нашоі землі він стае на чолі Губерніі, цілоі Полтавщини, як Губерніяльний Комендант і тут працюе енергійно по утворенню належного порядку й ладу в республіканській губерніі, виявляючи свідомого патріота, прекрасного робітника й разом з тим громадського діяча. Та катастрофа листопадська I9 року тяжко відбилась на ньому. Він хворів на тифус, з початку на один, потім на другий; залишаеться в Проскурові в земському шпиталю покинутий всіма, під псевдонімом і тільки добрі люди спасають його від ворогів. Ця хвороба дуже тяжко відбилась на його здоровлі. Він починае чахнути, та трошки одужавши по весні, він займае відповідальну посаду Товариша Міністра Військових Справ. Зле все ж таки здоровля не дозволяе йому проявити ту здатнісь до роботи, яка в цьому чоловікові заховувалась. Першого листопаду ц.р. Генерал - Хорунжий Кудрявцев умер на чужині, в м. Тарнополі. Умер серед чужих людей; умер, не маючи ні рідні біля себе, ні друзів і тільки випадково найшлись люди, які подбали про те, щоб поховати його на чужий рахунок, бо при цьому чоловікові, який віддав своє життя за Батьківщину, не залишилось ні гривні одноі власних грошей. Я персонально знаю Генерал - Хорунжого Кудрявцева- людина надзвичайно чисто кристальовоі вдачі, чесний чоловік, великоі енергіі, незаурядного ума і патріот, той патріот, який ніколи не міг зрадити ідеі Украінськоі Державности, патріот, який здібний був під час Гетманського перевороту, майже один із всіх Начальників Губерній запротестувати голосно й голосити цей протест в печаті, що він не погоджуеться з цією новою владою. Отже розглянувши попередню діяльність небіщика Генерал - Хорунжого Кудрявцева і зважаючи на його великі заслуги перед Батьківщиною, Військова Комісія Р.Р. з одного боку прохае Р.Р. ухвалити закон про асігнування I5 000 пол. марок з державноі скарбниці на погребення Генерал - Хорунжого Кудрявцева в роспорядження Військового Міністра і з другого боку Військова Комісія прохае Високі Збори вшанувати память небіщика вставанням / всі присутні встають / Разом з тим Військова Комісія Р.Р. прохае Високі Збори

просити п. Військового Міністра виробити проект увіковічення небіщика.

П. Г О Л О В А . Хто бере слово з приводу докладу. Е певний внесок Військової Комісії Р.Р. ухвалити цей закон і доручити п. Військовому Міністрові внести в Р.Р. проект про вшанування пам"яти покійного. Хто за - прошу встати. Хто проти - нема. Хто утримався - нема. Прийнято одноголосно. Слідуюча точка порядку денного

П. Б А Ч И Н С Ь К И Й . Внесення Адміністративно - Законодатної Комісії про тимчасовий порядок переведення справ про службові переступи урядовців У. Н. Р. Докладчик депутат Мошинський.

П. Г О Л О В А . Слово депутата Мошинського.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й . Шановні Члени Р. Р. Перебуваючи зараз на далекій чужині, на стані інтернованих, на теріторії, де не можуть функціонувати наші суди, ми тим самим не маєм відповідного апарату для кари в справах які карались би за злочини. І тому оказується велика й пекуча потреба такого апарату, тим більш що деякі службовці наших Установ допускаються тут, не на нашому терені, карних вчинків і чинять тим шкоду нашій справі, остаються цілком безкарними та залишаються на посадах. Міністерство Юстіції бажало виходом з цього становища внесення відповідного законопроекту, який би покладав обов"язок порушування карних справ на Міністерство Юстіції, а переведення досудових слідств покладав би на органи, які маються в роспорядженні Міністерства Юстіції. Але судових росправ над злочинцями й преступниками переводити ми не можемо, бо наші судові інституції, находючись на чужій теріторії, не можуть здійснювати своєі влади. Можна лише вживати попередніх заходів, щоб зменшити ту шкоду чи злочин, яку приносить безкарність, а саме: треба звільняти з посад за вчинкі, які допускаються злочинцями. Треба, що б якийсь орган переводив і розглядав справи слідств і постановляв про дальше поведення справи. На думку Міністра Юстіції тим органом був би орган компетентний: це - Рада, яка складалася б з Міністра Юстіції, Міністра Праці і Міністра Внутрішніх Справ і того Міністра, в якому Міністерстві служить особа, яка поповнила злочин./ Читає/

„Міністр Юстіції вносить справу на розгляд Окремої Ради, що скла-

дається для цього з Міністра Юстіції - як Голови, та членів: Міністра Внутрішніх Справ, Міністра Праці, Міністра того відомства до якого належить винуватений, або їх заступники.
Для законности постанов Ради необхідна присутність в засіданні її, крім Міністра Юстіції, не менш двох членів в тому числі Міністра того відомства, до якого належить винуватений."
Розглянувши цей проект Законодавчо-Адміністративна Комісія найшла однак не влучним покладати всі функції на колегії з міністрів, а покласти на Апеляційний суд.
Після переведення слідства, особа доглядаюча за ним, вносить акт обвинувачення, який затверджений пересилається в копії Міністру, який на основі цього мусить його усунити з посади. З постановою Апеляційного Суду, як з актом судової ваги, повинен числитися Міністр. Такий лише спосіб найбільш забезпечує права інтереси обвинуваченого і не підлягає сумнівам що до своєї авторітетности.
Проект Міністра Юстіції, зкладений в такому змісті / читає /:
" Ухвалена Радою Народніх Міністрів постанова про тимчасовий порядок досудового переведення справ про службові переступи урядовців У.Н.Р."
" На зміну та доповнення відповідних законів / Св.Зак.т.ХУІ ч. І вид. 1914 р. / тимчасово постановити:

1/ Допуститься урядовець У.Н.Р. будь якого службового переступу, то відповідний Міністр в найскоршому часі повідомляє про це Міністра Юстіції і надсилає до нього всі належні до цього матеріяли.

2/ Міністру Юстіції надати право в випадках, зазначених в попередній статті, або одержання ним таких відомостей иншим шляхом, покладати переведення досудових слідств на судових слідчих, мирових суддів, членів окружних або апеляційних суддів та штатних або прикомандірованих урядовців Центрального Управління Міністерства Юстіції і доручати догляд за переведенням цих слідств особам прокурорського догляду або урядовим особам Центрального Управління Міністерства Юстіції.

3/ Підчас переведення слідства та догляду за ними зазначені в попередній статті особи додержують приписів статуту судового карного поступовання.

4/ Закінчено буде слідство, то особа, що доглядає за ним, складає

205

листовний висновок і подае справу до Міністра Юстиції.

5/ Міністр Юстиції вносить справу на розгляд Окремої Ради, що складається для цього з Міністра Юстиції, як Голови, та членів: Міністра Внутрішніх Справ, Міністра Праці та Міністра того відомства, до якого належить винувачуваний, або їх заступників.

Для законности постанови Ради необхідна присутність в засіданні її, крім Міністра Юстиції, не менш двох членів в тому числі Міністра того відомства, до якого належить винувачений.

6/ Постанови свої Окрема Рада виносить більшістю голосів; поділяються голоса на рівно, то питання для остаточного розвязання /7 ст/ вноситься до Ради Народніх Міністрів.

7/ Окрема Рада на підставі внесеного на її розгляд матеріялу тимчасово усовуе, або зовсім звільняе винуваченого з посади і повертае справу до Міністра Юстиції для дальшого руху. Буде особа, що підлягае звільненню чи усуненню з посади іменована на посаду наказом Директорії, то постанова Окремої Ради подається на затвердження Директорії.

На осіб, що їх Окрема Рада усуне, або звільнить з посади поширюються приписи 589 і слідуючих статів статуту про урядову службу / Свод Законів Т.III /.

8/ Особа, що її тимчасово Окрема Рада усуне, або звільнить з посади не може бути іменована на таку саму чи иншу державну посаду до розгляду її справи судом.

9/ Постанови Ради скарженню не підлягають і негайно переводяться в життя.

10/ В засіданню Окремої Ради секретарює Юристконсульт Міністерства Юстиції з наказу Міністра Юстиції.

11/ Обов"язки діловодів при особах, що переводять слідство виконують молодші урядовці / діловоди, помічники діловодів та урядовці/ Центрального Управління Міністерства Юстиції з наказу Директора і Департаменту того ж Міністерства.

12/ На час переведення слідств зазначені ст. 2 особи задовольняються службовою платнею і дорожнім постачанням по окладах УІ кляси Центральних Установ / 10 000 пол. марок на місяць/, як що вони по своїх постійних посадах не мають права на оклади вищої кляси; всіх

 206

инші урядовці /II ст./ задовольняються грішми по своїх постійних посадах.

13/ На задоволення вищезазначених осіб службовою платнею, дорожнім канцелярським та господарським постачанням, відпускати в роспорядження Міністра Юстиції з коштів державноі скарбниці потрібні суми по представленню відповідного кошторису.

14/ Постанову цю до іі оголошення ввести в чинність по телеграфу."

Законодавчо - Адміністративна Комісія внесла до цього законопроекту крім редакційних поправок ще такі: Починаючи з 3 та 4 статей, закон мав би такий зміст:

„Буде акт винувачення затверджений, то Прокурор Апеляційного Суду надсилае копію цього акту до Міністра того відомства, до якого належить винувачений, а також сповіщае про це Міністра Юстиції.

„Негайно після одержання копіі акту винувачення Міністр повинен або тимчасово усунути, або зовсім звільнити з посади підлеглого йому винуваченого, порядком, зазначеним в законі, та повідомити про це Міністра Юстиції протягом тижня з дня одержання надаnої копіі.

„Вразі невиконання належним Міністром зазначених в попередній статті 6 приписів, Міністр Юстиції доводить про це до відому Ради Міністрів для відповідних роспоряджень.

" Особу, що іі усунено, або звільнено з посади визначеним в цьому законі порядком, не можна буде іменувати на будь яку державну посаду до розгляду іі справи судом.

" На таких осіб поширюються приписи 589 і наступних ст. статуту про урядову службу /З6. Зак. т.3./. Решта статтів остаеться згідною з думкою Комісіі. Таким чином введено гарантію того, що Міністр обов"язково повинен вжити заходів проти заподіявшого злочин, в противному разі , коли не захотів би цього виконати, Міністер Юстиції вніс би в Раду Міністрів.

П. Г О Л О В А . Слово мае пан Віце- Міністр Півчинський.

П. П І В Ч И Н С Ь К И Й . Високі Збори. З доручення пана Міністра Юстиції, я повинен дати де-які пояснення до того законопроекту, який зараз був докладений паном депутатом Мошинським.

Коли цей законопроект розробляло Міністерство Юстиції, то Міністерство Юстиції мало на увазі сей сучасний ненормальний стан нашоі

держави. Ми перебуваємо зараз в такому положенні, що нам урядовий апарат майже не істнує, суду у нас майже не має. Досить того, що в Міністерстві Юстиції мається зараз яких небудь 5 - 6 вищих урядовців, на посадах діловодів находяться люди, котрі не мають вищої освіти. Між тим коли в Міністерстві Юстиції в деяких, чи навіть в більшости відділів, всі урядовці повинні мати вищу освіту. Коли, значить, Міністерство Юстиції задумувалось над тим, як має бути поставленим це питання, то Міністерство Юстиції вважало за відповідним поставити тут два завдання:

I. Щоб зафіксувати службовий переступ обвинуваченого урядовця.

2. Щоб такого урядовця усунути чи звільнити з посади. До I. тут це діло судового поступування, 2. це засоб чисто адміністраційний і в цьому засобі нічого судового не має. І от через це коли Міністерство Юстиції прийшло до такого висновку, що це слідство повинно переводитись по уставу карно- судового поступування, то Міністерство Юстиції мало на увазі переводити це в життя, і що навіть при сучасному ненормальному становищі, буде це можливо здійснити і тепер. Всі ті гарантії, котрі передбачаються тим статутом, будуть забезпечувать права і інтереси обвинуваченого. Щож по закінченню слідства проти обвинуваченої особи мало б дальше бути? По статуту,- було б цілком нормальним віддати обвинуваченого під суд, але тут, на чужій теріторії суду у нас не має і переведення цього повинно відкластись до цього часу, коли ми повернемо на Україну, де почнуть нормально функціонувати судові апарати.

Що повинен зробити Уряд, щоб позбавитись того, чи иншого злочинця Зараз на думку Міністерства Юстиції треба справу таку передати на розгляд Колегії Міністрів. По закону Міністр має право звільнити того чи иншого урядовця, котрий допустився до злочину, з посади, його владою, або вищою владою, яка дасть згоду на звільнення.

Але можуть бути ріжні такі положення, котрі не досить забезпечували б інтереси урядовця, який находиться в обвинуваченні. На думку Міністерства Юстиції треба создать Колегії, тільки з Міністрів, котра користувалася великим довіррям урядовців і з погляду політичної ситуації могла б вирішити це питання, чи слід звільнити, чи не потрібно звільняти того чи иншого виновного урядовця, чи може

вжити инших заходів, а навіть передати польській владі, або судовій: це дуже важливе питання і тільки Колегія Міністрів, яка розуміе політичну ситуацію , може в тому чи иншому напрямку перевести в життя той пункт цього законопроекту.
А щоб було б коли передавати зараз же справу на розгляд Апеляційного Суду.- Зараз Апеляційний Суд, який тут перебувае - це розбите корито. Там есть в. об. Голови, один член і секретарь.
В такому становищі суд зараз функціонувати не може. Треба призначити двох членів, щоб була колегія із трьох та щоб на всякий випадок, коли один захворіе суд міг функціонувати. Отже призначити треба двох членів та прокурора, себ-то трьох осіб з великим юридичним досвідом, яких зараз у Міністерстві Юстиції не мае. Есть Віце-Директор, 2 юристконсульта та Мировий Суддя, який захорів був на почві недоіДання. Отже, бачать панове, правників і судових осіб як раз в теперішній мент дуже мало, а то і зовсім не мае. Для негайного переведення слідств у важливих справах, яких зараз у мене маеться 10 справ до переведення, і чекае цього закону, щоб в кінці перевести слідство. Зараз в Міністерстві Юстиції виготовлюеться переклад законів і законопроект відносно статуту про судові установи. Але гадаю, що трудно буде в скорім часі це виконати. Про що все я вважав своім обов"язком докласти Високій Р.Р. .

П. Г О Л О В А . Слово належить докладчику депутату Мошинському.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й . На думку Міністерства Юстиціі- всі функціі досудового слідства у справі усунення, чи звільнення з посад треба покласти на окремий якийсь орган і думаю, що з цим треба погодитись. Міг бути це орган адміністраційний, але такий орган мав би функціі виконавчі, які були б консеквенціею судового акту.
Бо може зайти таке, що Міністр не схоче звільнити із усяких причин урядовця, що допустився злочину, з займаемоі посади. Се, очевидно, морально впливае на його співробітників дальше. Міністр може не тільки не звільнити, а щей обстоювати справу залишення такого урядовця на посаді в Окремій Раді з Міністрів.
Але коли для нього обов"язковим буде брати під увагу консеквенцію

 209

порішень окремого органу, в силу якої Міністр зобовязаний буде і тим самим звільнити, то ми тоді забезпечені, що такий шкідливий елемент буде усунений з інституції.
Дальше, вважаю можливим, що така Окрема Рада чи орган міг би узгляднувати, чи видавати дану особу польській владі чи ні. Справу звільнення чи усунення з посади, на внесення Міністерства Юстиції порішив би такий окремий орган чи Рада і більш нічого.
По цьому законопроекту передбачаються тільки службові переступи, а в випадках загально карного вчинку, вчинку не службового характеру, то, гадаю, що і в наших інтересах це лежить, щоб такого злочинця передати польським судовим владам, аби усунути його із нашого оточення, щоби дальше не шкодив.

Думаю, що питання про окрему раду Міністрів треба залишити по вже представленим мною мотивам.

Правда ми ставимо рівно ж в трудне положення Міністерство Юстиції з Апеляційним Судом, бо для зложення його не має сил, бо коли зараз там є виконуючий обовязки Голови, та ще один член, то значить є два члени суду, але для поставлення Апеляційного Суду потрібно трьох членів, а навіть чотирьох, а то на випадок, що як котрий із них захоріє, то щоби був зараз на його місце заступник. Отже треба чотирьох членів і прокурора на разі такого складу не має, як не має і в Міністерстві Юстиції нікого для поповнення Апеляційного Суду.

Єсть вправді у нас Філія Українського Правничого Товариства з 30 осіб і чи між тими 30 - ма членами того товариства правників не знайшлося б хоч 2 чи 3 членів, якіб би перебрали хоч тимчасово обовязки членів Апеляційного Суду. Безперечно, що вони зараз заняті працею в тій чи иншій установі, всеж таки хоть вони і будуть евентуально заняті працею і виконувати обовязки і тут і там, вони будуть не дуже тим обтяжені, в наших умовах еміграції. Розглянути акти обвинувачень по 10 справам, по моєму, це діло 2 чи 3 днів, вони могли би при цьому робити і иншу підготовчу роботу що до поновлення діяльности.

Вихід буде, коли в формулі перехода Висока Рада Республіки висловить побажання, аби Міністерство Юстиції поповнило склад Апеля

 210

ційного буду у скорому часі потрібною кількістю людей.

П. Г О Л О В А . Тепер прошу - постатейне читання.

Депутат Мошинський читає перший пункт: " Ухвалений Радою Республіки закон про тимчасовий порядок досудового переведення справ про службові переступи урядовців У.Н.Р.

На зміну та доповнення відповідних законів тимчасово постановити

I. Допуститься урядовець Української Народньої Республіки будь якого службового переступу, то відповідний Міністр в найскоршому часі повідомляє про це Міністра Юстиції і надсилає до нього всі належні до цього матеріяли.

П. Г О Л О В А . Слово до цього пункту має п.депутат Безпалко.

П. Б Е З П А Л К О . Ще на комісії я вніс малу поправку до того першого пункту, але іі тепер нема. Вважаю, що тут за мало ясно висказано було в законо-проекті про цю важну справу. Іменно, ходить не лишень о це, що Міністр, але инші посторонні особи можуть знати про ті чи инші переступки урядовців. Може бути таке, що Міністр по політичних чи инших причин боронитиме буде того чи иншого урядовця і не зробить потрібноі заяви Міністру Юстиціі. Правда, в другому пакті е, що може бути: "одержання відомостей иншим шляхом". Се не ясно. Треба дати законові відвагу, так, як це робиться в державах, в моменти загальноі деморалізаціі, яка е слабістю в прочім кожноі держави. Але з цим держави борються і наприклад у Польській Державі караються урядовці, що поповнили злочин в державних установах дуже строго, і навіть смертю за ті злочини, які мають тяжкі наслідки для державного життя. Держава навіть часом вживае окремих заходів, заохочуе людність, щоб відкривали таких урядових осіб, що попустилися службових злочинів. Це сформульовано, на мою думку, в законопроекті дуже не ясно, треба це абсолютно ясніше сказати. Коли посторонння особа довідаеться, або знае, про який небудь злочин урядовоі особи то вона це мусить дальше сказати і обовязок мае вона подати це до відома Міністра Юстиціі, або тому, Міністру, якому підлягае цей урядовець. Моя поправка така: що повідомлення про злочин, поповнений урядовцями, заяви чи скарги, можуть давати і инші особи, хоча і не зацікавлені в цій справі. Тоді в другому пакті буде зрозумілим і більш ясним сказано, що значит уступ:" иншим шляхом". Ця поправка може бути і

 211

другому пакті де замість слів: " иншим шляхом" буде стояти " повідомлення, заяви чи скарги про злочини, поповнені урядовцями можуть поставити і инші особи, хоч і не зацікавлені в цій справі".

П. ГОЛОВА. Пане, депутат Мошинський. Чи приймаєте цю поправку.

П. МОШИНСЬКИЙ. В інтересі переслідування карних вчинків урядовців це вимагається, але треба зазначити в законі, які саме повідомлення, скарги, чи заяви можуть бути приводом для порушення чи заініціювання карної справи, бо в противному разі це було порушенням прав урядовців і поставило б усіх в незручне положення./ Н.Р. анонімн /.

При цьому треба було б встановити ще від 10 до 15 пунктів. Однаково раді довірря до Пана Міністра Юстиції пропоную це в законі не зазначати. Очевидно, що це не відбирає права нікому подавати скарги, які відтак буде розбірати Міністр Юстиції. Впрочем Міністр Юстиції буде мати широкі права і в разі отримання відомостей про той чи инший переступ урядовця, що підпадає під увагу закона, він уже з цього приводу поведе діло слідства в цій справі.
Тому вважаю, що така поправка являється цілком зайвою.

П. ГОЛОВА. Хто забірає слово до пункту першого після докладчика.

П. КОБЗА. Висока Рада. Як раз на засіданні адміністративно-законодавчої комісії, я відстоював той погляд, що в першому пункті було надане право всякому горожанину чи зацікавленому чи ні, подати скаргу без безпосереднього повідомлення Міністра.

Мотиви були такі: Ви пригадайте ті стародавні часи, коли все наше нещастя полягало в тому, що ми повинні були подавати скаргу тільки начальнику і від нього залежало чи передати скаргу далі чи ні. Він міг задержати скаргу і не передати Міністру. В данному разі це право передачі урядовця суду не ясно зазначено. Тут зазначено так, що про те повідомляється віповідний міністр або яким иншим шляхом. Я гадаю, що було б краще зазначити, як зауважав пан Безпалко, що те право надається кожному горожанену, чи зацікавленому чи ні подати заяву безпосередньо до Міністра Юстиції.

П. БАГРИНОВСЬКИЙ. Те маленьке питання, яке носить те

 212

хничний характер, не треба тут вирішувати. Коли я чую, що чотирі промовці виступають по такому малому питанню, то я хотів сказати, що не слід займатись дрібницями. Але коли ми чуємо, що це викликає сумніви, то я примушений взяти слово, щоб з"ясувати деталь, яку пан Кобза висловив. По істнуючим законам, оскільки ми керуємось законами Уряду Російського, скасовані ті правила, які б гарантували їх від вільної участи суду без згоди начальства. Бо в 1917 році був видан закон, згідно якому не тільки не треба участи начальства, але без усякої його згоди.

Коли він одержав відомость, хоча б і від частної людини про те, що такий то урядовець зробив злочин, то прокурор і слідчий повинні прийняти заяву, яка служить підставою для цього діла. Оскільки це є, то нам не треба зупинятись на цьому, бо прокурор і міністр юстиції самим законом об"язані і не тільки мають право, а й об"язані, прийняти заяву від кожного приватнього громадянина, яка має вказівки про злочин. Тому я висловлююсь проти всяких поправок. Друга думка п. Безпалко про те, що це треба зазначити для того, щоб заохотити громадянина відкривати злочин, то це заохочення не буде досягнено такою фразою. Коли заохочувати, то треба иншим шляхом. В деяких державах при віткритті злочину той, хто відкриває його одержує певний відсоток. У всякому разі ми нікого одною фразою не заохотимо. Значить і підкреслювати цього нема потреби, бо в 3-му томі законів є вказівки, що кожний громадянин має право і повинен вносити такі заяви.

П. С О В А Ч І В. Я хочу сказати з приводу слів шановного п. Багриновського, що це питання не є справою дрібною. Дозвольте освітити її з точки погляду біологічного. Коли ми є нація молода, коли ми приступаємо до утворення своєї держави, то ми повинні на справу своєї майбутньої праці національної дивитися очима особливими, як молода нація. Прошу пригадати 1914 рік, коли манюнька нація японська, яка заховала у собі всю силу біологічної молодости, знищила стару державність, - бо там, панове, кожний інтендант, який спричинився тому, що згнила банка консервів вважав необхідним, як громадянин взяти ніж і зарізати себе. У нас таких громадян нема./ Голос з місця: У нас других ріжуть./ Прошу, панове, ми нещасні люди, які

 213

виховались не на своій культурі, а на чужій, і прийняли ці звичаі які дала Російська Держава. І нині, як ні стараемось всіма силсми приступити до праці, щось зробити, то ще ніяк не можемо очиститись Отже коли говорять, що це дрібна справа, то нехай побачуть колосальний зріст злочинств./ З місця: " По всьому світу."/ То старі націі, які отживають, а ми молода нація і нам не можна цього робити. Панове, ці приклади, які ми даемо тим людям, що нас чекають есть дуже шкодливі. Через те я вважаю, що коли ми обмежимось якимсь зазначенням законів, то це буде фіговим маленьким листочком для чужих людей. Коли ми будемо дивитись ширше, як зазначив шановний пан Безпалко, ми зможемо чогось досягти і показати, що ми перейдемо на новий шлях.

/ П. Мошинський з місця: " це й без поправки забезпечуеться." /

П. БАГРИНОВСЬКИЙ. Коли мені закидалось, що ніби то я кажу про цю справу, як про дрібну, то я мушу зауважити, що дрібним я вважаю тільки маленьке питання про поправку. Це я вважаю дрібним.

П. ГОЛОВА. Слово належить пану докладчику.

П. МОШИНСЬКИЙ. Я відповідаю п. Кобзі. В законі зазначено, що кожний мае право подавати заяви- бо коли в законі сказано, що ця справа належить Міністру Юстиціі, то всім даеться право подавати скарги і не треба писати виключно, бо про це в законі зрозуміло написано. Але, коли хто цих законів не знае то ми не можемо йому допомогти новим законом, бо він і нових не буде читати; тут і ніяка біологія не поможе. Тут нема способу переведення слідств, бо спосіб переведення слідств викладен в статуті в 250 пактах. Про це нема чого турбуватись.

П. ГОЛОВА. На голосування ставиться раніш пункт I. , затім поправка / п. Безпалко: " Поправка в примітці"/ Пункт I в редакціі Законодавчо-Адміністративноі Комісіі такий:/ Депутат Мошинський читае перший пункт/

"I. Допуститься урядовець Украінськоі Народньоі Республіки будь якого службового переступу, то відповідний Міністр в найскоршому часі повідомляе про це Міністра Юстиціі і надсилае до нього всі належні для цього матеріяли."

214

Хто -за- прошу встати. Хто проти - нема. Хто утримався - нема.
Одноголосно.

Примітка депутата Безпалка. / П. Безпалко читае примітку/

" Примітка. До міністра Юстиції можуть надсилати також заяви і скарги про службові злочини инші особи хоча і не заінтересовані в цій справі."

Примітка депутата Безпалка. Хто за - прошу встати. - 25.
Хто проти - 9. Хто утримався - I Прийнято. Другий пункт.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й./ Читае другий пункт/

" Міністр Юстиції в зазначених в попередній статті випадках, або в разі одержання ним таких відомостей і иншим шляхом покладае переведення досудових слідств на судових слідчих, мирових суддів, членів окружних суддів та штатних або прикомандірованих урядовців Центрального Управління Міністерства Юстиції і доручае догляд за переведенням цих слідств особам прокурорського догляду, або урядовим особам Центрального Управління Міністерства Юстиції."

П. Г О Л О В А. До пункту другого. Ставлю на голосування.
Хто за -прошу встати. Хто проти - нема. Хто утримався - нема.
Одноголосно.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. / Читае третій пункт./

3. "Під час переведення слідств та догляду за ними зазначені в попередній статті особи додержують приписів статуту судового карного поступування."

П. Г О Л О В А. До параграфу третього. Ставлю на голосування.
Хто проти. Хто утримався. Нема. Одноголосно.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. / Читае 4-й пункт./

" 4. Закінчено буде слідство, то особа, що доглядае за ним складае акт винувачення, або висновок і подае справу до прокурора Апеляційного Суду. З пропозіції цього прокурора, Апеляційний Суд розглядае справу порядком, зазначеним в ст. 529 - 542 статуту судового карного поступування. Під час розгляду справи в суді винуваченому та його оборонцеві, як що вони заявляють в засідання Суду дозволяеться подавати свої пояснення."

П. Б А Г Р И Н О В С Ь К И Й. Після тих пояснень, які дав Віце - Міністр Юстиції, для мене встае одно питання. Перебуваючи тут

на еміграції, ми бажаємо вжити де-які негайні заходи, для того, щоб припинити ту деморалізацію, про яку казав п. Безпалко. Я після заяви п. Віце -Міністра Юстиції зупиняюсь на тому явищу, що чи не вийде з цього закону те , що часто буває, що при всіх добрих намірах закон не може бути переведений в життя так швидко, як бажають. Я роблю висновок і для мене ясно, що можливо місяць а може й довгий час у нас не буде функціонувати той орган, який повинен перевести це діло. Коли це так, то я стояв би на тому, що нам необхідно, з огляду на надзвичайні умови, прийняти такі методи, які більш сводяться до того, щоб припинити й знищити тих урядовців, які зробили злочин. Віце - Міністр Юстиції робив спостереження, щоб не вносились до судової інституції, а щоб тільки на підставі матеріялів після судового слідства відповідна інституція з 3-х Міністрів, повинна моментально розглянути це питання і зараз же висловитись, чи вона знаходить для звільнення по службі досить обгрунтовані матеріяли , чи не досить. Я гадаю, що така постанова, більш гарантує негайність переведення слідств. Остільки судових справ є зараз десяток, то через три дні слідства могли б бути переведені звільнення підсудних урядовців. Крім цього я хотів зазначити, що коли беремо конструкцію з Апеляційним Судом, то крім того, що це затягне переведення діла, воно явиться непотрібним, бо коли Міністр має право звільнити того чи иншого урядовця без жадних матеріялів, то ми тільки гарантуємо себе, що такий Міністр не може сказати, що я не знаю, що такий урядовець зробив злочин і тому не роблю. Ні, коли є матеріяли, то його повідомляють і він негайно вирішує питання про адміністративні наслідки цього, а саме питання про звільнення. Цим не порушуються правні норми; в сучасний момент їх не торкаються, а тут торкаються тільки питання маленького. Раніш Міністр міг звільняти без усяких матеріялів: а тепер, щоб гарантувати, що вони будуть знаходить відповідне адміністративне покарання, ми утворюємо такий шлях, що вони негайно розглядаються слідчим, негайно повинна бути ця справа вирішена. Цим ми даємо гарантію. Одкладати cю справу до суду я вважаю недоцільним. Кажуть, що тут є багато правників і що можна зараз зробити суд; але тепер правники заняті на

праці і думаю, що не легко буде вирвати трьох осіб з їх праці - це перше, панове. По друге, Апеляційний Суд вимагае, щоб призначення відбувалось певним шляхом, з забезпеченням певних норм. Не неякий мае право займати посаду, наприклад, бути членом Апеляційного Суду, бо в законі установлені правила про урядовий стаж і т.д. Тут можуть виникнути багато перешкод, які позбавляють нас можливости мати в швидкому часі Апеляційний Суд. Для нас буде краще, коли для забезпечення покарання адміністративного в матеріялах будуть зроблені певні адміністративні висновки, а именно звільнення від служби. Для того висновка нема потреби щоб діло проходило через Апеляційний Суд.

П. Б Е З П А Л К О. Висока Рада. Я думаю, що той шлях, який пропонує п. Багриновський, ніяк не спричиняеться до скорого переведення тих слідств. Ми знаемо, що і теперішня Рада Міністрів і майбутня далеко більш важніші справи мае на увазі, щоб присвячувати наради таким справам; тому Рада Міністрів не може скоро розглянути матеріяли. Навіть колиб це було можливо, то я думаю, що це буде тормозом для инших Постанов. Коли б Рада Міністрів скоро і працювала, то ми знаемо, що Рада Міністрів ще е політичний орган, представництво партій, і я не можу тим утруднювати Міністрам вирішувати справу. Ми знаемо, що у кожного українця мягке серце. Ми маемо стільки доказів нашої мягкосердечности, що навіть коли нам указано, що такий то украв стілько то грошей, то ми всеж таки стискаемо йому руку. Це е сумна правда. Що ви хочете від цих бідних міністрів? До тої Ради Міністрів будуть летіть і сват і брат, і жінка і діти, і партійний товариш, того, кого зачинили. Розуміеться таких залізних міністрів ми не знаемо, щоб вони навіть партійні справи не брали на увагу. Коли Міністр достане судовий акт, панове, тоді нема ніяких благань, бо перед судом не відблагаешся. Навіть тоді, коли суд не буде заложен так сильно, як в нормальних часах, то всеж таки тимчасово виконуючий обовязки члена такого суду мусить бути правник, але не надзвичайно високого стажу, бо дуже запутаних справ не буде. Нам буде безпечніше голосувати, що вони е на правничому шляху, а не на політично - адміністративному. Я не хотів би тим сказати, що ми маемо недовірря до п.п. міністрів, я тільки підкреслював, що вони не зобовязані брати під увагу все те, що зобо-

вязан брати на увагу суддя. Він буде рішати цю справу з правничого боку, але від міністра не можна жадати, щоб він рішав з правничого становища, він мусить політичні справи брати на увагу.

П. Г О Л О В А . Останне слово докладчика в справі § 4 -го.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Справа стояла б благополучно, коли б міністри робили, що повинні були робити, звільняли і т.д., але вони цього не робили і через те виникла потреба видання такого закону. Що торкається того, що це затягне справу, поки знайдуть суд, то звичайно коли будуть переведені ці десять справ до судового слідства, то міністр Юстіції протягом цього часу найде правників, щоб призначити членів Апеляційного Суду.

П. Г О Л О В А . Е дві редакції: Адміністративно - Законодавчої Комісії, а власне:

" Закінчено буде слідство, та особа, що доглядае за ним, складае акт винувачення або висновок і подае справу до прокурора Апеляційного Суду. З пропозіції цього прокурора Апеляційний Суд розглядае справу порядком, зазначеним в 529 - 542 ст.ст. Статуту Судового карного поступовання. Під час розгляду справи в суді винуваченому та його оборонцеві, як що вони заявлять в засідання суду, дозволяеться подавати свої пояснення. "

І-попердня редакція Міністра Юстіції така:

" Міністр Юстіції вносить справу на розгляд Окремої Ради, що складаеться для цього з Міністра Юстіції, як голови, та членів: Міністра Внутрішніх Справ, Міністра Праці, та Міністра того відомства, до якого належить винувачений, або іх заступників.

Для законности постанов необхідна присутність в засіданні ії, крім Міністра Юстіції не менш двох членів в тому числі Міністра того відомства до якого належить винувачений".

Ставлю на голосування внесок Адміністративно-Законодавчої Комісії. Хто за таку редакцію - прошу встати? Хто проти? - 3. Хто утримався? Прийнято в редакції Законодавчо-Адміністративної Комісії.

Пятий параграф. / п. Мошинський читае § 5 /.

" Буде акт винувачення затверджений, то прокурор Апеляційного Суду надсилае копію цього акта до Міністра того відомства, до якого належить винувачений, а також сповіщае про це Міністра Юстіції.

П. Г О Л О В А. До § 5-го. Ставиться на балотіровку- Хто прети. Хто утримався - 3. Прийнято. Слідуючий.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Читае § 6-й.

"Негайно після одержання копії акту винувачення Міністр повинен, або тимчасово усунути, або зовсім звільнити з посади підлеглого йому винуваченого, порядком, зазначеним в законі, та повідомити про це Міністра Юстиції протягом тижня з дня одержання згаданої копії.

П. Г О Л О В А. До § 6-го. Ставлю на голосування. Хто проти. Хто утримався. Прийнято одноголосно.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Читае § 7-й.

" В разі невиконання належним Міністром зазначених в попередній статті / 6 / приписів, Міністр Юстиції доводить про це до відома Ради Міністрів для відповідних розпоряджень."

П. Г О Л О В А. До § 7-го. Ставлю на голосування. Хто проти. Хто утримався. Прийнято одноголосно.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Читае § 8-й.

" Особу, що її усунено, або звільнено з посади визначеним в цьому законі порядком, не може бути іменовано на будь яку державну посаду до розгляду їх справи судом.
На таких осіб поширюються приписи 589 і наступних статтів статуту про урядову службу /Зб. Зак. т.III./

П. Г О Л О В А. Ставлю на голосування. Хто проти. Хто утримався Параграф 8-й прийнятий одноголосно.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Читае § 9-й.

" Обов"язки діловодів при особах, що переводять слідство, виконують молодші урядовці/ діловоди, помішники діловодів та урядовці/.

П. Г О Л О В А. До § 9-го. Ставлю на голосування. Хто проти. Хто утримався. Прийнято одноголосно.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Читае § 10-й.

На час переведення слідств зазначені в ст.2. особи задовольняються службовою платньою і дорожним постачанням по окладах шостої кляси Центральних Установ, як що вони по своїх постійних посадах не мають права на оклад вищої кляси; всі ж инші урядовці / ст. 9 / задовольняються грішми по своїх постійних посадах."

П. Г О Л О В А. До § 10-го. Голосую. Хто проти. Хто утримався.

219

Прийнято одноголосно.

П. МОШИНСЬКИЙ. Читае § 11-й.

" На задоволення вищезазначених осіб службовою платнею, ріжним канцелярським та господарським постачанням відпускаються в розпорядження Міністра Юстиції з коштів Державної Скарбниці потрібні суми по представленню відповідного кошторису."

П. ГОЛОВА. До § 11 - го. Голосую. Хто проти. Хто утримався. Прийнято одноголосно.

П. МОШИНСЬКИЙ. Читае § 12-й.

Закон сей набирае сили з дня затвердження його або повторної ухвали Ради Республіки згідно з 14 ст. закону 9/I 1921 року про Раду Республіки."

П. ГОЛОВА. До § 12-го. Голосую. Хто проти. Хто утримався. Прийнято одноголосно.

Голосую закон в цілому. Хто за - прошу встати. Хто проти - 4. Хто утримався. Нема. Закон прийнят в цілому. Слідуюча точка.

П. БАЧИНСЬКИЙ. Четверта точка порядку денного - внесення Військової Комісії проекту постанови про асігнування в розпорядження Військового Міністра 402.108 польських марок на витрати по закінченню друку військових статутів та програм. Докладчик деп. Шаповал.

П. ШАПОВАЛ. Панове, члени Р.Р. На розгляд Військової Комісії поступив законопроект, ухвалений Радою Народніх Міністрів про асігновання 402.108 польських марок / читае /.

" Ухвалена Радою Народніх Міністрів постанова. про асігнування в розпорядження Військового Міністра 402.108 польських марок на витрати по закінченню друку військових статутів та програм.

1. Асігнувати в розпорядження Військового Міністра з коштів державної Скарбниці 402.108 пол. марок на витрати по закінченню друку військових статутів та програм видання Генерального Штабу.

2. Постанову що до її оголошення ввести в чинність по телеграфу."

Військова Комісія Ради Республіки кілька разів розглядала цю справу і тільки що закінчила її на сьогоднішньому засіданні, причому Військовій Комісії прийшлось скоротити із пропонованої суми асігновки 402.108 марок польських до суми 178.941 марок польських

 220

Аби ясніше стала для Високоі Ради Р. ця справа і що викликало таке скорочення видатків з Державноі Скарбниці, хоча статути і програми являються для нашоі Армії важною справою особливо в данний мент, я зроблю коротеньку характеристику діла.

Літом минулого року Генеральний Штаб, задався метою поставити для Армії в належному об"емі підручники і статути для ii навчання. По проекту Генерального Штабу треба було витратити до 4.000.000 п марок.

Перше замовлення Генерального Штабу було на суму - яка спрощується постановою Ради Народніх Міністрів у висоті 402.108 польс.мр

Для цього Генеральним Штабом був посланий один із офіцерів на теріторію Польськоі Держави, де би можна було це замовлення зробити по техничним міркуванням найлучше і виготовити програми для нашоі Армії. Цей чоловік явився до одноі з друкарень у Львові і Перемишлі і наробив замовлення. Початок був в літку минулого року, а справа до цього часу затяглась.

В решті решт друкарня пред"явила іск, позов до нашого Правительства, але ніхто ім не платив. Дійшло до того, що адвокат друкарні " ДІЛА " во Львові звернувся до Головного Отамана, щоб ім ті гроші заплатили терміном до 15 березня 1921 року, бо инакше казав примушені будуть судовим шляхом іх дістати і Рада Народніх Міністрів, керуючись тими мотивами, щоб не довести до діскредитаціі Уряду УНР цю суму ухвалила.

В Військовій Комісіі виявилось, що на замовлення ніяких умов не підписувалось, а робилось на слово; коли потребувались фактичні матеріяли для роботи Військовоі Комісіі, то прийшлось чекати досить довгий час. Виходить, що було замовлено 10 назв, які помічено в проекті Генерального Штабу в його обрахунках. Коли ми вже викликали добродія, якому було доручено керувати цією справою, (це е один з Начальників Відділів Генерального Штабу) і спитали, за що ж нам треба гроші платить - то виявилось з його докладу, що надруковано два статути: " Статут польовоі служби " в кількости 2.000 примірників, що буде коштувати 103.000 марок польських і " Статут залоговоі служби ", що буде коштувати 110.000 пол. марок, розмір статуту польовоі служби 15 аркушів, а залоговоі 12 аркушів. З"ясувалось, що реш

та програмів і статутів ще зовсім не друковалась, зроблено набір 2 - 3-х листів, де які набори зовсім зняті і справа цілком припинилась що до друкування програмів і статутів.

Таким чином, згідно цьому кошторису Генерального Штабу з"ясувалось, що на закінчення статуту залогової та польової служби треба асігнувати 213.900 пол. марок, а Генеральним Штабом виплачено уже 46.000 польс. марок, таким чином залишається 178.941 польс. мар. 48 фенігів, які обовязково зараз же треба виплатити, аби уникнути скандалу.

Докладаючи в коротких рисах про цю справу, я хотів звернути увагу Високої Ради, що це початок і що нам доведеться розчищати той смітник, який утворився на руінах нашої державности в наслідок катастрофи. Нам прийдеться і в других галузях цілого нашого життя розбіратись з такими смітниками. Отже тут, так сказать, аби уникнути діскредитації, ми примушені були погодитися на частину тих витрат.

Цей законо-проект був запропонований до ухвали Фінансової Комісії і чогось вона не звернула на такий дефект, пропущений нашим Генеральним Штабом в цій справі, як теж Військове Міністерство приступивши до друкування без відповідного кредиту тим самим, очевидно, допустилося правопорушення. А що при заключенні умов даже не було додержано потрібних формальностей на письмі, не передбачаючи, що із за цього виникне велика шкода для нашого скарбу.

При цьому звертаю увагу Ради Республіки на те, що наш скарб потерпів шкоду від того, що не було умов згідно ринковим цінам, які істнували тоді, умов на друкарські витрати, які не одповідають зовсім вартости видатків того часу, коли ми повинні були розплачуватися, що взагалі ми не маємо права притягнути до відповідальности ті друкарні, які не виконали замовлення, як цього вимогали наші оправдані інтереси.

Не дивлячись на пропущення з боку нашої вищої військової установи, Генерального Штабу, дефектів в справі виконання друку, Військова Комісія, розглянувши все вирішила поспішитись з виплатою грошей за роботи, які вже фактично виконані для Генерального Штабу і тому Військова Комісія розглянувши законопроект постановила: подати до ухвали Р.Р. ухвалений Радою Народніх Міністрів законопроект, але

 222

зі змінами , а саме:

" I. Асігнувати в розпорядження Військового Міністра з коштів Державної скарбниці 178.941 марку пол. і 72 фенігів на витрати по закінченню друку військових статутів та програм видання Генерального Штабу.

2. Закон цей набірає сили з дня його затвердження, або з дня повторної ухвали його Радою Республіки згідно 314 ст. закону 9-го січня 1921 року."

Разом і з тим Військова Комісія Ради Республіки прохає на випадок принятття закону, прийняти ще формулу переходу до чергових справ справ такого змісту:

" Рада Республіки, заслухавши доклад Військової Комісії про асігнування в розпорядження Військового Міністра 178.941 марок пол. і 72 фенігів на витрати по закінченню друку Військових статутів та програм і ухваливши сплатити переведення вже на цю потребу витрати в сумі 178.941 марок пол. і 72 фенігів констатує:

1/ Що замовлення провадилось без відповідних для цього умов з контр-агентами, заключених на письмі.

2/ Що Генеральний Штаб приступив до друковання статутів та підручників без відповідного для цієї справи кредиту і висловлює побажання:

1/ аби на далі статути та інші підручники, що вже віддані до друку і мають в прийдешньому часі друкуватись обовязково подавались на попередню ухвалу Вищої Військові Ради і

2/ аби в майбутньому для таких витрат була заведена авансова систама."

П. К Р А В Ч Е Н К О . Як відомо членам Р.Р., кошти Державної Скарбниці в сучасний мент не такі, щоб розпоряжатись ними без балансу. Отже, на мою думку всі законопроекти, які вимогають коштів потрібно, щоб проходили через Фінансово-Економичну Комісію Ради Республіки, яка повинна балансіровать ці кошти. Мені здається, що необхідно, щоб по таким законопроектам Фінансово-Економична Комісія давала свої висновки.

П. Г О Л О В А . Ставиться на голосування внесок Військової Комісії в цілому.

223

П. К Р А В Ч Е Н К О. Прошу поставити попереду мою препозіцію

П. Г О Л О В А. Внесок представника Фінансово-Економичної Комісії деп. Кравченка, аби цей законопроект передати на розгляд Фінансовеї Комісії. Ставиться на голосування. Хто - за прошу встати - 18. Хто проти - 7. Хто утримався - 2. Законопроект передається на розгляд Фінансово-економичної Комісії. Слідуюча точка.

П. Б А Ч И Н С Ь К И Й. П'ята точка порядку денного: " Внесення Адміністративно-Законодавчої Комісії про амністію." Докладчик депутат Корчинський.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Шановні депутати! Зібрались ми тут під гаслом: " забудемо всі наші свари і будемо в купі рятувати батьківщину". Як наслідок вчорашніх сварок наших, позостались певні політичні вчинки, які кваліфікуються в законі злочинами і які можуть стояти на перешкоді нашій консолідації. Політичні злочини е наслідки належного чи не належного резуміння добра батьківщини. Ті особи, що творять вчинки, які кваліфікуються в данний мент злочинами, завжди мають за собою чесне уявлення, що вони творяться во імя потреб батьківщини. Цим відріжняються політичні злочини від злочинів загальних. думаю, що такими мотивами керувалась фракція самостійників соціялістів, коли вносила сюди свое законодавче внесення про політичну амністію.

Законопроект цей переданий був Р.Р. 26 лютого до Законодавчо-Адміністративої Комісії, який там, в наслідок обміркувань в трьох засіданнях, вилився в певний проект Законодавчо Адміністративної Комісії, при чому одноголосности в цій справі, мушу зазначити, не було. Після довгих міркувань вдалось з'ясувати, що розбіжність думок полягае в тім, що одні стояли на тім, що треба зараз видати закон не про політичну амністію, а про загальну амністію, яка охоплювалаб не лише суто-політичні вчинки. Це вимогало би довшого часу, довшого редагування, во всякому разі затягнення цієї справи на якийсь час.

Більшість Адміністративно -Законодавчої Комісії, керуючись тим, що акт амністії е акт суто-політичний, який видаеться в певних умовах часу, місця і розрахован на певні політичні ефекти, стала на тім, що цей акт проволікання не допускае, що його треба видати не-

 224

гайно, але узглядннюючи і поділяючи настоювання тих, хто хотів про вести амністію, так звану, загальну, а не суто-політичну, вона виставляє те, щоб такого роду акт був відповідними чинниками вироблений і нам наш розгляд поданий.

Закон про амністію Законодавчо-Адміністративна Комісія ухвалила в такому вигляді. Мушу зазначити, що як акт не буденного законодавства, а надзвичайного, він в своім вигляді, (комісія поділяла цей погляд,) не має виглядати, як якийсь перечень статтів, а як щось більш промовляюче / читає текст амністії /:

" Ухвалений Радою Республіки закон про амністію:

Народовшись під невідкличним гаслом консолідації всіх сил для дальшої непохитньої боротьби за самостійну Українську Державність, Р.Р. державним обовязком своім вважає усунути все, що перешкоджає справі такоі консолідації, а в першій мірі вчинені до видання цього закону злочини політичноі натури, що іх направлено проти істнуючого державного ладу, - тому:

I.

Проголошує і ухвалює амністію для всіх громадян У.Н.Р., що завинили в згаданих злочинах до дня видання цього закону з тим, що особи, що іх було вже засуджено, звільняються від несення кари з поверненням ім всіх прав, яких іх вироком суду позбавлено; розпочаті вже доходження та слідства прикорочуються, а по не-відкритих досі злочинах доходження та слідства не розпочинаються. Особи, що іх було проголошено " по за законом " мають всі права громадян Украінськоі Народньоі Республіки.

II.

Амністія, що іі проголошується ось цим законом, поширюється на злочини, що іх передбачено ст. ст. 100.101,102,121 та 123 - 132 Карного статуту 1903 року.

III.

Доручити Міністрові Юстиції, ще до повернення на теріторію України, війти до Ради Республіки з законопроектом про амністію по всіх злочинах, що іх учинено на політичному грунті чи із обставин аграрноі революції, а також де-яких загально-карних та службових злочинах, що не звязані з власною користю.

IУ.

Закон цей входить в чинність з днем його його затверджження чи повторноі ухвали Ради Республіки, згідно ст. І4 закону 9 -го січня І92І року про Раду Республіки."

П. Г О Л О В А . Хто до цього закону забірає слово. Деп. Мошинський.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й . Я хотів упевнитись, що за тим вступом, таким теплим, до цього закону, буде слідувати щирий і правдивий зміст. Коли цей закон видається во імя консолідаціі сил для того, щоб притягнути до будівництва держави всіх тих осіб, які впали в злочин, щоб вони могли повернутись до нас і разом з нами працювати без погроз, що іх притягнуть до відповідальности, то я хотів би звернути увагу на те, на кого ця амністія поширюється.

Вона охоплює суто-політичні злочини, ті, які направлені проти держави. Хто винен був на протязі цих трьох років боротьби в цих злочинах проти української державности? Перш усього в листопаді 1918 року, я пригадую І7 листопада, коли армія князя Долгорукова і Кірпічова появилась на вулицях Києва з кокардами, з рушницями в руках і оголосила: " Никакой Украины нѣт и не будетъ "; позривала наші прапори, розвісила трьохкольорові, почала переслідувати українців, посадила іх в тюрми, на гауптвахту.

Далі у нас були серед таких бурхливих обставин спроби змінити той устрій, який склався; були спроби Оскілка і Балбачана. Учасники цих спроб зараз находяться під загрозою, що іх можуть притягнути до відвічальности і вони не можуть до нас повернутися. Далі збиті з толку комуністами українські громадяни, селяне, робітники теж повстали проти нас, перешкоджали, боролись з нами за радянську російську владу. На них цей закон поширює свої милости Але, панове, хіба тільки цим і обмежується той контінгент, який нуждається в цій амністіі і який можна було притягнути до праці будівництва Держави.

Як що повернимось на Україну, то під загрозую, що всякий час можна притягнути до відвічальности буде багато тих селян, які руйнували поміщицькі маєтки. За часів гетьмана таким селянам були тюрми; а зараз коли появиться влада, є формальні приводи притяг-

нути цих селян до відвічальности.

Чи не треба б було зняти з них цю загрозу. Ті вояки, які на протязі трьох років несли жертви за визволення України, які не схотіли перейти через Збруч і залишились на теренах України, вони також перебувають під загрозою, як дезертіри, відвічальности і навіть суровоі, смертноі кари.

Ті вояки, які за останні часи тікали з за дротів, з польськоі неволі, ті також залишаються під загрозою, що вони будуть відвічати. Чи не треба було б зняти з них відвічальність, щоб дати ім можливість в слушний час вернутися в ряди арміі і стати там повноправними членами для боротьби за батьківщину.

Коли Р.Р. хоче ознаменувати своі перші дні діяльности таким великим актом амністіі, то він повинен бути широким важним політичним актом, який би міг задоволити всіх.

Я стояв в комісіі на тому, щоб цей закон був укладен ширше, щоб у нього були включені всі контінгенти злочинців, про яких я зараз говорив. Але фракція, яка зробила внесок, яка настоювала на квапности із огляду на це не можна було виробити в подробицях цей закон і через те Законодавчо-Адміністративна Комісія стала на такий шлях, щоб перш усього видати політичну амністію, а потім доручити міністру, щоб внести до нас на розгляд законопроект про ширшу амністію.

Наша фракція - фракція селянсько-соціялістичноі партіі - не погодилася з тим бо це зручніше провести одночасово, як урочистий акт, без поділу на громадян першого сорту і другого сорту, яким також потрібно амністію.

Ми не знаемо в якому обсязі пройде та амністія, яку доручено внести в Р.Р., можливо, що наші бажання будуть прийняті на увагу і вона може прийме той широкий обсяг, який ми хотіли ій подати.

Може та група частково буде задоволена, але чи буде вона нас підтримувати далі в наших змаганнях, ми не знаемо. От зараз ми будемо голосувати прот ту амністію, під яку попадае гетьман Скоропадський.

Потім нас спитають: де ж ви були, коли ви давали амністію, чому цього не сказали. Ми хотіли б, щоб цей закон був одночасово про всіх. Коли будемо голосувати про амністію для Скоропадського, то чом ми не купили голоси для амністіі для селян. Це технічні мотиви. Цей

законопроект, пропонований Законодавчо -Адміністративною Комісією е не повний і в останнім параграфі доручається Міністру Юстиціі доповнити його не тільки постановами про поширення, а й про порядок виконання амністіі, на яких буде переводитись в життя ця амністія. З цих мотивів краще було б зазначити сьогодня в загальних рисах ту амністію, яку ми хочемо дати про всіх разом, а в подробицях доручити п. Міністру Юстиціі виробити її і внести законопроект в найблизчому часі до Р.Р., скажемо на протязі двох тижнів. Тому фракція селянських соціялістів вносить проект иншого змісту, який задовольнив би й нас. Наш внесок ріжниться лише в де-яких подробицях, а принціпових росходжень нема./ Читае закон в редакціі фракціі селянсько - соціялістичноі партіі/:

" Проект закону про амністію, внесену до Ради Республіки фракцією селянськоі соціялістичноі партіі.

Во ім"я консолідаціі всіх сил для боротьби за незалежність Украіни і що б дати можливість і тим громадянам, щовпали з яких будь причин в злочини, прийняти участь в будівництві нашоі державности, Рада Республіки у х в а л и л а :

I. Дарувати вину всім громадянам і військовим У.Н.Р., що заподіяли до дня видання цього закону карні вчинки політичноі натури, або з політичних мотивів, чи з обставин аграрноі революціі, а також де які загально- карні та службові проступи, що не звязані з власною користю.

2. Видані до цього дня революційним шляхом акти оголошення " по за законом" скасувати без жадних наслідків для осіб, що підпали цим актам.

3. В розвиток цього закону доручити Міністрові Юстиціі на протязі двох тижнів внести до Ради Республіки проект закону про амністію в зазначеному вище обсягові та про порядок переведення іх в життя."

П. Г О Л О В А . Слово депутата Білінського.

П. Б І Л І Н С Ь К И Й. Фракція самостійників соціялістів приедналася би до внесення, як би там було щось дійсно по суті, однак на великий жаль, не можна константувати цього. Практичного змісту там абсолютно не мае, крім одних самих широких фраз. В цей закон чомусь підходять тільки ті, що пробували за кордоном, а до того не дае він нічого трівкого, нічого основного, ні певного і мае

 228

тільки деклярративний характер.

Таких деклярративних заяв мали ми вже не раз, мали навіть дуже багато, як приміром була амністія в Йолтушкові, але абсолютно не було з цього ніяких конкретних наслідків.

Пан депутат Мошинський спочатку стояв в Комісії за звуження амністії а дійшов за тим до надто широкого.

Що торкається тих шорушень у внесковi міркувань, то я мушу зауважити, що даний законовнесок повинен бути і мусить захопити всі громадянські версти, які повинні притягнутись до державно- будівничої роботи. Бо приміром е цілий ряд людей, що стояли з гетьманщиною, тепер чесно й пожиточно служать нашій отчизні і достойно ллють кров за нашу справу. Ми бачимо, що і люди, що йшли за комуністичними кличами і піддержували більшевиків, зараз цілком свідомо піддежують нас і обстоюють інтереси нашоі української державности. Цей діапазон е видно дуже широкий. І чи то гетьманці, чи комуністи, як що стоять вони за нашу самостійну, суверенну, національну державу, мусять дістати можливість повернути до нас, вони мусять підпасти під цю амністію, але як я чув, яких цей законопроект позбавляе ніби то такого права на амністію.

Але тут широке поле, до нашоі підприемчивоі творчости для Ради Республіки, котра як контролюючий орган над виконавчим органом-Урядом-Радою Міністрів, коли Міністр вніс законопроект в одному виді, то ніщо не стоіть на перешкоді, щоб вийшов він звідсіля у другому. Тут як кажу: наша творчість, наші бажання і реалізація іх.

П. Ф Е Д Е Н К О . Панове депутати. Я з принціпових причин висловлюсь за можливо широку амністію. Мушу зазначити, що ми, С.Д., не вважаемо політичного противника оскільки він не робе на шкоду украінськоі державности і не е руйнуючим у будові тоі державности чинником і коли він, дійсно, щиро стоіть за своі принціпи руйначом якого не можна було наділить амністію.

Так можна в рівній мірі говорити про лівих і про правих. Мушу звернути увагу на поширену серед украінського громадянства думку, що ту роль і нещастя, які переживае Украіна, несуть іі украінські комуністи, котрі хотять іі погубити. Але мусемо зазначити, що це було наслідком цілком передбаченим і, так скажу, законним. Наші народні

 229

маси нарешті переконались, що треба перейти до певної рівноділяючої лінії, до якої мусить в кінці прийти кожний громадянин без ріжниці партійного чи політичного погляду, а навіть без ріжниці національностей. Я тільки хочу зазначити на внесок депутата Мошинського, що в дійсности така фраза має за широкий зміст і може тим самим вийти ізза цього непорозуміння.

Що до амністії за аграрні злочини, то може бути висновок, чи Р.Р. вважає їх злочинами, чи ні, коли вони перевернули давні феодальні відносини, феодальність гетьманщини.

Отже, я би настоював, щоби цю фразу про помилування цих аграрних " злочинців" відмінити. Я вважаю, що вони не є злочинцями про це говорить і закон...../ П. Безпалко з місця: " це і закон Директорії говорить"./ Мусимо ще при цьому торкнутись справи окремих осіб, як раз отамана Балбачана та Оскілка і тут зазначити, що ті люди були менш політичними злочинцями, а є в дійсности більш порушителями військової дісципліни.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й. Пан депутат Білінській обстоював для одних конкретне внесення про амністію, для других лише декларацію. Мені закидають, чому я вніс пропозіцію наділення амністією всіх разом. Я не вношу зовсім, що би було зразу однаково примінена амністія для всіх. І мені здається , що я маю більше рації. Коли ви так спішите з цією справою, то я мушу зазначити, що мій проект є тільки тимчасовий і компромісний, а конкректно буде вироблений закон пізніше, бо краще, щоб там було сказано все в подробицях і щоб це був через те подрібний закон для всіх разом. На мою думку, зараз треба б постановити, що б щось обов"язувало тимчасово, зараз бо на виробку негайно потрібного закону про амністію для всіх , не найдеться стільки у теперішню хвилю потрібного часу. Пан депутат Феденко сказав, що оті фрази про злочин в проекті дуже неясні, але це розсіються тим, що цих фраз в законі не буде, а вони будуть пристосовані до відповідних статей закону, який до цього стосується. Що до притягнення до відповідальности за аграрні злочини, то оцінюючи їх з морально внутрішньої сторони, то виходить, що справді, що такі преступники не є злочинці.

 230

П. К О Б З А . Висока Радо! Коли ми дійшли до консолідації всіх громадських і політичних сил, коли даже вже соціял - демократи стали при собі терпіть хліборобів /Пан Безпалко з місця: Ми розумних людей всіх терпимо./ і коли ми пішли разом на відповідальну державну роботу будування самостійної України, то я думаю, що це акт величезного політичного значіння і що справді це акт величезного політичного значіння, що ми роспочали цю консолідацію.

Другий крок буде, коли буде виданий такий політичний акт, котрий би примирив нас за переступ і зправа і зліва.

Розуміючи так, цю справу, я задавав собі запитання: " для кого ми цю амністію видаємо". Бо по моєму, амністія для Балабачана і Осікілка вже не потрібна, а Скоропадський до нас на цю амністію не прийде.

Але зараз, там ми маємо Радянську Україну, там беруть громадяне участь у тому, що там твориться на Україні і тим самим вони повинні бути злочинцями проти порядку У. Н. Р. і ми тут мусимо запитати себе, чи мусимо рахувати тих людей злочинцями чи ні, чи сказати ці люди повинні тікати відтак з України чи ні.

Думаю, що треба видати такий політичний акт, який би обнімав іменно цих зліва, бо справа не має нікого кликати. І я, панове, коли треба було, я йшов проти гетьмана. Дальше, панове, я думаю ми мусимо сказати, що треба видати амністію про тих, хто спалив хліб і хутори, бо коли ми хочемо створити Українську Державу, то кажу, панове, що помстою ми держави не створимо.

П. Б Е З П А Л К О . Висока Рада. Я хочу торкнутись цеі справи остільки, оскільки вона ще не освітлена досить з юридичного боку, про що мушу по справедливости сказати, про пана докладчика і про пана опонента депутата Мошинського, які цього не зробили.

Іменно хочу сказати, що цей акт не осягне цього бажаного ефекту бо цей закон е, як це виходе лише для еміграції, а для широких мас України він не е приписаний і не може бути приписаний у такому виді. Бо коли закон буде мати лише деклярративний характер і коли не буде посягати на тих, там, на Україні, що служать там зараз по Ревкомам і Комбедах, бо примушені служити, ті, котрі всі чекають на нас, але вони всі будуть приневолені, будуть мусіли ховатись

перед нами і ховати себе і своє життя перед розшукуючими відділами

Бо ми маємо, панове, розшукуючі відділи, які не знають милосердя і які не мають розуму. А коли ми повернемось на Украіну за місяць за два, то з нами повернуться і ті розшукуючі відділи.

Панове, тоді всі ті люди, які очікують нас, будуть ховатись від нас, бо амністія абсолютно не хоронить того, який мусить доказати нашій контр-розвідці, що він був злочинцем до 5-го березня, а пан Мошинський хоче тільки декларації у такій важній справі. Ми би хотіли повноі, широкоі амністіі, розробленоі Міністром Юстиціі на той час, коли ми повернемось на Украіну. Тоді ми будемо просити пана Мошинського, щоби він голосував за таку амністію разом з нами. Але ми вже чули тутки супротивлення проти такоі нашоі думки, але справа для нас ясна.

Для широкого нашого громадянства треба щось зробити, що би нашій тій суспільности на Украіні доказати, що на Уряд і наші установи, наша Рада Республіки стоіть на високо демократичних началах, які дають такі способи, дають не можливість, а певність, не боячись вічних переслідувань, які мусять доказати, про солідарність цього нашого демократичного органу з широкими масами, які чекають нас на Украіні.

А тоді не буде у нас ворога ні з ліва ні з права, коли серед нас не буде зрадника ідеі демократичноі, ідеі щиро народньоі, не буде чужого нашій державности. Цей закон, у всякому разі не повинен дати ніяких льгот для таких, як пан Скоропадський, що інтереси нашоі держави і ідею нашоі державности зрадили на користь чужих Зрада пана Скоропадського це зрада, це предательство своєі держави, яке ніякими амністіями не може бути знято і з чого не може ніяк така людина бути звільнена.

Я ще зверну увагу, що коли ми заведемо балачки про аграрні розрухи, коли ми зачнемо згадувать, що-раз про селянські рухи, то селянство буде думати, що ми не стоімо на його погляді на ці справи і не хочемо цього, чого він собі бажає. Бо ці, прошу панів, аграрні розрухи не були викликані і поведені проти аграрних правних законів, але проти ненависноі феодальноі системи, яка зістала засуджена на смерть самим нашим селянством і хоч законодавство наше

не знае ще такоі системи теперáшнього володіння землею нашим селянством, то нема чого дарувати провини за те, що само собою стало нашим порядком, стало узаконеним іх повстання проти гніту феодалізму.

Ми будемо голосувати за цей декларативний закон в свій час будемо просити п. Міністра Юстиціі о видання широкого амністіційного закону.

П. Г О Л О В А . Останне слово належить докладчику.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й . Я не можу прийняти того докору, який висловив п. Безпалко, що я не вскрив юридичного боку цього акту.

Я обмежусь тільки словами , що амністія есть акт суто-політичний, який жадае тільки певного ефекту.

Пан деп. Безпалко вскрив ці слова. Другу поправку від пана Мошинського я особисто приймаю і мотивую чому я іі прийняв, як поправку. Я думаю, що ставивши це і прочитавши з ціеі кафедри амністію для тих бідних селян і дезертирів, я думаю, що після цього не будуть проливатись сльози. Тим більш що до повороту нашого на Украіну мусить бути видан такий закон. Але тепер я жалкую, що я прийняв цю поправку бо я цілком поділяю, що казав п. Феденко і п. Безпалко

Це був мій тактичний ход, але помилковий Тепер дозвольте зупинитись дуже коротко над тим юридичним нарисом, який дав правник, добрий правник депутат Мошинський. Він в цій амністіі вичитав тільки амністію для Скоропадського.

Ви селян забуваете, а тільки Скоропадському хочети дати амністію Я думаю, що не лише Скоропадський , а именно не Скоропадський, а всі ті, хто прийняв і признавав радянську владу, які виступали в уряді Раковського, як активні чинники боротьби з нами, ті скористуються цією амністією.

Так односторонній правник, коли дае аналіз тільки бачить Скоропадського, а нічого не говорить про инших.

Я думаю, що всі члени Комісіі, які говорили і голосували за цим законом, не давали права заподозрівати, що тут малось на думці милувати гетьманців, а не милувати селян та дезертирів.

Дозвольте ще з практичного боку.

Пропонується відкласти цю справу і дати широку амністію. Чи це

виставляється як прінціпова позиція партії? Дозвольте зупинитись і побачити позицію партії. Цим законом передбачається, що все це, що проголошується з цієї кафедри предбачається вступом 3 - го закону. Тут є один, момент недовірря: ми будемо голосувати за Скоропадського і за Винниченка, а за бідних селян чи ви будете голосувати.

От політичний мент, який примушує необмежитись, робити повні політичні кроки і голосувати проти закону про амністію.

Для мене такий крок являється незрозумілим ні з практичного, ні з юридичного, ні з логичного, ні з усякого иншого боку.

П. Г О Л О В А . Ми маємо дві редакції, Законодавчо-Адміністративної Комісії і сел.-соціялістичної партії. Голосую в порядку внесення. Прошу зачитати внесок Законодавчо- Адміністративної Комісії.

/ Пан Корчинський / читає внесок Законодавчо-Адміністративної Комісії /

" Ухвалений Радою Республіки закон про амністію:

Народившись під невідкличним гаслом консолідації всіх сил для дальшої непохітної боротьби за самостійну Українську Державність Раду Республіки державним обовязком своїм вважає усунути все, що перешкоджає справі такої консолідації, а в першій мірі вчинені до видання цього закону злочини політичної натури, що їх направлене проти істнуючого державного ладу, - тому,

I.

Проголошує і ухвалює амністію для всіх громадян Української Народньої Республіки, що завинили в згаданих злочинах до дня видання цього закону, а тим, що особи, що їх було вже засуджено, звільняються від несення кари з поверненням їм всіх прав, яких їх вироком суду позбавлено, розпочаті вже доходження та слідства - припиняються, а по не відкритих досі злочинах доходження та слідства не розпочинаються. Особи, що їх було проголошено " ~~поза законом~~ " по за законом " , мають всі права громадян Української Народньої Республіки.

II.

Амністія, що її проголошується ось цим законом поширюється на

234

злочини що їх передбачено ст.ст. 100,101,102,121, та 123 - 132 Карного Статуту 1903 року.

III.

Доручити Міністрові Юстиції ще до повернення на теріторію України, ввійти до Ради Республіки з законопроектом про амністію по всіх злочинах, що їх учинено на політичному грунті, чи з обставин аграрної революції, а також де - яких загально - карних та службових злочинах, що не звязані з власною користю.

ІУ.

Закон цей входить в чинність з днем його затвердження, чи повторної ухвали Ради Республіки, згідно ст. 14 закону 9-го січня 1921 року про Раду Республіки".

Редакція закону Законодавчо-Адміністративної Комісії ставиться на голосування.

П. Б Е З П А Л К О . / До порядку / Прошу поставити на голосування спершу без поправки, а потому з поправкою.

П. Г О Л О В А . Ставлю на голосування. Хто за редакцію Законодавчо-Адміністративної Комісії без поправки, прошу встати? - 30. Хто проти? - нема. Хто утримавсь? - 7.

Закон в редакції Законодавчо-Адміністративної Комісії прийнят.

П. К О Р Ч И Н С Ь К И Й. Є пропозіція п. депутата Феденка викинути слова: " Чи з обставин аграрної революції".

П. Г О Л О В А. Хто за те, щоб залишились ці слова, прошу встати. Цей внесок викинутий при одному утримавшомуся. Тепер редакція Селянської соціялістичної партії відпадає.

П. М О Ш И Н С Ь К И Й . Селянська соціялістична фракція утрималась від голосування через те, що прінціпово вона не проти амністії, а тільки хотіла, щоб одночасово була переведена амністія для всіх.

П. Г О Л О В А . Слідуюча точка.

П. Б А Ч И Н С Ь К И Й. Шоста точка порядку денного: Одповідь Уряду на інтерпеляцію фракції с-д. про культурно - освітню роботу серед українського війська.

П. Г О Л О В А . Слово належить п. Військовому Міністру Генералу Дядюші.

235

П. ВІЙСЬКОВИЙ МІНІСТР. На інтерпеляцію фракції С-Д. в справі культурно-освітньої праці серед Українського Війська, маю за шану подати шановній Р.Р. слідуюче:
Військове Міністерство цілком яскраво уявляє собі все величезне значіння забезпечення культурно-просвітніх потреб Армії У.Н.Р..

По переході армії У.Н.Р. на терен Польщі в кінці листопада 1920 року, майже до половини січня частини Діевої Армії не були розвезені по таборах. Пересування де-яких частин з одного табору до другого провадиться ще й до цього часу.

З боку Уряду У.Н.Р. допомога Діевій Армії виявилась в двох напрямках: I/ Були відпущені гроші на потреби Діевої Армії , а в тому числі і на культурно-освітні потреби і 2/ Військове Міністерство взяло на себе допомогти Діевій Армії в цій справі підтримкою істнуючих культурно-освітніх організацій, а де потрібно і організацію їх при чому фактичне переведення цієй справи було покладено на Начальника Культурно-Освітнього Відділу Головного Управління Генерального Штабу полковника Стешко.

Цьому останньому було дано завдання:

I/ Виробити повний плян културно-освітньої роботи в армії.

2/ Ознайомитись персонально і через підлеглих йому старшин зі станом справи по таборах та закласти ячейки культурно-освітніх Відділів там, де їх не мається.

3/ Скласти належний кошторис для асігнування в розпорядження Військового Міністра законним порядком необхідних коштів.

Поки частини армії були ще не розвезені по таборах, плян культурно освітньої роботи в армії був вироблений і праця в загальних рисах передбачалась така:

I. Підняття культурно-національного почуття наших старшин та козаків.

II. Навчити неграмотних та малограмотних козаків грамоти.

III. Заснувати в кожному таборі, або дівізії бібліотеки, читальні, власні газети і журнали.

IУ. Допомагати козакам та старшинам легче перенести тягар таборового життя, шляхом організації в таборах хорових, драматичних та спортивних товариств.

У. Підготовити кадр старшин та козаків для постійноі культурно-освітньоі роботи в армії.

УІ. Придбання необхідних підручників та приладдя в належній кількости.

Що до переведення цього пляну в життя, то я міг би зачитати витяг з докладу Начальника Культурно-Освітнього Відділу Генерального Штабу, проте що було знайдено при об"їзді частини й таборів.

Зараз же по одержанні певних відомостей про прибуття до того чи иншого місця наших військ, були розіслані старшини культ.-освітнього відділу для обслідування таборів.

Ці старшини ввійшли в порозуміння з відповідними таборовими начальниками, наслідком чого культурно-освітня робота стала обовязковою для всіх старшин і козаків на рівні з військовою муштрою.

Для провадження культурно-освітньоі роботи в таборах були відновлені культурно-освітні відділи в кожній дівізіі, які існували там згідно наказу Головноі Управи Війсьь У.Н.Р. ч. 96 від 25-го травня 1920 р.

Там же, де були зібрані ріжні частини в неповному складі, були засновані таборові відділи.

Зараз маються дівізійні культурно-освітні відділи : в І-й Запоріжській дівізіі, І-й Кулеметній дівізіі / Пікуличі/, 2-й Волинській дівізіі і 3-й Залізній / в Калиші /.

Таборові - в Ланцуті і Олександрові.

Аби піднести культурно-освітню справу на належну висоту, були вжиті всі заходи, щоб в склад культурно-освітніх відділів входили особи, маючі відповідний стаж, національно виховані, освідчені і певні з військового боку.

Послані старшини зробили обслідування персонального складу всіх інтернованих з метою найти як відповідні сили, для культурно освітньоі роботи на місцях, так виявити кількість неграмотних і малограмотних козаків.

Результати цього обслідування так:

	Неграм.	Малограм.	Н.Осв.	С.Осв.	В.Осв.
Пікуличах	462.	350	1958	135	"

237

Ланцуті	80	II	I69	5I	"
Олександрові	679	632	I303	657	I8
Калиші	293	285	842	389	I4
Ченстохові	I6	27	2I	6	",

це б то неграметних 25-28%, а малограмотних 20-25% всього числа кокаків.

При цьому виявилось, що в кожному таборові мається вистарчаюча кількість осіб, котрі можуть вести культурно - освітню роботу. Переважна кількість з цих осіб - бувші учителі початкових та середніх шкіл, а також студенти державних університетів та других вищих шкіл. Крім цих культурно - освітніх робітників в військові найшлося багато фахівців, працювавших раніш в ріжних цівільних установах, як то: кооператорів, пасічників, артистів, дерігентів, спортсменів та инших.

Всі ці особи були притягнуті до роботи, і культурно- освітня праця по таборах зараз находиться в такому стані:

I. У всіх таборах відчинені школи грамоти для неграмотних і малограмотних козаків. При чому в Калиші, Ланцуті і Пікуличах для шкіл відведені окремі помешкання, в Олександрові, в Водовицях навчання провадиться в самих бараках. По виїзді відтіль де-яких частин там буде гарне помешкання для шкіл і для театру.

Начальниками дівізій призначені особливі години спеціяльно для цієі мети, а саме - навчання провадиться старшинами- бувшими учителями

2. Налагоджені і ведуться во всіх таборах систематичні лекції з історії, географії, мови та письменства для всіх інтернованих. В цьому відношенню гарно стоіть справа в Олександрові, де маються лектори- старшини з вищою освітою і бібліотека Збірної Станиці. У других таборах лекції українознавства ведуться обов"язково для всіх козаків щоденно. Гірше справа стоіть з лекціями для старшин, бо ті що маються на місцях старшини лектори не зовсім охоче виступають перед старшинами за відсутністю під руками відповідної літератури. На поміч ім приходять старші начальники /у Калиші генерал Галкін/, котрі сами викладають лекції по українознавству на старшинських курсах.

Во всіх таборах великий недохват в книжках для підготовки лек торів до лекцій.

3. Улаштовані читання окремих творів наших письменників. Читачами призначені або бувші інструктори / 3 залізна дівізія/, або учителі шкіл грамоти, або окремі старшини по призначенню начальників відділів.

Величезною перешкодою цьому служить мала кількість літератури, яка мається в таборах.

4. Майже в кожному таборі відчинені курси закордонних мов/ Калиш Олександров, Пікуличі /

Лекторами - старшини, слухачами - старшини і козаки. Крім того в 2-й Волинській дівізіі французська та німецька мови викладаються обов"язково в школі підстаршин. Постановці цієі справи на належний грунт перешкоджає також відсутність підручників. Лекціі записуються і вивчуються слухачами по зшитках.

5. В Олександровському й Калишському таборах улаштовані курси кооперації, а в Олександрові, крім того, й курси пасічництва.

6. В Олександрові видається газета "Нове життя", в Пікуличах тижневик " Запорожець" і в Ланцуті " НАША ЗОРЯ". В Калишу це діло цілком налагоджене і начальник відділу чекає грошей для купівлі необхідного приладдя.

7. Скрізь організовані хорові товариства, котрі дають концерти для інтернованих в таборах а також і в містах. Концерти користуються великим ~~[illegible]~~ успіхом в містах і служать одним із найголовніших засобів для одержання коштів на культурно-освітню роботу. Завдяки цьому начальники культурно-освітніх відділів примушені робити концерти платними, навіть, в таборах, що дуже не бажано. Крім того навчання співам козаків в де-яких таборах стало обов"язковим і провадиться що-дня по сотнях.

Вжиті заходи, щоб це сталось по всіх дівізіях.

8. Організовані театральні товариства. Особливо гарно поставлено це діло в Калиші, де вистави даються що-тижня один- два рази.

Частина вистав платна, бо іначе не мається змоги виручити гроші, затрачені на декорацію та одяг.

9. Підготовлена організація по таборах спортивних товариств. Зараз

таке товариство мається лише при 3-ій Залізній дівізіі, в останніх чекають грошової допомоги для купівлі спортивного приладдя.

Для того, щоб налагоджена вже культурно-освітня робота в таборах пішла повним ходом і дала чекаемі від неі наслідки необхідна широка матеріяльна допомога таборам книжками та грішми.

В міру можливости Генеральний Штаб силкується допомогти таборам для чого було відпущено 10.000 польських марок. За ці гроші Начальником культурно- освітнього відділу куплені і вже розіслані по таборах книжки по національному питанню, а також з области чистоі літератури. Крім того, розіслані по таборах книжки, вивезені Генеральним Штабом з Кам"янця.

Де-які табори одержали книжки від Американського Червоного Хреста переважно на російській мові, але рахуючи, що росповсюдження російськоі літератури поміж нашими козаками явище цілком не натуральне, начальники культурно-освітніх відділів видають ці книжки лише старшинам.

При одержанні грошей для купівлі книжок ця література буде одібрана і замінена українською. Частину книжок начальники культ освіт. відділів купили сами за гроші, котрі асігновані ім були Начальниками дівізій, а також виручені за концерти або вистави.

Для поліпшення чисто шкільноі справи Культурно-Освітнім Відділом Генерального Штабу розіслано по таборах два пуди паперу, одержаного від Червоного Хреста. В кожному таборі необхідно заложить окрему бібліотеку для підготовки до лекцій лекторів. В цій бібліотеці треба зібрати хоть по одному примірникові серіозні/ учені/ труди по історіі, географіі, письменству, статистиці та економиці Украіни. Потреба в таких бібліотеках дуже велика і де-які начальники відділів почали вже закладати такі бібліотеки за рахунок асігновок, виданих начальниками дівізій/ 3-я Залізна дівізія/ або за виручені за вистави гроші/ 2-га Волинська дівізія/. Зараз така бібліотека мається лише в Олександрові при Збірній Станиці. Приходиться згодитись з принятою начальниками культурно-освітніх відділів системою добування грошей шляхом улаштування концертів та вистав по містах, де розташовані табори.

Ці концерти та вистави користуються великим моральним та матерія

льним успіхом поміж польським громадянством, але це має ту негативну сторону, що не завжди забезпечені на них інтереси українського мистецтва, а також, що ці платні вистави ідуть за рахунок вистав для інтернованих.

Другим джерелом добування грошей являється відсоток з прибутку, який дають улаштовані в таборах кооперативи та лавочки.

Але всього цього дуже мало і потрібна негайна допомога в самому широкому масштабі.

Тільки повинен докласти, що цей доклад був зроблений 18 січня.

В сучасний мент вжиті заходи і справа стоїть ще краще. Крім того мушу, ще докласти, що з боку Міністерства Освіти була оказана допомога Армії видачею для окремих дівізій та таборів 6040 підручників і 1101 книг красного письменства.

В звязку з зачитаним я гадаю Висока Рада зробить висновок, що праця провадиться і ведеться таким шляхом, яким повинна іти.

При тих грошових засобах, якими розпологала Дієва Армія, иншого досягти не могли. Культурно-освітня праця в війську буде поставлена на належне місце і справа не буде занедбана, коли будуть відпущені належні кошти.

П. Г О Л О В А. Слово належить п. Міністру Ковалевському.

П. К О В А Л Е В С Ь К И Й. Панове депутати! Я взяв слово від імени Правительства Української Народньої Республіки, яке доручило мені доповнити доклад п. Військового Міністра. Три пункти 1 і 3 інтерпеляції Соц. Дем. Фракції. Питання зачеплені інтерпеляцією Фракцією С.Д. е важливі не тільки для фракції С.Д: / Голос з місця:" Правильно"/, але й для Правительства Української Народньої Республіки. З огляду на те, що Правительство зацікавлено не в меншій мірі піднесенням національного і державного самовиховання в Армії..../ п. Безпалко з місця:" Що воно зробило?"/ Я зараз Вам п. Безпалко відповім. / п. Безпалко з місця:"Я дуже зацікавлений, бо про те ніхто не знае на світі."/ Мало того Правительство зацікавлено в постанові питання в ширшому масштабі: піднесення культурного рівня всіх громадян, які зараз перебувають на терені Польщі.

От я зараз маю за честь відповісти на третій пункт інтерпеляції Соц. Дем. Фракції, який згучить так:

" На кого падае вина за те, що на протязі трьох місяців нашого побуту на польській теріторії ця справа так затяглась."

Справа культурно-освітньоі праці в військові стоіть так, як видно з докладу п. Військового Міністра.

Панове депутати. Ви мусите обчислити всі ті обставини....

/ п. Безпалко з місця:" Ми хочемо знати, що Правительство зробило, а не те, що Ви боронете Правительство."Не починайте обороною, а дайте факти."/ З огляду на те, що третій пункт інтерпеляціі перейшов в наступ, то Правительство переходить до оборони. Ті обставини, в яких перебувало Правительство, в яких воно мусіло провадити роботу загально- державну, не говорючи про культурно-освітню працю війська були надзвичайно тяжкі.

В цих обставинах ми мусимо розібратись, що б дати правдиву відповідь на те питання, яке ставиться. Ми розуміемо, що коли ставиться питання в довольно категоричній формі, " на кого падае вина", коли думають, що вина заздалегідь падае на Правительство, то Правительство не може відповісти в той чи инший спосіб.

Прошу панів, катастрофа, яка спіткала нашу державу, відбулась на тому, що весь наш урядовий центр..../ П. Безпалко з місця: "Правительством доведено"/ Я прошу пана Безпалка, далі я п. Безпалку отповім на те, що був момент не менш трагичний, коли Правительство складалось з партійних товаришів депутата Безпалка, де був і пан Безпалко і тоді не було Р.Р. / П. Безпалко з місця:" Тоді військо боролось на Украіні, а не 3 місяці сиділо за дротами." Голос з місця: " А в Ланцуті не сиділи"?/

Прошу панів, які б не були тяжкі обставини серед яких тепер приходиться промовляти, я промовлю з глибоким почуттям гордости, я виконаю це до кінця з таким же глибоким почуттям обов"язку, з яким вносила Соц Демократична Фракція свою інтерпеляцію.

Перш усього перехід наш за Збруч на цю сторону, на чужий терен викликав повне роспорошення сил. Найбільш тяжким способом відбилось це на нашій Арміі. Не було того моменту, коли б Армія наша знала певне місце росположення, яке ій було призначено, коли б була одна точка, яка дозволяла б приступити до конкретноі роботи.

242

Мушу звернути увагу, що те росташування, по таборах відбулось і скінчилось не так давно. Ще й зараз е частини, які треба перекинути в инші місця.

Правительство маючи на увазі нові обставини життя й маючи на оці що до цих нових обставин життя треба пристосовуватись, треба узглядніти всі моменти можливости, які б дозволили проводити роботу на цьому чужому терені, в цілком новій сітуації, воно звернулось до тих чинників, від яких залежало положення Армії і можливість переведення культурно-освітньоі праці.

Правительство доручило своім представникам у Варшаві обговорити широко справу про положення наших військ і обговорити можливість ведення культурно-освітньоі роботи, бо ведення культурно -освітньоі роботи залежить на терені Польщі не від Правительства У. Н. Р., а від Правительства Польського. / П. Безпалко з місця : " п. Шемет ходить по таборам, як чи ви п. Міністр"./

Міністр Преси й Пропаганди складав не так давно відчит в Комісіі і на великий жаль цього запитання від пана професора Чайківського він не почув. / П. Безпалко з місця :" Він мабудь не рахуеться з цим Міністерством "./ Правительство звернулось через своіх компетентних відпоручників до відповідних властей польських в тій справі, щоб воно мало можливість провадити ту роботу яку воно мусить провадити.

Передо мною лежить документ за № 15231 про стан інтернованих добровольчеських російських частин від 2 - го грудня 1920 року, де у п. 13 зазначено, що / читае / : " З метою підтримання освіти в таборах, пропонуеться організувати початкові школи, майстерні і т. и. " Гадалось і думалось так і Правительство стояло на тому грунті, що цей циркуляр буде виконуватись на місцях, на переферіі , відпоручниками польскими і це дасть можливість Правительству використати цей пункт. / П. Безпалко з місця: " То польські коменданти мали робить ту культурно - освітню роботу?" / Це запитання п. Безпалко не мае підстав. / П. Безпалко з місця : " Але Правительство нічого не зробило ". / Але на великий жаль ці розпорядження, які були здобуті ціною певних зусіль нашими представниками в центрі не виконувались на переферіі, а іменно по таборах, що утрудню -

вало можливість ведення роботи урядових чинників і тої приватної ініціятиви, про яку говорить інтерпеляція С.-Д. Фракції, тому з доклада п. Військового Міністра видно, що Правительство звернуло всю свою увагу на те, щоб використати всі свої культурно- освітні сили, щоб провести ту роботу, яку мала на увазі інтерпеляція Соц. Демократичної Фракції.

П. Військовий Міністр підкреслив, яка робота провадиться / П. Безпалко з місця:" Самими козаками." / відпоручниками Військового Міністерства. Але мусимо підкреслити, що та робота, про яку говорить Соц.-Демокр. Фракція провадилась не тільки відпоручниками Військового Міністерства, про яку п. Військовий Міністр сказав, але вона провадилась і провадиться зараз иншими відомствами."

Зараз я до цього й перейду. / П. Безпалко з місця:" А Ви знаете, які часописі видаються по таборах, їх зміст." Видно, що Правительство не мае впливу на табори."/

Я буду щасливий, коли п. Безпалко зможе в такій сітуації, будучи на місцях Правительства, провадити ту роботу, про яку він говорить з місця.

Я мушу підкреслити, що не дивлячись на ці зауваження, зі скамї Соц.-Дем. , що всяка робота легко провадиться тоді, коли вона говориться, а не здійснюеться на практиці.

Коли підходять до певних обставин, коли мають певні обставини, які оточують можливість переведення роботи, то справа виглядае инакше.

Був час, коли соціялістичне Правительство, як повторюю в таких самих обставинах проводило, а може, навіть і не проводило роботи, бо тоді ми не мали можливости порушити таке питання і робити такі зауваження, які вони зараз роблять. / Голос з місця: "Їздили по Україні"./

Я підхожу до конкретного з"ясування тої роботи, про яку вже казав Військовий Міністр. Перш усього протягом останнього місяця, Міністерство Освіти провело 37 лекцій по таборах на спеціяльні теми. / п. Кобза з місця : " в яких таборах "./

Я вам зараз скажу. Не так давно повернувся член селянськоі соціялістичноі партії Леонід Бачинський, який з доручення Міністерства Освіти по таборах читав там відповідні лекції/. /Голос з місця:

" по власній ініціятиві"./

Я думаю, що цього не будуть отрицати селянські соціялісти.

Далі були прочитані лекції не тільки на ці культурно-освітні теми, які з"ясували характер тої інституції, в якій ви зараз засідаєте, в якій з"ясували характер роботи державного центру, минулого, сучасного і майбутнього.

/ п. Безпалко з місця:"Ким" / Відпоручниками Міністерства Освіти. / п.Безпалко:"Про діяльність вашої партії в Раді Республіки"/

Я мушу відповісти п. Безпалко / п. Безпалко з місця:" Ви по суті говоріть"./ Міністерством Земельних Справ вироблений цілий ряд лекцій по сельському господарству, які мають бути в найблизчий час прочитані по таборах. Приватня ініціятива, яку мала на увазі інтерпеляція, підтримувалась в повній мірі.

Але ця приватня ініціятива, ті люди, які хотіли її виконати за дротами, заявили Правительству, що вони не можуть працювати в тому напрямку, тим, що по де-яких таборах в легальний спосіб провадити лекції не можна.

Це не залежить від Правительства, а залежить від тих обставин в яких ми перебуваємо. В такий спосіб, як доводилось йти відпоручникам ріжних Міністерств, щоб провадити свою роботу, їм загрожували тим, що той лектор міг війти в табор, а відтіль міг не повернутись.

Далі, підтримувалась ініціятива, цей найбільш дорогий чинник і підтримувалась ініціятива в праці як в межах, так і по за межами табору. По скільки ця ініціятива йшла в напрямі, чи організації тих самих часописів, про які запитував п. Безпалко, чи виставів, чи організацій бібліотеки і т. д., то робилась належна допомога, яка малась в розпорядженні Правительства. Ці самі часописи, про які згадувалось на лівому секторі, вони виходять з допомогою Міністерства, скажемо, мого, з фактичною, реальною допомогою Правительства. До Правительства зо всіх боків поступали заяви, особливо з боку людей, які не були на службі в тій, чи иншій установі Правительства, що вести культурно-освітню роботу можна постільки, по скільки можна розполагати відповідними

80

підручниками, матеріялами, через те, що часті евакуації і реевакуації знищили всі ті власні невеличкі бібліотеки, які були у іх.

Оскільки знову в силу цих евакуацій і реевакуацій ті запаси і склади книжок, які були, оскільки вони зменшувались, оскільки ми переходили на Україну, але всеж таки, малась можливість згуртовати по таборах, по бібліотеках, до 5.000 томів по українознавству.

Правительство вжило всіх заходів, щоб доставити ще 8 вагонів книжок, які після переборення величезних труднощів вже є в дорозі.

В такий спосіб, коли підійти цілком об"єктивно до того, що зроблено Правительством в цій справі, яку порушила інтерпеляція, то можна констатувати, що в тих надзвичайно тяжких обставинах, в яких ми перебуваємо, коли потреби відразу скупчились, від разу обнаружились, коли всі потреби Правительство повинно було задовольнити, коли був крик, щоб задовольнити негайно, коли кожна справа була негайна, коли кожен вимогав негайно розвязань, то в таких обставинах культурно-освітня справа не забувалась і в межах можливости переводилась в більший спосіб, ніж могли іі перевести всі инші чинники, будучи в таких тяжких обставинах, в яких були ми.

Розуміється можна шукать дефектів, можно робити які угодно зауваження, бо ці дефекти маються і вони будуть перевірені Високою Радою.

Во всякому разі, панове, треба мати на оці одно, що всі ці зауваження, та височина вимог, які можна пред"являти до Правительства, вони могли б в сильній мірі пред"являтись в тому разі, коли б це Правительство було на терені України, і було б в таких обставинах, як Правительство соціялістичне, яке було на теренах України. / Голос з місця:" Воно в боях було"./ Але обставини инші, терен инший / Голос з місця:"Люди инші"./ так, і люди инші. % П. Беззпалко:"А Ваша думка, як депутата, така сама?" / Така сама. У всякому разі Правительство виконувало і виконало всі свої обов"язки в цій самій справі по його можливости і по можливости тих, які цю справу проводили.

Правительство може підкреслити і зазначити, що справа культурно освітня, по скільки прийняти на увагу всі ці обставини, які я мав честь сказати попереду, стоіть на должній височені. % Голос з

місця: " На точці замерзанія "/. Правительство може констатувати з повною відповідальністю за те, що я кажу, що в цій справі підготовлен цілковито грунт, оскільки він підготовлен, що другому Правительству, яке прийде на наше місце, не доведеться бачити тих прогалин, які довелось бачити може цьому Правительству, коли воно заступило місце иншого.

Цих прогалин нема, грунт безперечно створен в повній мірі, і поскільки буде уміння, по скільки буде бажання перетворити все те, що мається зараз, по стільки буде змога для нового Правительства використати всі данні, які протягом трьох місяців були переведені, то можна з певністю сказати, що ця справа буде розвиватись і на далі, а у всякому разі не занепадати. Тому, приймаючи на увагу всі ті данні, про які я казав, я можу підкреслити, що Правительство на себе не може прийняти ніякої вини, яка тут зазначається через те, що Правительство виявило всю добру волю / п. Безпалко з місця:" Не волю, а роботу треба"/.

Я не зазначаю того моменту, бо не хотів на ньому відигруватись, але я покажу на цей момент, бо цей момент особливо хороше відомий інтерпелянтам, бо не так давно Військова Комісія Ради Республіки, де був і член партії соціял-демократів, була поставлена перед фактом, що для того, щоб послати лекторів, треба було 20.000 марок, але такої суми не було.

Переведення Культурно-Освітньої роботи вимогає великих коштів і бувають моменти, що коли є кошти, коли до них протягається рука голодного козака, голодного урядовця, коли приходиться вибірати між посилкою книг і між задоволенням голоду, яке стоїть, як марево, перед козаком, урядовцем, то таки доводилось вибірати друге. В тому іменно і прокляття, панове, і будемо справедливі, що такої мари, такої вічньої біготні від такої недостачі в марках, такого становища, коли 50.000 марок є колосальна сума, цього ні одно Правительство не переживало і дай Боже, щоб і не переживало.

П. Г О Л О В А . Поступила заява, щоб за пізнім часом треба припинити засідання. Хто в цій справі візьме слово. Ставлю на голосування. Хто за? Прийнято. Засідання закривається.

ГОЛОВА РАДИ РЕСПУБЛІКИ І. Фещенко-Чопівський.

ПЕРШИЙ СЕКРЕТАРЬ Сергій Бачинський.

З оригіналом згідно. Звіряв урядовець Д. Щербина

З копією згідно. Звіряв [illegible]

...ри істю...

...озпрало і по...

...необхідності...

...и пр...

...гюн Сеньорен-Ко...

...вати пр... перегинути...

...мін і по...

...Зв. курії ... ізнитими і по...

...Сеньорен-Конвенту і през...

...поруйї в зазначеним необхідности...

...о розвалу. ...

...порушення їх наведеного...

...паніві і указати на можливі...

...готови сфер...

...конституці...

...на відсутність...

...класти діловий...

...іловий кабін...

...ти вкежину у ...

...н. Тимошенка, с...

...ти кабінет. Не м... же...

...ться, що це було ті...

...опонув утвадити: що...

..., вструтися до...

Отамана і по...

...у позицію.

... До С. Ф. Тре...

...що б ...
...б, він ... усього ... є
...пустити ... І ... нутки:
...азати ... двері, ... сти
... Замість того він ...
... своє відношення до ...
... ким ... він ... може ...
... ходить про особ... А може
... непорозуміння.
...ени ... устрою ...
... і зат... відбути ...
...ти з ... про те, щоб ...
... запитатими ...
... ...ого ...
...о підносити ...
... ...
... мося.
... віддовідь Голо...
... ...ся на нашого
... говорити п. Ко...
... ...
... ...ції ...
... ...сь від...
... ...іщ...
... ...
...кіє.
Р. Р. у Голо...
...ституційних
... може бути
... ...лядки.